

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXVII/ NR. 3
IULIE– SEPTEMBRIE 2022
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel, New York

INCORPORATED IN AUGUST 1993

www.romanian-institute-ny.org

Președinte:

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian

30-18 50th Street

Woodside, New York 11377

Tel./Fax: (718) 626-6013

E-mail: DamianTh@aol.com

Biserica:

14-22 27th Ave.

(14th Street/ 27th Ave.)

Astoria, New York

Subway N, W, bus Q 18

Revista *Lumină Lină* apare sub egida UZPR (Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România). Este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE). *Lumină Lină. Gracious Light*, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Archive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef (România): MIHAELA ALBU, malbu47@gmail.com

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Redactor: SORIN PAVĂL

Fotoreporter: ALEX MARMARA

Consilieri editoriali: DAN ANGHELESCU, GELLU DORIAN, IOAN GĂF-DEAC,

AUREL ȘTEFANACHI, MUGURAȘ MARIA VNUCK, DAVID VNUCK

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxă. Cucerile pot fi făcute pe numele Institutului sau al Bisericii Sf. Ap. Petru și Pavel și trimise la adresa redacției: Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate prin e-mail (ca attachment). Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Belgia, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Spania, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XXVII/ Nr. 3

Iulie - Septembrie 2022

TEOLOGIE

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Prin credință la biruință 7

MARCEL MIRON, *Fântânile cerului* 12

Marea 13

PAȘCU BALACI, *Timpul lui Adam și Eva*

Așezarea primilor oameni în Grădina Raiului 14

Să nu mâncați din pomul cunoștinței... 14

Ispitirea Evei de către șarpe 15

Căderea Evei și a lui Adam în păcat 15

Păcătoșii se ascund de la fața lui Dumnezeu 16

Musturarea Evei și a șarpelui ispititor 16

ESEU

VICTOR RAVINI

Nunta cosmică din *Miorița*. Viața limitată e înălțată

la viață nesfârșită 17

IOLANDA MICULESCU

Nașterea Sf. Ioan Botezătorul (Sânzienele – Drăgaica) 25

ELENA M. CÎMPAN, *Printre facturi* 27

ROXANA PAVNOTESCU

Semnul, *Dark Lady*, *Invitație la cel din urmă dans* 30

EMINESCIANA

NARCIS ZĂRNESCU

Mihai Eminescu în consemnările contemporanilor și urmașilor 31

NICOLAE IOSUB

Psaltirea lui Gheorghe Eminovici 32

MIHAI MERTICARU, <i>Sonetul unei revelații, Sonetul unei descoperiri</i>	37
VASILE ION CIUTACU, <i>Frunza, Mâna</i>	38
<i>Am împlânzit toți lupii</i>	39

DOCUMENTE ȘI MĂRTURII

CORINA VLAD DIACONESCU	
Mihail Eminescu și adevărul Sfintei Scripturi	41
CRISTINA ONOFRE, <i>Livada cu ceața se-ngână</i>	43
<i>Printre ierburi, Apa limpede a trupului tău</i>	43
<i>Pari a fi corb înserat, O lume nevăzută a păsărilor, Mereu te asemui</i>	43

PROZA

FLAVIA TOPAN	
Exilul visului	45
BEDROS HORASANGIAN	
Motocicleta Harley Davidson a lui Charlie „Smith” Kissinger	46
CORNELIU ZEANA	
Un vis ciudat	52
FLORENTIN POPESCU	
O aniversare care n-a mai avut loc: Fănuș Neagu – 90	
<i>Cine a fost Fănuș Neagu și ce a rămas după el?</i>	58
GHEORGHE PUIU RĂDUCAN	
Capra și strugurii, vulpea și vecinul	64
ELENA OLARIU, Firimituri	65
MARIANA PĂDURARU, <i>Sunt flori neînflorite, Între mine și tine</i>	67
<i>O zi pentru iubire</i>	68
<i>Ne dor, Așa mi-e dor</i>	69
<i>O mână de iubire</i>	70
MARIANA PÂNDARU-BÂRGĂU	
<i>Ochiul din zare, Departele meu, Femeia a tăcut</i>	71
<i>Fericirea – boabă de piper, Pe țărnul unei nordice mări</i>	72
<i>Chihlimbarul zilei, Numai poemul de dragoste</i>	72

MIHAELA ALBU Străin – „dincolo” <i>Capcana</i> de Constantin Eretescu	73
TUDOR NEDELCEA O carte mult așteptată <i>Din exil... acasă „cu Eminescu de mână”</i> de Mihaela Albu	76
HORIA ION GROZA Poezia ca meditație și rugăciune Theodor Damian, <i>Poemele de la Maria Eich</i>	81
MARIAN NENCESCU De la Poiana lui Iocan, la Banchetul narativ <i>Serile de la Vulturești</i> de Mihail Diaconescu	88
IOAN IONIȚĂ „Cuvânt cu putere multă” <i>Glose evanghelice</i> de Theodor Damian	94
IOAN N. ROȘCA Un eveniment editorial: Eminescu, ziarist politic <i>Eminescu, ziarist politic</i> de Cassian Maria Spiridon	97
DAN ANGHELESCU Mihaela Albu - vocația neuitării <i>În labirintul cărților</i> de Mihaela Albu	100
ION HAINES Dana Opreț – daniela@punct.ro <i>daniela@punct.ro</i> de Dana Opreț	104
RODICA LĂZĂRESCU Pentru mămici, tătici și chiar bunici! <i>Mămici, tătici și puii lor cei mici</i> de Passionaria Stoicescu	108
ALINA CHICET, <i>Introspecție</i>	110
<i>Simțământ</i>	111

UNIVERSALIA

FRANCISCO AZUELA ESPINOZA (Mexico)
A new song to life
Transl. from Spanish by Muguraș Maria Vnuck and
David Paul Vnuck 112

RODICA BRETIN, *The Citadel without a Past* 114

HANS-UWE HAUS, *Havelobst* de Gabriele Eckart 116

ROBIN CAUPELL
A Child of the Decree
Children of the Decree de Maria D. Holderman 120

FOTOALBUM 123

SAPIENTIA

ALEXANDRA ROCERIC, *Sapientia* 135

NICOLAE MAREȘ, *Maxime și aforisme alese* 136

ALEXANDRU CAZACU, *Spectacol baroc, Lângă rotonda cu frasini* .137

VASILE DIDOACĂ DOJANĂ, *Adolescentul, Visul* 138
Voi fi, Iar ninge 139

INTERVIU

RAIA ROGAC
Areopagul eminescologilor din întreaga lume
Interviu cu Acad. Mihai Cimpoi 141

BIOGRAFII

TANȚA TĂNĂSESCU
Inventatori geniali, școliți în România 153

MERIDIANE

CORINA VLAD DIACONESCU
Din Uppsala, cu drag 157

CALIOPIA TOCALĂ	
<i>Poem, Coboară dimineața de toamnă peste iarbă</i>	161
<i>Vine o oră cu carapace și cu șenile</i>	161
<i>Joc de umbre, Fiecare frunză e o gură verde</i>	162

IN MEMORIAM

LINA CODREANU	
<i>Cronica de Salon</i> – însemnări în trecere și în „marea trecere” – Nicolae Dabija	163
THEODOR DAMIAN, Nicolae Dan Frunteletă	170

RECENZII

ELENA LILIANA POPESCU	
Semnificația icoanei, temă de cercetare și de reflecție <i>Implicațiile spirituale ale teologiei icoanei</i> de Theodor Damian	171
RODICA GABRIELA CHIRA	
Cântecul iubirii în spațiul românesc <i>Balada de Adrian Lesenciuc</i>	174
MARIANA FLOAREA, <i>Nocturnă</i>	176

REPORTAJE

NICOLE SMITH	
Theodor Damian: un nou volum de poezii	177
Triplă sărbătoare în zi de mai	178
Theodor Damian, <i>Glose evanghelice</i>	179
Bianca Bogdana Iuga în Cenaclul literar din New York	179
SIMONA MODREANU, Celălalt/ceilalți Cioran	181
GALERIA SPIRITUS	185
RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ	186
ANUNȚURI	187

Vlad Dan Perianu, *Serafim*

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Prin credință la biruință*

*Pentru că oricine este născut din Dumnezeu, biruiește lumea,
și aceasta este biruința care a biruit lumea, credința noastră.*

(I Ioan 5, 4)

În viața noastră de fiecare zi nu de puține ori se întâmplă să trecem prin astfel de neazuri și greutăți încât nu știm ce să mai facem. Am alergat deja la prieteni și la vecini și nu au fost în stare să ne ajute. Am alergat la alte resurse despre care am crezut că pot să ne fie de folos și nu ne-au fost. Încercăm să mai gândim, să găsim soluții și nu găsim, deși lucrul care ne doare cere o soluție, își cere o rezolvare, uneori urgentă, și atunci, nemaivând la cine să alergăm, nici măcar la noi înșine, vrând-nevrând, mai degrabă nevrând, alergăm la Dumnezeu. Spun mai degrabă nevrând, fiindcă întotdeauna întâi încercăm soluțiile celorlalte și când nu mai avem încotro, în ultimă instanță, alergăm la Dumnezeu. Atunci nu ne rămâne decât credința, nădejdea și răbdarea. Adică nu ne mai rămâne decât să așteptăm întru răbdare, însă, așteptarea întru răbdare nu este altceva decât încredere și speranță, căci așteptând sperii, nu aștepți în deznădăjduire.

Atunci când aștepți în credință, într-un fel, așteptarea este o luptă. Pentru că, pe de o parte, primejdia sau neazul te macină și te doare; te frământă și te zbați. Și pe de altă parte alegarea: nemaigăsind pe nimeni la care să alergi, alergi la Dumnezeu. Dar când alergi la Dumnezeu trebuie deci să te rogi, să aștepți, să ai răbdare și credință și, mai ales, să știi cum să te rogi. Dar când le-ai încercat pe toate și nu-ți mai rămâne decât să apelezi la Dumnezeu, atunci credința ta este o credință întemeiată pe curaj. Un fel de curaj, din moment ce alergi la Dumnezeu în ultimă instanță, când nu mai ai la cine merge. „Cum îndrăznești?” ni s-ar putea spune. Însă, pe de altă parte, când încercăm să ne găsim salvarea prin credință, prin răbdare și prin Dumnezeu, nu știm precis când și cum va rândui El împlinirea cererii noastre; totuși, ne lipim inima de El și acționăm ca și cum am ști că Dumnezeu o va împlini cândva, când ne va fi nouă de folos și când va fi ceasul. Și mai știm un lucru: că uneori, poate atunci când Dumnezeu nu ne împlinește cererea imediat, are în vedere un bine mai mare ce ne este rezervat și pe care nu-l putem vedea, fiindcă așa cum spunea cineva „Dumnezeu vede și după colț”; or noi nu putem vedea după colț, până nu am ajuns la colț. Așadar, Dumnezeu văzând înainte ceea ce noi nu vedem, ne rânduieste ceea

* Predică la Duminica a 9-a după Rusalii.

toată încrederea în El, fără să știm cum și când va reacționa, credința aceasta este un curaj al spiritului.

Într-adevăr sunt atâția care spun că nu pot crede în ceva ce nu văd; sau cum să creadă când s-au rugat de atâtea ori și Dumnezeu nu le-a împlinit rugăciunea? Sunt mulți care gândesc așa, chiar dacă nu prea o spun. Poate, uneori, chiar noi înșine, în momentele dificile ale vieții gândim în felul acesta. De aceea, când te atașezi de ceea ce nu vezi, de acela în care crezi, fără să-l vezi, când te atașezi de o ordine, de o rânduială, de o providență despre care nu ai altă idee decât aceea că va lucra, cândva, în mod pozitiv pentru tine, aceasta este un curaj al spiritului. Iar credința noastră este o credință întemeiată pe curaj. Sfântul Apostol Pavel, în contextul acestei înțelegeri, spunea: „Credința este încredințarea celor nădăjduite și dovada celor nevăzute” (Evrei 11, 1), altfel spus, credința este certitudinea noastră interioară că cineva, acolo sus, ne iubește, și prin aceasta dovada pentru noi înșine că Dumnezeu există.

Dar cum putem noi dovedi altuia lucrul acesta? Chiar dacă L-am întâlnit în viața noastră pe Dumnezeu, printr-o experiență mistică de exemplu, cum putem dovedi altuia că într-adevăr există Dumnezeu? Pentru că experiența lui Dumnezeu este o experiență subiectivă, fiecare Îl întâlnește pe Dumnezeu într-un moment sau altul al vieții sale, într-un fel sau altul, și felul în care Îl întâlnim pe Dumnezeu, dacă, și când Îl întâlnim, este un mod strict personal de a simți și a gândi, fără nicio relevanță pentru cel care ne ascultă. Convingerea că Dumnezeu ni s-a arătat, ne-a ajutat într-un mod specific, sau că numai Dumnezeu ne poate scoate la liman dintr-o situație disperată nu dovedește nimic celui ce nu crede; adevărul ți-l dovedești doar ție.

Îndoiala există în experiența umană. Dacă Dumnezeu ar fi dovedibil ușor, prin probe, atunci n-am mai vorbi de necredință, n-am mai vorbi de îndoieli. Dar dacă vorbim de credință ca de un curaj al spiritului, atunci putem vorbi și de îndoială. Pericopa Sfintei Evanghelii de astăzi, pe de o parte, ne pune în fața acestei probleme a credinței în Dumnezeu și pe de altă parte a îndoielii despre Dumnezeu.

Iată-l pe Sfântul Apostol Petru vorbind cu Mântuitorul Hristos într-o noapte întunecată, cuprinsă de furtună, pe mare. Ucenicii, spune Sfânta Evanghelie, erau cu toții în corabie și dormitau. La un moment dat, când furtuna era în toi, au văzut pe cineva, ca o nălucă, apropiindu-se de corabie. Mântuitorul venind pe ape către ei știa că sunt înfricoșați, iar ei aveau de ce să fie. În primul rând, corabia era în primejdie din pricina furtunii, și în al doilea rând, era vederea însăși a umbrei plutind pe mare. Mântuitorul le cunoaște îndreptățirea și nu-i mustră. Stăpân al naturii și al firii omenești, părintește și frățește, le rostește un cuvânt de mângâiere: „Îndrăzniți, Eu sunt, nu vă temeți” (Matei 14, 27). Apostolii, desigur, Îl cunoșteau pe Iisus. El nu trebuie să spună: „Eu sunt Iisus, Fiul lui Dumnezeu”; a spus doar: „Eu sunt”, situație asemănătoare celei în care, dacă bate cineva la ușă, întâmplându-se

să fie soția, fiul, fiica ori soțul, nu mai este nevoie să-și rostească numele. Aceasta arată cât de apropiat era Mântuitorul de ucenicii Lui, cât de familiari erau unul cu celălalt. De aceea le spune doar atât: „Îndrăzniți, Eu sunt, nu vă temeți.” Adică îndrăzniți să vă comportați într-o situație primejdioasă în mod normal ca și cum primejdia nu ar fi. Iată ce le spune Domnul Hristos! Le cere ceva aproape imposibil: „îndrăzniți”. Ce se îndrăznească și cum, când corabia este bătută de vânturi, când marea este cuprinsă de furtună, când nu știau dacă vor scăpa? Mântuitorul le cere ceva neobișnuit, „nu vă temeți”, pentru că El era cu ei. Deci, când suntem în prezența Domnului Iisus, când suntem cu Dumnezeu, trebuie să îndrăznim chiar în necaz, chiar în primejdie, în suferință, știind și având credința, încrederea că suntem cu Dumnezeu, că El este cu noi, că Dumnezeu, datorită încrederii noastre, credinței noastre, nu ne părăsește.

La interpelarea Mântuitorului Hristos: „Îndrăzniți, Eu sunt, nu vă temeți”, Sfântul Apostol Petru este cel care în numele Apostolilor ia cuvântul și spune: „Doamne, dacă ești Tu, poruncește-mi să vin la Tine pe ape”. Iată ce cuvânt ciudat din gura unui apostol. Cum adică? Mântuitorul spune: „Eu sunt”, apostolii recunosc vocea Lui, cel puțin așa înțelegem din felul cum Mântuitorul li se adresează, ei trebuiau să recunoască vocea Mântuitorului, și totuși, Petru spune: „Dacă ești Tu” Cum adică? Te îndoiești, ca și cum la glasul copilului, dincolo de ușă, spunând „Mamă, eu sunt”, mama ar spune: „Dar cine ești tu?” sau: „Dacă ești tu, vino mai întâi la geam să te văd”. Așa ceva pare neobișnuit, ciudat, și atitudinea Sfântului Apostol Petru este ciudată. După ce Mântuitorul le spune; „Eu sunt”, așteptând ca apostolii să-L recunoască, Sfântul Petru spune: „Dacă ești Tu”! Oare glumea Petru? Sau cum își permitea să pună la îndoială cuvântul Mântuitorului? Voia să-L verifice într-un fel oarecare pe Iisus? Cum să-L verifice pe Domnul Hristos? Lucrul acesta, bineînțeles, pare o insultă la adresa Mântuitorului.

Oare am putea să înțelegem atitudinea Sfântului Apostol Petru cu totul altfel decât noi suntem obișnuiți a o înțelege?

În primul rând, Apostolii erau obișnuiți să vadă năluci pe mare. De fapt, când ești pescar, marinar, nu e un lucru de tot neobișnuit să vezi fantome, arătări în timpul nopții. Uneori, din cauza condensului, a căldurii, sau din alte motive, mai ales când ești în toial unei furtuni, ușor poți avea impresia că zărești năluci. Marinarii, în poveștile lor, vorbesc adesea despre asemenea lucruri stranii, despre forme mai mult sau mai puțin bizare, apropiindu-se, îndepărtându-se de ei ș.a.m.d. Deci nu era exclus ca Sfinții Apostoli să fi avut vedenii dintre acestea și să se teamă de ele. De unde și strigătul Sfântului Apostol Petru: „Doamne, dacă ești Tu, poruncește-mi să vin la Tine pe mare” (Matei 14, 28), adică dă-mi un semn să mă conving că într-adevăr ești Tu. Voia să se convingă *pe sine*, să se verifice pe sine, nu voia să-L verifice pe Mântuitorul, voia să fie *el* sigur că nu i s-a părut că-L vede pe Mântuitorul Hristos, să fie *el* sigur că ochii nu-l înșală, că într-adevăr nu este vorba de o nălucă, ci că într-adevăr acolo este Iisus.

Sfântul Apostol Petru pare a avea circumstanțe atenuante în interpretarea atitudinii aparent jignitoare față de Mântuitorul Hristos. Dar deși Sf. Petru Îi cere un semn Mântuitorului ca să-și verifice proprii săi ochi, dacă a văzut bine, și urechile sale, dacă a auzit bine, îi cere Domnului un semn prin care se pune el însuși în primejdie: „Doamne, poruncește-mi să vine la Tine pe mare”. El nu se îndoia de Mântuitorul, pentru că dacă s-ar fi îndoit, nu ar fi cerut un semn care-i pune viața în primejdie. Putea cere să înceteze furtuna, putea cere să apară soarele; el a cerut însă un semn în care el însuși se implica și-și pune viața în primejdie; cerea să iasă din corabie, în marea învolburată, să meargă pe mare, la Iisus. Deci credea, nu se îndoia, pentru că, altfel, nu s-ar fi expus el singur primejdiei. Credința lui era statonică, el credea într-adevăr că este Mântuitorul și avea curajul să iasă din corabie, dacă Acesta i-ar fi poruncit: „Vino”. Ceea ce, de fapt, s-a și întâmplat. Unii ar putea spune: ce mare risc este acesta să ieși din corabie și să mergi spre Mântuitorul? Dacă ar fi fost o nălucă și i s-ar fi părut lui, din cauza zgomotului, din cauza consensului sau a căldurii, putea să înoate și nu era nicio primejdie. Or, noi știm, sau ne imaginăm, că atunci când marea este învolburată, când e furtună, chiar dacă știi să înoți, pericolul de a te afla în apă este foarte mare, deci Sf. Petru își asuma aici un risc.

Însă ceva se întâmplă în această situație. Mântuitorul, totuși, îl mustră. Dacă Sfântul Apostol Petru avea credință, în ciuda aparențelor, dacă nu se îndoia de Mântuitorul, în ciuda aparențelor, ci se îndoia de propriile sale simțuri, de ce Iisus îi spune: „Puțin credinciosule, de ce te-ai îndoit?” (Matei 14, 31). Iată că, totuși, undeva, într-un anumit moment al evoluției acestei întâmplări, în inima lui Petru intervenise îndoiala. Și când intervenise, anume, această îndoială? În orice caz, nu când Petru I-a spus lui Iisus: „Doamne, dacă ești Tu, poruncește-mi să vin la Tine pe ape”. Nu a fost atunci. Atunci Petru, cum spun, avea încredere oarbă în personajul care era în fața lui și cu care vorbea. Nu se îndoia, ci se încredea. De aceea a cerut să iasă din corabie și a și ieșit. Însă, fiind pe ape, la un moment dat pășind el în modul acesta neobișnuit pentru dânsul, afară din corabie, a început să se îndoiască pentru un moment și în clipa în care a început să se îndoiască a început să se scufunde. Atunci a strigat: „Doamne, scapă-mă”. La care Mântuitorul i-a spus cuvântul pe care-l știm: „Puțin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit?”

Deci nu se poate spune că Sfântul Apostol Petru era un om necredincios sau care se îndoia de Domnul Hristos. El nu s-a îndoit de la început, dar pentru un moment a avut o ezitare, o scădere, o diminuare a credinței, întărită însă de îndată ce Mântuitorul i-a întins mâna de ajutor și l-a salvat.

Fiecăruia dintre noi i se întâmplă în viață să aibă momente de scădere, de ezitare sau de diminuare a credinței. Dar aceasta nu înseamnă că cineva este îndreptățit să-l acuze pe acela că este necredincios. Suntem credincioși, dar putem avea ezitări, scăderi, ca atunci când sănătoși fiind, în general

vorbind, uneori ne mai și îmbolnăvim. Ca atunci când ducând-o bine cu toate cele ale vieții, mulțumiți de ceea ce facem, uneori mai avem și câte un necaz. Așa se întâmplă și cu credința. Uneori venim la Biserică, suntem întăriți în credință, suntem convinși că Dumnezeu lucrează pentru binele fiecăruia dintre noi și totuși când suntem în furtuna necazurilor, când suntem în noaptea durerilor se poate întâmpla ca uneori să mai ezităm, să ne mai îndoim. Însă aceasta nu înseamnă că este o îndoială permanentă.

Așadar, când ne aflăm în momente de cumpănă, să nu facem dintr-un act ocazional negativ o atitudine constant negativă. Actul ocazional negativ, clipa de îndoială, dacă se întâmplă să apară, să rămână ocazională și răbdarea noastră, credința și speranța să prevaleze, ele să fie caracteristicile fundamentale ale vieții noastre spirituale.

Când ne întemeiem viața pe credință statornică luptăm pentru depășirea necazurilor cu un cu totul alt curaj, cu alt entuziasm, cu altă motivație, decât atunci când suntem în îndoială. Iată cum frumos spune și George Coșbuc: „O luptă-i viața, deci te luptă / Cu dragoste de ea și dor / Pe seama cui? / Ești un nemernic / De n-ai un țel hotărâtor / Tu i-ai pe-ai tăi / De n-ai pe nimeni / Te luptă-n seama tuturor”. Vedem că lupta este una dintre caracteristicile majore ale vieții noastre. Ne luptăm în permanență, însă lupta întemeiată pe credință este o luptă care are șanse de reușită. O luptă întemeiată pe îndoială, aproape sigur te duce la eșec, la pierzanie. Napoleon, odată fiind întrebat cum se face de câștigă așa de multe bătălii, a răspuns: „Eu când plec la luptă sunt convins dinainte că voi câștiga”. Cum ar fi oare să plecăm la luptă cu gândul că vom pierde, să plecăm la luptă îndoindu-ne de armele noastre, de posibilitățile noastre de a face față vrăjmașului? Cu siguranța sfârșitul ne va fi defavorabil.

De aceea, din textul Sfintei Evanghelii de astăzi înțelegem că ori de câte ori marea necazurilor, valurile întâmplărilor ne copleșesc, dacă ne legăm puternic de Dumnezeu prin credință, prin răbdare și prin speranță, avem toate șansele să trecem peste obstacolele ce apar în calea pelerinajului nostru pământesc. Cu alte cuvinte, prin credință la biruință. Așa cum frumos spune Sfântul Ioan Teologul: „Pentru că oricine este născut din Dumnezeu, biruiește lumea, și aceasta este biruința care a biruit lumea, credința noastră” (I Ioan 5, 4).

Fântânile cerului

*Se deschid fântânile cerului
ca niște ochi albaștri
privind spre grădinile de jos.*

*Florile
neînfloritele suferințe
poezii orbi
cu orbire cătând înflorirea.*

*Când se deschide
poarta raiului
pleoapa lui Dumnezeu
spre pietrificatele flori privind
stânca oarbă
piatra albastră
crapă de bucurie
și urcă pe scena
atât de mult dorită
inima Creatorului.*

*Parfumul împietrit
în veacuri de suferințe
tămâiază prispa de lumină
spre care
aezii orbi
urcă
din literă
în literă
până la zidirea Cuvântului.*

*Despietrirea
și înflorirea
tainică viețuire
a poetului.*

Marea

*Nesfârșitul de ape aleargă
cu dealurile
și munții lichizi
iar prin văile mișcătoare
trăiește și dispare
flora
și fauna
de la începuturi
până astăzi.*

*Toate poartă pecetea numelui
dat de Adam
care a inventariat
grădina Demiurgului.*

*Când fiiințele
plantele și munții dispar
pecetea cuvântului adamic
trece la altă făptură.*

*Ca semnul cuvântului biruitor
de pe pâinea liturgică
care renaște
vie și vorbitoare.*

*Noua creație
a lui Adam
administratorul principeș
al Creatorului.*

Timpul lui Adam și Eva
Așezarea primilor oameni în Grădina Raiului

Iar Domnul Dumnezeu sădi grădină,
Ce noi i-am spus târziu *Eden* sau *Rai*,
Ori *Paradis*, cu flori ca-n luna mai,
Dar și de fructe bine coapte plină,

Având miros de roze și rășină.
Nu s-a mai pomenit pe lume plai
Cu-atât de minunat și verde strai
Și cântece de păsări în surdină.

A pus acolo omul ce-l zidise
Și-*Adam* l-a botezat, fiind din *pământ*
Și pe femeia primă-ntre narcise,

Eva, i-a spus – o *viață*-ntr-un cuvânt,
Iar noaptea lor le-a legănat-o-n vise
Și-n părul lor sufla doar blândul vânt.

Să nu mâncați din pomul cunoștinței...

- *V-am dat grădină s-o lucrați, nu-i greu*
Iar când ați obosit și vă e foame,
Puteți mânca oricând din orice poame,
Dar nu uitați nicicând de sfatul meu:

Să ocoliți un măr din defileu
Ce leapădă prin flori, ca niște scame
Și binele și rău-n caligrame
Și este în dileme tot mereu.

În ziua-n care veți mânca pe-ascuns
Din fructul lui atât de-amăgitor,
Nu veți afla sub el nici un răspuns,

Dar viața o veți pierde voi, ușor...
De-avertismentul dat, ei s-au pătruns
Și și-au jurat să stea în cuibul lor.

Ispitirea Evei de către șarpe

Dar mai șiret ca vulpea, un șarpe straniu
Ce se-ntindea prin pomi din zori în noapte
I-a agrăit cu otrăvite șoapte,
(Ei n-au văzut pe capu-i semn de craniu !),

I-au admirat doar clopoței de staniu:
- *Un măr din defileu, cu poame coapte,
V-așteaptă, nu de două ori, de șapte ,
Ca să vă dea și vouă al lui daniu!...*

Dar Eva i-a răspuns că nu mănâncă,
Fiindcă-o să moară, cum i-a zis Stăpânul.
- *Vei fi și tu ca El, s-a-ntins pe-o stâncă,*

Să-și încălzească sângele, el, Spânul.
Apoi, tot binișor o-a prins de brâncă
Și vorbe dulci i-a îndrugat jupânul...

Căderea Evei și a lui Adam în păcat

Pe-Adam, ei l-au luat dintre smochine:
Mușca satisfăcut deplin dintr-una,
După ce-azvârlise jos căpșuna.
- *Vino cu noi, să afli ce e bine*

*Și ce e rău, să nu-ți fie rușine !,
Îți zic, muierea ta, acum, cu buna,
Și nu mă fă să strig, că nu-s nebuna,
Acestui rai, unde te-ndur pe tine !*

Au prins să muște merele cu dinții,
Eva și-Adam, în mijlocul grădinii:
S-a risipit ca fumul ceața minții

Și au văzut că-s goi, expuși rușinii
Și cum reptila-și numără arginții...
Plângând și-au pus pe umăr sacul vinii.

Păcătoșii se ascund de la fața lui Dumnezeu

- *Adame, unde ești, că nu te văd ?,*
S-a auzit deodată în livadă,
Vocea Stăpânului, nepus pe sfadă.
- *Sunt gol și m-am ascuns, că e prăpăd*

Și mi-e rușine să Te mai revăd.

- *Cine ți-a spus că-i goală a ta noadă ?*
 - *Un șarpe-diavol, Doamne, o iscoadă*
- Și caut să m-acopăr c-un poclăd...*

- *Nu ai mâncat cumva, fără-a Mea voie*
Din pomul ce ți-am spus să-l ocolești ?
- *Muirea, ce mi-ai dat-o să-ncovoie*

Al meu grumaz la muncile obștești,
Mi-a dat să mușc din măr, bat-o-nevoie,
Zicând: «Tu mîncă, mă, că nu te-mbolnăvești!»!

Mustrarea Evei și a șarpelui ispititor

- *Cum de ai cutezat ca- n Rai, femeie,*
Să îți bați joc de Mine și de-al tău bărbat?
- *Nu-s eu de vină, Doamne, n-am păcat,*
Ci șarpele, cu burta-i rotofeie,

M-a amăgit cu vorbe, prin curmeie
Și-a zis să-l însoțesc, că e Sabat.
A rupt un măr și-n palme mi l-a dat,
Cu gura mirosindu-i a hameie.

- Și Domnul a tunat cu voce tare:
 - *Să vină șarpele îndat' la Mine !*
- Și se văzu vârtej de praf și sare

Al celui ce ieși dintre dulbine.
- *Fiindcă-ai făcut păcatul ăsta mare,*
Să fii cea mai scârboasă-ntre jivine!...

VICTOR RAVINI

Nunta cosmică din *Miorița*. Viața limitată e înălțată la viață nesfârșită

George Călinescu a afirmat că *Miorița* e un mit.¹ Și totuși, mulți cărturari îl ignoră și văd în *Miorița* o acțiune reală, cum că baciul ar fi ucis de către subordonații săi, trădători, pentru jaf. Iar noi toți i-am crezut pe ei, nu pe Călinescu. Părerile cercetătorilor *Mioriței* sunt divergente și au în comun, că toate sunt defavorabile ciobanului. S-a tot spus că el e pesimist, fatalist, incapabil să se apere, resemnat și acceptă moartea ca un laș. Mulți, în frunte cu Lucian Blaga și Mircea Eliade, ne-au explicat că așa și pe dincolo, că nu e chiar așa, ci altminterea. Eliade afirmă că nu este vorba nici de pesimism nici de optimism, întrucât e o tragedie sublimă și înălțătoare. Mulți încearcă să ne convingă că resemnarea ciobanului ar fi o filozofie înaltă și vor să vedem grandioasa lui măreție, pentru că acceptă moartea. Blaga a lansat absurditatea cu „dragostea de moarte” a românilor. Dacă așa a spus Blaga, nimeni nu mai are voie să îl contrazică. Unii s-au luat după el și au pedalat pe ideea dragostei de moarte la români. Ca la noi, la nimeni. Blaga nu și-a dat seama de aberația pe care a afirmat-o. Marile genii n-au cum să fie conștiente de marile erori din gândirea lor. Multora li se pare că erorile genurilor ar fi idei valoroase și le susțin. Bine zice proverbul din bătrâni: Unde e carte multă, e și prostie multă.

Romulus Vulcănescu încearcă să ne convingă că în *Miorița* sunt numai personaje negative. Cine a mai pomenit vreun text, în întreaga literatură universală, unde toate personajele să fie negative? Structura literară nu îngăduie așa ceva. Vulcănescu nu este singurul care afirmă că baciul e ucis pentru jaf de către subordonații săi, trădători. El vine cu noutatea că ei pot fi totodată și judecători, care îl condamnă pe baci la moarte, pe drept sau pe nedrept, pentru că ar fi comis toate cele unsprezece fărădelegi pe care le putea comite un cioban. El afirmă asta, deși recunoaște pe aceeași pagină că nu găsește nicio dovadă, în nicio variantă.² Unde e logica lui? Cercetarea anterioară a ajuns la concluzia că baciul este un nelegiuit (pentru că a comis nelegiuiri), un laș (pentru că nu se apără) și un mincinos (pentru că o minte pe mama sa că n-a murit, ci s-a însurat). De la Jules Michelet încoace, ni s-a spus mereu că baciul din *Miorița* reprezintă întregul popor român. Așadar, noi suntem un popor de nelegiuiți, lași și mincinoși?

Exegeza lui Eliade se aliniază la interpretarea etnografică, sociologică și juridică a *Mioriței*. El explică elegant, într-un stil academic fermecător, lașitatea și minciuna ciobanului, cât și reprezentativitatea lui pentru întregul popor român. Eliade îl elogiază pe cioban, că e un introvertit contemplativ,

resemnat, pasiv față de „teroarea istoriei” și îl vede ca o victimă ce înfrumusețează tragismul și absurditatea morții sale sub eufemismul unei nunți fericite, pentru a suporta moartea mai ușor. Toți cercetătorii de până acum au înțeles nunta abstractă a ciobanului ca un eufemism, menit să ascundă moartea lui concretă. Însă au zis că e o alegorie.

Se știe că alegoria exprimă ceva abstract prin ceva concret. Termenul concret nu e adevărat și simbolizează termenul abstract, adevărat. Cercetătorii de până acum consideră că moartea e adevărată și concretă, iar ciobanul o înlocuiește cu nunta cosmică, abstractă și neadevărată. Așadar, ei consideră că, în această așa-zisă alegorie, abstracțiunea simbolizează concretul. Exact de-andoaelea și contrar cu definiția alegoriei. Nimeni n-a observat că toți au întors definiția pe dos, ca un ciorap. De la confuzia dintre cele două definiții, ca și de la alte grave erori metodologice și prejudecăți ale cercetătorilor, pe care le-am semnalat în carte,³ ni se trag explicațiile greșite și răstălmăcirea *Mioriței* anapoda. Moartea și nunta cosmică sunt două alegorii diferite și au fost greșit înțelese ca eufemism. De aici vine disprețul pentru cioban.

Eliade mai zice: „El a impus deci un sens absurdului însuși, răspunzând printr-o feerie nupțială nefericirii și morții. Nu altfel au reacționat românii, ca și alte popoare ale Europei orientale, în fața invaziilor și catastrofelor istorice.”⁴ Cu această afirmație seducător de frumoasă dar necugetată și de la înălțimea celebrității lui internaționale, Eliade pune ștampila de subiectivism pe cărțile de istorie scrise de români. Eliade, tradus în limbile de mare circulație, trezește suspiciunea străinilor că românii își prezintă propria istorie eufemistic. Cum a putut Eliade să facă asemenea afirmații grave la adresa românilor? Ce zice proverbul?

Explicațiile eronate, ale cercetătorilor de până acum, i-au făcut pe unii dintre noi să creadă că *Miorița* ar fi dăunătoare pentru individ și pentru națiune, așa că au propus să o scoatem din programa școlară, să o aruncăm la gunoi și să o dăm uitării. Așa zic ai noștri. Dar ce zic străinii despre *Miorița*? Ce zic enciclopediile occidentale? De acolo nu poate fi aruncată.

O enciclopedie engleză zice: „Literatura română izvorăște din [începe cu] literatura populară nescrisă, transmisă din generație în generație pe cale orală. Unul din cele mai bune exemple de acest fel este duioasa baladă populară *Miorița*, care este o dramă concentrată în puține versuri.”⁵ Ai noștri n-au remarcat că *Miorița* înfățișează o dramă duioasă și interioară, ce are loc în sufletul personajului principal. Toți au crezut în realitatea acțiunii din *Miorița* și n-au văzut că totul, în fiecare vers, este simbol. Versurile sunt pline de metafore și alegorii, în care cuvintele concrete simbolizează abstracțiuni. Tuturor li s-a părut de-andoaselea: că abstracțiunile simbolizează ceva concret. Toți, ca Superman, și-au pus chiloții peste pantaloni.

Autorul din enciclopedia britanică a citit *Miorița* în traducere, unde nu pot fi rediate toate nuanțele stilistice specifice limbii române și totuși a remarcat bine că este o baladă duioasă. Savanții noștri n-or fi remarcat că e o baladă duioasă sau nu și-au dat seama că într-o baladă duioasă, acțiunea nu

poate fi un omor pentru jaf. Eliade n-a văzut în *Miorița* duioșie, ci tragism. El confirmă interpretările celor ce au crezut că *Miorița* prezintă o moarte tragică. Petru Ursache scria despre cum receptăm noi *Miorița*: „Merităm lecția. Trebuie să vină străinii să ne atragă atenția, civilizată și discret, asupra propriului tezaur cultural și artistic.”⁶

O enciclopedie germană de literatură universală precizează că *Miorița* nu are influențe din afară și nu are un echivalent în literatura altor popoare. *Miorița* este un punct culminant în cultura română, e cea mai importantă poezie printre alte străvechi poezii inspirate din viața ciobanilor și este unică în felul ei.⁷

Mai amănunțit scrie în volumul al 19-lea al unei gigantice enciclopedii germane. Autoarea îl citează pe profesorul universitar austriac Leo Spitzer, care apreciază *Miorița* ca fiind una dintre marile creații clasice din literatura universală.⁸ Bibliografia articolului cuprinde 13 autori, printre care nu este și Eliade, în pofida faptului că el semnează articolul despre *Meșterul Manole*, din același volum. Enciclopedia germană postcomunistă a rămas pentru eternitate la explicațiile lui Adrian Fochi, așa cum i-au fost tratate de către partidul comunist.

Autorii arhaici ai *Mioriței* folosesc aceleași figuri de stil ca și alți celebri autori ulteriori din literatura universală care au avut de spus idei și sentimente asemănătoare. Dincolo de procedeele de tehnică literară identice, *Miorița* e plină de idei și probleme sufletești sau fenomene din filozofia vieții care i-au preocupat și pe alți autori de texte literare sau religioase, din alte țări și alte culturi. Acestea au fost bine explicate de profesori universitari din diferite țări și, cu toate că sunt din din generații deosebite și cu specialități felurite, nu se contrazic între ei. Concluziile lor nu sunt divergente, ci complementare. Felul în care au explicat străinii textele sacre și unele fenomene de psihologie sau de cultură din alte țări, m-a ajutat să înțeleg că teoriile lor se pot aplica și la interpretarea *Mioriței*.

Mă limitez aici la filozoful german idealist Hegel, profesor universitar cu studii de teologie protestantă. Hegel scrie că religia îl ajută pe om să devină conștient de sine însuși și de adevăr, într-un fel mai direct decât filozofia. El spune că a fost o vreme când oamenii aveau o moralitate de care nu erau conștienți. Oamenii au alcătuit o societate, individul s-a socializat în societate și a devenit un membru organic al unei structuri sociale. Sporul de cultură le-a prilejuit noi idealuri. Oamenii au gândit și au absorbit spiritul etic din mediul social ambiant. Apoi oamenii s-au emancipat, eliberându-se de convenții constrângătoare și de superstiții.

Hegel consideră că această emancipare a croit drumul pentru dominața conștiinței și pentru o înțelegere a lumii pe criteriile morale. Oamenii au înțeles că universul este guvernat de o lege morală, cu o precizie matematică. Următorul pas, după înțelegerea lumii ca ordonată de o lege a moralității, a fost religia. Morala a dat naștere la zeități. Dar ideea de divinitate a fost la început nedesăvârșită și a trebuit mai întâi să treacă prin faza de divinizare a naturii și prin artă, înainte de a atinge perfecțiunea în

creștinism. Sub această formă, religia a devenit pasul cel mai apropiat de nivelul cunoașterii absolute. Cunoașterea absolută este când duhul (*der Geist*) capătă cunoaștere de sine însuși ca spirit. Hegel deosebește trei forme de religie după gradul sau nivelul de conștiință:

1. Religia naturală are ca punct stabil numai conștiința. În această religie absolută, conștiința dăinuie numai o clipă, ca un moment trecător. Zeitatea devine accesibilă pentru conștiința oamenilor prin altceva, care are o înfățișare naturală, de exemplu: soare, lumină, munte, fluviu. Religia este o modalitate de a conștientiza realitatea înconjurătoare.

2. Religia spirituală e religia conștientizării de sine însuși.

3. Religia libertății. Libertatea e condiția conștientizării de sine.⁹

Teoria evoluționistă a religiilor, a lui Hegel și a filozofilor materialişti, cărora el le-a dat lumină, nu mai este la modă. Acum e la modă teoria sincronismului religiilor. În prezent, pe diferite meridiane sunt diferite religii ce se pot încadra în una din aceste trei forme.

În *Miorița*, se pot distinge toate cele trei niveluri de conștiință puse în evidență de Hegel. Se vede cu claritate că libertatea spirituală a ciobanului este condiționată de conștientizarea de sine. Se vede și că baciul se conștientizează pe sine și ajunge la o cunoaștere a componentelor profunde din psihicul său, adică din psihicul fiecăruia dintre noi, pe care abia savanții din secolul al XX-lea au început să le explice științific. Care ar putea fi astea? Sunt abstracțiuni ce se ascund în metafore, cu aparență de realități concrete. Vom descifra împreună două din ele.

Mioara îi spune ciobanului: *Stăpâne, stăpâne, / Îți cheamă ș-un câne, / Cel mai bărbătesc / Și cel mai frățesc*. De ce să-l cheme numai pe *cel mai...* dintre toți câinii, și nu toți câinii? Știm cu toții că un câine singur, oricât ar fi de superlativ, nu își poate distribui atenția ca să-și apere stăpânul de doi ucigași. Varianta publicată de Alecsandri spune în trei locuri diferite (versurile 21 vocea autorului, 41 mioara, 58 ciobanul) că are mai mulți câini. Și în celelalte variante, ciobanul are mai mulți câini. Dacă în *Miorița* ar fi vorba de o crimă, iar câinele ar trebui să îl apere de ucigași, așa cum s-a crezut până acum în unanimitate, atunci ar fi trebuit să își cheme toți câinii. Ce vor să ne spună autorii cu această inadvertență?

Tehnica literară nu permite amestecarea animalelor fabuloase, cu animale reale. Așadar, câinele de care vorbește mioara năzdrăvană nu poate fi un câine adevărat. Acel câine are două însușiri omenești: *bărbătesc* și *frățesc*. Deci câinele este o personificare. Ce personifică? Câinele e termenul concret adecvat într-o metaforă pentru a simboliza ceva abstract și legat de psihicul stăpânului său. Ce anume?

Câinele, ca și calul eroului din basme, simbolizează Animus, adică arhetipul patern din inconștienul fiecărui om, cum bine ne-a explicat C. G. Jung.¹⁰ Harap Alb preia calul tatălui său. Arhetipul e limpede. Mioara simbolizează Anima, partea feminină din sufletul nostru, legată de arhetipul matern. Câinele, ca arhetip patern, e mai puțin reliefat decât mioara, ca

arhedip matern. Aceasta corespunde cu situația ciobanului. Mama lui e prezentă în text, dar nu și tatăl lui. Ea nu are un echivalent masculin. Arheologii au scos la iveală prin toată Europa mii și mii de statuete feminine din paleolitic și matriarhat, fără un echivalent masculin. Echivalentul masculin apare abia în neolitic, ca la perechea de Gânditori de la Hamangia.

Mircea Eliade spune că în *Miorița* nimic nu provine din creștinism, oricât s-ar zbate Lucian Blaga și alți cercetători să demonstreze că *Miorița* se inspiră din creștinism.¹¹ Preoții cunosc creștinismul mai bine decât oricine și nu fac afirmații hazardate, ca Blaga. *Miorița* este mult mai veche decât creștinismul. Are rădăcini evidente în paleolitic și în matriarhat. Trecerea la creștinism în spațiul Carpato-Dunărean a fost ușurată de faptul că atât ciobanul cât și Iisus sunt păstori, au aceeași detașare față de cele lumești, sunt un model de aspirație spre cele divine și trec printr-o formă sau alta de sacrificiu. Nu este vorba de protocronism, ci este o temă universală, un monomit (cum zice Joseph Campbell în toate cărțile sale) ce apare independent la diferite popoare, din subconștientul colectiv al oamenilor și fiecare popor îl ilustrează altfel.

Rolul soarelui în *Miorița* se poate explica cu ajutorul lui Hegel. El spune că, în religiile ce divinizează natura, divinitatea este conștientizată prin elemente naturale, ca de exemplu soarele. Soarele în unele variante ale *Mioriței* este în mod explicit sacru: *sfântu soare*.¹² Pentru autorii *Mioriței*, apusul soarelui este un prilej de a spune că soarele e sfânt: *sfînțit de soare* sau *soare-sfînțit*.¹³ Cuvântul *sfînțit* este o prescurtare de la *asfînțit*, care la rândul său prescurtează prefixul latin *ad-*. Cuvântul *sfânt* provine din combinarea latinului *sanctus* și slavonului *sventu*, ambele cu înțelesul de *sfânt*, după cum afirmă Sextil Pușcariu.¹⁴ Cuvântul latin și cel slav provin din limba indo-europeană comună, dinainte de diferențierile geografice, politice și culturale. Dubla etimologie dezvăluie că poporul a continuat să divinizeze soarele, indiferent dacă propaganda creștină se făcea în latină sau în slava veche. Expresiile *sfînțit de soare*, *soare-sfînțit* și *asfînțit* sunt croite pe un model de gândire pre-creștin care admiră măreția crepusculului solar ca un fenomen divin și care nu și-a pierdut prospețimea poetică, doar că azi vorbim fără să ne mai gândim la aspectul poetic sau religios.

Aspectul religios al apusului soarelui se poate explica pomind de la Georges Dumézil, după care cele mai elementare categorii de gândire, ca de exemplu concepția despre timp și spațiu, sunt formulate în termeni religioși, ce au diferite grade de calitate religioasă.¹⁵ Conform lui Émile Durkheim¹⁶ și lui Mircea Eliade,¹⁷ în societățile arhaice, timpul și spațiul aveau o calitate inegală în ciclul diurn și anual. Momentele sacre alternau cu momente profane, iar spațiile sacre se deosebeau de cele profane. Cele patru momente cruciale diurne, și în special cel în care exprimarea sanctifică soarele, au o forță aparte și dau acțiunii din *Miorița* o valoare superioară. Cu totul altă valoare decât acțiunea aparent reală.

Hegel mai zice că, datorită religiei, viața limitată se înalță la viață nesfârșită. *Miorița* prezintă calea sau procedura rituală, prin care ciobanul se înalță de la viața limitată la viață nesfârșită. El se eternizează prin renunțarea la cele lumești, murind simbolic – la fel cum apostolul Pavel din Biblie spune că el moare în fiecare zi – și prin nunta cosmică cu divinitatea solară feminină, dominantă în matriarhat. În felul acesta el obține sentimentul că se unește cu cosmosul și că atinge nemurirea. O nemurire simțită ca o oprire a timpului în loc, pentru o perioadă de timp pe care nimeni nu o poate măsura, nici chiar el, ciobanul. Nunta cosmică din *Miorița* este o alegorie ce reprezintă ideea și senzația sufletească subiectivă că viața limitată e înălțată la viață nesfârșită.

Dialogul ciobanului cu mioara e un monolog interior, un model despre cum se poate vorbi cu propriul nostru suflet. El simte că se înalță la cer, unde se unește cu divinitatea supremă din matriarhat: *Sora soarelui*. La sfârșitul poeziei, ciobanul e în viață. N-a fost ucis. El coboară pe pământ și pleacă cu oile sale mai departe. Coborât din visarea sa cu ochii deschiși, el este cu totul alt om, complet schimbat, îmbogățit și înnobilit sufletește, pe care ceilalți îl văd ca un înstrăinat de cele lumești (*străinel* în numeroase variante). De acum, orice ar face sau ar spune el, toți îi acordă un respect neșărmurit. La fel și Dante Aligheri. După ce a trecut prin Infern, Purgatoriu și Paradis, lumea de pe stradă se uita la el cu frică. Pentru lumea în care trăia ciobanul din *Miorița*, orice ar spune el sunt vorbe sfinte. Sunt vorbe sfinte chiar și pentru noi, care știm ce a spus. În vremurile noastre, a ajuns la modă să aruncăm la gunoi vorbele sfinte.

NOTE:

¹ George Călinescu, *Istoria literaturii române*, București, Editura Minerva, 1986, pp. 58-59.

² Romulus Vulcănescu, *Etnologie juridică*, Editura Academiei Române, București, 1970, pp. 216-248.

³ Victor Ravini, *Miorița. Izvorul nemuririi*, Editura Alcor EDIMPEX, București, 2016, 2017.

⁴ Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Gengis-han*, București, 1980, p. 249.

⁵ *Rumanian Literature springs from the unwritten popular literature handed down from generation to generation by word of mouth. One of the best examples of it is the still popular ballad Miorița, which is a drama concentrated in a few verses* (A. V. Wise, *Cassell's Encyclopaedia of Literature*, Volume 1, Edited by S. H. Steinberg, Cassel & Company LTD, London, 1953, p. 481).

⁶ Petru Ursache, „Miorița în transhumanță mondială”, în *Convorbiri literare*, CXXXVI, nr. 1 (85), ianuarie 2003, p. 114.

⁷ Citatul în întregime: *Miorița, rumän. Poem, Hauptepisode e. uralten Epos aus dem Hirtenleben ohne fremde Bezeichnungen u. Einflüsse. Ein mit übernatürl. Kräften begabtes Lamm verkündet s. Herrn den Tod. Das dramat. Geschehen erinnert an Kain u. Abel. Das „Testament“ des Hirten, der von zwei Freunden getötet werden soll, wurde in Vollkommenheit des Ausdrucks u. metaphys. Erhabenheit nur von Eminescus Gedicht „Mai am un singur dor“ erreicht. Nach M. bezeichnet der Philosoph L. Blaga den rumän. Raum als „mioritischen Raum“ (spațiu mioritic). L: A. Fochi, 1964 (Lexikon der Weltliteratur, Band I, Alfred Kröner Verlag Stuttgart, 1968, p. 1110).*

⁸ *Diese Volksballade, die Leo Spitzer als eine der großen klassischen Schöpfungen der Weltliteratur bezeichnete, gehört zum ältesten rumänischen Kulturgut und zirkulierte jahrhundertlang im Volksmund* (Anneli Ute Gabany, „Miorița”, în *Kindlers Neues Literatur Lexikon*, Chefredaktion Rudolf Radler, Band 19, Anonyma, München, 1992, pp. 120-121).

⁹ *Wir haben zuerst die Naturreligion gehabt, das ist die Religion auf dem Standpunkt nur des Bewußtseins; in der absoluten Religion ist auch dieser Standpunkt, aber nur augenblicklich, als transitorisches Moment, da es in der Naturreligion wesentliche Bestimmung war. In der Naturreligion ist Gott als ein anderes vorgestellt, in der natürlicher Gestaltung – Sonne, Licht, Berg, Fluß –; so ist das Göttliche in der Bestimmung eines Anderen, oder die Religion hat nur die Form des Bewußtseins. Die Zweite Form war die der geistigen Religion, ... die Religion des Selbstbewußtseins. (...) Diese dritte ist nun die Religion der Freiheit, ... Freiheit ist die Bestimmung des Selbstbewußtseins* (Georg Wilhelm Friedrich Hegel, „Vorlesungen über die Philosophie der Religion”, în *Vorlesungen*, vol 5, partea 3, Felix Meiner Verlag, Hamburg, 1984, p. 108).

¹⁰ Carl Gustav Jung, *The Archetypes and the Collective Unconscious*, Princeton University Press, New York, 1980.

¹¹ Lucian Blaga identifică ciobanul cu Iisus, iar pe mama ciobanului cu mama lui Iisus. Blaga vede și alte influențe creștine ortodoxe preluate de la biserică (Lucian Blaga, „Spațiul mioritic”, în *Trilogia culturii*, 1944, Fundația regală pentru literatură și artă, București, 1936, pp. 234-235). Însă Mircea Eliade are cu totul altă părere: „...concepte specific creștine nu sunt atestate în *Miorița*”. „Nu numai cimitirul este absent, ci și satul și biserica” (Eliade, *idem*, pp. 246 și 243).

¹² Variantele XXX, p. 570, rândul 37, CCLXXX, 694 r 27, CCLXXXI, 694 r 29, CCLXXXII, 695 r 27, LVII, 1022 r 21 din monografia lui Adrian Fochi, *Miorița*, Editura Academiei, București, 1964.

¹³ CLX, 633 r 15, CCCXCII, 781 r 13.

¹⁴ Sextil Pușcariu, *Limba Română*, vol 1, Fundația pentru literatură și artă, București, 1940, p. 280.

¹⁵ Georges Dumézil, *Mythe et Épopée*, vol I, *L'idéologie des trois fonctions dans les épopées des peuples indoeuropéens*, Gallimard, 1968.

¹⁶ Émile Durkheim, *The Elementary Forms of Religious Life*, The Free Press, New York, 1995 (Original: *Les formes élémentaires de la vie religieuse: Le système totémique en Australie*, Félix Alcan, Paris 1912).

¹⁷ Mircea Eliade, *Le sacré et le profane*, Gallimard, Paris, 1994 (prima ed. 1956).

BIBLIOGRAFIE:

Bлага, Lucian, „Spațiul mioritic”, în *Trilogia culturii*, 1944, Fundația pentru literatură și artă, București, 1936.

Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Editura Minerva, 1986 (prima ediție 1941).

Dumézil, Georges, *Mythe et Épopée*, vol I, *L'idéologie des trois fonctions dans les épopées des peuples indoeuropéens*, Gallimard, 1968.

Durkheim, Émile, *The Elementary Forms of Religious Life*, The Free Press, New York, 1995 (Original: *Les formes élémentaires de la vie religieuse: Le système totémique en Australie*, Félix Alcan, Paris 1912).

Eliade, Mircea, *De la Zalmoxis la Gengis-han*, București, 1980.

Eliade, Mircea, *Le sacré et le profane*, Gallimard, Paris, 1994 (prima ed. 1956).

Fochi, Adrian, *Miorița*, Editura Academiei, București, 1964.

Gabany, Anneli Ute, Miorița, în *Kindlers Neues Literatur Lexikon*, Chefredaktion Rudolf Radler, Band 19, Anonyma, München, 1992.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich, *Vorlesungen über die Philosophie der Religion*, în *Vorlesungen*, vol 5, partea 3, Felix Meiner, Hamburg, 1984.

Jung, Carl Gustav, *The Archetypes and the Collective Unconscious*, Princeton University Press, New York, 1980 (titlul original: *Die Archetypen und das kollektive Unbewusste*).

Lexikon der Weltliteratur, Band I, Alfred Kröner Verlag Stuttgart, 1968.

Pușcariu, Sextil, *Limba Română*, vol 1, Fundația pentru literatură și artă, București, 1940.

Ravini, Victor, *Miorița. Izvorul nemuririi*, Editura Alcor EDIMPEX, București, 2016, 2017 (prima ediție, Stockholm 2012).

Ursache, Petru, „Miorița în transhumanță mondială”, în *Convorbiri literare*, CXXXVI, nr. 1 (85), 2003.

Vulcănescu, Romulus, *Etnologie juridică*, Editura Academiei Române, București, 1970.

Wise, A. V., *Cassell's Encyclopaedia of Literature*, Volume 1, Edited by S. H. Steinberg, Cassel & Company LTD, London, 1953.

Nașterea Sf. Ioan Botezătorul (Sânzienele – Drăgaica)

La 24 iunie, în fiecare an la această dată, creștinii sărbătoresc nașterea Sf. Ioan Botezătorul, „proroc al Celui Prea Înalt”. În Evanghelia după Luca se istorisește:

În zilele lui Irod, împăratul Iudeii, era un preot, numit Zaharia, din ceata lui Abia. Nevasta lui era din fetele lui Aaron, și se numea Elisaveta. Amândoi erau neprihăniți înaintea lui Dumnezeu, și păzeau fără pată toate poruncile și toate rânduielile Domnului. N-aveau copii, pentru că Elisaveta era stearpă și amândoi erau înaintați în vârstă. Pe când slujea Zaharia în Templu, i s-a arătat un înger al Domnului, Gavril, care i-a spus: „Nu te teme Zahario, fiindcă rugăciunea ta a fost ascultată. Nevastă-ta Elisaveta îți va naște un fiu, căruia îi vei pune numele Ioan.” Pruncul creștea și se întărea în duh și a stat în pustie până în ziua arătării sale înaintea lui Israel. Ioan a început să propovăduiască norodului Evanghelia și îi boteza în apele Iordanului pe cei care veneau la el cu credință. A venit și Iisus, iar pe când acesta se ruga, s-au deschis cerurile și Duhul Sfânt s-a pogorât peste El în chip de porumbel care i-a spus: „Tu ești Fiul Meu prea iubit; în Tine îmi găsesc toată plăcerea Mea.”

Aceasta ar fi pe scurt istoria celui căruia i s-a tăiat capul de către cărmuitorul Irod, pentru că îndrăznise să-l mustre pentru nelegiuirile sale. Ne întrebăm de ce coincide momentul sacru al nașterii Botezătorului cu Sânzienele și Drăgaica? Spun Sânziene și Drăgaică, deoarece între cele două categorii simbolice, una mitologică și cealaltă folclorică, sunt unele deosebiri evidente. Mai întâi, să vedem ce reprezintă Sânzienele. Ele sunt considerate *zâne rele* care fac parte din mitologia românească, din categoria *lelelor*, făpturi feminine supranaturale cu puteri magice. Apar noaptea pe lună în locuri pustii (poieni, răscruci, păduri, vetre părăsite, iazuri, maluri) dansând goale ca niște năluci. De obicei, nu sunt socotite genii malefice, dar se răzbuună numai atunci când sunt văzute în timpul dansului lor magic. În acel moment se spune că îți iau mințile sau te pocesc.

Din teama omului primitiv care căuta să-și explice fenomenele înconjurătoare, s-a născut ideea că *pustiul* sau *pustia* era locul de ședere al duhurilor rele. Străbătând acele locuri singuratic, el și-a imaginat existența unor ființe fantomatice, foarte frumoase (care ne duce cu gândul la idealul feminin), pline de voluptate, care reușeau să-l ispitească prin diferite mijloace încărcate de vrajă: cântec, dans sau vorbe microase spuse în șoaptă. În rândul Sânzienelor există și o zână bună, Iana Sânziana, care după Mircea Eliade ar descinde dintr-un cult roman referitor la zeița Diana (Sancte Dianae). Aceasta era socotită zeița Lunii, a vânătorii, dar și patroana renașterii anuale a vegetației.

Drăgaica, sărbătoare populară consacrată coacerii grânelor, este un obicei din ciclul agrar al primăverii și verii, care astăzi e pe cale de dispariție.

Primul care atestă acest obicei folcloric este Dimitrie Cantemir în lucrarea sa *Descrierea Moldovei*. El le numește „Frumoasele” reducând funcțiile mitologice la domeniul erotic, considerându-le „Nimfe ale cerului” îndrăgostite cel mai des de tinerii mai arătoși.

Cum se desfășoară acest obicei folcloric? Fetele din sate se adună laolaltă și aleg în fruntea lor pe cea mai frumoasă, pe care o numesc Drăgaică (termenul vine din limba bulgară). Drăgaica nu este o zână sau o zeiță, ci o fată din popor aleasă anume pentru ceremonialul ce vestește coacerea. Ea este mediatorul investit de către colectivitate cu forțe magice, care face legătura dintre pământul-mamă și cerul-tată. Pământul este *alma mater*, mama care hrănește și din care s-a zămislit primul Om, adică Adam, protopărintele omenirii. Fetele o petrec pe „aleasă” cu mare alai pe ogoare, o gătesc cu o cunună din spice de grâu, cu multe basmale colorate și îi dau cheile de la hambare. Drăgaica se întoarce de la câmp spre casă cu mâinile întinse ca niște aripi de pasăre, parcă ar zbura, cutreierând satele în drumul ei inițiativ. Forța magică acționează prin obiect (cununa de spice, basmale, chei), prin gestică (rit) care este actul magic în sine, și prin cuvânt (partea poetică).

Faptul că Iana Sânziana a fost socotită zeița Diana, patroana vegetației, face ca cele două tipuri feminine să fie confundate în timp. Se poate spune că Sânziana a evoluat din Drăgaică și ele se sărbătoresc împreună cu un moment crucial din Biblie și anume, nașterea Botezătorului. De ce acest cumul de evenimente? Pentru că toate se leagă de miracolul universal al *fertilității* invocat de oameni prin credință, rugă, botez. Să ne amintim că mama lui Ioan era stearpă și prin rugă a devenit fertilă. Din păgân, omul a devenit creștin prin botezul sfânt. Botezul este, așadar, o *trecere* de la profan la sacru.

Omul a fost convins că prin ruga lui va îndupleca natura, pământul ca să dea roade. Invocarea ploii (vezi Paparudele sau Caloianul) nu este altceva decât botezul naturii, o reînviere a ei, o fecunditate cerută de om prin rituri, deci tot o trecere de la planta imatură, firavă la cea puternică și capabilă să dea rod. S-a simțit nevoia unui mesager care să înduplece natura și așa au apărut personajele cu puteri magice pe nume - Ana, Bugeana, Rudeana. Cu timpul însă credința în forțele supranaturale s-a pierdut treptat și obiceiul a evoluat în ceremonial și spectacol, producându-se astfel o desacralizare iminentă a miturilor.

Printre facturi

Înainte de a pleca în vacanță
Iau teancul de facturi sosite pe adresa mea
În ultima săptămână, de parcă s-ar fi înțeles
Să vină toate aproape deodată,
Mă așez aparent liniștită în fotoliu
Ca la începutul unei lecturi promițătoare
Și răsfoiesc pagini deja cunoscute
Pe simboluri, pe culori,
Nu mă mai miră nimic...
Până ce ajung la factura de la editură
Prin care îmi solicită (limbaj administrativ
În care a intrat genul liric)
Să achit (ca un bolovan acest cuvânt)
Publicarea volumului de poeme cu numărul
(Nu mai contează)
Ah, ah, ah,
Cum am uitat că o nouă carte se pregătește să vină
Tocmai acum, când eu sunt gata să plec,
Prețul ei se modifică, se actualizează
(Și dacă poezia e veche?)
După curent, gaz, benzină, papuci de editor
Vai, când mai umblă editorul,
Să lanseze cărțile cele bune
Și cum își arată trupul la față
Ca să-și laude editura și realizările ei mărețe
Ehei, ehei, ehei,
Cum a intrat poezia în rândul facturilor mari
Pentru buzunare mici, de la piept,
Cu termen scadent până la...
Altfel, ce se poate întâmpla?
Se taie câte o poezie din volum
Citești mai puțin sau chiar nu mai primești cartea deloc
O dă altcuiva, care plătește la timp și cât se cere
Și, dacă plătește, poate semna în locul tău
Adio, poezia mea
Sper că îți va fi bine
Bla, bla, bla
Vai, vai, vai
Ce să fac să nu-mi pierd poemele mele

Să renunț la vacanță mai bine
Și să plătesc factura la poezie prima dată
Cu celelalte facturi mai văd
Să mai aștepte
E vară, ziua e lungă, e cald...
De călătorit pot călători și cu gândul
Dar de scos cărți din gând mai greu
Doar dacă le scoți din cap, de tot sau o vreme,
Să nu-ți mai stea atenția acolo
Mai greu...
Săracele edituri,
Sunt ocupate și aglomerate
Când mai prind rând?
Dacă ies din joc, vine altcineva
Și-mi ia locul
Cine pleacă la plimbare...
Da, vedeți, trebuie să mă bucur că am primit factura
Înseamnă că volumul meu de versuri
E bun, e valoros, de onoare, ca locul
Pe care era gata să-l pierd;
Ar fi bine să dau repede banii
Să nu vină altul
(Nu, Nu, nu alt volum, deși?!...)
Mai trainic și mai frumos,
Ca podul de piatră s-a dărâmat,
Autor din cei ce scoate pământul acesta,
Da, uneori poezii ies din pământ
Nu ați văzut?
Că editurile sunt ocupate
Cu proiecte, mari, lungi, importante, scumpe,
Înalte, adânci, unice,
De respirație națională
Nu, așa, orice versuri...
Editurile participă la târguri, la zilele comunei
(nu, nu cea din Paris, deși...)
Pe la ocazii, aniversări, nunți, botezuri, cumătri
(nu, nu cele literare, deși...)
Scot opere complete după opere complete
Marchează evenimente de amploare
Avram Iancu, Tudor Vladimirescu,
Centenarul care continuă de vreo patru ani...
Cartea mea neajunsă la centenar
Cartea mea de poeme
Pe care le-am scris cu sentimentul primului text

*Cu sentimentul ultimului text
Aștept să iau banii pe vacanță
Și să plătesc factura la poezie
Care vine mai rar decât celelalte facturi
Care pot să aștepte...
Iau facturile în mâini, ca pe un pachet de cărți,
De joc, le amestec, trag cartea câștigătoare:
Factura de poezie...
Ce-ar fi să nu mai scoatem noi cărți
Așa, toată ziua bună-ziaua
În rând cu volumele plătite de sus
Sunt puține, poezii sunt puțini
Îi număr pe degetele de la o mână
Se-nvârt în cerc închis
Și prin reviste sunt ei, doi-trei
Nu fac bine cei ce publică pe internet?
E gratis, cu cititorii lor, alt cerc, tot închis
Buni, răi, sunt acolo...
Sau să public numai în reviste
Ai, ai, ai, revistele de poezie, atât de rare
Câteva pagini mi-ar fi de ajuns...
Și dacă revistele acestea
Bune la suflet, deodată, în felul lor,
Vor începe să trimită și ele facturi
Pentru textele apărute în paginile lor?
Doamne, ce teanc de facturi!
Le poți vinde sau da la schimb
Două de reviste pe una de curent sau de gaz
Una de editură pe una de televiziune prin cablu!
Am auzi doar hai la facturi, hai la facturi,
Ieftine, de ziare, de reviste, de edituri!...*

Semnul

*Bradul a clipit
din miile lui de ochi
și mi-a făcut semn
să mă uit
sub fusta lui
de crinolină.*

Dark Lady

*Sonet de pică,
vers cu vers,
te-ai scris
pe tivul unui vals,
când doamna neagră,
s-o apuce de mijloc,
pe înger, l-a chemat.*

*Vals de doi,
vals de trei,
dansam și eu,
pe lângă îngerul
cu ochii blonzi.
Licornul prins în mîntea mea,
și doamna neagră
cu sâmul de catifea.*

*Sonetul se închidea rotund
în pas de doi,
în pas de trei,
cu îngerul prins
în poala de catifea,
și doamna ce negru surâdea,
ce misterios de negru surâdea.*

Invitație la cel din urmă dans

*Să dansezi cum n-ai dansat
la nuntă de împărat.*

*De faunul cel mai frumos
să te lipești,
să te rotești,
să te iubești.*

*Pasul să-ți fie mereu ușor,
mereu schimbat,
neapăsat,
iar brațul suav și mlădios
să-ți fie aripă și scut,
să te ferești de țapii schiopi
cu cioc, coarne și miopi
și cozi întoarse
la mijloc.*

*Nu te opri!
Nu te opri!
Chiar dacă dansul e damnat
cu glori, cronopi,
satiri și țapi.*

*Lasă vria să pornească,
senzual să te cuprindă de coapsă
și la ureche să-ți șoptească
cuvinte neînchipuite
și răstălmăcite.*

*Iar tu să știi să le ascuți,
să te învărești,
să nu te oprești,
să nu te oprești!*

NARCIS ZĂRNEȘCU

Mihai Eminescu în consemnările contemporanilor și urmașilor

Nicolae Iorga îl considera pe Eminescu „întroparea literară a conștiinței românești, una unică și nedespărțită”, iar Elena Văcărescu scria că el pare a fi „un sfânt păstor român care nu mână oi, ci stele”. În exercițiul meu de admirație față de „poetul nepereche”, cum îl denumea George Călinescu, îi invit la un Banchet platonician imaginar pe marii Creatori, de la Homer și Dante, la Shakespeare și Goethe. Și fiecare, la rândul său, rostește o *Laudatio*, îngenunchiază simbolic în fața Geniului creator, Unic, încarnat pentru o clipă de eternitate în Operele lor. Acum, după Homer și Dante, se apropie Shakespeare. Mai târziu, va veni rândul lui Goethe. În exercițiul meu de imaginație, se întrevăd la orizont viitorii creatori, din veacurile ce vor să vină. Eminescu, *primus inter pares*, „sfântul preacurat al ghiersului românesc”, cum i-a spus Arghezi, îi așteaptă pentru schimbul de daruri și omagii, un *potlach* singular, un ritual doar al celor inițiați întru misterul lui Eyn Sof.

Pentru că poetul național a lucrat dintotdeauna, după cum scria Tudor Vianu, „cu ideea originilor lumii, a infinitului, a creației”, el avea să devină, în viziunea lui Constantin Noica, „omul deplin al culturii române”, dar și „românul absolut”, în dialogurile socratice ale lui Petre Țuțea. De aceea, nu este întâmplător că de 15 ianuarie, românii sărbătoresc Ziua Culturii Naționale, care este și Ziua limbii române, o zi sacrală a Geniului românesc. Abia, însă, după aproape două secole, am înțeles că „noi suntem nația lui Eminescu...” (Lucian Boia).

Până la Eminescu, poeții, lucrători cu și întru Logosul românesc păreau niște Botezatori, glăsuind în pustie, dar care presimțeau că va veni Unul, Unicul, ce va cuvânta, cum nu se mai auzise până atunci, și va binecuvânta cu Duhul sau simțirea, cugetul și limba românească.

Contemporanii poetului descoperă în Eminescu „o lumină de lumini” (Al. Hodoș), un filosof, care „revărsă valuri de lumină în cugetarea românească” (A. T. Laurian). Pentru Hașdeu, Poetul este un trimis al lui Dumnezeu. Iar Vlahuță și Iorga îl consideră un „Zeu tânăr”. Dacă la moartea lui Eminescu, Caragiale consemnează apoteoza „Sfântului tânăr”, C. Rădulescu-Motru susține *înveșnicirea* eminesciană: „Pecetea pe care a aplicat-o geniul acestui poet pe ceara sufletului românesc, este singura pecete care nu s-a ros de dintele vremii și are caractere citețe pentru orișicine; pecetea altora a durat cât a durat și viața lor trupească. Nemuritor în înțelesul permis al cuvântului este numai Eminescu” (C. Rădulescu-Motru, „Ce ne

învață Eminescu”, în *Convorbiri literare*, anul LXXII, nr. 6-7-8-9, iunie-septembrie, 1939, p. 742). Un veac mai tarziu, Lucian Boia va afirma că Poetul național poate fi circumscris de mitul „salvatorului sau al personajului excepțional în care simțim nevoia să ne proiectăm. (...) Sfântul Patron al Națiunii Române și, în același timp, unul dintre marile spirite universale. Ne afirmăm în fața lumii, ne legitimăm în fața lumii cu Eminescu” (*Mihai Eminescu, românul absolut. Facerea și desfacerea unui mit*, București, Humanitas, 2015, sqq).

Îată doar o mică parte din consemnările contemporanilor și urmașilor, care dezvăluie admirația tuturor generațiilor posteminesciene față de Poetul național, ctitor al limbii române moderne, a cărei Operă se înscrie printre cărțile sfinte ale neamului românesc (Fragment din volumul, în curs de apariție, intitulat *De veghe la destinul lui Eminescu. De strajă la destinul Limbii Române*).

NICOLAE IOSUB

Psaltirea lui Gheorghe Eminovici

O carte de o importanță deosebită pentru biografia lui Mihai Eminescu, a fost Psaltirea lui Gheorghe Eminovici, carte de rugăciuni în care acesta își notase datele de naștere ale copiilor săi, precum și a celui ce avea să devină cel mai mare poet al neamului românesc, *Luceașărul poeziei românești*.

Despre Psaltirea lui Gh. Eminovici, carte în care acesta notase data nașterii lui Mihai Eminescu, ne vorbește Matei, care spune că toți copiii lui Gh. Eminovici au văzut și cunoscut această Psaltire: „Într-o Psaltire veche însă, care se păstra din străbuni în casa părinților săi și în care sunt scriși consecutiv autograf de tatăl poetului nașterile tuturor copiilor săi, jos pe pagina 5-a stă scris: 'Astăzi 20 Decembrie anul 1849 la patru ceasuri și cinci-spre-zece minute evropinești s'au născut fiul nostru Mihai' ”.¹

Matei spune că nu se poate pronunța definitiv în privința celor două date cunoscute, 15 ianuarie 1850, sau 20 decembrie 1849: „Deci care din cele două date este adevărată nu o putem afirma cu certitudine, dar bănuim că mai probabilă este cea scrisă de tatăl poetului, mai întâiu că el indică și ora și minutul în care s-a născut, și apoi pentru că era un om dotat de la natură cu o așa memorie încât cunoștea mai pe toți contemporanii săi boieri și boiernași din toată Moldova”.²

¹ *Prefață* de Matei Eminescu la volumul de *Poezii*, editat în colecția „Biblioteca pentru toți” nr. 195-196, Lito - Tipografia Codreanu & Săvoiu, București, 1895, p. 8.

² *Ibidem*.

Putem observa că Matei precizează și pagina și locul unde era făcută însemnarea, dovadă că el o văzuse, o răsfoise și o citise de mai multe ori, iar însemnarea nu este pusă la îndoială, datorită memoriei extraordinare a tatălui său. Este singurul loc unde Matei vorbește de această Psaltire și de notarea făcută de tatăl său. El voia să scoată volumul de *Poezii* al fratelui său și s-a documentat bine, având Psaltirea în față și copiind întocmai textul scris de tatăl său.

Din aceste informații rămase de la Matei, în 1919, trimise magistratului botoșănean Corneliu Botez ce profesia în Galați, se pot observa mai multe aspecte: Psaltirea era o carte veche de rugăciuni, păstrată din străbuni în casa părintească; Gh. Eminovici o folosea ca mijloc de protecție divină și rugăciune; cartea era veche, din perioada cât Gh. Eminovici a trăit în Călineștii lui Cuparencu și în ea erau notate datele de naștere ale tuturor copiilor săi, nu numai a lui Mihai. După moartea lui Gh. Eminovici, Psaltirea a fost luată de Matei, împreună cu biblioteca familiei și a fratelui său Niculae, rămânând la acesta.

George Călinescu se îndoiește de existența acestei Psaltiri, spunând: „Psaltirea n-a văzut-o nimeni, și deși chestiunea era arzătoare, fratele nu s-a simțit obligat s-o arate, s-o comunice în facsimil și nici măcar să dea vreo lămurire în privința ei”.³ Trebuie să-i dăm dreptate lui Matei, care a trăit împreună cu părinții săi până la vârsta de 16 ani, făcând școala la Botoșani, fiind pus la punct cu toate informațiile despre familia sa, aflate de la mama sa, Raluca.

Psaltirea lui Gh. Eminovici, era o carte veche de rugăciuni dăruită de Vasile Eminovici, dascăl de biserică, atunci când feciorul său a trecut cordunul și s-a stabilit în Moldova, pentru a evita înrolarea în armata austro-ungară. Putem aprecia că această Psaltire era din perioada 1800-1830 (*păstrată din străbuni*), înainte de plecarea lui Gh. Eminovici de la casa părintească și stabilirea lui la Dumbrăveni, împreună cu fratele său Ștefan.

Obiceiul de a nota datele importante, întâmplate într-o familie înstărită, era ceva normal în acele vremuri. Gh. Eminovici a văzut acest lucru la stolnicul Vasile Iurașcu cu care avea legături de afaceri. Ei doi s-au cunoscut în numeroase împrejurări și așa a cunoscut-o Eminovici pe Raluca Iurașcu, în care a cerut-o în căsătorie, în 1840. Văzând la Vasile Iurașcu cartea *Mărgăritul lui Zlataust*, în care acesta notase datele de naștere ale copiilor săi, Gh. Eminovici a procedat și el la fel, și a notat datele de naștere ale copiilor săi și a lui Mihai, în Psaltirea pe care o avea în casă.

Am încercat să identific această Psaltire și am luat legătura cu domnul inginer Victor Miușescu din Arad, un mare colecționar de carte veche românească și străină și posesorul unei imense biblioteci de carte eminesciană (depozitată, ordonată și catalogată pe rafturi), al unui mare număr de ziare și reviste vechi, tablouri, manuscrise, fotografii și cărți poștale ilustrate. Domnul

³ G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Editura Junimea, Iași, 1977, p. 43.

Victor Miușescu, pasionat colecționar încă din copilărie, este un prieten al cărților și, în special, al cărților vechi pe care le repară și le protejează ca pe niște copii mici. D-ul Miușescu, om amabil, a inventariat toate Psaltirile sale, a notat datele bibliofile ale acestor cărți și mi-a pus la dispoziție aceste date, pe care le prezint în continuare:

- În Ardealul aflat sub administrație austro-ungară, s-au tipărit Psaltiri în orașul Blaj, în anul 1809; Sibiu, în anii 1801, 1804, 1805, 1806, 1811 și 1826, Brașov, în anul 1810 și 1820 și la Buda, în anul 1808, 1817 și 1818.

- Pe teritoriul României s-au tipărit o serie de Psaltiri în București, în 1806, 1820, 1827 și 1830, în orașul Iași, în 1802, 1815, 1817 și 1818; la mănăstirea Neamț, în 1807, 1816, 1817 și 1924 și la Râmnic în 1817 și 1819.

Aceste Psaltiri erau tipărite folosind alfabetul chirilic, aveau un „Cuvânt Introductiv” și un număr variabil de pagini, în funcție de mărimea literelor și de ilustrațiile introduse în fiecare carte.

Una dintre aceste Psaltiri a ajuns și în posesia dascălului Vasile Eminovici, din Călineștii lui Cuparencu, după anul 1805, fiind adusă de la Blaj, orașul său de origine, sau cumpărată de la Suceava sau Putna, după venirea sa în Bucovina. Este necesar să se identifice acea Psaltire care are pagina 5 tipărită incomplet, cu loc liber, unde se puteau face diferite notări de către proprietar.

În anul 1830 când Gh. Eminovici, împreună cu fratele său Ștefan, părăsesc Bucovina și se stabilesc la Dumbrăveni, este posibil ca la plecare, tatăl său Vasile să le fi dat această Psaltire, ca să le fie mijloc de ajutor în viață și ocrotire divină.

Analizând edițiile scoase în timp și locuri diferite ale acestor Psaltiri, este posibil ca Psaltirea lui Gh. Eminovici să fie una din cele scoase la Blaj, în 1809, sau cea scoasă la Buda în 1817 de către Tipografia Creștină a Universității Ungurești, cu titlul „Psaltirea Împăratului David”, cu un „Cuvânt Înainte” și cu jumătate de pagină nescrisă, cu dimensiunile de 16,5 x 123,2 cm. De asemenea, putea fi Psaltirea scoasă la Sibiu de Ioan Bard, cu o Predoslovie la început de 6 pagini; putea fi cea tipărită la Iași de către Mitropolia Moldovei, în anul 1817, cu „Înainte cuvântare pentru cititori” de 4 pagini și un „Cuvânt de Învățătură” de 8 pagini, sau Psaltirea editată la București de Mitropolia Munteniei, în 1806, prin grija lui Matei Băbeanu, cu un „Cuvânt Înainte”, scris pe 5 pagini. Una dintre aceste Psaltiri putea s-o aibă Gh. Eminovici la trecerea sa în Bucovina.

Oricum, Psaltirea aflată în casa lui Gh. Eminovici, era frecvent folosită de familia sa, citită la sărbători sau duminicile, Raluca având și ea o carte de rugăciuni *Viața și patimile lui Hristos*, în limba rusă, primită de la bunicul său, Alexa Donțu.

Din cele notate de Matei în prefața la volumul de *Poezii de M. Eminescu*, putem trage câteva concluzii:

- Psaltirea era o carte veche „păstrată din străbuni”, deci aparținând lui Vasile Eminovici din Călineștii lui Cuparencu, bunicul lui Mihai, care era

dascăl de biserică și era normal și ușor să procure o astfel de carte de rugăciuni, pe care însuși o folosea;

- Notarea făcută pe o pagină scrisă parțial a fost văzută de toți copiii lui Gh. Eminovici, ne spune Matei. Pe locul liber, nescris, a însemnat Gh. Eminovici datele de naștere ale tuturor copiilor săi;

- Notațiile erau făcute pe pagina a 5-a, în partea de jos, lucru ce întărește, cu atât mai mult, existența acestei cărți în familia sa;

- Data de naștere a lui Mihai, consemnată pe această carte este confirmată și de poet, când scrie în registrul *Junimii* din Iași: „Mihail Eminescu -1849 - Decembrie - 20 - Sf. Ignat - Botoșani”;

- O carte de rugăciuni cum este Psaltirea, este păstrată de familie cu toată grija, însoțește de multe ori posesorul la drumuri lungi, pentru protecție și ajutor divin și în ea se păstrează însemnări și documente importante, mai ales în familiile de la țară;

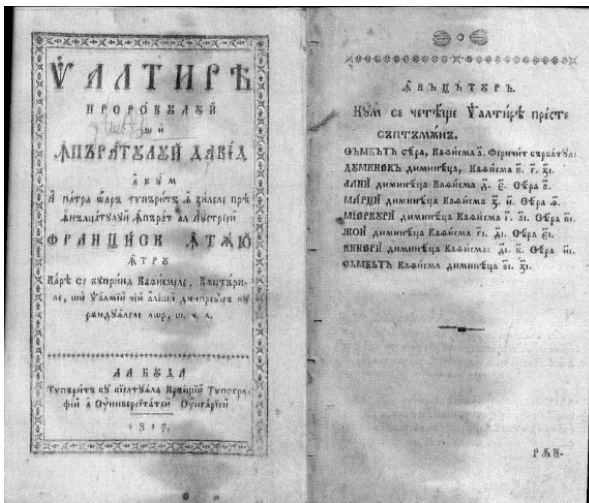
Psaltirea era o carte de rugăciune, uneori frumos ilustrată, din care învățau copiii să citească în prima jumătate a sec. al XIX-lea. Ea cuprinde 150 de psalmi și are un „Cuvânt introductiv” de 5-7 pagini. De obicei ultima pagină a „Cuvântului introductiv” nu este scrisă în totalitate, rămânând un loc liber, pe care se pot nota diverse lucruri. Psaltirea deținută de Gh. Eminovici avea „Cuvântul introductiv”, scris pe 5 pagini, ultima cu spațiu liber, pe care acesta își notase data de naștere a lui Mihai.

După cum am mai afirmat, această Psaltire a ajuns în posesia lui Matei Eminovici, după moartea tatălui său, în 1884, atunci când acesta a lichidat toată averea familiei de la Ipotești și a luat biblioteca lui Eminovici și a lui Niculai.

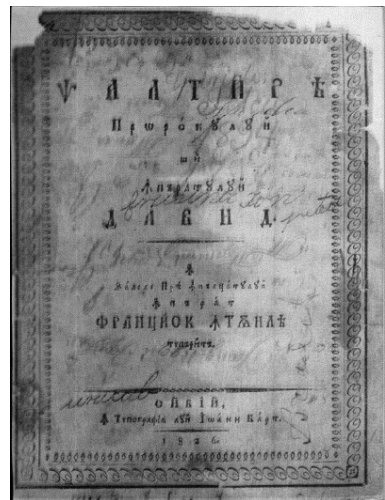
Ultimii ani de viață, Matei i-a petrecut la Bistrița Năsăud, împreună cu ultima soție, Silvia Maieru, care în timpul celui de-al Doilea Război Mondial a plecat în Germania. Multe cărți din biblioteca tatălui său și a Nicului au rămas la el, iar la plecarea soției sale în Germania, toate acestea au rămas la Bistrița. După război (1958), Psaltirea a fost căutată la Bistrița de către cărturarul dorohoian Dumitru Furtună, dar fără succes. Este posibil ca ea să fie uitată undeva, existând posibilitatea ca ea să fie descoperită „undeve îngropată în vreun depozit de cărți vechi necercetate” (D. Furtună).

Descoperirea Psaltirii lui Gh. Eminescu, carte de rugăciuni pentru el și familia sa, tipărită în prima parte a sec. al XIX-lea, ar lămurii definitiv data exactă a nașterii lui Mihai Eminescu, rămânând ca data de 15 ianuarie 1850 să rămână ca dată oficială, recunoscută cu documente (Mitricea pentru nașteri și botezuri, 1850).

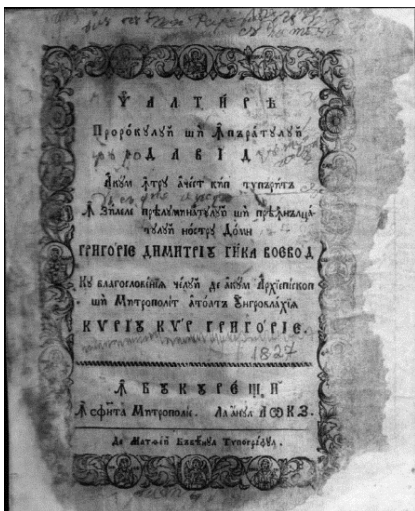
Descoperirea acestei cărți ar face dreptate poetului, care, în mai multe rânduri, a afirmat că s-a născut pe 20 decembrie 1849, de Sf. Ignat, la Botoșani.

Psaltirea din 1817, tipărită la Buda

Psaltire din 1826, Sibiu

Psaltire din 1827, București

Sonetul unei revelații

*Pământul, l-ai ornat, Doamne, cu minuni,
Întinse câmpii, codri și izvoare,
Dealuri cu vii, livezi înfloritoare,
Cântece și hore ca să ne aduni,*

*Lacuri cu nămoluri binefăcătoare,
Lauri din care să ne facem cununi,
Biserici și icoane ca să ne-mbuni,
Mireasmă, curcubeie și culoare.*

*Ne-ai dat femeii cu-obrajii de zăpadă
Și piepturi pline de mandarine,
Pâine și sare, apă vie, zadă,*

*Munți silhii din care apa să cadă,
Bijuterii bătute cu rubine:
În toate astea, eu Te văd pe Tine.*

Sonetul unei descoperiri

*Te caut fără-de-ncetare de-o viață
Prin aer, pe pământ, mări și oceane,
Prin catedrale, prin cărți și icoane;
Vreau, Doamne, să Te văd un pic la față.*

*Poteci, am cutreierat, milioane,
Am cerut de la flori și pomi povață,
De la cărturarilor care ne-nvață,
Dar încercările fostu-mi-au vane.*

*Am trecut prin furcile caudine,
Am acceptat astă soartă ingrată,
Sperând că îmi vor fi cupele pline*

*Cu tănuite șoapte de la Tine.
Deodată o lumină îmi arată
Drumul spre Tine: inima curată.*

Frunza

Lui M. N. Rusu

*În dunga frunzei s-a mai crestat o toamnă
De rana-ceasta veche mă tot lovește-n plin...
Sângele cangrenă buzele-mi înseamnă,
Că zările cănite m-amestecă în vin,*

*De-nchin paharul gol că nu mai am cu cine
Pe-o frunză ce nu cade să pot rămâne, sus...
Să vină - peste mine – zăpezile senine
Cum ar păși prin suflet dureros Iisus...*

*Să bată de la poluri un viscol ca de moarte
În stare să răstoarne amiaza în apus,
De frunza ce-i în mine nîcicînd nu mă desparte
Ca tu fugind de lume să ai refugiul sus...*

*Și-n clipa cea din zare și-atîta de străini
Să ascultăm cum frunza ne ține-n rădăcini...*

Mîna

*Ce oameni, Doamne, macină din timp
De nu coboară zeii din Olimp ?...
Se stinge focul arderii de sine
De ce mai caut stupul de albine
Cînd mi-e de-ajunsă doar privirea ta
De dincolo de vremi, nu- mă- uita,
Ori scurgerea prin vene de cuvinte
Cînd iar aștept să-mi strigi: tot înainte!
De-acolo unde ești cuiabar de stele
Cînd vreau să pun mîna pe ele
Urcînd o scară din adîncul meu
Cu mîna ce mi-o-ntinde Dumnezeu...*

Am îmblânzit toți lupii

*Te chem să vii, de mii de ani cărarea-ți
Îmi înflorește-n lună și în gând,
Te-aștept să vii, am îmblânzit toți lupii
Ce vin mereu prin mine-adulmecând.*

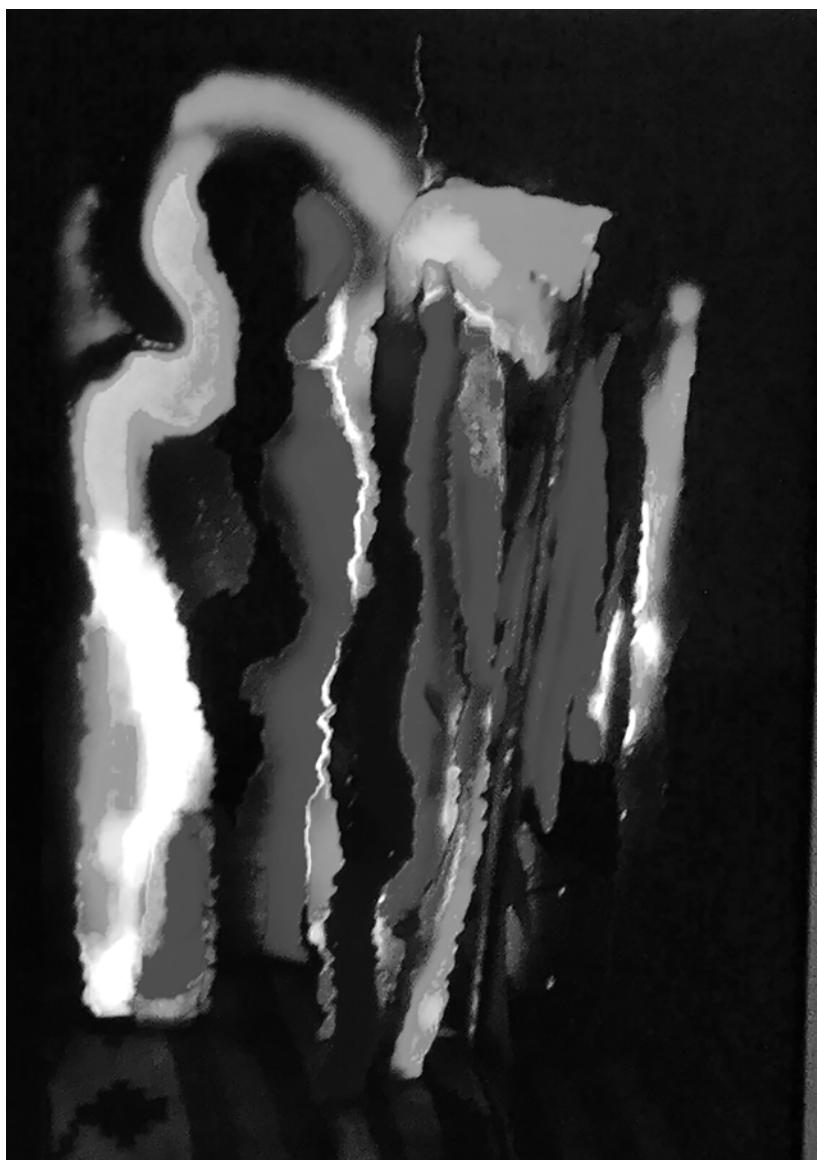
*Când tot aprind prin candelile de stele
Lespezi perechi de aripi ce-am tot ars
Ca să te văd prin ceruri de castele
Cum bați prin lut în inimă de ceas...*

*Aștept să vii am îmblânzit toți lupii,
Să te cuprindă-n ea lumina mierii
C-apoi să-ți cânte-n genele de vals
Arpegii noi din sevele-nvierii,*

*În dans să vii prin iarna dezvățată
Când păru-i despletit mă înfășoară
De m-ar iubi cu tâmpla ei târcată,
M-ar mângâia cu viscolul de gheară,*

*Mi-ar prinde sângele aprins în gheață,
Și ar trage ivăr peste orice drum,
Dar că existi, am îmblânzit toți lupii
Ce vin mereu prin vămile de fum*

*Și te aștept cu foc, cu pâine și cu vin,
Pădure ce respiră primăveri de-acum,
Când raiul tău din iad în sine-mi e destin
Ca temelia lumii s-o ferim de scrum...*

Viorica Colpacci, *Tentația unui Înger*

CORINA VLAD DIACONESCU

Mihail Eminescu și adevărul Sfintei Scripturi

Fără a avea pretenția unei încercări de a analiza, dorim să semnalăm apariția cărții intitulată *Mihail Eminescu și Adevărul Sfintei Scripturi*, pe care autorul, domnul Mihail-Nicolae Stanca, fiu de preot din comuna argeșeană Boteni, un împătimit cercetător al operei eminesciene, ne-a oferit-o în primele zile ale acestui an.

Cartea a apărut la editura Pim de la Iași. Este structurată în două masive volume: Partea I, *Eminescu – Teme simbolice majore tutelare*, Partea a II-a, *Revelația Dumnezeiască, Maica Domnului și Mântuitorul*, Partea a III-a, *Sfânta Scriptură și Filocalia în opera eminesciană*.

Soțul meu, regretatul scriitor Mihail Diaconescu, răsfoind în manuscris cele peste 1300 de pagini, cu mai bine de un an în urmă, știu că l-a încurajat pe distinsul autor.

Cu câteva zile înainte ca Bunul Dumnezeu să-l cheme lângă El, soțul meu, căruia domnul Mihail-Nicolae Stanca îi solicitase un cuvânt înainte, mi-a spus: „Corina, pregătește o coală albă și scrie ce-ți dictez!”, și fiindu-i eu și secretară de peste patruzeci de ani, am scris următoarele:

Iubite Domnule Stanca Mihail-Nicolae,

După câte-mi dau eu seama în urma celor câteva zeci de pagini pe care am reușit totuși să le citesc, în drum spre Constanța, lucrarea Domniei Voastre nu are nevoie de un *Cuvânt Înainte*. Este un regal intelectual. De obicei, prefețele scrise de alții exprimă dorința ca un text, o lucrare, o Carte să fie asociată cu autoritatea unei personalități. În cazul Domniei Voastre, cartea pe care ați elaborat-o este atât de clară, atât de erudită și de viguroasă în demonstrații, încât ar fi o eroare s-o asociați cu textul unui prefațator, oricine ar fi el.

E o carte minunată, solid construită, erudit argumentată, excepțional de valoroasă. Vă rog respectuos, când apare, să-mi oferiți un exemplar.

Cu admirație confraternă și multe gânduri bune,

Al Domniei Voastre devotat
Mihail Diaconescu

Omagii profund respectuoase doamnei Magdalena Stanca.

În clipele acelea, niciunul dintre noi nu bănuia că acesta va fi ultimul mesaj pe care Mihail Diaconescu l-a dictat.

În semn de mare prețuire, domnul Mihail-Nicolae Stanca a tipărit mesajul primit pe prima pagină a cărții. Dedesubt se află și răspunsul

autorului, pe care ni l-a transmis cu trei zile înainte de Bunavestire, când Mihail Diaconescu a urcat la Cer.

Iubite Maestre Mihail Diaconescu,

Cuvintele mult prea generoase ale Domniei Voastre îmi răsplătesc nesperat munca de ani de zile a nevredniciei mele. Vă mulțumesc pentru dragostea și înțelegerea mai mult decât frățească și părintească.

Fiți binecuvântat, cu toți cei dragi ai Domniei Voastre, Maica Domnului vă aibă în pază!

Al Domniei Voastre plecat admirator,
Mihail-Nicolae Stanca

22 martie 2020

Cartea aceasta este rodul unor ani de studii, de cercetări, de lectură, de comparare, de gândire. Autorul citează des pe cei mai avizați critici literari, cu studii importante dedicate operei atât de complexe a lui Mihai Eminescu.

În demersul său, domnul Mihail-Nicolae Stanca pornește de la însăși realitatea familiei poetului. Citez:

Prin darul credinței, moștenit de la părinți și cultivat prin intermediul rudelor sale călugări și călugărițe, de mic copil a fost binecuvântat cu prezența vie și încrezătoare a Îngerilor în cugetul și sufletul său. Ba mai mult, drept răspuns la Rugăciunile sale, la Rugăciunile rudeniilor sale, dar cu precădere la Rugăciunile mamei și surorii sale, încă de tânăr a fost binecuvântat de Duhul Sfânt și a deprins repede înțelepciune, cunoaștere în Duh și învățarea și interpretarea limbilor (p. 27).

Autorul a fost influențat, probabil, și de mărturisirea pe care Ioan Slavici o face în *Eminescu omul. Omagiu lui Mihai Eminescu*:

Citise cronicarii și multe cărți bisericești, cunoștea literatura română, în toate fazele ei [...], cunoștea, la vârsta de 20 de ani, nu numai învățăturile cuprinse în Evanghелиi, ci și pe ale lui Platon, pe ale lui Confucius, Zoroastru și Budha (pp. 34-35).

Cele două volume au ieșit de sub tipar în prima săptămână a noului an, așa încât i-a fost îngăduit domnului Mihail-Nicolae Stanca să-i poată aduce un omagiu cu totul special poetului iubit. De ziua lui Mihai Eminescu, i-a adus un buchet de flori și un dar izvorât din suflet, cartea *Mihail Eminescu și Adevărul Sfintei Scripturi*.

În aceeași zi, lucrarea a fost prezentată și în Biserica *Adormirea Maicii Domnului* din incinta Spitalului Municipal București, prin purtarea de grijă a Părintelui Marian Sava, la rândul său, un mare iubitor al creației poetului nostru național.

Considerăm că lucrarea pe care o semnalăm, se adaugă celorlalte sute de dovezi de dragoste și de prețuire, față de nemuritorul nostru Eminescu.

Livada cu ceața se-ngână

*S-a copt cimbrul pe dealuri.
E bun de cules cu gura
înainte de a săruta ierburile toate
și cerul.
Mă-ntorc cu privirea spre arbori
și pietre,
las în urmă drumul
spre ținutul cu floare de fân,
livada cu ceața se-ngână...*

Printre ierburi

*Era un gest obișnuit al lunii
să-și trimită
tristețea ca pe un gât de lebădă,
printre ierburi,
până la trestii
și mai ales până la tine,
tu, cel care lași uneori
o urmă incandescentă,
noaptea,
pentru ca pădurea
să poată merge pe ape.*

Apa limpede a trupului tău

*Venit de la râu,
umezeala proaspătă
a trupului tău
umple camera,
mi se așează pe frunte
și linia vieții din palma mea
se prelungește cu încă o cărare
ce are să treacă voioasă
peste clipa de acum
ca peste o apă limpede
precum sufletul unui înger.*

Pari a fi corb înserat

*Tu pari a fi
corb înserat și pustiu
cu aerul nopții în vene
rătăcești pe ceruri,
zburând uneori
deasupra unor hărți ciudate...
Ce bucuros și ușor
este sângele tău,
ridicându-se peste câmpii,
jucând în flăcările
de pe comorile inimii
și apoi spălându-și cămășile
nevăzute
în nunțile rezezi ale izvoarelor!*

O lume nevăzută a păsărilor

*Ce mult e
de când zburam amândoi,
aripă lângă aripă,
purtând în noi pâinea
și sarea pământului
spre o lume nevăzută a păsărilor
în care cântecul, ca și roua,
ridica pleoapele transparente
ale dimineților.*

Mereu te asemui

*Ca mugurii pe crengi
sunt dorințele mele,
copacul crește din inima ta,
în mijlocul pădurii
cu care mereu te asemui.*

Mariana Oloier, *Senn* (Tapisserie Teh. Haute-lisse, 200x140 cm, 2000)

FLAVIA TOPAN

Exilul visului

Abia când am îmbrățișat-o la aeroport, înainte să iau avionul spre Belgia, mi-am dat seama de noua fragilitate a mamei. Îi tremurau mâinile aproape străvezii și lacrimile îi stăteau în gât - la fel și mie. Am cuprins-o în brațe și mi-am dat seama că tremura ca un copil. Niciodată, până atunci, nu-i puseseam la îndoială tăria. Acum, în singurătatea noii mele case, mă întreb mereu dac-am luat decizia corectă: să plec din România. Să-mi las în urmă mama, alături de tot ce-mi e drag și cunoscut, să-mi iau viața în piept și să iau drumul Vestului.

Nu mi-am dorit niciodată să plec din țară. Am bravat, până în clipele dinaintea plecării, și m-am încăpățânat să cred că România are nevoie de oameni ca mine, care să o schimbe și să o facă bine. Pentru că da, constat cu o tristețe tot mai adâncă, România e o țară bolnavă.

Mulți ani, discuțiile despre sistemul românesc, care parcă-și neagă propria devenire, despre tranziția fără sfârșit și despre eșecul statului mi-au fost străine. Refuzam, recunosc, să-mi aplec urechea înspre ele, deoarece credeam cu sfințenie că, generația mea, noi - primii copii ai libertății de după '89, nu vom tolera mediocritatea și vom pune capăt servilismului. Mai apoi, trebuie să recunosc, m-am ținut departe de realitatea gri a țării, deoarece o parte din mine refuza să se maturizeze. Trăiam încă sub cerul apusului nesfârșit de vară, într-o Românie care se oglindea în privirea verde a bunicului meu - un om care se născuse între cele două războaie mondiale, care știa ce înseamnă foamea, neputința și neajunsurile, care fusese martor al crimelor comuniștilor și care, la revoluție, crezuse în menirea noastră, ca popor. Acea e Țara în care eu am crescut. Una în care Dumnezeu stă seara la masă cu oamenii. O țară în care vorba bună, inima ușoară și respectul pentru celălalt stau ca imperative ale propriei existențe.

De multe ori, uitându-mă în jur, mi-am spus că sunt recunoscătoare pentru busola morală pe care mi-a dat-o tradiția liberală și ortodoxă în care am fost crescută. Poate că am fost adăpostită, departe de lumea dezlănțuită(!), însă constat că, oricât de departe aș fi, oricând, de România, știu mereu unde mi-e țara.

Din păcate, nu pot spune același lucru despre alții din generația mea. Suntem generația celor fără de țară. O generație de sacrificiu, prinsă între educația rigidă, presărată cu resturi de comunism, și dorința globalizatoare de-a avea „o țară ca afară”. Suntem o generație încurajată parcă să-și urască

țara, dar condamnată, ca un Sisif modern, să se risipească în discursuri sterile împotriva sistemului, fără o dorință coerentă de a aduce schimbarea.

Mă uit, mai ales de când sunt pe meleaguri străine, la marea literatură a exilului, în speranța de a-mi fixa punctele cardinale sufletești în această căutare. În același timp, nu pot să nu observ coeziunea ideatică a scriitorilor plecați din România în anii '70-'80, nevoiți să plece departe de persecuția regimului. Pentru mine, ei sunt cei norocoși. Sunt cei care au evadat pentru un scop precis: au plecat să-și câștige libertatea. Distanța dintre „eu” și patrie se măsoară, așadar, în libertatea de a gândi, de a crea și de a fi.

Dar eu? Cum le voi explica motivul pentru care am plecat copiilor mei? De ce-am plecat și de ce mi-am căutat exilul? Să fie un exil voluntar sau să fie un exil ce nu-și avea rostul?

E. Cioran se întreba cu jumătate de veac în urmă dacă pentru noi existența e un exil și neantul o patrie. Iată, port, la rândul meu, visul Țării mele printre graiuri străine și-i caut întrebării un răspuns. Un răspuns care să rimeze cu veșnicia...

Bruxelles, 16 aprilie 2022

BEDROS HORASANGIAN

Motocicleta Harley Davidson a lui Charlie „Smith” Kissinger

Ha, *Jimmy Hendrix died because God wanted guitar lessons*, ha, îi plăcuse la nebunie explicația asta dată de nu știu cine, nu știu când. A trăit toată viața cu ea. Ha, să ia Dumnezeu lecții de chitară, ce chestie, *Hey, Joe...*, bună socoteală!

Și el cânta la chitară. Prost. Avea bunăvoință, dar nu și ureche. Una e să joci baschet ca Bob Cousy și Mike Leibner, alta e să cânți la chitară ca Eric Clapton. Dacă nu-ți iese nici una, nici alta, mai bine te lași păgubaș. Se străduia cât putea, dar nici vocea nu-l ajuta prea mult. Îi ieșea mai bine *Bridge over the troubled water*. Când era băut. Sau se simțea bine. Așa, în general, cumva, ce dracu să explici când te simți bine și parcă toată lumea e a ta? Poți să joci în NBA sau să apari la CNN vorbind despre viitorul Americii.

Numele lui adevărat era Charles. Charles Kissinger. Nu era evreu, ca Big Henry, marele sforar de la Casa Albă. Și nici nu erau rude prin alianță. Doar o potriveală de nume. Tot timpul a dat explicații pentru numele său. Până într-o bună zi, când s-a săturat și s-a plictisit să mai pună lucrurile la punct. Să creadă fiecare ce vrea.

El avea de trăit.

Cum?

Așa cum se aude. Lui i se spunea Jimmy de când era pe lumea asta. Jimmy. I se spunea Jimmy și gata. Nu se știe de ce. Tatăl lui nu-i spunea Charlie, cum ar fi fost firesc și normal. Ce e normal în America? Hey, Jimmy, îi spunea taică-su când era mic de tot și râdea de nu mai putea când îl arunca în aer. Maică-sa, Maria Lopez și părinții ei, adică niște bunici pe care nu i-a văzut niciodată, erau din Columbia, spirit sudamerican cu frică de Dumnezeu și admirație pentru Fecioara Maria, tremura toată de frică, „Vezi să nu-l scapi; o să-mi omori copilul...!”, „Șezi blând, *Take it easy, m'am*, îti fac repede altul, nu te speria!”. Și râdea tatăl lui. Și mama stătea îngrijorată până se termina tot ciroul cu aruncatul în sus. *Hey Joe...* A avut primul accident într-o intersecție. S-a luat la bătaie cu doi tineri care s-au legat de el. I-a făcut fața lată unuia, dar s-a ales și el cu un braț fracturat. Mama s-a speriat, tatăl a râs, „OK, Jimmy, așa te vreau, să nu te calce nimeni în picioare; mai bine o mașină!” Maică-sa să leșine la asemenea urare. El râdea alături de tatăl lui. Se simțeau bine unii cu alții. O familie americană adevărată, s-ar zice.

„Hai, noroc, Jimmy...,” ridica paharul tatăl lui când era bine dispus și bea o bere și niște Jack Daniel's cu amicii. Toți erau Jimmy, dacă erau prietenii lui. Ca și fiu-su cel mic, „Hey, Jimmy...,” striga tata cum cânta mult mai târziu, „*Hey, Joe...*”, Jimmy Hendrix.

Run or down. Sună bine.

A murit și taică-su și Jimmy Hendrix.

Și maică-sa, săraca, tot țipa la taică-su până se termina joaca. I-a povestit soră-sa mai mare, când era și el mai mare. Toți s-au făcut mari. Au rămas copii doar în trecut. Alți copii nu i-a mai făcut mami lui tati, dar nu din cauza asta a plecat el de acasă. Avea un Harley-Davidson care făcea un zgomot infernal. Îl freca toată ziua cu o cârpă. Până ce toate fierătaniile străluceau ca lumina soarelui. Tati avea și cizme de piele, și o haină de piele cu fermoar și mănuși de piele, și curea de piele, și șapcă de piele, doar ochelarii de soare nu erau din piele. Și ochii nu erau de piele, erau foarte pătrunzători. Închizi ochii, zicea tati al lui Charlie-Jimmy, și vezi tot ce e pe lumea asta..., zicea el și râdea foarte tare. Era un bărbat înalt și voinic. Și tare îi mai plăcea motocicletele. Maria Lopez, mama lui cum ar veni, nu putea să le suferă. Nu s-a suit niciodată pe mașina aia de făcut gălăgie. Pentru Maria o motocicletă era o pacoste pe capul ei. Ea cânta în corul bisericii presbiteriene, n-avea treabă cu mecanica și motoarele. Era catolică, *Ave Maria, Grazia plena, Dominus Tecum, Benedicta tum Mulieribus...*, dar prefera o biserică din apropiere de casă. Și mereu aprindea lumânări să nu se întâmple un accident pe șoselele astea unde gonesc atâția nebuni. Și șoselele astea s-au tot înmulțit în America, dar și nebunii.

Cine mai rămâne zdravăn în condițiile astea?

Simplu.

Nimeni.

Toți. Există leacuri pentru orice.

Și lui Jimmy i-au plăcut de motocicletele de mic. Ce putea fi mai frumos pe lume decât să te sui pe motocicletă și să bați America de la Est la Vest, de la Vest la Est, de la Sud la Nord, de la niciunde către nicăieri. *Out of nowhere*. Când dai de necaz, fugi în Canada. Sau în Mexic. În Cuba era mai greu. Acolo te mâncau comuniștii lui Fidel Castro. Acolo nu te mai găsește poliția, nu te mai găsește nimeni. E înghesuială și harababură, e de neînțeles de ce atâția mexicani vor să treacă granița și să ajungă în United States.

Și cubanezii care fug pe rupte în Florida.

- *Hola*, Diego...

- *Parev*, Bedros...

Cică ești în America.

Călare pe motocicletă lumea e a ta. Nici că-ți pasă de războaie, de cursul dolarului, de viața lui Joe Cocker sau cu cine și-a mai tras-o frumoasă Cybill Shepard. Puah, ce oameni, ce viață! La început se plimba cu tricicleta pe terenul din spatele casei, apoi a mers cu bicicleta pe unde a apucat, și mai apoi când deja posedă permis de conducere s-a dus peste tot. Lumea era a lui. Ce să mai înveți sau înțelegi în plus? Libertatea omului care apasă pe accelerație. *Road 66*. Și șoselele din Arizona și Nevada, America e mare, America este pentru oameni liberi. *Blowin in the wind*. Da, a crescut cu nebunia asta în sânge. Cu asta a rămas de la taică-su, după ce el i-a părăsit pe mami și pe cei doi copii. Georgianei Brown îi plăcea să meargă cu motocicletă. Și a plecat cu tati și asta a fost tot. Deja au trecut niște ani. Știe de taică-su că a murit de supărare, bea prea mult, după ce făcuse pușcărie fără să fie de vină. Adică omorâse un om cu motocicletă, boul ăla intrase pur și simplu sub roțile lui, dar l-au scos pe el vinovat că are viteză prea mare. Toată viața lui s-a dat peste cap. N-a mai fost om după ce n-a mai călărit un *Hardleys*. I-a povestit toate astea un om care l-a cunoscut. Te miri cine știe despre tine și ai tăi ce nici tu nu știi. Chestia asta i-a intrat în cap lui Jimmy de când era la colegiu. Vorbele circulau mai iute ca oamenii. Da, nu se știe de ce se numea Jimmy, așa cum pur și simplu unii oameni se înțeleg.

Alții nu.

Simplu.

Cum nu se știe bine de ce unii oameni se înțeleg, alții nu. Simplu. Smith, cu Smith era altă poveste. Îi plăceau blues-urile acelei mari cântărețe cu numele de Bessie Smith. Nici mai târziu nu i-a plăcut altceva. Rock, soul sau mai știi ce năzbâtii, muzică simfonică, Puah! Te zgârie pe ureche. Haleluiah, Muzică de mort. Muzica trebuie să te emoționeze, îi tot șoptea unei colege de colegiu care nu prea se lăsa pipăită. Apoi s-a măritat cu un trompetist din fanfara marinei. O fi fost pipăită după ce s-au căsătorit, Dumnezeu știe. Incurcate sunt căile Domnului! Acum e la Seattle, au trecut anii, nu mai contează, nu i-a mai plăcut de Betty după ce au petrecut un weekend împreună. Părinții ei erau plecați. A și uitat de ea.

I-a plăcut și apoi nu i-a mai plăcut de Betty.

Asta a fost tot.

Simplu.

A auzit de Beethoven când au lansat Beatles-ii *Roll over Beethoven*. Aha! Ar fi ascultat toată ziua muzică dacă nu ar fi trebuit să nu mai facă și altceva. Să meargă la școală, să se spele pe dinți și pe picioare, să învețe istoria Statelor Unite, despre generalul Lee, președintele Wilson sau tabelul lui Mendeleev. Mereu l-a nedumerit chestia asta cu elementele. Și ce nume tâmpit avea comunistul ăla, puteau americanii să-i găsească un înlocuitor, nemții găsesc la orice câte ceva echivalent. Pentru Jimmy toți rușii erau comuniști și oameni fără Dumnezeu. Ei beau vodcă, nu bere și whisky ca americanii. Ca toți oamenii. Poate de acolo li se trage nebunia asta cu comunismul. *Oh, Lord Give Me a Mercedes Benz...* Săraca Janis, a murit atât de tânără. Și Jim Morrison, și Jimmy Hendrix, de ce Doamne toți nătarăii trăiesc atât de mult? E lucru dovedit. Nu mai contează. Că unele așa, altele așa, de ce dracu trebuie să ne batem capul cu treburi d-astea, dacă toate sunt de la Dumnezeu? Măine poimăine o să învețe toți chinezește. Dai peste ei peste tot. Cum nu ești atent, îți zâmbește un gălbejit, coreean, chinez sau japonez, că nu-i miroși de la început, și te întrebă slugarnic, parcă te-ar linge un câine pe obraz, *May I help you?*

Miroase a prăjit pe lângă ăștia, ar prăji și soarele și luna ca să fie mai gustoase. Dacă ar putea.

La dracu, nu.

Hey, Joe, where you goin' / with that gun in your hand

Hey Joe, I said you goin' / with that gun in your hand

Hey Joe. alright shoot her, one more time...

I'm going down to shoot my old lady

You know, I caught her messin' around with another man

I'm going down to shoot my old lady

You know, I caught her messin' around with another man

And that ain't too cool

Ain't too hang man gonna

He ain't gonna put a rope around me

You better believe me it right now

I gotta go row

Hey Joe, you better run and down

.....

Good by everybody

Hey Joe, uhh

Run or down

Ce cântec o mai fi și ăsta?

L-a urmărit o viață întreagă. *Run or down...*

Tatăl lui Jimmy Smith a apucat să lupte în Coreea. El a fost în Vietnam. Are și acum în urechi *Go! Go! Go!* cum urlau sergenții la ei, să

fugă, și pârâitul mitralierelor și mirosul de napalm și de carne arsă. Și puștile alea automate M 16 de care nu se despărțeau niciodată. La orice foșnet, erai cu mâna pe trăgaci. Nu erai atent, erai un om mort. Cu steagul american pe cutia aia de lemn cu care erai trimis acasă: un erou.

Mai bine lipsă.

Run and down, mama ei de viață. O motocicletă costă ceva parale. Și ca s-o întreții, să ai grijă de ea, s-o iubești cu adevărat lași totul la o parte.

Nu mulți rezistă.

Hey, Joe!

Cântecul asta care i-a plăcut foarte tare lui Jimmy. A trăit toată viața cu el. Unde să fugi dacă nu ai omorât pe nimeni și nici nu ești în stare să faci ceva deosebit? Așa a ieșit și el, Jimmy „Smith” Kissinger. Un om ca toți oamenii. Kissinger e doar în acte. Nici părinții nu erau, au fost, cine știe ce, avuți, dar ceva școală tot a apucat să facă. Aveau doar două mașini când alții ca ei aveau câte patru. Fiecare membru al familiei avea una. Bunicul lui Jimmy „Smith” Kissinger se pare că fusese în partidul nazist al lui Hitler. Cică a stat ascuns câțiva ani prin Paraguay și Argentina și apoi a venit și el în US. La Boston, Massachussetts, unde erau ceilalți ai lui. De ce acolo și nu la New York, dracu știe. A fost ceva legat de nemți, naziști, comuniști, treaba lor, a fost, nu l-a interesat să afle ce și cum. Avea viața lui. Fiecare are viața lui. Nu-ți convine, îți tragi un glonte în cap sau te arunci de pe Brooklyn Bridge.

Nobody cares, ce mai! Mare scofală.

Când Jimmy „Smith” Kissinger și-a cumpărat prima motocicletă Harley Davidson avea 21 ani. Era în 1969. O iubea pe Sandra și urma cursurile Universității Brown, Providence, Rhode Island. Primăvara e frumos, vara prea cald, iarna suportabilă. A învățat ce a învățat și după doi ani a plecat. Sandra voia să se căsătorească, tot îl ducea să vadă o casă potrivită. Pentru ei doi. Și nu pricepea că el nu vrea nici casă, nici copil, nici un job bun la firmele tatălui ei. Poseda un hotel și mai multe magazine. Urma să se extindă pe toată Coasta de Est. Un tip simpatic, s-ar fi înțeles bine cu el. Republican, altminteri. Care cum are bani, devine republican. Asta e America.

El voia ca ea să-l iubească și atât. Pare ciudat?

N-a fost să fie. S-au despărțit cu multe regrete. Așa, pe loc. Ea s-a suit la volanul mașinii, el a rămas pe trotuar.

- Hai, nu urci...

- Nu...Plec...

- Unde...

- Nu stiu...

- O să ne mai vedem ...

- Poate...

- De ce spui poate ?

- Nu știu... ce să spun...

Și a plecat. Dus a fost. Apartamentul de pe Maryland Ave. nu arăta rău. Și avea și un garaj special pentru motocicletele în apropiere.

Când și-a cumpărat a doua motocicletă Harley Davidson, nu mai era student nicăieri. Umbla hai hui prin toată America și avea două cicatrice. Una pe față, alta pe piciorul stâng. Una de la o bătaie teribilă la Santa Monica, cealaltă după un accident ușor la Saint Louis. A depășit aiurea un *truck* și a derapat. Mai mult s-a speriat, cei de la spital se mirau că a scăpat doar cu atât. Și cu o amendă. Sora lui plecase deja în Australia. O atrăgea la nebunie surful. Valuri ca acolo de șase metri nu mai găsești nicăieri; mama lor nu o înțelegea pe sora lui. El da. Fiecare are viața lui. Face ce vrea cu ea. El era deja divorțat de două ori. N-au durat mult însurătorile lui. Nu ducea lipsă de fete care să-l iubească. Ultima, Sally, din Arizona, ținea chiar foarte mult la el. Se vedeau de două-trei ori pe an. Dacă voia să știe că îl iubește, îi surâdea cu grație.

Și?

Și nimic.

Mai ciripea ceva nemțește. Spunea *Ohne Worte*, dacă el insista să-i spună că-l iubește și ea și dacă ar vrea să plece cu el.

Nu se poate. Zicea ea.

De ce nu se poate...

Nu se poate și atât! *Ohne worte...*

Nu se putea nimic.

Nu începea și nu se termina nimic, trăiau și ei cum trăiseră și alții și urmau să trăiască apoi și alții. *Hey Joe. Run or down.* Bunica lui Sally era nemțoaică și ea avea trei copii. Ei erau americani. Lucra la un Fast Food.

La a treia motocicletă a fost mai greu. Era un model scump și la 40 de ani deja impliniți Charles „Jimmy Smith” Kissinger nu stătea chiar pe roze cu banii. Și nici situația din SUA nu era prea grozavă cu conservatorii ăștia nenorociți ai lui Bush. După războiul din Vietnam și atâția nenorociți pe toate drumurile. Nimic nu a mai fost la fel după Vietnam în America. Orice ar zice ăștia care tot dau cu gura. Nici unul n-are motocicletă. Dar au gărzi de corp. Să păzească. Ce? Curul, banii, femeile, vilele de la Malibu, conturile din bancă, ce să le mai păzească? N-a ținut mult motocicletă asta. A avut ghinion cu ea. A trebuit s-o vândă. N-a fost ușor. Doi ani fără motocicletă, n-a fost ușor după un accident teribil pe care l-a avut lângă Tulsa. Era în drum spre Chicago. Cineva îi propunea să preia un club moto. A preluat clubul, dar erau prea mulți tâmpiți care voiau să călărească motocicletele de parcă ar fi călărit-o pe Miss Univers.

Când a început Războiul din Golf, urma să-și cumpere a patra motocicletă. Tot un *Hardleys*, urma s-o aibă peste câteva săptămâni. Găsise ceva de ocazie, un model mai vechi, ca și prima lui motocicletă. Voia să se așeze la San Francisco. Îi plăcea mult orașul, dar și îl ținea mereu și spatele. Și nici cu genunchii nu era prea bine. Gândea că nu mai poate să se culce oriunde. Și nici prea multe de așteptat. Ce să speri când nu mai speri nimic,

iar puștii rîd de tine când te văd cu plete și păr alb pe motocicletă? *Hi, daddy...* Nici măcar nu poți să-i iei la bătaie, niște mucoși, sună imediat la poliție. De când au apărut telefoanele mobile totul s-a dat peste cap. Toți vorbesc la telefon, în ochi nu se mai uită nimeni. Pentru ce dracu mai trăim, dacă nu mai putem privi în ochi pe nimeni?

Hey Joe, run or down..

Dar acasă la Patty Buchanan nu i-ar fi dispăcut. De pe veranda casei ei se vedea tot golful. Și cerul, și pescărușii care guguiau de te înnebuneau de cap. Îi plăcea să stea întins pe șezlong și să bea o bere rece. El care nu a băut bere decât foarte rar. Ori whisky, ori nimic. Acum se răsfața și el. Se simțea protejat. Totul era minunat la Patty acasă. Era cam obosit și se putea mulțumi doar cu o cafea și două țigări fumate una după alta, nu-i trebuia mai mult. Și Oceanul, hăt departe, unde nu putea ajunge cu motocicleta.

L-a lovit mortal un dobitoc care conducea un Harley Davidson chiar în seara când se întorcea pe jos spre motelul unde închiriasse de două luni o cameră. Undeva în apropiere, o milă să fi fost, nu mai mult. Incepuse o ploaie zdravănă, n-a vrut să se întoarcă din drum.

Have you seen the rain?

Sally i-a spus, rămâi aici peste noapte.

- Nu e departe...

- Te duc eu cu mașina...

- Lasă, mai iau puțin aer.. Somn ușor... *Take care...* Pe mâine...

Tocmai stabiliseră de comun acord că ar fi cazul să se logodească și să se instaleze la ea acasă. *Hey Joe...*

N-a mai apucat.

CORNELIU ZEANA

Un vis ciudat

Așa cum dispare fără urmă rouă atinsă de razele calde ale soarelui, sau pala de ceață care se topește cu repeziciune după ce s-a ridicat de pe firul văii, deasupra râului, visele, în covârșitoarea lor majoritate, nu lasă nimic durabil în memoria zilei care ne absoarbe cu felurile sale activități. Acestea sunt visele comune, lipsite de importanță, detaliile se șterg repede, lăsând în urmă un vag sentiment de agreabil sau dimpotrivă.

Există însă și cu totul altfel de vise, care aduc un mesaj dintr-o lume pe care nu o cunoaștem. Visul mamei lui Alexandru cel Mare, pe când purta în pântec pe cel sortit să cucerească lumea cunoscută în acele timpuri este paradigmatic. Acel vis a fost consemnat de istoricii vremii, dar după mai bine de două milenii a dobândit și aureola unei legende. Iată însă exemplul unui

vis din zile apropiate nouă, consemnat în scrierile lui Victor Papilian, savant de mare rigurozitate în disciplina pe care o predă în facultate, anatomia, știință de maximă precizie, dar și un artist înzestrat în mod deosebit pentru muzică și literatură. Asemeni multor alți intelectuali indezirabili regimului impus de sovietici, Victor Papilian a trecut și el prin închisoare. Deținuții dormeau unul lângă celălalt, pe pricuri de lemn. Cu puțin timp înainte de a se ordona deșteptarea, Victor îl scutură pe cel de alături. Trezește-te și spune-mi repede adresa familiei tale, soția și copiii de care mi-ai vorbit și care nu mai știu nimic despre tine. Mama mi-a apărut în vis și mi-a spus că în câteva ore voi fi eliberat. Voi merge să le spun că ești viu și sănătos. Peste puțină vreme urmează zgomotul aspru al zăvoarelor și ușa camerei pline cu deținuți se dă la perete, intră doi gardieni, și-l scot afară pe cel care avusese visul. Așa erau scoși, cu brutalitate, și cei care urmau să fie executați sau supuși torturilor. Victor Papilian era însă liniștit. Credea în spusele mamei sale așa cum îi apăruse în vis. A fost pus în libertate, a ajuns apoi, cu mare fereală, la familia celui căruia îi ceruse adresa. Le-a adus o clipă de bucurie și o rază de speranță acelor nefericiți. Celor care nu au trăit, direct sau indirect, teroarea roșie din anii marii represiuni, le este greu să înțeleagă întreaga grozăvie a acelor timpuri.

Eu am fost dat la școală la vârsta de cinci ani, când puteam deja să citesc, terminasem în 1956 Școala Medie cu Zece Clase introdusă la noi după modelul sovietic, fusesem și exmatriculat din clasa a opta, reușind, spre norocul meu, să fiu înscris la seral, apoi am urmat cursurile Facultății de Medicină din Cluj-Napoca, pe care am absolvit-o cu diplomă de merit în 1961. Învățam cu patimă dar și cu disperare, cu teama că aș putea fi oricând exmatriculat dacă se afla că tatăl meu suferise o nouă arestare.

Cu Diploma mea de merit, socotit alături de Iurie Acalovschi șef de promoție, puteam fi reținut la una din catedrele facultății. Tocmai atunci însă, familia a primit înștiințarea morții tatălui meu, în închisoarea Aiud. Nu primisem nicio veste de la arestarea sa, nu știam unde se află, dar speram că va supraviețui temniței. N-a fost să fie. Cumplita veste m-a izbit ca o măciucă în moalele capului. Am renunțat la orice perspectivă și, la repartiția pe țară, am solicitat o circumscripție categorie foarte grea: Muierasca județul Vâlcea, comună neelectrificată, departe de calea ferată, lipsită de mijloace de transport din cauza drumurilor impracticabile în cea mai mare parte a anului, urmând să înființez aici dispensarul și celelalte anexe. Am rămas aici mai bine de cinci ani, practicam medicina ca pe o misiune, îndrăznesc a spune chiar sacră într-un anumit fel.

Locuiam în casa familiei Iorgu și Ioana Drăgoescu, al căror fiu, Nicu, fusese arestat în timpul studenției pentru așa zisa atitudine dușmănoasă, eliberat după câțiva ani și mort la scurtă vreme în condiții suspecte. Anumiți oameni posedă însușiri deosebite, despre care se spune că sunt paranormale. Atunci când fiul ei era torturat în închisoare, Ioana știa cu exactitate, sufletul i se sfâșia de durere, și-a notat ziua și ora, iar după eliberare, când Nicu a

revenit acasă, a confirmat că exact atunci fuseseră momentele cele mai dure ale anchetei, de care nu mai dorea să-și aducă aminte. Lelea Ioana mi-a mai relatat o întâmplare ciudată. Încă de cu noapte, pleca peste deal cu brânză de casă, ouă și lapte, până la Călimănești, unde le vindea. Urca și cobora dealul destul de abrupt, mergând prin pădure, fără teamă.

Aproape de culme, s-a oprit să-și tragă sufletul, într-un lăniș, lăsând probele jos și îndreptându-se de șale. Mijea de ziuă. Lângă ea a apărut dintr-o dată o fată firavă și frumoasă, părea abia ieșită din copilărie, pe față i se citea o mare durere. S-a apropiat parcă plutind, fără ca nici cel mai mic zgomot să tulbure tăcerea desăvârșită, și-a pus capul pe umărul drept al Ioanei, care nici nu i-a simțit greutatea, apoi a dispărut fără urmă. Ioana nu s-a speriat, a fost cuprinsă și ea de o mare durere, iar tristețea a însoțit-o o bucată de vreme, până când a intrat în Călimănești unde a întâlnit oameni. Se știa că în locul acela fusese târâtă, batjocorită și ucisă o fată din sat. Una din tragicele întâmplări ale acelor locuri.

Anii au trecut ca o apă și cu greu mi-am găsit răgazul de a reveni acolo unde fusesem cel dintâi medic al acelei comune. Am mai trecut de două ori, fără a zăbovi, mergând spre Mănăstirea Frăsinei, de care nu este îngăduit a se apropia și femeile. Totul se schimbase, drumul era consolidat și asfaltat, multe case noi, curentul electric adusese toate binefacerile vieții civilizate. Cu greu ne putem imagina astăzi cum se făcea școală în clădirea neluminată electric. Dar, cât devotament aveau învățătorii și profesorii de atunci! În cele două vizite făcute cu multă strângere de inimă, copleșit de amintiri, am trecut și pe la casa în care locuisem în acele vremuri. Iorgu și Ioana se stinseseră din viață, în casă se mutase Veta, sora Ioanei, împreună cu fata ei Ioana, divorțată. Murise și soțul Elisabetei. Vizite scurte, cu emoția revederii. Ne aflăm în Muierasca de Sus, aici era dispensarul. După plecarea mea, nici un alt medic nu a mai locuit în comună, preferau să facă naveta în ciuda distanței. Primăria se află în Muierasca de Jos, construcție nouă, lângă fostul conac-reședință al familiei Săltea, boiernașii locului. Aici amenajasem și Casa de Nașteri, în fosta baie comunală ridicată din inițiativa lui Ion Mihalache, marele țărănist preocupat de lumea rurală, cel care a inițiat construirea de băi publice în fiecare comună, alături de școlile ridicate pretutindeni, cu eforturi uriașe pentru bugetul acelor vremuri, grație devotamentului și energiei lui Spiru Haret. Așa s-a făcut ridicarea fără egal în istorie, a României Mari dintre cele două războaie mondiale. Print-un mare elan patriotic. Comuniștii l-au întemnițat pe Ion Mihalache la Râmnicu Sărat, unde a fost și ucis, la o vreme după ce în închisoarea de la Sighetul Marmației se stinsese și marele patriot Iuliu Maniu.

Am făcut o scurtă oprire la primărie, m-am prezentat primarului, un bărbat destul de plin de el, i-am spus că numele corect al comunei este Muierasca, de la latinul mulier, de unde muiere, nu Muereasca, nepotrivit chiar și fonetic. Fără succes. Se pare că în vremea invaziilor devastatoare, în

aceste coclauri, urcând pe râul care se varsă în Olt, oamenii se refugiau, ascunzându-și vitele, femeile și copiii, până când trecea urgia.

Anii treceau, amar de ani, fără a mă gândi la locul unde fusesem medic după absolvirea facultății. Iată însă că, în târziuul toamnei anului 2021, într-o bună zi am simțit un imbold puternic, ceva ca o poruncă, o chemare sau o ispită, să mă duc la Muireasca. Am urcat la volan și, în cinci sau șase ore, eram acolo. Am parcat în dreptul casei, loc bine cunoscut, trecând râul pe puntea de lemn, destul de șubredă, dibuind drumul spre casa în care locuisem. Pe drum am întâlnit o bătrână, încovoiată de ani, care m-a privit cu insistență. I-am dat binețe și i-am spus cine sunt. M-a recunoscut, s-a bucurat mult, își amintea unele întâmplări din vremea când umblam călare, ziua dar și noaptea, când eram chemat la vreo naștere sau la o urgență nedepasabilă. Oamenii îmi păstrează o bună amintire.

Am deschis poarta, traversând apoi curtea pietruită în dreapta căreia se află atelierul de dogărie al lui Nea Iorgu, precum și grajdul pentru vacă, rămase pustii de-acum, urma o porțiță după care, pe o potecă prevăzută cu dale mari de piatră, se ajunge la casa aflată chiar la poalele abruptului care încheia dealul.

Pe atunci poteca era străjuită de gladiole, dalii și cârciumărese, dincolo de care, pe ambele laturi, pământul era cultivat cu porumb, iar, câțiva ani mai târziu, cu lucernă. Acum nu se mai cultiva nimic. Dalele mari de piatră, așezate în ritmul pașilor, fără a se alipi una cu alta, erau însă neschimbate. Le mai lustruiseră, îmi ziceam, și pașii mei de atunci. De departe, am deslușit în pridvor o siluetă. Când am ajuns aproape, ne-am recunoscut. Prima a fost Veta, care a izbucnit în lacrimi. Nu-i venea să creadă. Dumneavoastră! Surpriza cea mare era că mă visase chiar în noaptea care trecuse. Se făcea că stătea chiar în locul unde se afla și acum, iar eu urcam poteca spre casă, inițial îmbrăcat într-un fel de uniformă. La început nu s-a dumirit cine sunt, apoi m-a recunoscut și mi-a ieșit în cale cu un colac și cu ștergar de nuntă, ca la un oaspete dorit. Părea că se pregătea o nuntă, iar casa era împodobită cu flori și ștergare. Mai spre dos, părea că se foiau oameni și se auzea, mai mult în surdina, o muzică. Vremea era frumoasă. Visul, care a avut o limpezime perfectă de contururi și culori, i s-a întipărit în minte cu toate detaliile. Ba chiar s-a uitat de câteva ori spre porțița din vale, pe unde se făcea că venisem. I-a povestit fetei sale, Ioana, cu toate amănuntele, tot ce visase, ba chiar a făcut acest lucru de câteva ori, astfel încât, atunci când ne-am revăzut, mi l-au relatat atât una cât și cealaltă, cu mare exactitate.

În toți anii care s-au scurs, cele două își mai aminteau uneori de mine, destul de rar, cum e și firesc, doar nu țineam de familia lor. Pentru părinții Iorgu, Ioana și pentru Gheorghe, bărbatul ei care murise de o tumoră cerebrală făceau pomenirile cuvenite, iar candela memoriei ardea.

Veta se împușinase la trup, abia mi-o aminteam, dacă aș fi întâlnit-o pe drum nu mi-ar fi reținut privirile. Treptat, chipul ei redobânda înfățișarea

de odinioară, mai cu seamă ochii, privirea lor atât de încărcată de strălucire, bucurie și bunătate... Mult mai limpede însă îmi venea în minte figura luminoasă, iradiind de blândețe și de un anume fel de a înțelege lumea, a Ioanei Drăgoescu dar și a lui Iorgu, bărbat așezat, cum se spune, cumpănit la vorbă, gazdele mele alături de care trăiam ca în sânul unei familii. Pe undeva eram un substitut al lui Nicu, băiatul lor, student silitor și curat la suflet, arestat, torturat și care murise la puțină vreme după eliberarea din închisoare, amintire dureroasă și de neșters. În răstimpuri venea în vizită și Veta, luam masa împreună, schimbam impresii, se depănau amintiri, se istoriseau întâmplări, la rândul meu îi simțeam aproape, fotografia lui Nicu ne privea din perete, sub iconă, și parcă niciodată mămăliga cu brânză și unt, friptura din carnea scoasă din garniță, murăturile, livejul rece și sifonat scos din butoiul din pivniță, nu mi s-au mai părut mai savuroase ca atunci. Închinam și câte un păhărel de țuică de prune, fiartă atunci când era vreme geroasă, alteori un pahar cu vin, dar niciodată prea mult. Eram foarte reținut la băutură pe atunci, nu-mi amintesc să mă fi îmbătat de-a binelea vreodată. Nea Iorgu, mare meșter făurar de butoaie, prepara un livej al cărui meșteșug nu-l mai aflăm astăzi. Butoiul făcut dintr-un lemn anume, prevăzut cu canea în partea de jos, se umplea cu apă de izvor, peste care se puneau anumite fructe de toamnă târzie, mai cu seamă pere și mere, chiar și pădurețe, din cele tari și nu prea zemoase. Astfel de fructe nu prea se puteau consuma ca atare, erau prea tari și cu prea puțină dulceață. Pentru livej erau însă tocmai ce trebuie. Această băutură, aromată și sifonată ca o șampanie, se mai prepara în casele gospodarilor de până la blestemata colectivizare și în alte locuri, purtând denumiri felurite. Colectivizarea agriculturii a stricat vechile rânduieli, satul a involuat, oamenii nu mai făceau livej. Nici bragă, o altă băutură cu mari virtuți pentru sănătate, bine cunoscută în copilăria mea, nu se mai află astăzi. O mai caut pe la Constanța sau Năvodari, unii turci mai știu secretul fabricării.

Veta cobora scările de piatră ale casei cu oarecare greutate, mergea sprijinindu-se într-un toiaș, dar era încă surprinzător de vioaie. Își amintea întâmplări pe care eu le uitasem. Mai țineți minte, spunea, noaptea aceea cu ploaie măruntă când ați plecat călare la cătunul Șuta, la o femeie care nu putea să nască, copilul se bloca iar muncile aproape o leșinaseră? Îl mai țineți minte pe cutare, sau pe cutare...? În acest timp, Ioana pregătea masa. Cam aceleași bucate, ca pe vremuri. Și, desigur, un țoi cu țuică de prune.

Venisem împreună cu Marcela, evitam să mai merg singur cu mașina la drum lung, nu atât din cauză că trecusem de 80 de ani, dar mai cu seamă din cauza mașinii care dădea tot mai des semne că ar trebui abandonată. Ba pierdea lichidul de răcire, ba se bloca un ștergător de parbriz, s-a întâmplat chiar să refuze intrarea în viteza a cincea pe o distanță de peste 100 de kilometri, pentru ca a doua zi să-și revină.

Marcela a tăcut tot timpul, dar asculta cu multă atenție. Ioana o privea cu oarecare suspiciune, departe însă de antipatie, o stânjenea ceva, nu era

din lumea noastră, într-un fel era o intrusă. Elisabeta Stănescu era exuberantă, recita poezii foarte lungi, din cele patriotice mai cu seamă, cele purtate în raniță de soldații noștri care luptau fără șovăire pentru eliberarea pământurilor românești de peste Prut. Știa multe despre eroi, nu uitase nici cântecele care însuflețeau cugetele. Marcela era uluită, eu nu mai puțin. Vădit emoționată, lela Veta încurajată să-și deschidă sufletul evoca întâmplări în care eu, deși personajul central, nu-mi mai aduceam aminte, lucru care mă întrista. La Veta, memoria afectivă era puternică. Recita și lungi poezii din Eminescu și Radu Gyr. Estimp, Ioana pregătea gustarea care s-a transformat în curând într-o masă de sărbătoare, chiar de îmbelșugată. Am preferat să stăm afară, la măsuta de sub cerdacul care înconjură ca un brâu două laturi ale casei. Nu era vânt iar razele căldute ale soarelui de toamnă târzie erau generoase. Îmi amintesc un cuvânt compus german, care cuprindea tot farmecul acestei limbi furnizând o imagine perfect redată a momentului. Era „Spätherbstnachmittag”, adică o după amiază de toamnă târzie. Separarea cuvintelor, în română, parcă secționează cumva o imagine integrală. Fiecare limbă cu splendoarea ei. Un Haiku japonez din care îmi vine în minte doar ideea spune „Sunt diferite flori / Dar fiecare din ele / Își etalează frumusețea și măreția sa”. Fără îndoială, traducere aproximativă, dar în acest gen de poezie hiperconcentrată contează ideea și emoția pe care o transmite. Revenisem la atmosfera de odinioară, arcul peste timp se închidea ștergând anii care trecuseră. În timpul petrecut împreună, visul a fost repovestit, reluat atât de Veta cât și de Ioana, cu aceleași amănunte imprimare și redare cu limpezime. Visele se uitau repede, iar Ioana nu-și amintește ca mama ei să-i mai fi vorbit despre vreun vis sau altul, în genere fără însemnătate, imagini fugare și atât. Uite că s-a arătat visul meu, spunea Veta, cu bucurie, dar și oftând în răstimpuri.

În privința sănătății, Veta nu se plângea de nimic deosebit, își accepta vârsta, iar ochiul meu de medic, îndelung exersat, nu deslușea semnele unei suferințe periclitante, grave. Mai are încă mult de trăit, îmi spuneam în sinea mea. Voi mai veni, nu peste multă vreme, ca să-mi mai povestească întâmplări din viața mea de medic de țară, ajutându-mă să mi le readuc în minte, căci peste fapte vremea așterne cenușa pe care o poți însă sufla, înviorând jarul de dedesubt...

Ne-am despărțit cu părere de rău că timpul a trecut atât de repede; nu voiam să rămânem peste noapte acolo, dar am promis că voi reveni cât se poate de repede.

Îmbrățișarea de despărțire a trezit un fior, o vibrație care rămâne în suflet și sfidează uitarea. Din nou i s-au ivit lacrimi în colțul genelor, dar Veta și-a ferit fața ca să nu bag de seamă. Pentru ce își dorise atât de mult să mă revadă? Ce va fi însemnat visul acela ciudat?

În zilele următoare, Veta, femeie mereu activă, a rămas neobișnuit de mult în casă, cu ochii în tavan, a chemat preotul să o împărtășească apoi și-a dat sufletul. În popor se spune că nunta, în vis, este semn de moarte. Cei

care au văzut-o fără suflare, i-au închis ochii și i-au aprins o lumânare, spuneau că pe chipul ei se așternuse o liniște desăvârșită, o mare împăcare, un fel de zâmbet bun, ca de plecare, de despărțire, de desprindere. Veta trecuse pe lângă viața mea cu sfială nemărturisită, cu neasemuită delicatețe. Nu bănuiam că are un suflet atât de sensibil și încărcat de poezie.

FLORENTIN POPESCU

O aniversare care n-a mai avut loc: Fănuș Neagu – 90 ***Cine a fost Fănuș Neagu și ce a rămas după el?***

Mă întreb și eu ca mulți alții care l-au cunoscut ori numai l-au citit.

Și-mi răspund singur: un om-spectacol, un scriitor de neconfundat cu niciun altul din literatura noastră și – cine știe? – poate nici din alte literaturi.

Mănuitor inspirat și dibaci al limbii române, o cascadă de metafore și de asocieri neașteptate pe care cred că nici măcar Nichita Stănescu, recunoscut de toată lumea sub acest aspect nu-l putea concura. Un fenomen și totodată (aș zice, fără teama că exagerez ori greșesc) ins cu care nu te poți întâlni, probabil, decât o dată la un veac, dacă nu cumva și mai mult.

Într-un fel și un nedreptățit, deocamdată, când istoria literaturii nu și-a spus ultimul cuvânt! –, cum s-a întâmplat și se întâmplă la noi, românii, care nu prea știm să ne apreciem cum trebuie și să ne cinstim valorile decât după zeci și sute de ani sau după ce ne deschid alții ochii asupra lor.

Fănuș Neagu, născut la 5 aprilie, era, ca și mine, un Berbec (eu născându-mă la 3 aprilie, evident într-un alt an decât el), zodie ce se caracterizează prin muncă multă, prin perseverență, prin tenacitate, prin încăpățănare și mai ales prin credința că aceia care se circumscriu ei nu pot atinge gloria, sau măcar o parte din idealurile proprii decât prin ce le-a dat Dumnezeu și prin ce au sporit ei talanții, cum se scrie la Biblie.

Dar nu despre harurile dumnezeiești și astrale de care s-a bucurat Fănuș Neagu mi-am propus să scriu acum, ci despre cu totul altceva – despre câteva împrejurări în care mi-a fost dat să mă aflu în preajma acestui om minunat al literaturii române.

O fac, firește, cu convingerea că cele câteva secvențe la care mă voi referi ar putea să aducă încă o lumină, pe lângă multe altele, asupra omului și scriitorului Fănuș Neagu și cu speranța că în conul de umbră care se întinde, cam de regulă, asupra scriitorului român după ce pleacă într-o altă lume, puținele mele amintiri ar putea deveni o fereastră prin care omul și

scriitorul să poată fi privit încă o dată și altfel decât au făcut/o fac criticii și istoricii literari.

În vâltoarea literară a ultimelor decenii ale veacului trecut nu mai știu nici când și nici unde l-am văzut sau am vorbit pentru prima oară cu autorul nuvelei *Dincolo de nisipuri* și al romanului *Îngerul a strigat*. Se poate să se fi întâmplat la vreo manifestare literară sau poate la vestitul cenaclu „Nicolae Labiș” de la Uniunea Scriitorilor, unde în vremea studenției mele (1964-1969) se aduna săptămânal toată floarea literaturii române, cea care abia mai apoi avea să intre în istoria contemporană a culturii noastre.

Sau e posibil să-l fi întâlnit pe la terasa de la Uniunea Scriitorilor, de la Casa Monteoru, unde, nefiind eu un client al unor astfel de localuri, voi fi ajuns însoțit de vreun prieten care mi-l va fi arătat „de la distanță”, fără să fi avut plăcerea de a schimba cu el măcar o vorbă-două.

„Tolba” amintirilor mele cu acest scriitor conține, totuși, câteva secvențe și momente care acum, la ceasul întoarcerii în trecut vreau să cred că ar putea avea oarece semnificație și importanță.

*

Mai de aproape, dacă pot să zic așa, l-am întâlnit pe Fănuș Neagu în strada Brezoianu 13, unde în anii 1966-67 ai veacului trecut se afla redacția revistei *Amfiteatru*, condusă de conjuđețeanul meu Ion Băieșu, ce și-l luase ca secund pe viitorul autor al romanului *Îngerul a strigat*, un scriitor pe cât de talentat tot pe atât de preocupat de stimularea tinerilor din amfiteatre, care se duceau la el cu speranța unui sprijin întru afirmarea literară. Și ei primeau sprijinul, pentru că și Fănuș și Băieșu și Coman Șova, care formau staff-ul revistei doreau, într-un singur și colectiv elan să dea o nouă direcție, un nou suflu mișcării literare.

Și cu cine ar fi putut s-o facă dacă nu cu studenții?

Iau din raft o mai veche cartea a mea, *Un mesteacăn rătăcit în câmpie* (2007), unde mi-am amintit că am scris ceva despre Fănuș Neagu, cel din acea perioadă și descopăr aceste rânduri:

„Fănuș Neagu gira paginile de proză ale revistei și se dovedise a fi foarte atent, generos și totodată exigent cu studenții care îi aduceau săptămânal zeci de pagini spre a fi citite și, eventual, publicate în revistă. Nu cred să fi existat un tânăr cât de cât talentat care să nu-i fi primit sprijinul. Pentru el era aproape aceeași bucurie ca și pentru debutant să vadă tipărite textele unor autori care promiteau frumoase împliniri în schiță, în roman și mai rar în nuvelă. Celor pe care îi trimitea în brațele și sub ochii cititorilor, le făcea scurte și sugestive prezentări, veritabile „cărți de acreditare”, destinate să câștige încrederea celor care parcurgeau *Amfiteatrul* și erau interesați de talentele studențești în formare.

În perioada despre care este vorba, Fănuș Neagu ne apărea tuturor ca și azi: un vulcan de bună dispoziție, răbdător și înțelegător cu cei care-i

cereau sprijinul, șfichiuitor și neîndurător, ironic și neiertător cu cei care i-ar fi lezat cumva, cu ceva orgoliul.

Am avut și eu multe prilejuri de a sta în preajmă celui ce ne-a dat fermecătoarea povestire *Ningea în Bărăgan*, nu atât în perioada colaborării la *Amfiteatru*, cât în anii care au venit, când felurite „întâmplări” și manifestări literare ne-au adus alături pe unul de celălalt. Asta avea să se petreacă fie în București, fie în timpul unor deplasări prin țară.

În 1982 eram redactor la Editura *Sport-Turism* și-n preajma apariției unui nou volum al lui Fănuș Neagu, *Pierdut în Balcania*, un coleg – Grigore Damirescu, cel care se ocupa cu editarea amintitului op, mi-a făcut într-o dimineață o invitație: „Hai să mergem la Fănuș! Nu stă departe, ne va primi bine și ne va trata și cu un whisky!”. Și cum eu țineam un fel de rubrică de interviuri la Radio în fiecare duminică dimineața, n-am rezistat tentației și mi-am însoțit colegul. Am realizat acea convorbire, ea s-a difuzat parțial pe undele hertziene și am avut inspirația să-mi păstrez și eu o copie a benzii magnetice. Reascultând-o după amar de vreme, am transcris-o și am publicat interviul în revista *Literatorul* (nr. 11/12, 2001), adică exact în revista care-l avea ca director pe... Fănuș Neagu. În 1982 scriitorul îmi spunea, printre altele, că va abandona cronica sportivă pe care pe atunci o scria cu o rară devoțiune. Se hotărâse s-o abandoneze fiindcă a fost dezamăgit de fotbalistii noștri. Recitind interviul în 2001, a simțit nevoia să-i adauge un Post-scriptum: „Din prea mare dragoste pentru sportul rege nu m-am ținut de cuvânt. Scriu și azi cronică sportivă cu aceeași dragoste ca-n tinerețe”. Semnat: 12 aprilie 2001, Fănuș Neagu.

Acest „frumos nebun al marilor metafore”, cum l-a numit undeva Mircea Micu, parafrazându-i un titlu de roman, este, cum se știe, o cascadă verbală, de spirit, de vorbe de duh, de sarcasm, dar și de ironie, răspândind în juru-i un soi de magnetism aparte. L-am ascultat, prin 2001 parcă, o dimineață întregă, într-un hotel din Constanța, zeflemisindu-l, nu fără temeii, dar cu prietenie, pe Dan Cristea, iar într-o altă zi l-am întâlnit la fel de plin de vervă pe terasa de la Muzeul Literaturii Române.

Odată, pe când ne aflam la o șezătoare în Buzău, coborând dimineața din hotel l-am surprins spunându-le câtorva invitați care stăteau la masă cu el (probabil trăgând concluzia la o discuție despre viață și vârstă): „Vă spun eu: Florentin Popescu e atât de liniștit și de calm c-o să trăiască o sută de ani. Vă spun eu!”. De unde să știe marele scriitor că sub aparențe, în trupul meu sălășluia o hipertensiune arterială ereditară și de-a dreptul periculoasă, care-mi putea și-mi poate oricând prilejui sfârșitul?

Prin 2002 pare-mi-se, a venit la Muzeul Literaturii să vorbească despre cartea abia apărută a unui băilean, Aurel M. Buricea (în treacăt fie spus, Fănuș Neagu își ajută întotdeauna conjuđenții; pe unii dintre ei i-a cooptat chiar și în redacția *Literatorului*) și mie mi-a revenit plăcuta sarcină de a modera acea întâlnire cu cititorii. Zărind-o în sală și pe soția lui Fănuș, mi-am permis să spun: „Este un adevărat eveniment să-l vedem pe scriitor

împreună cu doamna lui, după mulți ani în care n-au mai participat împreună la o manifestare”.

Probabil iritat de remarca mea, nuvelistul mi-a replicat (fără vreo legătură cu ce spusese, poate numai pentru a mă opri): „Și tu ești un covrig de Buzău, cu gaură!”. Puteam să mă supăr? Se poate supăra cineva pe Fănuș Neagu? Doar dacă n-are pic de umor... Marele brăilean îl iubește mult pe V. Voiculescu și, probabil, prin asociere (fiindcă eu am scris mai multe cărți consacrate autorului *Ultimelor sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară*), îi sunt, într-o oarecare măsură, simpatic. Dacă n-ar fi așa, nu m-aș fi trezit într-o dimineață cu el intrând val-vârtej în Muzeul Literaturii Române, întrebând portarii unde sunt. Când i-am auzit și recunoscut glasul, am ieșit din birou să-l întâmpin, iar el, fără alte explicații, m-a tras deoparte și m-a provocat la o discuție despre poetul sonetelor (cu câțva timp în urmă îi dădusem un autograf pe cartea *Viața lui V. Voiculescu*). Voia să știe de unde m-am documentat atunci când am scris despre *Zahei Orbul* și să confrunte informațiile mele cu ale lui, pe care îmi spunea că le știa din tinerețe. De fapt, îl interesa care era legătura între o anume realitate știută de el și documentarea subsemnatului.

La sfârșitul convorbirii și la despărțire mi-am dat seama că Fănuș Neagu îmi poartă, în adevăr, o simpatie de care alții nu se bucură.

După 1990 mi-a mai fost dat să mă întâlnesc cu Fănuș Neagu atât la Muzeul Literaturii cât și în alte locuri. Mi-a rămas în amintire încă o secvență petrecută tot la amintitul muzeu. Cred că era într-o dimineață de vară. Contrar obiceiurilor mele, care nu m-am împăcat niciodată cu prezența matinală la birou, s-a ntâmplat ca atunci, nu mai știu din ce cauză, să ajung acolo mai devreme, ca pe la 9 și ceva. Lucram în primul birou de la intrare, cunoscut sub numele de „Biroul de relații publice”, cu încă vreo trei sau patru colegi. Firește că în ziua cu pricina am sosit primul, pe când în tot muzeul nu era nici țipenie de salariat. Nu m-am așezat bine pe scaun și s-a deschis ușa. Pe ea a intrat scriitorul optzecist, regretatul prozator Ioan Lăcustă, pe care-l cunoșteam de la revista *Magazin istoric*, unde era redactor și unde îl întâlnisem cu ocazia predării unor articole pe care mi le publica în acea vreme un coleg al lui, Ștefan Marian.

Ion Lăcustă, fie-i țărâna ușoară, era o fire blândă și prietenoasă, venise pur și simplu să mă salute (Muzeul Literaturii era atunci în strada Dacia, la un fel de răspântie pentru scriitori).

Și pe când stam noi liniștiți pe scaune (n-aveam nici măcar o cafea să-i ofer) și vorbeam de una și de alta, a apărut ca din senin Fănuș Neagu. Fără să salute măcar, ne-a luat din scurt, ca și cum ne-ar fi prins asupra unei fapte interzise: „Mă, ce faceți voi aici?”. I-am răspuns: „Păi, domnule Fănuș, el e din Deltă și-mi povestea despre unele obiceiuri ale păsărilor și animalelor de acolo. Îmi spunea, de pildă, ceva ce citisem într-o revistă a lui Pop Simion și nu-mi venise să cred: cum vulpea mănâncă puii călifarului roșu și asta nu

se lasă mai prejos. Pândește cocina vulpii și când ea nu e acolo îi omoară puii...”

...Și numai ce-l văd pe Fănuș că-și ia un scaun de la un birou vecin, îl așează aproape de noi, se așează, bagă mâna în buzunarul de la geacă și scoate de acolo un carnețel și un pix. „Ia zi mai departe, că mă interesează și pe mine!”, zice el.

Ușor încurcat, Ioan Lăcustă reia firul povestirilor și Fănuș Neagu, aidoma unui școlar conștiincios își notează totul de-a fir a păr.

Nu știu dacă acele notițe îi vor fi folosit la scrierea vreunei povestiri sau nuvele.

Mai târziu, mult mai târziu, după moartea lui, Nicolae Grigore Mărășanu, brăilean și el, care i-a stat de multe ori în preajmă, mi-a confirmat: „Așa făcea Fănuș. Altfel cum crezi că ar fi scris nuvelele și povestirile lui? E adevărat, erau fictive, dar aveau și ceva adevăr, aflat prin metodele de care spui tu!”

Și tot la Muzeul Național al Literaturii, într-o altă zi, nu mai știu ce manifestare literară trebuia să înceapă (și Fănuș ținea să fie prezent la ea). Ne aflam în biroul directorului, regretatul Alexandru Condeescu, eu, Constantin Carbarău, redactorul-șef al revistei *Sud* (pe care îl secondam îndeaproape) și, firește, Fănuș Neagu. Lucrurile se cam precipitau din cauza orei la care trebuia să înceapă manifestarea cu pricina. Prietenul meu Constantin Carbarău s-a apropiat și mi-a șoptit la ureche: „Crezi că aș putea să-i cer lui Fănuș un interviu, așa pe fugă?” „Nu știu ce să zic, i-am răspuns. Încearcă!”. Și atunci el a scos din buzunar un mic reportofon, s-a dus direct la marele prozator și i-a împins microfonul sub nas.

Dar Fănuș nu s-a mirat, nu s-a arătat deranjat. Probabil că era obișnuit cu așa ceva.

Dacă-mi aduc bine aminte colegul meu Carbarău i-a pus o întrebare legată de furia total anormală a unor inși de a demola valorile noastre culturale acceptate și apreciate de toată lumea. Fănuș a replicat imediat. Reproduc din memorie: „Ăștia care demolează n-au niciun succes. O fac aiurea. Cultura merge mai departe. Uite, dumneata scoți o revistă bună și serioasă. Florentin Popescu, aci de față, a scris o carte despre Vasile Voiculescu, care a suferit în temnițele comuniste, dar posteritatea îl apreciază pentru frumoasa operă pe care ne-a lăsat-o”.

Târziu, după anul 2000, când Fănuș Neagu mă cunoștea și știa ce hram port prin viața culturală din București mi-a fost dat să trăiesc o altă secvență de viață. Un fel de amintire indirectă, dacă se poate spune așa. Fiind eu un colaborator apropiat al revistei *Litere* de la Târgoviște și un mai vechi membru al juriului de la „Concursul Moștenirea Văcăreștilor” am avut fericitul prilej ca în 2006 să mă aflu în amintitul juriu cu marele nuvelist pe care autoritățile dâmbovițene l-au convins să vină acolo pentru a „da greutate” concursului cu pricina. Era un privilegiu pentru târgovișteni, dar și pentru mine.

Criticul Lucian Chișu, director interimar la Muzeul Național al Literaturii Române, unde lucram și eu, s-a oferit să mă includă în micul echipaj pe care avea să-l transporte la Târgoviște, adică el, eu și Fănuș Neagu.

După ce stabilise detaliile deplasării, ocazionalul șofer mi-a spus că vom pleca din Bulevardul Dacia și vom trece și pe acasă pe la Fănuș să-l luăm cu noi.

Când am ajuns la Șosea (scriitorul locuia prin apropierea Ambasadei Federației Ruse, peste drum de o benzinărie cunoscută de toată lumea), eu am rămas în mașină, iar el, „șoferul” s-a dus să-l aducă pe Fănuș.

După câteva minute cei doi și-au făcut apariția. Când m-a văzut autorul *Cantonului părăsit* în loc să-mi răspundă la salutul pe care i l-am adresat cât se poate de politicoasă, a zis: „Mă, l-am cunoscut pe tac-tu. Ță e om de treabă! Tu ești un derbedeu!”.

Am rămas perplex, însă nu puteam să mă supăr. Îi cunoșteam stilul. Pasă-mi-te, cu ceva timp în urmă Fănuș avusese câteva zile de spitalizare la „Elias”, unde își făcea vizite cu Romul Munteanu, internat și el atunci într-o rezervă cu tatăl meu. Părintele meu, auzindu-i vorbind n-a avut de lucru și la un moment dat (cum am aflat mai târziu) le-ar fi spus: „Știți, fiul meu e și el scriitor. Nu știu dacă numele lui vă spune ceva! Îl cheamă Florentin Popescu”. La care Romul Munteanu i-ar fi răspuns: „Cum să nu-l cunoaștem? Doar mi-a fost student la Universitate!”, iar Fănuș ar fi adăugat: „Îl știu și eu pe pișicherul ăsta, doar că stă cam departe de Uniunea Scriitorilor și nu l-am prea văzut pe la restaurantul nostru...”.

Bineînțeles că dacă nu l-aș fi cunoscut pe omul care gândea despre mine așa, m-aș fi supărat și aș fi pus la inimă replica cu pricina. Dar n-am făcut-o, fiindcă îi știam stilul, eram convins că n-a zis așa decât din simpatie.

Iar azi mă întreb: Oare cine s-ar fi putut supăra pe Fănuș Neagu?

Trebuia ori să fi prost ori să fii încuiat ca să nu-i înțelegi limbajul. Ori eu unul vreau să cred că nu eram nici una nici alta...

Ciudată mai este și posteritatea asta a scriitorului român! Cât a fost în viață, numele lui Fănuș Neagu se afla pe buzele multor persoane, literați și chiar oameni din afara cercului lor.

Pe seama acestui scriitor circulau, într-un fel de folclor urban, fel de fel de anecdote – fie legate de unele întâmplări cărora le-ar fi fost personaj principal, fie pe seama unor replici memorabile, precum aceea legată de vin, despre care Fănuș ar fi spus că vrea să fie mult, să fie bun și să fie plătit de altul. Apropo de asta: cu ocazia unei manifestări culturale de la Mizil, primarul de acolo mi-a zis că l-ar dori pe Fănuș Neagu oaspete la un festival. M-a rugat pe mine să-l conving să accepte. Când i-am spus, Fănuș mi-a replicat: „Să pregătească o damigeană de zece litri din cel mai bun vin de Pietroasele sau de ce au ei acolo și mai discutăm!”...

Fiind de departe printre primii mari scriitori pe care i-a dat Brăila, alături de Panait Istrati și Mihail Sebastian, Fănuș Neagu a adus în literatură

întregul specific al bălților, cu întregul lor pitoresc, într-un limbaj de o coloratură fără de egal.

Cărțile lui se citesc pe nerăsuflăte și au darul de a releva lectorului o lume de coloratură aparte, de necomparat cu oricare alta.

Colegul și prietenul meu Nicolae Grigore Mărășanu, brăilean și el, care de-a lungul vremii s-a aflat de multe ori în preajma lui Fănuș Neagu a publicat, mai deunăzi, (în 2019) o foarte interesantă și emoționantă carte despre autorul romanului *Frumoșii nebuni ai marilor orașe*. Volumul lui poartă un titlu simbolic, inspirat din fermecătoarele pagini de proză ale județeanului său, *Izma sălbatică. Eu văd, miros și povestesc lumea* (Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, București, 2019).

Am citit cartea lui Nicolae Grigore Mărășanu pe nerăsuflăte, cum se spune. I-am degustat fiecare paragraf și am reținut, în final, aceste gânduri: „Fănuș Neagu umblă prin grămezile de grâu și așa cum e, mare și blond, pare, în asfințitul sângeriu și fierbinte, un uriaș bob de grâu, o movilă de grâu care a făcut picioare și umblă ca o nălucire pe insulă”.

Peste ani în patul de suferință, la ultima întâlnire Nicolae Grigore Mărășanu îl vedea altfel și nota cu amărăciune: „Fănuș cel uriaș, cel ce era în stare să înghită dintr-o sorbire o Dunăre de Zghihară albă și seacă, vinul preferat, la o saramură de somn de Brăila, cel jovial cu prietenii ce îi făceau plăcere, cel necruțător cu răii și mediocrii, cel fandăcsit ca o cobră pe tocuri înalte în fața fetelor frumoase căutând locul de unde ar putea la o adică să muște, omul acesta al tuturor plăcerilor lumii, mi se înfățișa acum într-o ființare de mag purificator prin asceză, spaimă nemărturisită și tainică rugă”.

Iar ceva mai la vale adăuga: „Cu Fănuș se încheie o mare poveste, una dintre cele mai fertile etape ale literaturii române de după cel de-al doilea război mondial”.

Perfect adevărat.

GHEORGHE PUTU RĂDUCAN

Capra și strugurii, vulpea și vecinul

Niciodată capra nu știe cât de mult o iubește vecinul. Nici strugurii n-ajung la gura vulpii, dar un azi țanțoș se pierde-ntr-un haios de bătrân mâine pe hotarul nins al iubirii. În Sudos, la salcâmul aplecat, o varză sterpezită pe dinți încearcă să-și facă loc în barca antică printre picioarele caprei ce stă cu ochii pe vecin.

Strugurii gădilă pe burtă bolțile sub uimirile mireasmelor de flori și ale vulpii de toamnă mai ales când soarele se oprește să bea apă. Învăț să râd în palmă, stând risipit între amintiri, construind oale de zăpadă, indiferent câte cereri ar cădea și nu reușesc să dezleg taina vecinului caprei.

Prin parfumul anilor dragi, la originea unei iluminări celeste, un suflet se rătăcește în primăvara unde ne vom întoarce într-o înserare, pentru că robinetul la aer se va-nchide algebric.

Viscolul se furișează în odaie, ne pune frig în noaptea sumbră și tot nu găsim scris ce are capra cu vecinul năbădăios.

Nici strugurii nu oferă sfaturi vulpii văduve.

În cornul lunii clipa strălucește, iar noi facem popas la mușuroaie de furnici grăbindu-ne să alegem concluzii la streășina demnității dimineților, căci sub icoana demnității de român capra a pus gând rău vecinului, iar strugurii enervează o vulpe la umbra îngerului decăzut din drepturi.

ELENA OLARIU

Firimituri

Firimituri. La nunta Mirelui fost-au invitați gospodarii din tot satul. Nu era oarecare nuntă. Mireasa, frumoasă de numa-numa, era fiica unei familii de țărani înstăriți în casa căroră pe rând înfloriseră șapte fecioare și mai apoi, dacă nu primul, un destoinic brad, ce avea să ducă numele mai departe. Că se punea mare preț pe transmiterea din neam în neam a numelui, ele fetele fiind un fel de marfă ce se vindea cu zestre și feciorie, altei familii de gospodari din sat, cutuma fiind neschimbată de sute de ani. Voit sau nu, trebuia să te supui celor hotărâte de părinți, chiar dacă inima uneia sau alteia sfârșia după alesul necunoscut nouă, muritorilor.

Mirele, plin de mândrie și aroganță, cine știe poate cu sentimente ascunse față de cea care avea să-i fie consoartă pe viață, dansa cu celelalte fecioare, un fel de dans dinainte de nuntă, fiind apoi familist...

Nașii, aleși din fruntea satului, cu stare multă, pentru că se aștepta ca și darul să fie pe măsură, alături de nuntași, jucau hora miresei dinainte de iertare... Căci era un obicei: să se gătească mireasa, lăutarul cântând cântece de jale, de parcă ea, mireasa, pleca la moarte și nu la bucurie... De fapt cine știe...

Urma apoi închinarea cu iertarea în fața părinților: iarăși lacrimi sărate, mai mult din partea mamei și a miresei și ca semn de oblăduire a sufletului, ea mama, oferea tinerei familii o icoană cu chipul Maicii Domnului ca în vremi de restriște, să aibă la cine să-și plângă suferința lăuntrică, durerea neîmpăcată în fața destinului, cu urcușurile și coborâșurile ei. Căci, plecatul de la casa părintească și așezatul în familia soțului unde mama nu mai era mamă ci doar soacră, avea să aducă miresei de azi bucurii nebănuite mâine sau cine știe câte nopți pline de lacrimi, de jigniri și umilire. Că doar bărbatul e stăpânul, nu-i așa?!

Odată cu închinarea și iertarea, tinerii joacă hora miresei, familia joacă și leagă druștele cu prosoape, nașii și vorniceii, flăcăii, cu năframe cusute de mireasă și prinse pe spate, joacă, un fel de dans nebunesc, de parcă este sfârșitul lumii. Dar, la țară, această horă-sărbă, pentru cine înțelege, este ca un fel de premoniție a vieții de după nuntă... Apoi horele se vor rări ca și bucuriile, cauza fiind grija zilei de mâine, cu problemele ce se cereau la timp efectuate sub privirea vicleană a mamei-soacre, un fel de vrăjitoare din poveștile lui Creangă, Ispirescu, Eminescu și nu numai. Și ca să fie sigură că el, ginerică, nu-i dă scaltoace la minciunile mieroase ale mămicuței sale, o mai cârțuia ea din când în când. Să-i crească părul... Ori să nu-i cadă fără de vină...

Deodată vocea fanfarei anunță masa: masa miresei; masa de bun rămas la casa părinților și ducerea cu căruțe trase de boi, sau cine era mai avut, de cai, să umple casa mirelui în care-și va duce Crucea ani și ani de zile. Că Mireasă este doar o zi, sau după obiceiul vechi de trei zile. Apoi, Dumnezeu știe... S-au așezat la masă cu mic, cu mare, toți bucuroși, flămânzi și înfierbântați: de bucurie, de căldură și de ghiurghiuliu al socrului mic. Nimeni nu observă o piticanie de om, o fetiță, a cărei rochie, ieșită de vechime și spălături dar curată, căuta cu înfrigurare un coltuc de pâine. Pe sub mese, alături de câini flămânzi ai stăpânului, căci uitară cu totul de ei, căuta cu înfrigurare o felie căzută, foamea zguduindu-i mațele. O femeie, din familia nunilor mari, simțind ceva la picioare, dădu cu piciorul. Și o lovi în gură. Scâncetul copilului-câine atrase atenția celor din jur. Și ca și cum nu știe cine era acest pui de om flămând, trecu cu indiferență apostrofând-o: „Spurcăciune, du-te acasă, faci familia de răs!” Și, Doamne, era loc și pentru această spurcăciune de om, fiind un vlăstar de vază al familiei care, Doamne, după multă, multă suferință, avea să ajungă, acolo, unde a ajuns, căci Hristos Fiul, o veghease încă din pruncie...

Cu mâinile murdare, cu hainele rupte, dar curate, cu obrajii scofâlciți de lacrimi, de foame și de suferința picioarelor primite de sub masa mesenilor, cu părul vâlvoi, oarecum ostoită foamea de la firimiturile culese – alături de câine, copila, fugise acasă. Să fugă acasă, nu în cenușă, dar ca o cenușăreasă. Așa i se spusese. Era un paria... Nu înțelegea de ce nu o luară și pe ea la nuntă, să se bucure alături de ceilalți de bucuria neînțeleasă a mirelui, de lacrimile miresei care nu mai conteneau, de chiuitul flăcăilor și dansul sălbatec al gospodarilor, de prestața nașului mare și privirea absentă a consoartei lui și gălăgioasa stridență a farfuriilor ca se strângeau de pe mese.

Dar, până și firimiturile, culese cu înțelepciune din pildele Mântuitorului, de ani și ani de zile, predicate de Preacucernicii părinți, sunt lecții de viață de la care ar trebui să învățăm. Continuu. Firimituri care odată înghițite, la început din curiozitate iar mai apoi dintr-o foame anume de necunoscut, aveau să sature sufletul celui flămând, flămând...

Sunt flori neînflorite

*Sunt flori neînflorite ce n-au aflat culoare
Sunt sărbători în care nu-i nicio sărbătoare.
Sunt ierni fără de alb și veri fără de verde
Ce oarbă e credința celui ce-n fals se-încrede.*

*Sunt zâmbete preaplânse ce lacrimi nutresc
Sunt adevăruri multe ce-n amăgiri sfârșesc.
Sunt zâmbete de prunci ce n-au văzut lumina
Sunt oameni fără vină ce își asumă vina.*

*E-atâta veșnicie în legile naturii
Atât de mult în multul preaplin al rugăciunii.
E-atâta veșnicie în clipa cea trăită
Vai, cât e de puțină o viață risipită.*

*Sunt întrebări ce n-au vreun semn de întrebare
Sunt oameni mici ce-ascund o lume-atât de mare.
Sunt cărți de căpătâi sau rânduri înșirate
Sunt oameni liberi care tot caută libertate.*

*E-atâta armonie în tot ce nu cuvântă
E-atâta Pace-n lume când păsările cântă.
De tot ce este rău pământul se dezleagă
Atunci când omul tace. Tace și se roagă.*

Între mine și tine

*Între mine și tine diferența nu-i mare,
M-am născut, te-ai născut, iar ca noi fiecare.
Învățăm zi de zi mai puțin sau mai mult,
Avem zâmbete largi, avem răni din trecut.*

* Acest grupaj de poeme a apărut în mod eronat în revista noastră (Nr. 1/2022) sub numele Dlui Șerban Cionoff. Facem aici îndreptarea necesară republicându-le cu numele corect al autoarei, Mariana Păduraru (Th.D.).

*Între mine și tine timpul este egal,
Ne vedem la-nceput sau ne vedem la final.
Râdem sau plângem - alegem chiar noi,
Pierdem o luptă sau întregul război.*

*Între mine și tine - același cer cu stele,
Dar nu sunt ale tale, nu sunt nici ale mele.
Plouă uneori cu pietre sau petale,
Pe cerul vieții mele, pe cerul vieții tale.*

*Între mine și tine e un pas sau mai mulți,
Poți să taci, să vorbești, să privești, să ascuți.
Îmbrăcați în iubire sau orgolii deșarte,
Între mine și tine e o lume aparte.*

*Care-i diferența între mine și tine
Când putem alege între rău și bine?!
Iar la hotarul dintre Da și Nu -
Ce aș spune Eu..? Ce ai spune Tu..?*

O zi pentru iubire

*Dă-mi, Doamne, înc-o zi pentru-a iubi
Și îți promit să spun ce nu s-a spus.
Dă-mi, Doamne, înc-o zi s-o pot trăi,
Căci simt că n-am trăit-o îndeajuns.*

*Lacrimile lumii dă-mi-le, Doamne, mie
Le voi primi pe toate ca pe un dar ceresc,
Să le preschimb apoi în vers și poezie
Mai lasă-mi, Doamne-o zi ca să iubesc.*

*Oceanul amintirilor să curgă
Să pot sorbi din dulcea lui licoare,
Și totuși s-ar putea să nu-mi ajungă
Când setea de iubire e atât de mare.*

*Mai lasă-mi, Doamne-o zi să pot iubi
Presoară peste ea un strop de fericire,
Dă-mi, Doamne, doar atât cât pot primi
O zi îți cer. O zi pentru iubire.*

*Iubirea e și ea un fel de rană
E gravă uneori și te mai doare.
Mai lasă-mi doar o zi s-o pot trăi
Căci din iubire, Doamne, se și moare.*

Ne dor

*Ne dor picioarele și pașii sunt grei
De drumuri și zbucium în umblet.
Nu mai simțim nici iarba care cândva
Era leac prin vernilul ce ne unge pe suflet.*

*Ne dor mâinile și zilele sunt tot mai puține
Ore se scurg, iar noi le privim din umbră cumiști.
Să vezi copiii sătui, apuci să mănânci doar o coajă de pâine
Părinți ce ieri au fost copii, iar azi copii ajuși părinți.*

*Ne dor ochii și pleoapele sunt grele
De plânsetul mamei, durerea din oase.
Departate pare cerul de lună și de stele
Viața este o pânză cusută cu fir de mătase.*

*Ne dor buzele și vorbim o limbă aparte,
Noaptea cu ochii întredeschiși privind încolo și înapoi.
Ne pierdem aproapele privind prea departe
Iar Dumnezeu din noi plânge. Ascultă și tace!*

*Ne dor picioarele, mâinile, ochii și buzele
De drumuri, de ore, de plânset, de dor.
Omul- copacul din care cad frunzele
Sau pomul de floare. Mereu roditor!*

Așa mi-e dor

*Așa mi-e dor de oameni câteodată
Grăbiți îmi trec pe-alături zi de zi,
S-au rătăcit prin gânduri de-altădată
De parcă le-ar lipsi și dreptul de-a zâmbi.*

*Așa mi-e dor de-o vorbă înțeleaptă
Rostită de-un bătrân cu păr cărunt,
Un sfat util de care niciodată
Nu-mi voi feri urechea să-l ascult.*

*Aș vrea s-aud o melodie veche
Iar inima să îmi vibreze-ncet
Și să citesc sonetul fără de pereche
A celui mai desăvârșit poet.*

*Așa mi-e dor de-o primăvară vie
În care fericit e orice om.
Și pomii sunt cuprinși de nostalgie,
Dar totuși verde-i fiecare pom.*

*Azi doar copiii sincer ne zâmbesc
Cu ochii mari și fața lor curată,
Și în altarul ăsta omenesc
Așa mi-e dor de oameni câteodată.*

O mână de iubire

*O mână de iubire și alta de dureri
Se contopesc și astăzi, s-au contopit și ieri.
Ele ne spală ochii izvorători de rouă
Iar noi avem nevoie de mâinile-amândouă.*

*Un ochi de vară caldă, iar celălalt mă ninge
Dar dacă plânge unul și celălalt va plânge.
Iar mâinile-au s-adune ai ochilor mei stropi
Voi râde și voi plânge cu aceeași ochi.*

*Bătaia din piept nu știe să tacă
Ea parcă-mi vorbește despre toate deodată.
Inima asta mă știe prea bine
Nu exist fără ea, și nici ea fără mine.*

*O mână de dor cât o viață de om
Străpunge în mine fiecare atom.
Ochii îmi ridică privirea spre stele
Iubirea lumii este în mâinile mele.*

Ochiul din zare

*Izbește vântul în oblonul ferestrei
Singurătatea iese prin zid
înflorind ventuze-capcană
cuvintelor albe
ce stau la uscat
pe pietre încă încinse*

*Dinspre câmpie bate miros de aronia
parcă să spulbere tot greul pământului
Numai o mică pasăre
cu trilul ei agitat
Lasă drumul deschis
Spre ochiul din zare.*

Departele meu

*Ca o minge de foc
gândul meu se rostogolește spre tine
Tu ești Departele de care n-am reușit
încă să mă desprind*

*Ești cerul și inima mea laolaltă
Ești taina poemului început și neterminat
ca un cântec fără sfârșit
risipit printre umbrele serii*

Femeia a tăcut

*Femeia a tăcut
Lumea e liberă
să judece
și să așeze cum dorește
Dominoul*

*Femeia a tăcut
Dar din inima ei
țâșnesc neconținut
păsări viu colorate.*

Fericirea – boabă de piper

*Ce să faci tu
în afara cuvintelor
Când peste lume
fulgeră privirea hienelor?!*

*Fericirea – boabă de piper
aruncată în lume
face zilnic – străluminând
o mie și una de victime.*

Pe țărmul unei nordice mări

*Cum oamenii sunt
ziditori ai nisipului
nu puteai face nici tu
altfel decât oamenii*

*Ai clădit pe țărmul
unei nordice mări
vise cu sâmbur de ambră
lăsând pașii tăi – unici –
la voia înspumatului val*

*Și iată
încă o umbră
– decapitată
printre lampadarele nopții.*

Chihlimbarul zilei

*Ar fi trezit țipătul păsării
întreagă pustia țărmului
cu pietre rotunde
Și-ar fi țâșnit
ca o săgeată
rânind visul dulce ca mierea*

*De n-ar fi fost
imaginea ta închisă
în chihlimbarul zilei
ce va să vină.*

Numai poemul de dragoste

*Parcă s-ar stinge
în cuvintele noastre alte cuvinte
cu miezul amar*

*Parcă pe sub ochii tăi
întristați
mereu ar trece
o toamnă târzie*

*Parcă în inima mea
ca niciodată
ca niciodată
ploi înverșunate
se-abat*

*Numai poemul de dragoste
rămas undeva pe dugul de foc
ne-așteaptă de-un veac
– neschimbat.*

MIHAELA ALBU

Străin – „dincolo”

Un om al altui timp, al altui loc.
(Constantin Eretescu – *Capcana*)

O carte care, după ce ai închis ultima filă, continuă să te obsedeze, ba chiar, dacă ai terminat-o de citit seara, înainte de culcare, o visezi și o analizezi în vis, ei bine, această carte merită recomandată cititorilor. Merită și *trebuie* citită de cât mai mulți!

Este vorba despre recentul roman, *Capcana* (editura Spandugino, București, 2022), semnat de Constantin Eretescu.

Etnolog, antropolog, diarist, autor de romane, povestiri și piese de teatru, de studii și articole literare, dar și politice, editor al variantei americane a revistei *Lupta. The Fight*, C. Eretescu este totodată un scriitor care *spune* (în mai multe rânduri!), sub masca ficțiunii ori în studii și eseuri, „povestea” / „poveștile” unor destine silite de istorie să trăiască în „alt loc” decât cel de *acasă*. Să-și construiască, cu alte cuvinte, un nou *acasă* „dincolo”, în lumea largă.

Astfel, în scrierile sale confesive (memorii, jurnale, corespondență) ori în cele ficționale se poate desprinde, ca temă centrală, condiția exilatului pe pământ străin, trăind într-un spațiu *altfel*, în altă limbă, în altă cultură, în altă civilizație.

În cazul romanului în discuție, personajul, Zachary Shepherd⁴ (Zaharia Ciobanu), este profesor de antropologie, o ingenioasă „metodă” a autorului de a introduce în ficțiune adevărate „prelegeri” asupra subiectului, ca și asupra problemelor lumii contemporane legate de exodul populațiilor, de emigrare și imigrare, de natalitate, politici economice mondiale etc. Toate aceste pagini sunt astfel cuprinse firesc – în derularea narațiunii – drept reproduceri (în rezumat) ale cursurilor predate de profesor ori ale dialogului acestuia cu studenții. O binevenită distincție o face între *exilat* și *emigrant*, primul părăsindu-și țara din rațiuni politice, constrâns (el „pleacă din țara lui definitiv. Pentru că nu acceptă politica statului, el este în primejdie să-și

⁴ Un amănunt, nu lipsit de interes și, desigur, introdus cu bună știință de autor, este numele „tradus” al personajului, o încercare, o modalitate și aceasta de adaptare, de integrare în societatea în care viața l-a silit să trăiască. Numele american *pare* a ajuta la integrare, dar în realitate aceasta este una de suprafață, deoarece, începând cu accentul și terminând cu *alte* tradiții, obiceiuri, concepții, dar mai ales cu un *alt* trecut determinat de condițiile istorice, de regimul politic din care a plecat, îl fac pe Zachary- Zaharia să fie un inadapdat.

piardă libertatea, poate chiar viața.”); celălalt, asumându-și de bunăvoie riscul plecării în alt spațiu, în altă limbă, „pleacă în speranța că va trăi mai bine în țara în care ajunge.” Paginile acestea, teoretice, nu distonează și nici nu fracturează narațiunea, întregul roman fiind, cum ușor se poate observa, numai în aparență un *policier*, în esență – o meditație profundă asupra condiției umane, în general, asupra condiției individului prins în capcana / închisoarea unui sistem mai mult sau mai puțin autoritar, în particular. Analiza se bazează totodată pe experiența personală, atât ca exilat, dar mai ales prin aprofundarea teoretică a fenomenului migrației, bazată pe cercetare, Constantin Eretescu fiind el însuși profesor de antropologie culturală la Rhode Island School of Design din Providence.

Cu câțiva ani în urmă, titlul ales de autor pentru un volum de studii (*Cu ochii în zare. Exilați, emigranți, pribegi*, Ed. Paideia, 2011) dezvăluia cititorului foarte repede conotațiile incluse, mai ales dacă acesta îl corobora cu subtitlul. Scriind el însuși de pe poziția celui aflat „dincolo”, C. Eretescu pune în discuție fenomenul deștărilor încă puțin discutat (ori neînțeles) în adevăratele sale dimensiuni, *singurătatea* individului într-o societate străină, dar și, în general, în lume („Se descoperea singur, într-o lume străină, pe care nu o înțelegea și care refuza să-l accepte. Mai mult, îl respingea în diferite moduri.”) O afirmă direct la un moment dat în roman, personajul ducându-și existența în noua țară, dar, paralel, prin flashbackuri, într-o permanentă întoarcere în trecut – analizând fapte, întâmplări, dialoguri pe care încearcă să le înțeleagă („Descoperi, dintr-o dată, o neașteptată asemănare între viața pe care o trăia el, cea a bătrânului Zahu la Siriu și, de bună seamă, viața încheiată înainte de vreme a Malvinei” (p. 113).

De fapt, pentru Constantin Eretescu, așa precum pentru Vintilă Horia, romanul – literatura – se constituie în „instrument de cunoaștere” și, astfel, de descifrare și înțelegere. A lumii, în general, a propriului eu, al celui care scrie/ o scrie, în particular.

Astfel, sub aparența unui roman polițist – o crimă întâmplată în universitatea în care Zachary Shepherd este profesor – autorul dezbate și dezvăluie destinul ființei umane prinse în *capcana* unui sistem socio-politic, atât cel din SUA, cât și cel anterior, din România comunistă. Prin permanenta paralelă între misterul morții Malvinei (mama personajului), neelucidată, și cel al crimei comise asupra tinerei secretare, naratorul induce ideea „capcanei”, a puterii pe care statul (orice stat) o exercită asupra individului, din care nu are sorți de scăpare. Sinuciderea din final a profesorului (ce se știa nevinovat, dar asupra căruia planau suspiciuni, el fiind *celălalt*, un individ *din alt loc*), pe lângă tragismul negăsirii unui mijloc firesc de scăpare de sub acuzații, înseamnă și supremul gest de ... libertate, de asumare pe cont propriu a destinului. A dispune *singur* de viața sa, pare a sugera autorul, este *singura* formă de libertate care i se mai permite.

Am putea afirma că jurnalele, dar și literatura scrisă de Constantin Eretescu sunt pentru autor și „o formă de terapie sufletească.” Explicația pare

a fi simplă (și ne-o dezvăluise direct la un moment dat): „Scriind ce te doare, transferi asupra hârtiei parte din necazul care te macină și nu-ți dă pace” (v. *Turnul de veghe*, vol. III, ed. Vremea, București, 2016, p. 87).

Toate întâmplările prezentului, toate „înțarcerile” obsesive în trecut nu sunt decât conștientizarea „durerilor” *străinului* în alt spațiu ori ale *înstrăinatului* în propria țară, dureri care-i jalonează întreaga existență.

Obsesiile generează căutări, încercări permanente de a descifra și înțelege. Cât se poate de evident, pretextul de roman polițist cu care autorul pornește pe *drumul* narațiunii se constituie, de fapt, în căutarea dezlegării altor mistere, altor secrete bine ascunse. Contrar rețetei obișnuite, care duce în final la aflarea criminalului și a mobilului crimei, autorul nu oferă nimic din toate acestea, cum nici personajul nu a putut afla misterul morții mamei sale. Viața nu ne oferă totdeauna răspunsuri clare, repetăm, omul trăiește nu de puține ori *înstrăinat* și în propria țară, *străin* față de un regim ce-l închide într-o *capcană*, cum *străin* era Zachary Shepherd în noua patrie, în ciuda poziției sociale pe care reușește să o ocupe, chiar în ciuda adaptării onomastice, căci, așa cum avea să afirme în final decanul, profesorul „nu gândea ca noi”.

Putem concluziona că și acest roman, ca și multe din scrierile semnate de Constantin Eretescu demonstrează, într-o manieră sau alta, ideea prin care autorul alesese să deschidă volumul *Cu ochii în zare*, adică acea stare de „inadecvare” în raport cu noua lume, în raport cu „ceilalți”, pornind de la un dat considerat drept caracteristică aproape definitorie pentru orice emigrant. „Inadecvarea este starea de bază a emigrantului”, o spunea sentențios chiar prima frază a volumului, autorul încercând mai apoi să-i explice sensurile, exemplificând mai întâi cu diverse comportamente ce exprimă „îndepărtarea de centru”. Este vorba despre „o incapacitate de armonizare la comportamentul general acceptat al grupului.” Și astfel, deși Zachary Shepherd era perceput ca „un om cu un comportament impecabil, întotdeauna politicos. Lucru rar pe aici”, a fost concediat și astfel respins, neacceptat în cele din urmă de „grup”.

„Din păcate nu gândea ca noi”, repetăm cele spuse de decan, afirmație ce poate fi considerată emblematică pentru inadecvarea exilatului într-o lume diferită, o lume care „gândește” *altfel*.

Așadar, pe ansamblu, avem în față și de data aceasta, sub haina ficțiunii, o carte care surprinde câteva din laturile esențiale ale condiției *străinului* într-un univers *străin*, statutul propriu (de exilat în SUA al autorului) conducând și acesta la autenticitate. De aici, desigur, valoarea documentară, dar, mai presus de atât, valoarea estetică, de vreme ce datorăm volumul unuia dintre cei mai importanți cărturari și scriitori români, care, trăitor în alte spații, are privirea permanent îndreptată spre „zarea” natală, continuând să creeze în limba română.

Capcana – un roman care, în opinia noastră, alături de *Dumnezeu s-a născut în exil* (Vintilă Horia) și *Agonie fără moarte* (N.I. Herescu), completează și înobilează literatura contemporană.

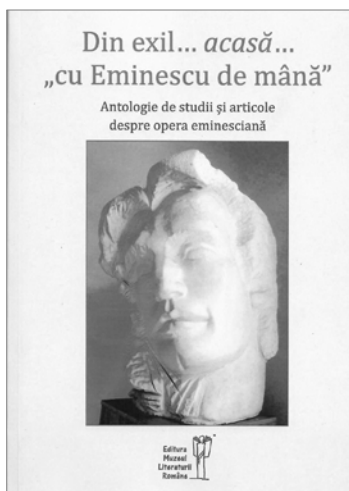
O carte mult așteptată ***Din exil... acasă...*** **„cu Eminescu de mână”**

Această carte mult așteptată este, în sfârșit, realizată de universitara craioveană, Mihaela Albu, care, prin numeroasele și pertinentele cărți publicate mai cu seamă după pensionare, demonstrează că vocația cercetării științifice nu se oprește la o anumită vârstă stabilită de guvernanți. Cartea Mihaelei Albu pe care o prezentăm cu o deosebită plăcere se intitulează: *Din exil... acasă „cu Eminescu de mână”*. *Antologie de studii și articole despre opera eminesciană*, ediție îngrijită, cuvânt înainte, note și comentarii. Și, ca întreaga realizare să fie la superlativ, postfața este semnată de Theodor Codreanu, unul din marii eminescologi contemporani, alături de Eugen Simion, Mihai Cimpoi, N. Georgescu, C. Cubleşan, Zenovie Cărlugea, A.D. Rachieru etc. La toate acestea, trebuie să adăugăm că lucrarea a apărut în Editura Muzeului Literaturii Române (director: Ioan Cristescu), în 2021, cu sprijinul neprecupețit al celebrului (în sensul real al cuvântului) primar al comunei sucevene Dumbrăveni, Ioan Pavăl, finanțatorul unor mari proiecte culturale în Țară sau la Chișinău și Cernăuți (cărți, statui, monumente, un Palat al Culturii la Dumbrăveni, simpozioane, congrese etc., cu participare internațională).

Mihaela Albu reunește pentru prima dată în cultura română, într-o carte, studiile, articolele sau fragmente din volumele dedicate lui Eminescu, apărute în exil, adică „în întregime ceea ce s-a scris despre poet și despre opera sa departe de țară”. Demersuri anterioare în acest sens au realizat istoricul literar N. Florescu, filosoful Ștefan Munteanu din exil. Lipsesc, conform mărturisirii autoarei, fragmente din cartea lui Petre Ciureanu, *Eminescu* (Roma, 1946), articolul lui Vintilă Horia, *Eminescu la un veac* (Buenos Aires, 1949). Titlul cărții este parafrizat după o afirmație a lui Vintilă Horia: „Ne vom întoarce acasă cu Eminescu de mână”, exprimând dorința și speranța românilor din exil, „demonstrând astfel faptul că intelectualii exilului românesc au stat permanent sub semnul lui Eminescu, sub semnul culturii române cu alte cuvinte, de care nu s-au dezis niciodată și pe care au continuat să o slujească”. Altfel spus de Ovidiu Vuia, „A ne despărți de Eminescu ar însemna să ne despărțim de propriul nostru trecut religios și istoric, ceea ce înseamnă să ne renegăm chiar sufletul”, sau de sculptorul Nică Petre: „Eminescul meu nu a fost o comandă oficială, nu a fost făcut de un meseriaș [...] Dar, în primul rând, eu am sculptat nevoia noastră de Eminescu”.

Acești mari cărturari ai lumii, de sorginte română, care au îmbogățit patrimoniul cultural mondial nu s-au despărțit niciodată de „românul absolut” (Petre Țuțea); în Țară, în anii de după 1990, când credeam / speram că ne-am câștigat libertatea de a spune lucrurilor pe nume, de a apăra și propulsa valorile naționale, alții și-au făcut un program de „despărțire de Eminescu” (Virgil Nemoianu) prin „săptămânalul de tranziție”, *Dilema* (nr. 265/27 feb. – 5 mart. 1998), pentru că poezia lui „nici nu există pentru mine” (Cezar Paul Bădescu, onorat cu medalia „Eminescu”); „din moștenirea politică a eminescianismului s-a construit una din pietrele de temelie ale mișcării legionare” (Virgil Nemoianu); poezia „Doina” este „jenantă pentru notele xenofobe și deranjantă pentru Uniunea Sovietică” (I. Bogdan Lefter); „e realmente nul” (Cristian Preda); „astăzi, Eminescu a încetat să mai fie perceput ca un scriitor (de va fi fost vreodată)” (T.O. Bobe, laureatul Premiului Național „Eminescu”); „era deosebit de păros”, „om vagabond”, „nu arăta în niciun fel poet” (Mircea Cărtărescu, propus etern pentru Premiul Nobel), e „paseist” și „retrograd” (Zigu Ornea); „cadavrul din debara” (H.R. Patapievici) etc., etc. O listă a rușinii naționale (Pe larg, în Tudor Nedelcea, *Eminescu*, Editura Academiei Române, București, 2020).

Să revenim la marile personalități care nu se rușinează de Eminescu, ca să-l parafrazăm pe C. Noica. Mihaela Albu antologhează cronologic textele unor intelectuali de elită, deși unii sunt mai puțin cunoscuți: Mircea Eliade, G. Racoveanu, Aurel Răuță, Al. Busuioceanu, C. Amărieuței, Vintilă Horia, Leontin Jean Constantinescu, N.I. Herescu, Victor Buescu, Ioan Guția, Basil Munteanu, M. Niculescu, Titus Bărbulescu, Virgil Ierunca, Horia Stamatu, Mircea Popescu, Emil Turdeanu, G. Uscătescu, N.A. Gheorghiu, Anneli Ute Gabanyi (politolog german de origină română), Oct. Buhociu, Lucian Boz, Octavian Vuia, G. Bălan, Nicu Caranica, Al. Ciorănescu, L.M. Arcade (Leonid Mămăligă), Ovidiu Vuia; toți aceștia beneficiază de succinte, dar necesare note biobibliografice. Lipsesc din această listă nume sonore, precum Monica Lovinescu, Eugen Ionescu, Emil Cioran. Th. Codreanu îl menționează pe autorul *Schimbării la față a României* prin comentariul acestuia la poezia *Rugăciunea unui dac*, din care se revendică: „Toată viața mea, în tinerețea mea mai ales «Rugăciunea unui dac» m-a ajutat să rezist ispitei de a renunța la tot”, poezia eminesciană fiind, notează Emil Cioran, „expresia exasperată, extremă, a neantului valah, a

unui blestem fără precedent, lovind un colț de lume sabotat de zei”, considerând că „Eminescu ar fi înțeles totul încă de la început ne-o dovedește această rugăciune a sa, cea mai clarvăzătoare, cea mai necruțătoare care a fost scrisă vreodată” (apud Theodor Codreanu, postfață la *Din exil... acasă... „cu Eminescu de mână”*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2021, pp. 506-507).

Volumul *Din exil... acasă... „cu Eminescu de mână”* reunește studii și articolele apărute în exil, după 1944, începând cu prefața lui Mircea Eliade la *Poezii de Eminescu* (Freiburg, 1949), unele redată integral, altele selectiv (cele din volume) cu rol de semnalare, unele de anvergură, altele doar ocazionale, prilejuate de aniversarea și comemorarea Poetului, sau cronici și recenzii asupra unor cărți despre Eminescu, semnate de Rosa del Conte și Alain Guillerrou). Toate aceste studii sau simple articole sunt importante, pentru că „în exil, Eminescu a fost din primele momente, un reazim și un îndemn” (Emil Turdeanu). Dacă în Țară, Eminescu era grav cenzurat (alături de N. Iorga, cel mai cenzurat autor român) și needitat în întregime, românii din exil și-au făcut din plin datoria față de Țară, de valorile ei de cuprindere europeană. O spune explicit Mircea Eliade în revista *Destin* din 1953: „ținând seama de asasinarea metodică a culturii românești sub ocupație, o răspundere fără margini apasă pe umerii celor care, în urma atâtor împrejurări fericite, se bucură azi de libertatea de dincolo de granițele Țării. Pe umerii acestor câteva sute de intelectuali români – studenți, profesori, cărturari, scriitori, artiști – apasă astăzi o misiune care ar fi făcut să șovăiască chiar titani ca Eminescu, Hașdeu, Iorga. Pentru că nu mai e vorba, ca altă dată, pur și simplu de a citi și a scrie cărți, de a fi, cum se spune, intelectual. E vorba de a prelua o întreagă tradiție spirituală, de a o păstra vie și spornică, de a o îmbogăți și, mai ales de a o preface în așa fel încât ea să poată face față zguduirilor tragice de mâine”. Studiul lui Mircea Eliade se intitulează, sugestiv, *Destinul culturii românești*.

Iată și alte opinii îndreptățite: „Fără Eminescu, România poate că nici n-ar fi putut exista, sau ar fi fost altceva, o înfiripare nestatornică în aerul timpului [...]. Eminescu a fost atât de creștinește legat de românism și de omenie” (Vintilă Horia); „Ce a făcut Eminescu, nimeni nu va putea desface. La el caută să se îndrepte neamul românesc ori de câte ori ar avea nevoie de sfat și de îndrumare” (N.I. Herescu); „Există un Eminescu pe care-l purtăm permanent în noi, nobila întrupare a tot ce poate fi mai înalt în necontenitele noastre regăsiri. Dar, mai este și un al Eminescu, sinteză ultimă a esențelor românești, cea mai desăvârșită explicație a noastră. În acest al doilea Eminescu este posibilă regăsirea noastră a tuturor, ca oameni și ca neam” (G. Uscătescu); „Eminescu însă știe să își contemple țara și panoramic [...] Își valorifică neamul și poetic, în multe din poemele sale [...] Acest mare Român este mare pentru că a știut să-și situeze românismul pe planul umanității și artei universale” (Basil Munteanu); „Suntem încă datori lui Eminescu cu un mare proces de conștiință al societății românești și îndeosebi

al culturii românești [...] Măine îl văd pe Eminescu un Esculap al nostru miraculos, un tămăduitor al sufletului românesc” (Nicu Caranica); „Intelctualii români care au mijlocit cultural această trecere a României spre neant [bolșevizarea țării, n.n.], începând din 1944, n-au meritat să se pretindă din același neam și lege cu Eminescu. Iar cât privește Europa, știm de la Eminescu: pe cât este mai autentic un român, ca român, pe atâta este și mai european” (Horia Stamatu) etc., etc. Îi îndemnăm pe „dilematici”, promotori ai „corectitudinii politice” în România, să-și arunce privirea asupra acestor texte și apoi în oglindă și poate că se vor rușina de ce au gândit și scris, răsplătiți cu funcții publice și demnități, precum vajnicii staliniști. Cine au rămas în literatură și în conștiința publică românească: Sorin Toma și toți staliniștii, neostaliniștii logodiți cu neomarxiștii sau Eminescu, Blaga, Argezi, Bacovia ?!

Cartea *Din exil... acasă... „cu Eminescu de mână”* se încheie cu postfața eruditului Theodor Codreanu, intitulată sugestiv „Eminescologia exilului”. Piatra unghiulară a rezistenței prin cultură, mulțumindu-i Mihaelei Albu că a îmbogățit cultura română cu „o comoară inestimabilă”, iar aceste texte aparținătoare „eminescologiei exilului” fiind o dovadă peremptorie că „în pribegie s-a scris eminescologie de prim rang, la înălțimea marilor exegeți din Țară. Și poate chiar mai mult”.

La dezvelirea statuii lui Eminescu, făurită de Ion Vlad (Paris, 15 iunie 1989), Al. Ciorănescu puncta rolul determinant al Poetului național în valorificarea europenismului și universalismului („adică tocmai libertatea românească ridicată de Eminescu la principiu ontologic”, cum scrie Th. Codreanu), în crearea unei punți de unire cu Țara bolșevizată. Statuia „conjugă singurătatea poetului cu a noastră, ca și cum ne-am ajutat unul pe altul să ieșim din noapte. Eminescu ne unește cu patria pierdută, pe care am vrut-o așa cum mereu a visat-o el. Prezența lui aici este, înainte de toate, un simbol. El ne întărește și ne îmbărbătează”.

Antologia de studii și articole despre creația eminesciană *Din exil... acasă... „cu Eminescu de mână”* de 528 pagini, este o contribuție esențială și necesară la eminescologie, fiind o completare benefică la cele apărute în Țară, alcătuită cu acribie științifică de Mihaela Albu, dovadă și premiul (deocamdată la singular) „M. Eminescu” pentru cel mai bun volum de exegeze și editologie eminesciană în 2022 primit în cadrul Festivalului literar „M. Eminescu”, organizat de Consiliul Județean Suceava.

Teofana Varga, *Sf Fecioară* (Desen)

Poezia ca meditație și rugăciune **Theodor Damian, *Poemele de la*** ***Maria Eich***

Cel mai recent volum al remarcabilului poet Pr.Theodor Damian, *Poemele de la Maria Eich* (Ed. Timpul, Iași, 2021), se distinge de restul bogatei sale creații lirice prin acea înțelepciune firească și profundă la care se ajunge după o îndelungată experiență de viață, când tumultul și arderile se retrag în adâncuri lăsând la suprafață frumoase rețele cristaline prin care curge lin lumina. Părintele Theodor Damian a împlinit șapte decenii de viață și a marcat acest nou prag al înțelegerilor existențiale cu o minunată carte concepută în mare parte în cele șase luni de meditație creștină petrecute în oaza augustină a Mănăstirii Maria Eich, unde se retrăsese silit de carantina cerută de pandemic. Această mănăstire se află în Planegg, aproape de München, în Germania și a fost ridicată pe locul unde, prin anii 1710-1711, în scorbura unui stejar, era o icoană făcătoare de minuni a Maicii Domnului.

Abatele Henri Brémond remarca natura paradoxală a poeziei de natură religioasă: ea sună ca o rugăciune, care însă nu se roagă ea însăși ci face pe alții să se roage (Henri Brémond, *Rugăciunea și poezia*). El observa că noi trăim la suprafață, deoarece ne temem, ne evităm și chiar ne jucăm de-a v-ați-ascunselea cu noi înșine și menționa totodată gândul lui Paul Claudel că, de cel mult două-trei ori în existența noastră, conștiința noastră interioară intră deodată în acțiune și atunci, pentru un minut, comunicăm printr-un *nou* sentiment cu o *nouă* persoană – este minutul când se dezvăluie persoana autentică din noi (ființa creată de Cel de Sus și nealterată).

Scrisul, notează la rândul său poetul Theodor Damian, este o jertfă care deschide o poartă spre noi înțelegeri: „orice literă pe care o scrii / sapă în tine o groapă /.../ Cu cât mai mult scrii / cu atât crește în tine, abisul / ca o gaură neagră / ce dă naștere unui nou univers” (*Ca mirele vrăjit*). Blaga spunea că poetul „scoate cuvintele din starea lor naturală și le aduce în starea de grație” (Lucian Blaga, *Elanul insulei*). Pentru receptarea deplină a acestei stări extraordinare este însă necesar un anume efort fără de care cititorul se pierde în efemer. Avertismentul Poetului vizează „pe cine înghite chitul acesta / se știe - / pe cel care-mi citește poemul / în fugă / și nu respiră adânc / la fiecare vers / la fiecare rimă / ca după o noapte de rugă” (*Peste prăpastia trupului*). Cel care depune efort este răsplătit cu o nespusă bucurie și cu o transfigurare interioară, dincolo de limitele comune ale simțurilor trupești.

„Așa își împlinește poetul menirea / așa i se bucură pofta / când trece peste
prăpastia trupului / și ajunge / în ziua a opta” (*Peste prăpastia trupului*).

Cartea *Poemelor de la Maria Eich* este ca o simfonie schubertiană cu
limpezimi, cu rotunjimi perfecte. Ea îl conduce pe cititor ca pe un prieten
intim, cu un ton cald și firesc, prin multiple taine existențiale, trecând dintr-o
nuanță într-alta, dintr-o aluzie biblică într-alta literară, cursiv, fără stridențe,
cu mână sigură dar neostentativă, de experimentat cicerone, în pledoaria sa
pentru a trăi căutând și urmând pe Dumnezeu. „Dumnezeu / este un fenomen
acustic / un Cuvânt la capătul tăcerii” (*Corectitudine metafizică*). Iar noi
„suntem umbra Cuvântului / de aceea nu putem rosti / totul / e bine să fii
literă în Cuvânt”. Trebuie să tindem spre „vremea / când litera se va topi / în
Cuvânt / ca înainte de facerea lumii”, căci numai atunci vom ajunge, prin
transfigurarea ființei noastre, să purtăm în noi „Cuvântul fără litere” care „va
fi foc / lumină și slavă” (*Umbra cuvântului*). Poetul ne conștientizează că „ni
s-a dat cuvântul / ca să nu uităm / cum să ne mișcăm / și cum să trăim / căci
vine timpul / când moartea ne fură / cuvântul / așa cum păpădiilor / după
înflorire / le fură semințele / vântul” (*Du-te și spune*). Drumul trece prin
suferință, prin acea lungă tăcere la capătul căreia ne așteaptă Cuvântul Care
este Dumnezeu și Care este deasupra morții. „Orice rană / vine dintr-o mare
tăcere” dar „fără ea / nu vei găsi niciodată / drumul spre Înviere” (*Van Gogh
II*).

Primul pas necesar este discernământul, izolarea din cele trecătoare,
concentrarea pe esențe, într-un cuvânt, Pustia. Este întâia treaptă din Scara
Sfântului Ioan Climacus, Scara dumnezeiescului urcuș. Domnul Iisus a avut
nevoie de pustie pentru o autodefinire stabilă înainte de a porni la munca Sa
misionară. „Singura scăpare-i pustia / de acolo începe / cu adevărat /
veșnicia” (*Lăuntricul animal*). Cum bine spunea Ioan Alexandru, „Poetului
i-a fost încredințat / Pustia s-o iubească și străbată / Întemeind din vămi în
vămi / Albastru câte-un ochi de foc în piatră” căci „Poetul și Pustia” sunt
„pururi frați / Porniți în căutare prin Pustie / Maica lor e Pustia și ei sunt
îmbarcați / Pe-o navă-mpotmolită în Pustie” (Ion Alexandru, *Ce este
Pustia?*). „Orice ai fi / nu poți să te ascunzi / de aceste pustii / ele sunt
înăuntru / și în afară” (*Corectitudine metafizică*). Vom recunoaște că „O
singură stăpână are pustia / un singur nume / se rostește acolo / ca un fel de
fiat lux” (*La facerea lumii Maria*). De aceea în deșert, chiar „fiind fără țintă
/ nu te poți rătăci” (*Suflete al meu*). Pustia, ca entitate, dezvoltă o întreagă
filozofie a trăirii: „Virusul plutește / deasupra / împreștiind miros / de pustie
/ ... / Dar universul este în / expansiune / deci la fel și pustia / ... / Fiara stă
blândă / acolo unde e rugăciunea / ... / Pustia însă vine și printre noi / și se
întinde de la om la om / ca molima / ... / Câți pustnici ne trebuie / pentru a
salva lumea / Îl întreabă Avraam pe Dumnezeu / ... / să înălțăm noi mănăstiri
/ care să ștergă distanța / între a fi și a nu mai fi / ... / ca să știe îngerul morții
/ să ocolească locul acesta / spre mântuirea noastră / de pustiire” (*Mântuirea
de pustiire*). Întreaga făptură a Creației privește omul pentru a-l urma prin

Pustia purificatoare: „toate așteaptă / veacul ce va să fie / când fiecare va ieși / din peșteră / din cochilie / și va intra călător obosit / prin pustia vieții / în mântuirea / chilie” (*Isarul trece*).

Pustia nu este lipsită de primejdii. Odată intrați într-însa parcurgerea ei devine o luptă. Ca la trecerea Mării Roșii: „traversam / fundul mării / în spatele meu / care de luptă” (*În noaptea ceea*). Acesta este podvigul, lupta cu ispita dinafară și, mai ales, cu cea dinăuntru. Drept zis-a dar Avva Antonie: „Cel ce șade în pustie și se liniștește trăind în ishie, de trei războaie este slobod: de auzire, de grăire și de vedere; și numai cu unul mai are a lupta: cu cel al inimii” (*Patericul*, Avva Antonie, 13). „Ne intră boala în trup / ca hoțul în casă / nu poți astupa toate găurile” (*Te înveți cu dușmanul*). Evident „nu știai / dacă pofta pântecului / e-un animal ce te devoră / dinlăuntru / ... / ca râul ce-și înghite apa / val după val” (*Lăuntricul animal*) și de aceea „lupta cu tine însuți / rămâne singurul tău război / câștigat” (*Singurul tău război*). Ea începe cu exercițiul smerenicii, cu „dezbrăcarea de slavă / precum zalele soldaților / medievali / precum desprinderea bobului / de căldura / din pleavă” realizată „între fumul de tămâie / sau de pucioasă” (*Dezbrăcarea de slavă*). Înveți atunci „când bate toaca / după spargerea de țarm / a primului val” că „cea mai sigură închisoare / este aceea în care ți se face / ca să te simți bine” (*Închisoarea*).

Parcurgerea Pustiei înseamnă deci suferință, constituie o cruce. Mai mult ca oricând, epoca noastră de ateism și răzvrătire spirituală, este o vreme a imanentei crucialități. „Seara albastră / se va răstigni / pe crucea orașului” (*Străinul*). Fiecare avem o cruce de dus și cu ea Îl vom urma pe Iisus (Matei 16, 24). „Numai fulgerul / a văzut / crucea lui Dumnezeu / el sparge cerul / pentru tine / ca s-o poți vedea / cum orbul vindecat / de-ntunerice / ce zilnic în templu / pe Iisus Îl afla”. Privești la crucea ta și „nu știi ce o să faci / dacă Dumnezeu / va veni / să se răstignească / pe ea” (*Crucea lui Dumnezeu*). Dar scufundat în rugăciune, și prin ea în Domnul, putem simți precum nota Paul Claudel: „Deasupra mea, râul amar de amintiri, de gânduri și de chipuri își urmează cursul său învolburat, multicolor. Eu sunt în altă parte, dedesubt, puțin mai jos. Cu ființa mea. Acolo unde lucrul de căpetenie e doar să durezi, să respiri. Nu privesc nimic. Nu cer nimic. Sunt aici. Ascult. Aici e bine” (Paul Claudel, *Un poet privește crucea*). Ne ține în picioare ceea ce notează Sandu Tudor citindu-l pe Claudel: „Rămâne în acest trup de mizerie ,o aptitudine pentru Dumnezeu’ ,” Și aceasta ajută lupta grea în trup și suflet pentru întoarcerea la Viața adevărată la care ne cheamă Domnul. Părintele Cleopa spunea: „Mai greu este să faci un călugăr adevărat decât o catedrală. Trupul este Marta, sufletul este Maria”.

Tăria vine din combustia noastră interioară. Credința fierbinte, flacăra venită din munca rugăciunii. „Foc / striga Pascal” (*Foc*). Ceva în noi „arde / acesta este cuvântul de ordine / al vieții / cum arde și de ce / îți vor spune la vremea cuvenită / poezii” (*A venit îngerul*). Un bătrân avvă s-a referit la pustie ca la o odaie cu rugul rugăciunii: „chilia monahului este cuptorul

Babilonului, unde cei trei tineri L-au aflat pe Fiul lui Dumnezeu. Și stâlpul de nor, de unde Dumnezeu grăia cu Moise” (*Patericul*, cap. XXI).

Ne hrănește focul un „cărbune aprins / din adânc de altar / îngerul botezându-l / pe ieri / în acum” scrie poetul Theodor Damian (*Cuvintele zâmbitoare*) care ne trimite cu gândul la cuvintele din Isaia 6, 6. Astfel învățăm să trăim prezentul continuu, prezentul timpului sacru. Fericitul Augustin scria adresându-se Creatorului: „Tu ești neschimbător și totuși schimbi totul... Lucrările Tale sunt variate dar țelul Tău este unul și este mereu același” (Sf. Augustin, *Confesiuni*, Cartea 1, 4). Poetul Theodor Damian scrie: „trăim zilnic / cuprinderea necuprinsului / în cuprins” (*Și totuși*). Contemplăm pe Dumnezeu și știm că prin reciprocitate „frumusețea te pândește / ca ochiul vânătorului / căprioara” (*Nu uităm ce-am iubit*). Dumnezeu este puternic și minunile sunt logica Lui. „În portofelul tău / nu vei putea niciodată / stelele cerului / să le aduni” (*Minunile le face altcineva*).

După o vreme de conștientizare a prezenței active a Divinității în tot ce este în jurul nostru și a veghei Ei neobosite asupra a tot ce facem, ajungem să afirmăm: „Ca un elixir / ca o licoare / așa-Îi simt cuvântul / de când am început / să Te gust / cu frică și cu cutremur / în fumul de tămâie” (*Ca fumul de tămâie*). Un univers se constituie tot mai puternic în ființa noastră – este lumea „cuvântului / dinlăuntru / din care pot cu ușurință / să ies / dar nu la fel pot să intru” (*Zaragoza I*). Privind acum înapoi la viața noastră și reflectând asupra ei simțim odată cu Poetul „aceeași evlavie / cu care privești umbrele anilor tăi / pe pereții / tineretelor tale / umbre cândva zgomotoase / ce acum tac” (*La Germering*), descoperind acestor umbre alte înțelesuri, mai adânci, așa cum învăluite în taină ne apar desenele din peștera de la Lascaux scoase din întuneric de lumina palidă și tremurândă a lămpii de carbid.

Observăm acum că „am tot crescut / cu aceeași întrebare pe buze / cât poți să știi / din ceea ce nu ai făcut” (*Apoi am crescut*) și ni se par „bucuriile vieții / ca niște cercuri concentrice / te-agăți de ele / ca pruncul de mamă / ... / Treci din cerc în cerc / până în adâncul ființei / nu lași urme / când te scufunzi” (*Când vântul însămânțează câmpiile*). Sfârșim prin a înțelege necesitatea ieșirii în pustia mântuitoare pentru a descoperi răsuflarea lui Dumnezeu în profunzimea lăuntrului ființei noastre căci „numai în Marea Roșie / poți vedea / fundul adâncului” (*Când vântul însămânțează câmpiile*). Este ca și atunci când „deschizi / capacul fântâniei / să te privești / în Oglinda ochiului magic / fără să cazi” (*Fără să cazi*). Aceste ultime versuri amintesc de revelatoarea convorbire a femeii samarinene cu Iisus la fântâna lui Iacob (Ioan 4) dar și de puțul unde se răstoarnă relația dintre Harap Alb și Spân din basmul lui Ion Creangă.

Desigur, nu suntem scutiți de spinul îndoielii: „jos când poarta port se face / și din port devine poartă / Așa stau între doi îngeri / unul spune altul tace / după care să-mi duc viața / cine-i drept, cin’se preface?” (*Așa stau*). Îndoiala ne chinuie toată viața căci, cum scria Eminescu, „De orice lucru-n lume / eu pot să mă-ndoiesc / aceeași lună trece / alți oameni o privesc”

(Mihai Eminescu, *Vine vremea*). Și ne macină gândul perisabilității noastre: „Tremuri pentru că vine ceasul / se apropie / vine / ca animalul la pândă / și nu știi / dacă-l va lua / pe altul / sau pe tine” (*Viața ta*). O, da, „va veni vremea / și acum este / când păsările vor muri / și lumea va fi mistuită / de flăcări // când păsările noastre vor muri / din pânțele mamei / prunc nu va mai ieși” (*Uciderea păsărilor*). Cumplită va fi vremea Judecății. „Apokalipsa / n-am auzit demult / de ea / se pare că acum revine / printre noi / unii spun că au văzut-o / și că ar avea fața senină / ca femeia de la Maria Eich” (*Apokalipsa*). Dar mânia pentru stricăciunea din noi va fi cumplită și nimicitoare. „Apoi va fi liniște / peste tot pământul / timp de șapte zile / cât a durat facerea lumii / în fiecare zi / liniștea / o altă culoare” (*Mânia*).

Principala cauză a vulnerabilității noastre pentru care pătimim și tremurăm la Judecată este înainte de toate mândria. „Când Adam a inventat / roata / a știut că va stăpâni lumea” (*Ultima haltă*). Geniul creativității este stricat de imaturitatea spirituală. Poetul spune: „Mănâncă și adu-ți aminte / că Adam a mâncat mărul / înainte de a fi copt / Adam n-a murit / ci doarme / doarme așa înviat / în cochilia de aur / a Cuvântului întrupat” (*Adam n-a murit*). Prezența divină, „cochilia de aur” dă omului șansa recuperării Paradisului pierdut și desăvârșirii maturării. „Îți pândești paradisul / cum Adam după căderea nopții / cum pândește vântul / ca să știi / să-ți pregătești / catargul / pânzele de lumină” (*Pândești Paradisul*). Duhul Sfânt este ca vântul care umflă pânzele. Notează Evanghelistul: „Vântul suflă unde voiește și tu auzi glasul lui, dar nu știi de unde vine, nici încotro se duce. Astfel este cu oricine e născut din Duhul” (Ioan 3, 8). El ne va ajuta să ne pregătim pentru a primi darul dragostei, care ne va dumiri asupra adevăratei esențe a armoniei lumii. „Prietenia la nevoie se cunoaște / noroc că nu-ți cer nimic / O, dacă ți-aș cere ceva / eu aș fi de vină că pun / în balanță / dragostea dintre tine / și ea” (*Prietenia*). Ne dăm seama de natura adâncă a gestului care vine de dincolo de noi - „niciodată nu dăm / din ce este al nostru / ci din ce ni s-a dat” (*Dă din ceea ce ești*) și de aceea jertfirea eului nostru pentru binele celuilalt produce transfigurare și ne aduce într-o stare care, „cu toate lovirile / date cu sârg / de prieteni / e o stare / de grație” (*Unde se subțiază înaltul*).

Imperfecțiunea noastră face ca, pe drumul vieții, să cădem iară și iară - podvigul nu încetează niciodată. „Cum ai o mulțime de lucruri / ai și dușmani /... / ei îți fac existența / să-ți fie ca inima / între două băți” (*Dușmanul necesar*). Avva Antonie spunea: „Nimeni neispitit nu va putea să intre în împărăția cerurilor” (*Patericul*, Avva Antonie 7). Și într-adevăr învingerea ispitei ne întărește în virtute, în dragostea de aproape: „O, dușmanul meu necesar / cum am putut să nu-l iubesc / cum am putut să trăiesc / atâta timp în zadar” (*Dușmanul necesar*). Cel mai greu este de înfruntat nu dușmanul exterior ci cel interior. „Ce te faci când dușmanul / e cel dinlăuntru / și crește / odată cu tine” (*Dușmanul necesar*). Nu te întrista pentru cădere. Important este să te ridici mereu, căci spun Părinții: „în ce

fapte te va găsi moartea în acele fapte vei fi judecat” (*Patericul*, Pentru smerenie și umilință).

Întotdeauna va fi un loc unde vom găsi întărire în lupta noastră zilnică. „Când ne cuprinde sfârșeala / căutăm o capelă / un templu / singurul loc unde dușmanul / se teme de propria sa / nelegiuire / și îți respectă viața și oboseala / Sau te poți refugia / într-o stea” /... / și acolo însă / când se stinge focul / toate umbrele pier” (*Dușmanul necesar*). Salvarea vine „atunci când intri / în templu / și te pregătești pentru rânduilele serii / înotând prin mai multe râuri / până ce ajungi să înoți / în apele /învierii” (*La Germering*). Iisus este Templul (Ioan 2, 21). Însetatul să caute pe Domnul: „Dacă însetează cineva, să vină la Mine și să bea. Cel ce crede în Mine, precum a zis Scriptura: râuri de apă vie vor curge din pântecul lui” (Ioan 7, 37-38). Din ușa templului „curgea o apă spre răsărit” care devenea un fluviu pe malurile căruia creșteau arbori grei de fructe (Iezechiel 47, 1-12). Omul vine în întâmpinare cu truda sacrificiului său: „ploaia vine de sus / plânsul de jos /... / Și plânsul / are fulgerul lui / ca orice apă / și mai ales aceea / în care vrei să te scalzi” (*Van Gogh I*).

Astfel ne adâncim treptat în cunoașterea esențelor: „Stai și te minunezi / ca pruncul ce descoperă / în fiecare zi / altă lume / Cum se poate ca genunea / să fie sămânță / și sămânța genune” (*Genunea*). Descoperim că „în fiecare zi trece învierea / pe lângă noi” (*Învierea ca străinul*) și „trăim lângă ușă / bucuria clipei / ca la intersecție” (*Suflete al meu*). Simțim cum „Harpele timpului / ne vor mângâia / în ceasul din urmă” (*Cântecul vieții mele*). Trecem de la receptarea concretului material la trăirea fiorului existențial, astfel „că nu știi / din ce parte vii / din cunoscut / sau din necunoscut” (*Din ce parte*). Ca urmare timpul capătă altă amploare, alte dimensiuni, alte înțelesuri: „Când ai plecat / n-ai știut / că-n plecarea rămâi / așa cum nu știe / pruncul / când plânge / pentru tărâmul dintâi” (*N-ai știut*). „Dacă se pune locu-n sămânță / înseamnă că și sămânța / e-un loc / așa a apărut timpul / ca măsură / a ceea ce crește-n mijloc” (*Lăuntricul animal*). Este „ca atunci când spargi / unitatea timpului / punând baricade între / trecut prezent și viitor” (*Țap ispășitor*).

Dacă în lumea de toate zilele, oamenii se străduiesc a fi „corecți politic”, ar trebui să existe și o lume a altui fel de corectitudine, proprie tărâmului unde se aude fâlăitul îngerilor. Aici ne aduce travaliul sufletesc în cele din urmă: într-o altă lume, o lume a păcii și bucuriei. „A venit timpul / să introducem un nou concept / corectitudinea metafizică” (*Metaphysically correct*). „Iar trece visul / pe lângă tine / unduindu-și aripile /... / ... mulțime de îngeri / vin și pleacă / ce bine-ar fi / măcar pe unii să-i vezi / să-ți încălzești / visul de noapte / cu căldura / izvorând din amiezi” (*Bătrânul prooroc*). Timpul sacru se coboară peste timpul meu de toate zilele și îl transformă. Este „intuiția mea / cea mai tare formă a logicii / care-mi spune că sunt / fiul / altui sistem” (*Metaphysically correct*) și că m-am umplut de pustiuri

roditoare. „Orice ai fi / nu poți să te ascunzi / de aceste pustii / ele sunt înăuntru / și în afară” (*Corectitudine metafizică*).

Cum spuneam, acest minunat volum de versuri poartă cititorul dintr-un subiect major într-altul pe nesimțite, cu frumusețea și grația curgătoare a versului său matur, care leagă firesc gândurile lui proprii cu aluzii din texte sfinte sau ale altor gânditori și poeți. Știm îndemnul paulin de a vorbi între noi în psalmi (Efeseni 5, 19). Chiar și Domnul Iisus folosea cuvinte din psalmi pentru a face pe oameni să priceapă mai lesne marea Sa lucrare (Ps. 21, 1 și Matei 27, 46). Versurile „Doamne strigat-am către Tine / auzi-mă / și El te va auzi” (*Stau în cuib*) amintesc Psalmul 140, 1. „M-am lovit cu piciorul / de stâncă / și o țepușă mi-a intrat / în călcâi / și deodată cerul / mi s-a deschis” (*În noaptea aceea*) amintește de 2 Corinteni 12, 2. Sunt evocate detalii biblice precum cel din Cartea Facerii cu „muntele Garizim”, muntele unde Avram era să-l sacrifice pe Isaac (*Elohim*), sau cel din din Cartea Exodului cu „barba lui Aaron” și „toiagul lui / înfrunzi” (*Lăuntricul animal*), și cel din Cartea 1 Samuel cu „harpele timpului” așa cum David îi cânta lui Saul (*Cântecul vieții tale*). Misterul, taina, se desprind dintr-o legătură firească cu versetele Psalmului 33 cântate în Biserică la Sfânta Împărtășanie: „Cu lumina aceasta creștii / și ca o umbră vine proorocul / să-ți mângâie somnul /... / cântându-ți cântec de leagăn / Gustați și vedeți / că bun este Domnul” (*Gustați și vedeți*).

Poetul evocă pe Fericitul Augustin și pe Pascal cu botezurile lor de foc, pe Sfânta Veronica „Întrebările / nu se schimbă / niciodată /... / ca mama / nu există mamă de schimb / nici întrebare / care să-i dezlege / Veronicăi năframa” (*Gustați și vedeți*). Puternica imagine a arhanghelilor „cari ară cu plugul / grădinile omului” (Blaga, *Către cititori*), pe care o preia foarte inspirat Veronica Bălaj, este încorporată armonios de către poetul Theodor Damian în poemul său: „îngerul Veronicăi Balaj / ieșit la arat / îl aștepti să are / un întreg țintirim” (*Elohim*).

Minunat este acest nou volum de versuri al Părintelui-poet Theodor Damian. Prin bogăția și profunzimea ei l-aș lega de *Poemele filocalice*, cartea existențială a lui Alexandru Mironescu, unul din stâlpii laici, de înaltă duhovnicie, ai Rugului Aprins de la Mănăstirea Antim.

De la Poiana lui Iocan, la Banchetul narativ

Analizând, *cândva*, romanele de debut ale lui Mihail Diaconescu (n. 8 noiembrie 1937, Priboieni, Vulturești, jud. Argeș - d. 25 martie 2020, București), în speță *Visele au contururi precise* (1963), povestea unui tânăr absolvent de Filologie, Traian Petrescu, ce renunță *benevol* la un post „călduț” în învățământul superior, alegând să lucreze într-un sat din sudul Transilvaniei, unde, dedicându-se ridicării culturale a zonei, își regăsește propriile origini spirituale, dar și *Nopți și neliniști. Pseudo-jurnal metafizic* (reeditat în 2007, la Ed. Magic Print, din Onești), ce descrie drama unui alt intelectual, Ovidiu Codrescu care, având perspectiva unei cariere internaționale, află că o rudă a sa ajutase, în anii '50, în grupurile de partizani ce acționau în Munții Nucșoarei, de unde și „neliniștile” eroului, dezvoltate arborescent, sub forma unor stări metafizice complexe, ori *Umbrele nopții* (1980), înfățișând, în chip moralizator, drama unui sculptor român exilat în Occident, constatăm, pe bună dreptate, că aceste creații, ce trimit la teoreticienii tradiționalismului românesc (de la Nae Ionescu, la Nichifor Crainic și Mircea Vulcănescu) sunt „parte din *misionarismul românesc*, concept ce sintetizează deopotrivă destinul personajelor, dar mai ales menirea lor profund transcendentă” (*Cititorul de control*, București, Ed. Detectiv Literar, 2014, p. 60).

Ulterior, Mihail Diaconescu a continuat pe această linie, descriind, în *Culorile sângelui* (1973), portretul „oficial” al pictorului de la Curtea lui Constantin Brâncoveanu, Pârnu Mutu, *zugravul* de biserici cu vocație renașentistă, inaderent la cruda ambianță balcanică, apoi, în *Călătoria spre zei* (1982), prezentând epoca lui Burebista, văzută prin ochii lui Arhimados, ambasadorul dacilor la Roma, în vremea lui Iuliu Cezar, ori reconstituind renașterea și umanismul prebrâncovenesc, în *Adevărul retorului Lucaci* (1977), prin prisma unui *dascăl* din vremea Movileștilor, și continuând cu *Marele cântec* (1980), roman dedicat muzicianului și teologului cu origini românești, Ioan Căianu-Valachus, fost, pentru puțină vreme, episcop romano-catolic al Transilvaniei. În fine, în *Speranța* (1984) Mihail Diaconescu descrie viața „augustului Principe domnitor” Grigore Alexandru Ghica al X-lea (1804?1807-1857), de două ori domn al Moldovei (1849-1853 și 1854-1856), sub domnia căruia s-a consolidat ideologia Unirii, cel care i-a lăsat calea liberă la tron lui Alexandru Ioan Cuza, după care se întoarce la epoca sa predilectă, perioada stră-română, descriindu-l, literar, în romanul *Depărtarea și Timpul* (1986) pe astronomul și teologul Dionysus Exiguus (Dionisie cel Smerit, cca. 470-546 d.Ch., originar din Sciția Minor, adică din ținuturile Dobrogei), autorul primului calendar prin care propunea

numărarea anilor de la nașterea lui Iisus Hristos, sistem utilizat și azi, atât de Calendarul Iulian, cât și de cel Gregorian. Canonizat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, sub numele de Sfântul Cuvios Dionisie Exiguul, este prăznuit pe 1 septembrie, în calendarul ortodox, și pe 4 octombrie, în cel catolic. „Ultimul” roman al seriei epice diaconesciene, *Sacrificiul* (1988), aduce în prim-plan pe luptătorii ardeleni pentru Marea Unire, scoțând în evidență „bestialitatea” naturii umane, în speță a ocupantului maghiar.

Cu totul, Mihail Diaconescu a compus un ciclu epic unic în literatura noastră modernă, un *conglomerat literar incitator* (Marian Popa), un *mozaic de romane*, am spune, situate pe linia realismului de tip tradițional, ale cărui surse le găsim în romanul *Apostol*, al lui Cezar Petrescu. Asocierea, în acest caz, cu maniera istorico-naționalistă a romanelor, cu temă similară, ale lui Radu Theodoru, ori Paul Anghel, publicate în epocă, sau, mai grav, cu „tezele național-comunismului ceaușist”, sunt cu totul neavenite, Mihail Diaconescu situându-se, teoretic și ideologic, în linia clasicismului românesc, creațiile sale depășind cadrul conjunctural și intrând în sfera universalului. Dovadă în acest sens, sunt lucrările științifice publicate după 1990, serie începută cu *Prelegeri de estetica ortodoxiei* (ed. I, Ed. Porto-Franco, Galați, 1996), continuată cu *Teologie și estetică și ipostazele artei* (1988) și, în fine, cu *Farmecul dialecticii și fenomenologia narativă* (2001), unde își expune teoriile despre roman și natura specifică a epicului.

Prozator de construcție, explorând, într-un stil propriu, zone inedite ale istoriei noastre naționale, conturând, cu mijloace originale, personaje, întâmplări, ori atitudini simbolice, Mihail Diaconescu ne apare azi, din perspectiva eternității, drept creatorul unui nou curent epic, numit chiar de autor, cu un termen împrumutat din filosofie - *fenomenologie narativă* - o încercare de a reda, cu mijloacele artei narrative, esența spiritului românesc, pornind de la biografiile unor „eroi” reprezentativi (intelectuali, artiști, conducători de stat), în a căror „lucrare socială” se oglindesc frământările și dramele vremurilor străbătute. Genul de roman istoric cultivat de Mihail Diaconescu facilitează, cum bine observa criticul Nicolae Oprea „invazia documentului în ficțiune”: „Scriitorul îmbracă nevoile eposului după împrejurări, fie în haina protocolară a istoricului, fie în straiile comune ale povestitorului, intervenind astfel în procesul devenirii interioare a personajelor, așa cum se reflectă ele în oglinda timpului” (în *Astra*, Brașov, an XXI, nr. 1, 1987).

Vorbind despre *fenomenologia narativă*, termen ce permite aprofundarea conexiunilor naturale, firești, dintre spiritualitatea românească

și cea occidentală, Mihail Diaconescu atinge, implicit și teza „minoratului”, respectiv cea a raportului dintre gândirea, filosofia și cultura românească și valorile Occidentului. Cum termenul „minor”, presupune și un grad de raportare la un sens „major”, venit dinspre Apus, în lipsa unei situații concrete, așezarea culturii, și implicit a prozei noastre, în limitele spațiului național, reprezintă o formă de *gândire vie*, racordată la cea a lumii, o contribuție originală a prozatorului la teoria literaturii. Preocupările lui Mihail Diaconescu pe linia „ieșirii din ascundere”, a scoaterii la lumină a raporturilor filosofiei românești cu literatura și religia occidentale, vin, firesc, din familiarizarea precoce, încă din studenție, cu filosofia kantiană, cu problemele de bază ale „teoriei cunoașterii”, în special a „problemei adevărului”, dar și cu *Dialogurile* lui Platon, asupra cărora autorul strălucește și în ultima sa lucrare, antumă, *Serile de la Vulturești. Nuvele și povestiri sentimentale* (Ed. Gutenberg, București, 2015). Familiarizat din anii de studii berlineze cu atmosfera publicistică, științifică și umanitară promovată în Occident de „vârfurile” diasporei noastre culturale (Zevedei Barbu, mort în 1993, în Brazilia, doctorul Octavian Vuia, ori Vintilă Horia, mort în 1992, în Spania), Mihail Diaconescu nu era străin de conferințele, studiile și comunicările susținute în Franța, Italia, Anglia, ori Spania, de marii savanți români, rămași în Occident, pe teme, precum: *Misiunea filosofică și spirituală a secolului XX, Misterul istoriei pentru omul modern, Apelul spațiului și dialogul cu vizibilul* etc., beneficiind și de intervențiile unor invitați-parteneri de dialog, precum Gabriel Marcel, Jean d'Omersson, René Hyghe, André Dumas ș.a., ce atacau de la rădăcină tezele ideologice ale comunismului, pe deplin instaurat dincolo de Cortina de fier, și care pledau pentru raportarea la valorile fundamentale ale umanismului european.

În acest context, s-a fundamentat, în conștiința tânărului romancier, teza după care cultura sprituală a românilor s-a structurat de-a lungul evoluției istorice, ca o unitate a unei diversități de valori și principii morale, structurată în jurul unor „arhei”/eroi eponimi ai neamului, purtători ai însemnelor sufletului românesc, ce au integrat în existența lor, atât propria experiență, cât și viața colectivă a epocii, întrupând, într-o mișcare ascensională și deplin coerentă, întreaga înțelepciune a vieții. În acest context s-au consolidat și trăsăturile *elementului moral românesc*, situat la intersecția Occidentului cu spațiul est-european, bazat pe omenie, simplitate, toleranță, generozitate, milă, iertare și iubire, într-un cuvânt pe *valorile creștine*, comune.

Sondând, în plan metafizic, dar și ontologic, *viața personală* a eroilor săi, Mihail Diaconescu, realizează o construcție de tip fenomenologic, pe linia cărții lui Gabriel Marcel (1889-1973, dramaturg și filosof francez, autor al unei construcții spirituale de tip ecumenic, ce reunește catolicismul cu spiritualitatea teologiei ortodoxe), *Descoperirea vieții personale*, un sprijin ideatic important și binevenit pentru filosofia românească. Interesat, așadar, de sensurile și scopurile ascunse ale faptelor sociale, atras de fenomenul de

obiectizare a structurilor morale ale conștiinței, opus structurilor mecanice ale naturii, Mihail Diaconescu vede în fenomenele conștiinței scopurile reprezentărilor viitoare. De aceea, în creația, sa identificăm *existența suprasensibilului* în literatură, a divinității, relevate pe calea iubirii.

În acest sens, ultima sa creație epică, *Serile de la Vulturești*, reprezintă nu doar un elogiu indirect adus *Banchetului* platonician ci, implicit, un elogiu (cripto-simbolic) al conceptului de dragoste, tema fundamentală a operei platoniciene. Corolar al cunoașterii, în opinia sa, dragostea, sub toate formele sale de manifestare, de la dragostea de părinți, la cea de țară, inclusiv dragostea fizică, *ordo amoris*, reprezintă pentru Mihail Diaconescu, un „îmn închinat creației divine, văzută ca o formă de frumusețe spirituală”. Odată identificat prin iubire, temeiul conștiinței de sine, devine în creația lui Mihail Diaconescu, o metodă de cercetare istorico-literară, o cale de revelare a experienței interioare, un principiu filosofic, o formă de manifestare literară a puterii de transcendere. Construite în jurul *ideii de persoană*, pe baza principiului transcendental, personajele lui Mihail Diaconescu, inclusiv „arheii” din *Serile de la Vulturești* (în esență *romanicerul*, un alter ego al autorului, o „replică” a lui Platon însuși, din celebrul *Simpozion*, dar și *colonelul* (în retragere, din contraspionaj), un „spumos” Alcibiade modern, la fel *doctorul*, *preotul* ori *dascălul*, cu toții parteneri de *dialog* și, după caz, purtători de mesaj auctorial), reprezintă un model de depășire a individualității, un acord între persoană și capacitățile sale creative, o investigare a ideii de libertate creativă. Aceste corelații sociale, politice și filosofice dintre viața personală și destinul colectiv constituie esența *fenomenologiei narative* a lui Mihail Diaconescu, contribuind, literar și estetic, la depășirea individualității prin valoare și la împlinirea, prin transcendență, a destinului individual. Fără intenția de a epuiza, în acest context, problematica moral-filosofică a unei opere aflată, azi, într-un plin proces de reevaluare critică, vom semnala, totuși, că interpretarea, prin prisma fenomenologică a creației epice a lui Mihail Diaconescu constituie o dovadă a încercării de surmontare a unei (posibile) crize a romanului modern, printr-o plasare a sa în zona valorilor morale, a *umanismului cultural*, pentru care a pledat, Mihail Diaconescu, toată viața.

Concret, opera epică diaconesciană reprezintă primul și poate cel mai mare efort, de la Hașdeu încoace, de a scoate romanul românesc din siajul realismului țărănesc, și a-l plasa într-o dimensiune spirital-filosofică. Este pentru prima dată, după mai bine de 50 de ani, cât a stat sub zodia lui *Ion* și, mai târziu a lui *Moromete*, când romanul părăsește *Poiana lui Iocan*, veritabilă Agoră țărănească, dar, inevitabil limitată și repetabilă, pentru a pătrunde în zona *Banchetului*, cu virtuți narative. A considera, azi, opera lui Platon drept o simplă speculație, sau o pură creație ideatică, fără valoare practică și fără suport în gândirea umană reprezintă o eroare, similară aceleia de a plasa *etern*, romanul românesc în proximitatea „*Poienii lui Iocan*”. Cercetătorii moderni, și pe urmele lor, Mihail Diaconescu, au descoperit în

opera platoniciană, cu deosebire în *Banchetul*, unde filosoful antic își expunea concepția sa despre iubire, virtuți și sensuri noi, menite a încadra literar modul cum gânditorii Eladei, cu deosebire Platon și elevul său, Aristotel, „părintele psihologiei moderne”, explicau natura sufletului omenesc. Fundamental, opera epică a lui Mihail Diaconescu, cu deosebire *Serile de la Vulturești* reprezintă o ilustrare literară a acestor doctrine antice, de esență pitagoreică, după care elementul fundamental, *temelia lumii*, este natura *imuabilă* a firii omenești, indiferent de forma pe care o îmbracă viața socială a personajelor. De aceea, majoritatea eroilor săi sunt *arhei*, forme pure ale identității personale, al căror destin, ilustrat într-o formă armonioasă, se constituie într-o formulă implacabilă față de care nu se poate reacționa decât prin împăcare, ori prin *milă*. Eroii tragici într-o lume tulburată, personajele diaconesciene își sfârșesc viața în slujba Ideii, fără a se schimba ori a se lăsa influențate de evenimentele în care sunt implicate în timpul vieții. Eroii precum Prințul Grigore-Alexandru Ghica al X-lea, Ioan Căianu-Valahul, ori Dionisie cel Smerit, ca să nu-i amintim decât pe câțiva (iar galeria se continuă *fericit*, am spune, cu personajele „simbolice” din *Serile de la Vulturești*, chipuri emblematice dintr-o vastă galerie epică, din care evidențiem câteva eroine feminine de excepție: Mița Bobițoaica, Silvia Bunescu, sau *Frau Fischer*), ilustrând din plin teza platoniciană după care sufletul este nemuritor, el transmigrând succesiv, în mai multe trupuri. De aceea, în cazul creației românești a lui Mihail Diaconescu se poate vorbi de *arhei*, personaje al căror „suflu vital” este tripartit, având partea rațională în zona capului, cea sensibilă, în inimă, iar *patimile*, în zona buricului. Fără complexe, iar eroii *Serilor de la Vulturești* nu fac excepție de la această regulă, aceste personaje reprezintă, *în plan absolut*, modele universale, ce se „caută” spre a se împlini (este și cazul ultimei povestiri, ce încheie ciclul epic, *Medicamentul miraculos*, o emoționantă „poveste” de dragoste cvasiimposibilă între o fiziciană și un fost militar, „zugrav și constructor”, o ilustrare a dragostei „oarbe și pasioanle”, ce reconstituie formula perfectă a cuplului arhetipal).

Alcătuit din 14 povestiri (în fond, 14 *romane condensate*, un breviar *in nuce* al întregii opere diaconesciene), și un preambul-avertizare despre *Lumea spiritului adăpostită în povești*, volumul *Serile de la Vulturești* reprezintă o ilustrare contemporană a ideii de dragoste, o replică literară a *Simpozionului (Banchetului)* platonician și, totodată, o ilustrare a conceptului de fenomenologie epică, asta pentru că, susține autorul, „lumea spiritului locuiește în povești”, care nu sunt altceva decât „memoria faptelor de demult”, reconstituite, sau rămase vii în sufletul celor care au „marea șansă” de a le asculta, sau a le citi. Mergând, așadar, pe urmele „poveștilor”, așternute pe hârtie, ori a stărilor, trăirilor și emoțiilor stărnite de acestea, *romancierul*, alias autorul, „se lasă marcat”, și, dând curs dorinței „binevoitorului lector”, „se lasă purtat” spre lumea poveștilor, simbolic, spre *Banchetul* narativ (popular: masă festivă, agapă, la care, în buna tradiție

platoniciană, au acces mai ales bărbații, partea feminină, în acest caz „îngerul casei” „Iterum Corinnae Lygiae, mirande, dulcissime, sapientissimae uxori”, având un rol mai mult decorativ: aduce musafirilor prăjituri de casă în farfurioare de porțelan albastru, de Meissen, ori toarnă în pahare un vin bun, o cafea, o țuică veche, gălbuie): „Binecuvântate seri înfrumusețate de povești”, exclamă *romancierul!* (p. 9).

Cu siguranță, fiecare „poveste” în sine este o frântură de viață, o ilustrare a unei ipostaze a „iubirii” având, în fundal, o experiență, o chemare, un „semn” divin. Împreună și separat, ele reprezintă fațete ale aceleiași existențe, o *imagine alegorică* a lumii, interpretată ca o meditație. Iată, de pildă, povestirea „alegorică” *Vulpoiul și literatura*, o ilustrare a celebrului raport dintre aspirație și realitate, în lumea literară. Plecând de la observația că, în plan social, orice autor plasează izbânzile sale literare pe cel mai înalt palier, ele ilustrând *vocația*, aspirația intimă dusă la sublim, *romancierul* ilustrează situația cu o *întâmplare* din viața lui Nicolae Iorga, sedus cu viclenie, de *cântecul de sirenă* al unui „vulpoi” politic, în carte, ipoteticul personaj Constantin Elefterescu-Răzoare (avându-l ca model, *posibil*, pe fruntașul liberal Constantin Argetoianu, 1871-1955, mort în pușcărie, la Sighetul Marmației). Având „misiunea”, de la Carol al II-lea, de a-l atrage pe Iorga într-un guvern „politic” riscant „una dintre cele mai slabe guvernări din istoria României”, va comenta, peste ani, *romancierul*, Elefterescu-Răzoare recurge la stratagemă, laudându-i lui Iorga *talentul* literar, respectiv piesa *Sarmală, amicul poporului*. Evident, cu toată știința sa de carte, savantul, sensibil la laude, se lasă „sedus”, totul pornind de la aspirațiile sale literare. „E o temă grea”, admite unul dintre personaje. Dar cum, în asemenea „circumstanțe”, *e mai bine să taci*, oaspeții Vultureștilor, resemnați, se lasă pătrunși de „mângâierile serii, ce cobora din păduri”, fără a mai zăbovi cu gândul la „vocația ce dirijează aspirațiile cele mai profunde ale unei persoane” (p. 41).

O altă povestire *cu tâlc* este *Icoana furată*, o exemplificare a ideii tradiționale că furtul unei icoane este o *închinare* către Diavol, o vânzare a sufletului, iar cel ce cade în asemenea păcat greu e pedepsit de Dumnezeu: „Icoana nu este o pictură”, întărește *preotul*, iar *colonelul*, pragmatic, adaugă: „Icoana e un obiect de artă, o marfă ca oricare alta!” (p. 216). Pe scurt, o icoană rară este furată de un politician veros, cu apucături cleptomane, dar se întoarce, *miraculos* la proprietar, după ce prezumtivul hoț este găsit mort, într-un accident rutier, în condiții neelucidate: „Atunci s-a produs surpriza. Pe bancheta din spate a mașinii, se află, intactă, icoana furată. Văzută prin geamul fumuriu al mașinii, icoana avea o strălucire aparte, amestec de auriu și lumină incertă. Arhanghelul Mihail, *cu paloșul de foc în mâna dreaptă, se uita calm și decis la cei ce-l priveau* (s.n., p. 229).

Amănunte suplimentare despre nașterea capodoperei epice *Marele cântec*, aflăm din povestirea *Îngerul cu breton*, o prefigurare a unei viziuni artistice premonitoare. Frecventând, în vremea studenției, ceaiurile dansante,

expresie a dezlănțuirilor adolescente („În sufrageria largă, de la parter, era loc destul pentru o masă lipită de perete, plină cu sandvișuri, *pahare cu ceai*, țuică, ori cu vin, gata să-i primească pe cei oboșiți de dans” - p. 131), romancierul are prilejul să asculte, pentru prima dată, o melodie a lui Ioan Căianu-Valahul, interpretată la pian de o ființă angelică, „cu chip senin și părul blond”. Peste ani, acea muzică ascultată *la ceai* îl va îndemna să scrie un roman despre muzică, dar constată că, *omenește, nu e posibil* (s.n.) întrucât muzica, *inefabilă*, scapă puterii omenești de interpretare. Surpriza vine în final, când romancierul se *întâlnește* (sau poate doar i se pare) cu „îngerul blond”, acum în ipostaza de „femeie de serviciu”, la o biserică evanghelică din Ardeal. „Să întreb dacă știe să cânte la pian? Dar mi-au stat cuvintele în gât” (p. 142). Și totuși, ființa serafică de pe treptele altarului, ce abia atingea cu pământul obiectele de cult, „era atât de suavă, de nepământeană”! Dragoste de muzică, sau pur și simplu, o întâlnire *astrală?*, nu vom ști niciodată. În fine, o poveste reală de dragoste încheie armonios și simbolic „Banchetul” de la Vulturești, o dovadă vie că „dragostea nu moare”: „*S-au cununat*, dori părintele să știe? Da, s-au cununat, pentru că bucuria adevărată într-o familie nu poate exista fără Marea și Sfânta Taină a Cununii, adaugă *romancierul* și chiar „au trăit fericiți până la adânci bătrâneți”. *Ca în basmele lui Ispirescu*, sună, mucalît, comentariul auctorial. *E cam siropoasă povestea asta* (p. 254), e concluzia „istoriei”, întărind, totuși, ideea că iubirea adevărată, platonice, este *Medicamentul miraculos* al vieții.

Cu totul, *Serile de la Vulturești*, ultima creație epică a lui Mihail Diaconescu reprezintă *Banchetul prozei noi*, este începutul unui nou capitol de istorie literară, este „testamentul” spiritual al unui mare creator, căruiua încă îi suntem datori.

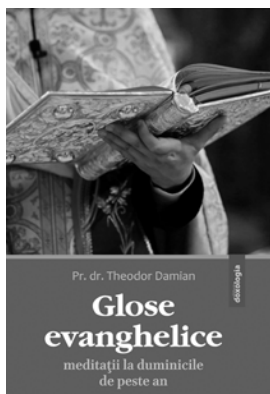
IOAN IONIȚĂ

„Cuvânt cu putere multă”

Înainte de a începe să citească Sf. Evanghelie, diaconul cere ierarhului să-l binecuvinteze ca binevestitor al sfântului evanghelist a cărui pericopă se citește în ziua respectivă, la care ierarhul invocă o scurtă rugăciune ca Dumnezeu să-i deie „cuvânt cu putere multă spre plinirea Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos.” Sunt convins că Părintelui Theodor Damian i-au rămas întipărite în minte și în suflet aceste cuvinte de când le-a auzit pentru prima dată la o Sfântă Liturghie arhierescă la care a fost prezent ca elev la Seminarul Teologic de la Neamț. Nu numai atât, dar și le-a însușit de-a lungul formării și creșterii sale intelectuale și duhovnicești ca apoi să fie

dăruit de Dumnezeu cu acel „cuvânt cu putere multă,” un talant pe care nu l-a îngropat, ci l-a înmulțit și continuă să îl înmulțească.

Acest lucru îl dovedește cartea de predici, cea mai recentă și sperăm nu ultima dintr-un șir de cărți publicate de-a rândul anilor. Titlul cărții este *Glose evanghelice* cu subtitlul *Meditații la duminicile de peste an*, publicată la Editura Doxologia, Iași, 2021 cu binecuvântarea Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Teofan al Moldovei și Bucovinei și prefațată de Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al celor două Americi.

Titlul este sugestiv, chiar dacă cuprinsul acestei colecții de predici/meditații este dat în subtitlu. Cuvântul glosă înseamnă a explica sensul unui pasaj sau al unui cuvânt dintr-o scriere. Este exact ceea ce face Părintele Damian în fiecare din cele 56 de meditații la pericopele evanghelice care se citesc în duminicile de peste an. Ca formă fixă de poezie, glosa comentează fiecare rând din prima strofă ca apoi să reproducă în ultima strofă versurile celei dintâi. Meditațiile Părintelui Damian încep cu un citat din Vechiul Testament sau Noul Testament sau din Sfinții Părinți, citat care dă ideea ce urmează să fie dezvoltată în text, și se încheie concluzionând cu același citat pentru ținare de minte.

Toate predicile autorului acestui volum sunt rezultatul unei experiențe pastorale și academice atât în România cât și în Europa de Vest și America, precum și al unei pregătiri temeinice, nu simple improvizării prin repetarea textului evanghelic urmat apoi de câteva comentarii mai mult sau mai puțin relevante. Părintele Damian menționează în *Prolegomena* – ceea ce poate fi un exemplu și un îndemn pentru toți preoții – metoda folosită chiar de la începutul pastorației sale în a-și pregăti predicile, creându-și structura proprie de idei și gândind la acestea în timpul săptămânii, nu numai câteva minute sâmbăta sau chiar duminica în care rostea predica, idei pe care le pune pe fișe la care recurgea în caz de nevoie. Este metoda profesorului care își pregătește cursurile pentru a le preda studenților. Am fost convins de importanța acestui lucru când în timpul vizitei sale în America am slujit cu Părintele Stăniloae la biserica parohiei din Lansing și, bine-nțeles, l-am rugat să predice. Am văzut atunci cum marele teolog ortodox și-a notat pe hârtie ideile pe care urma să le expună la predică. Chiar dacă a vorbit liber, a ținut totuși să noteze aceste idei pentru a le avea la îndemână. Așa făcea și la cursurile de doctorat, pe care Părintele Damian și le amintește din timpul studiilor noastre de atunci, având prelegerea scrisă, dar ne vorbea liber. Așa l-am văzut făcând și pe fostul rector al Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu, Părintele Isidor Todoran, schițând ideile pentru predica ce avea să o țină. Dacă acești profesori și dogmatiști de înaltă ținută

se pregăteau în acest fel pentru predică, de ce nu am face-o și noi, preoții de mir? Părintele Damian a făcut-o și, de aceea, predicile rostite de-a lungul anilor sunt de înaltă calitate, motiv pentru care au meritat și merită să fie publicate pentru folosul duhovnicesc al celor interesați să le citească și să le asimileze. Citind aceste predici parcă-l vezi cu ochii minții cum le rostește, mai ales toți cei care-l cunosc personal.

Preot cu activitate pastorală îndelungată, profesor cu două doctorate predând filozofie, etică și sociologie, specialist în teologia icoanei despre care a scris teza de doctorat, poet consacrat, scriitor și publicist prolific, Părintele Damian are o experiență bogată din a cărei prea plin ne împărtășim și noi prin publicațiile sale. Această experiență este evidentă în acest volum de predici. Dacă în volumul de predici publicat în 2006 intitulat *Răsăritul cel de Sus, De la Naștere la Înviere*, o colecție de meditații la două sărbători împăratești, Nașterea și Învierea Mântuitorului, vedem mai întâi profesorul și apoi predicatorul, în volumul de față vedem predicatorul secundat de profesor, o combinație cât se poate de benefică.

După o scurtă introducere, un fel de *captatio benevolentiae*, la majoritatea predicilor în care prezintă unele situații sau circumstanțe asemănătoare celor din pericopa evanghelică, Părintele Damian trece la tratarea temei propunând o singură idee cheie, sau în unele cazuri, ca cel de la pagina 121, cel mult trei aspecte esențiale pe care le dezvoltă succint dar amănunțit. În alte predici anunță tema și intră direct la tratarea ei, făcând subtile analize psihologice, filozofice și teologice pe înțelesul tuturor, oferind citate din Biblie și Sfinții Părinți precum și din operele unor filozofi și scriitori de seamă, incluzând exemple din viața socială sau familială de zi cu zi a oamenilor. Nu lipsesc nici unele povestiri (pagina 125) care ilustrează în plus și accentuează tema respectivă. Toate acestea în cadrul restrâns al unei predici nici prea scurte nici prea lungi, care satisface sufletește pe ascultător sau cititor la orice nivel de pregătire s-ar afla.

Iată cum Părintele Damian îmbină cultura cu teologia. Într-o predică despre Înviere din cartea *Răsăritul cel de Sus*, el menționează în același paragraf atât pe Shakespeare cât și pe Sf. Ioan Gură de Aur: „Acest dor [de nemurire] și Învierea lui Hristos îl ajută pe om să înțeleagă că e prea frumos ca să moară de tot, cum se exprimă Shakespeare. Odată ce a înțeles acest lucru, omul nu mai este același. El își înrădăcinează viața de aici în cea viitoare și în același timp trăiește frumusețea și darurile vieții viitoare în viața de aici. Aceasta-l face pe om cu adevărat făptură nouă, transfigurată, și, așa cum spune Sf. Ioan Gură de Aur, concomitent, cetățean a două lumi: a timpului și a eternității” (p. 77). Asemenea paragrafe frumoase se găsesc și în paginile volumului *Glose Evanghelice*, unele exprimate poetic din care se vede și calitatea de poet a autorului. Dau numai unul: Când te-a cuprins necuprinsul și te-a pătruns nepătrunsul, când ești scufundat irevocabil în taina divină și ești tot comuniune, ai devenit integral ființă doxologică. Doxologia pe care o rostești ca pe o interjecție, ca pe un refren, este ultimul și cel mai mare cuvânt

pe care-l mai poți rosti” (p. 124). Este starea de copleșire în fața dumnezeirii când simți, chiar și pentru o clipă, fericirea veșnică.

Titlurile predicilor, care încep cu Duminica Învierii și se încheie cu Duminica Floriilor – deci parcurg întregul an liturgic – sugerează în mod original ideea de bază a predicii. Iată câteva dintre ele: *Lupta cu imposibilul, Viața ca trecere și venire, Înțelepciunea orbilor, Starea de copleșire, Iertarea ca milostenie, Pescuirea euharistică, Colinda ca pelerinaj, Clipa - tren spre veșnicie, Aproapele nostru - veșnicia noastră*, etc. Multe din aceste teme ne surprind plăcut prin nouțatea lor și sunt tratate în mod relevant pentru omul și societatea de azi. Dau un singur exemplu: interpretarea pericopei din duminica a X-a după Rusalii (*Nepuțința Apostolilor*) prin concepția de a ajunge la „starea de post și la starea de rugăciune” (p. 130), ceea ce reprezintă esența postului și a rugăciunii, adică ceva mult mai mult decât reținerea de la unele mâncări și decât recitarea unor rugăciuni. Putința de a face vindecări și mai ales de izgonire a celui rău de un anumit soi este dată numai în aceste stări în care tot Dumnezeu lucrează prin oameni.

Când un autor scrie pentru cineva o dedicație pe cartea sa, acesta exprimă în câteva cuvinte chintesența textului respectiv. În una din aceste dedicații Părintele Damian își descrie predicile ca fiind “gânduri despre călătoria spre rugul aprins al cerului nostru interior.” Iar poeziile, în special cele din volumul publicat recent, *Poemele de la Maria Eich*, le prezintă ca „un volum despre cum pustia ne ajută să inaugurăm veșnicia.” Citind predicile și poemele Părintelui Damian, îți dai seama de adevărul acestor cuvinte și de cum Duhul îl mișcă spre contemplație transpusă apoi pe hârtie sau în vorbire, viersuind mișcarea Duhului după cum se spune într-un cântec spiritual american: “Every time I feel the Spirit moving in my heart, I will pray” (De fiecare dată când simt Duhul mișcând în inima mea, sau mișcându-mi inima, mă voi ruga).

Contribuția pe care autorul acestui volum o aduce la publicistica omiletică din limba română, care a crescut în ultimii ani, este valoroasă pentru stilul specific și felul unic de a prezenta idei mai puțin cunoscute și chiar noi, cu alte și alte sensuri din pericopele evanghelice asupra cărora meditănd le elucidează. Această carte nu trebuie să lipsească din nici o bibliotecă a preoților sau a mirenilor, și cu atât mai mult din nici o bibliotecă parohială. Dorind Părintelui Damian sănătate de la Dumnezeu și putere de muncă în continuare, așteptăm cu nerăbdare împlinirea promisiunii făcută în acest volum de a ne oferi volumele doi și trei în viitorul cât mai apropiat.

Un eveniment editorial: Eminescu, ziarist politic

Lucrarea lui Cassian Maria Spiridon intitulată *Eminescu, ziarist politic*, Editura Hoffman, Caracal, Olt, 2022, constituie „ediția a II-a, revăzută, restructurată și adăugită” a volumului cu același titlu, apărut în 2018.

Cartea oferă o viziune de ansamblu asupra publicisticii eminesciene, pentru că, în cele 15 studii/capitole ale sale, prezintă principalele teme abordate de eminentul ziarist, care s-a referit nu numai la viața politică, dar și la cea economică, socială și culturală a românilor de după Unirea din 1859, deci a românilor din Regat, fără a neglija, însă, nici viața celor din Transilvania.

În primul studiu al cărții sale, intitulat „Un conservator liberal”, Cassian Maria Spiridon consideră argumentat că, asemenea lui Maiorescu, Eminescu a dat o soluție teoretică problemei „formelor fără fond”, care să fie aplicabilă și realităților românești. Și anume, în articolele sale din *Timpu*, el a susținut că, deși cultura (fondul) trebuie să primeze asupra instituțiilor politice și culturale (forma), totuși și acestea, odată implementate, stimulează crearea unei culturi corespunzătoare. Concret, el nu a respins instituțiile capitaliste introduse de liberali, ci s-a pronunțat pentru menținerea lor, concomitent, însă, cu dezvoltarea vieții economice, politice și culturale românești în sensul modernizării sale treptate, evolutive și, deci, în sens progresiv, dar conservator-progresiv și nu liberal.

S-ar putea spune că toate problemele majore ale societății românești de după Unirea din 1859 au fost tratate de gazetarul Eminescu prin prisma concepției sale de „conservator liberal”.

Potrivit concepției eminesciene expusă îndeosebi în publicistica de la *Timpu*, oficiosul partidului conservator, lipsa fondului pentru instituțiile politice și culturale moderne își avea rădăcina în viața economică în care predomina agricultura de tip medieval, lipsită de o industrie alimentară de prelucrare și sporire a valorii produselor agricole. De aici, exploatarea excesivă a țărănimii și sărăcirea statului român, obligat să schimbe produse agricole neprelucrate și materii prime, de o scăzută valoare, cu bunuri prelucrate superior, de o sporită valoare, ale statelor dezvoltate industrial. Relevând resorturile unei economii puternice, ziaristul „conservator liberal” nu rămânea ancorat în trecut, ci se pronunța pentru mersul României pe calea industrializării.

Principalul reproș pe care l-a făcut Eminescu politicii liberale și reprezentanților acesteia era acela de a utiliza bugetul țării pentru îmbogățirea clasei liberale, o clasă „superpusă” celorlalte, și nu pentru ameliorarea vieții poporului și dezvoltarea organică a vieții economice și a celorlalte compartimente ale societății. În plus, a criticat parlamentarismul

timpului său, în speță pe parlamentarii liberali, dar criticile erau general valabile, pentru transformarea politicii într-o profesie în folos personal și nu comunitar, de unde votarea legilor în funcție de interesele de partid și cele personale, nu de propria conștiință privind binele public; a criticat, de asemenea, traseismul politic, demagogia electorală, manipularea populației, satisfacerea intereselor unor puteri străine în schimbul obținerii sau menținerii puterii politice sau a altor beneficii personale etc.

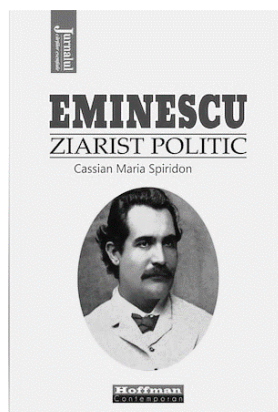
Adept al dezvoltării evolutive a societății, Eminescu nu putea agreea ideile socialiste ale revoluției proletare, afirmate pe plan european încă de la mijlocul deceniului al cincilea al veacului al XIX-lea și care începuseră să fie popularizate și la noi de narodnicul C. Dobrogeanu-Gherea prin revista ieșeană *Contemporanul*. El a argumentat că, „în mod natural nici n-ar putea exista socialism la noi”, deoarece „populația e mică pentru teritoriul nostru fertil” și, de asemenea, pentru că în România de atunci economia capitalistă era abia în curs de formare. În plus, raționa el (*Timpul*, 6 august 1878), cum cercul de „oameni într-adevăr culți care conduc societatea” ... „e relativ foarte mic”, iar acest cerc provine din puțin numeroasele clase avute, „a le răsturna pe acestea sau a le face existența imposibilă însemnează a dărâma temelia culturii”.

Așadar, redactor și redactor șef al oficiosului Partidului Conservator, Eminescu s-a pronunțat pentru o dezvoltare economică organică a României, începând cu economia rurală și continuând cu economia industrială, corespunzătoare unui stat politic burghez care să promoveze meritocrația, nicidecum unui stat socialist, instaurat printr-o revoluție prin care s-ar fi nivelat clasele sociale, s-ar fi lichidat cultura superioară și s-ar fi recăzut în barbarie.

În viziunea ziaristului teoretician, situat la aceeași altitudine cu el însuși ca poet genial, dezvoltatea economică a statului român, devenit regat din 1881, trebuia să constituie un mijloc de ridicare culturală a poporului, fapt care s-ar fi răsfrânt, apoi, benefic în toate sferele vieții sale.

Autorul arată că, potrivit gazetarului Eminescu, fondul culturii române putea fi ridicat prin școală, începând cu perfecționarea învățământului rural (ceea ce va reuși Spiru Haret) și printr-o educație morală, care să includă și religia pentru „vecinicile ei adevăruri morale”.

Lucrarea *Eminescu, ziarist politic* constituie un eveniment nu numai prin reconstituirea fidelă a publicisticii eminesciene, ci și prin faptul, pus în lumină de autor, că aceasta este semnificativă și pentru realitățile românești actuale.

Mihaela Albu - vocația neuitării

Este momentul să realizăm că diversitatea formelor de exprimare literară a Mihaelei Albu a dobândit deja o anvergură impresionantă, fiind vorba nu numai de calitatea textelor cu care a evoluat în poezie, proză, memorialistică ori publicistică, ci și de orientările și imersiunile tot mai complexe și profunde în domenii de considerabilă importanță. Unele dintre acestea s-au transformat în veritabile *pete albe* și din cauză că recente istorii literare, mult mai puțin polemice decât se pretind, le-au abandonat într-o nedreaptă – și păguboasă – uitare. Este limpede că Mihaela Albu s-a poziționat, încă de la primele sale investigații critice între (sau alături de) cei puțini, din păcate încă prea puțini, ce resimt imperioasa nevoie de schimbare a paradigmatelor, a învechitelor canoane vizibil atinse de corozivele mâluri ale post-comunismului. Cuvintele cheie, ce capătă acum o tot mai vie rezonanță, vorbesc despre restituiri, reintegrări și despre o readucere în actualitate a importantelor opere și personalități ce au aparținut de inestimabilul tezaur literar al exilului românesc.

Așa se face că valoroasa *eminescologie a exilului românesc* a reintrat în patrimoniul spiritualității naționale printr-un opus considerabil (peste 500 de pagini) intitulat *Din exil...acasă „cu Eminescu de mână”*, pe care îl datorăm strădaniilor Mihaelei Albu. Pe bună dreptate scria distinsul eminescolog Theodor Codreanu (în postfața acestei fundamentale opere de nobilă restituire spirituală) „cultura românească se îmbogățește cu o comoară inestimabilă”.

Rigoarea și tenacitatea ce aduc după ele asemenea realizări nu apar peste noapte. Rememorând drumul parcurs de Mihaela Albu, vom regăsi acel – i-aș spune – preludiviu critic, materializat prin două apariții editoriale intitulate, cu o tinerească modestie, *Citind la New York scriitori români* și, respectiv, *Iscusită zăbavă*. După întorcerea sa din Statele Unite (a fost primul profesor/*visiting professor* cu care s-a redeschis catedra „N. Iorga” de la Universitatea Columbia din New York), se angrena în elaborarea foarte consistentului volum dedicat ziarului *Lumea liberă* din New York, apărut sub egida *Institutului Național Pentru Memoria Exilului Românesc*. Apoi, în 2010, la editura Aius din Craiova, inaugura seria – pe care o continuă și în prezent cu un al patrulea volum – intitulată *În labirintul cărților*¹.

Potrivit relatărilor autoarei, ciclul s-a configurat din nevoia unei întoarceri „cu oarecare ostentație, dar mai ales cu luciditatea pe care o dă distanța în timp către o perioadă în care, într-o mare măsură, la alienarea

1 Vol. I, ed. Aius, Craiova, 2014; II, ed. Eikon, București, 2015; III, ed. Vreimea, București, 2017; IV – în curs de apariție.

omului contribuise și ‚cuvântul’! Ținând seama de imensul său rol, ni se mai spune / ... / am avut în vedere faptul că limbajul discursului critic era bazat și acesta – precum cel pur politic – pe o imixtiune violentă a ideologicului, pe ‚strategii comunicaționale cosmetizate’, pe schematism și multiple distorsionări.”

Primul volum apare structurat în patru mari capitole ce radiografiază, în detalii evident tulburătoare, deja amintitul proces de alienare: *Literatura română și comunismul – acceptare – subversiune – opoziție*; apoi urmează *Exilul și „istoria culturii noastre printre străini”*, *Repere identitare* și, în fine, foarte ilustrativul în sine capitol de *Recenzii*.

Un aspect, nu lipsit de relevanță, ne impune să nu trecem cu vederea peste faptul că în publicistica din anul 2010, ca și în aceea a anilor ce au urmat, despre istoria recentă a României, ca și despre avaturile parcurse de întreaga literatură română în perioada totalitarismului se vorbea puțin; chiar prea puțin!... Pornind de la constatarea adevărului, evident pe multiple paliere, că *recentul trecut totalitar* continua încă să *lucreze din plin* asupra realităților din acel prezent, dar nu numai, era cât se poate de limpede că pretinsa *demantelare* a utopiei fusese stopată. Așa se face că ilegitimitatea criminală a comunismului fusese împinsă în umbră, astfel că trecutul recent fusese *reșapat, reconvertit* în unul cât se poate de blând, aproape unul oarecare. Peste victimele (*partea nefericită*) a istoriilor de la noi se așternuse tăcerea. Resuscitarea memoriei devenise brusc indezirabilă; și, desigur, nu-și mai avea locul în dezbateri. În sfera educațională studierea istoriei fusese estompată, iar imaginile și comentariile din zguduitorul *Memorial al durerii* fuseseră *mutate* pe posturile TV la ore cât mai târzii sub genericul de *istorie ce nu se învață la școală*. Cu nedisimulata lui aroganță, post-comunismul trecuse deja la *fabricarea* impenetrabilei amnezii, menită să inducă un veritabil sindrom de mnemofobie în rândul românilor.

Într-un *à rebours* față de asemenea stări de fapt, în prima carte a ciclului, Mihaela Albu scria despre cele dintâi reviste ale exilului românesc, începând cu *Luceafărul* editată de Mircea Eliade, N.I. Herescu și Virgil Ierunca la Paris și continua cu *Destin*, revista de la Madrid condusă de George Uscătescu. Sublinia motivațiile reale, profunde și grave ce au stat la apariția lor citând argumentele editorilor: „Revista de față apare în timpul celei mai grave crize pe care a cunoscut-o neamul românesc în lunga și dramatica lui istorie” (*Luceafărul*, nr. 1/1948). Continua cu îngrijorătorul *Cuvânt înainte* al revistei *Destin* (1/1951) ce descria dezastrul cultural instaurat în țară de totalitarismul stalinist: „Bibliotecile și arhivele distruse, universitățile și școlile transformate în laboratoare de roboți, revistele, publicațiile, teatrele devenite centre de dezumanizare forțată sub imperiul tiraniei staliniste...”).

Cu o evidentă încărcătură polemică, autoarea insista asupra necesității stringente de stabilire a *locului pe care istoria recentă ar trebui să-l ocupe în dezbaterea publică*. Totodată, abordând într-un capitol intitulat *Exilul și*

«istoria culturii noastre printre străini», precum și în cel ce trata *Reperetele identitare*, textele sale puneau în valoare altitudinea spirituală a întregii experiențe literare și jurnalistice a exilului ca românitate.

Trecutul tragic al țării și al culturii românești a constituit o constantă în scrierile Mihaelei Albu. Așa se face că și cel de-al doilea tom al ciclului *În labirintul cărților* impresionează încă dintru început cu un motto decupat din scrierile Nadejdei Mandelstam unde se spune că: „Atâta vreme cât trecutul n-a fost înțeles, ar fi zadarnic să nutrim vreo speranță. / ... / Trebuie vindecată amnezia.”

Plasat pe frontispiciul cărții, citatul se configurează ca un avertisment, atenționând că aberantele desfășurări ale veacului XX continuă să se regăsească în devenirile secolului actual. Trecând în revistă întregul cuprins al ambelor, devine evident că activitatea de istoric literar a Mihaelei Albu răspunde acelei, tot mai imperioase necesități de *vindecare a amneziei*; și formulările sunt elocvente în acest sens: primul capitol se intitulează *Spre neuitare: literatura închisorilor*. Imediat, următorul dezvoltă argumentația celui de dinainte; și de fapt, continuându-i orientarea, evident dominantă în scrierile ei, capitolul vorbește despre *Exil și memorie*. Și aici apelează la un citat din Virgil Ierunca, deosebit de elocvent în frapanta lui lapidaritate: „...azi se uită chiar foarte multe lucruri. Ba chiar asistăm la o *pedagogie a uitării* /.../, așa că putem vorbi chiar de o voință de clasă a uitării. Deci trebuie să ne împotrivim acestei uitări”.

În discursul Mihaelei Albu se deschid perspective interesante prin direcționarea (deosebit de promițătoare) a cercetării spre datele particulare oferite de corespondența dintre protagoniști. Titlul unui întreg capitol se formulează ca fond al unui veritabil principiu științific: *Corespondența – memorie și document*. Distingem în aceasta rațiunea suficientă pentru a valida temeurile ce stau la baza oricărui tip de investigație asupra unor perioade de timp și asupra grupărilor umane pe care mentalitățile, nu tocmai inocente de astăzi, tind să le scufunde în uitare. De unde și apariția unui conținut de mare densitate ce ilustrează pe deplin înseși rosturile cercetării. Pe scurt volumul Mihaelei Albu ne apropie de unul dintre cele mai ample și totodată tragice documente mărturisitoare pe care le-a oferit marea intelectualitate a exilului românesc: *Rapsodia epistolară*. Este vorba de corespondența (scrisorile pe care le-a scris sau le-a primit) Anton Golopenția, personalitate de importanță esențială în sociologia și cultura românității, omul a cărui viață și strălucită cariera științifică au fost curmate cu brutalitate în închisorile comuniste. Serii întregi de scrisori acoperind perioadele anilor 1923-1950 (vol. I), 1932-1950 (vol. II), 1917-1950 (vol. III) și 1923-1950 (vol. IV) au fost editate de Sanda Golopenția (fica lui Anton Golopenția, ea însăși cercetător de mare valoare, profesor la Brown University în Statele Unite) împreună cu Ruxandra Guțu Pelazza.

„Scrisorile sunt una din căile prin care pătrundem în spiritul unei epoci și în miezul frământărilor celor care au trăit-o, încercând s-o

modeleze”! Sunt cuvintele pe care Sanda Golopenția le pune în introducerea la primul volum al acestei vaste opere de restituire, atenționând astfel asupra valorii de document a corespondenței.

Desigur, volumele apărute până acum în ciclul acestui *Labirint al cărților* merită, fiecare în parte, o întreagă analiză, dat fiind singularitatea acestui demers în peisajul nostru cultural, peisaj ce se dovedește încă destul de inert față de autentică bogăție a literaturii exilului. Tocmai de aceea, demersurile Mihaelei Albu capătă o veritabilă pondere științifică și educativă, literatura respectivă devenită între timp un eveniment verbal ce vorbește despre istoria noastră recentă.

Dar în *opera de istoric literar* a Mihaelei Albu (și vreau să subliniez că în cazul său se poate vorbi deja despre o operă) amprenta indelebilă care îi asigură unicitatea se distinge în vocația ei pentru *Neuitare!* Între toate cele cărora li s-a dedicat cu pasiune, rigoare și o neprecupețit de generoasă trudă se mai înscrie și editarea revistei *Antilethe*. Numele ales al publicației aduce într-un superius și cuvântul subliniat mai sus ca pe un remember al *de-neuitatului* Vintilă Horia de la care a fost preluat. Pe frontispiciul primului număr (apărut încă din 2017) se află una dintre remarcabilele și tragicele rostiri ale acestuia: „Neuitare, aici între visele înstrăinării, n-am fost decât noi, cu cărțile și revistele noastre, continuități ale unei memorii care s-a dovedit astfel fidelă și puternică, deși împuținată și însingurată.”

S-ar mai putea spune că, și prin acest act, Mihaela Albu resimte acel *ceva* întrezărit și numit de Martin Heidegger drept o *evlavie a amintirii* (v. *Was heisst denken // Ce înseamnă să gândești*). Deși are o foarte profesorală obsesie a exactității (își elaborează textele cu o inflexibilă acribie!) totuși, dincolo de aceasta, scrisul ei poartă, mereu discretă, starea *fremătător-înflorată* a poeziei, chiar și în proiectele în care severitatea academică s-ar zice că nu îngăduie vibrații emoționale. Și totuși, *starea* îi este con-substanțială chiar și atunci când scrie (la rece!) despre cărți; le gândește și le înțelege ca *atingeri ale realului* ce evadează de sub derizoriul cotidian, instantaneu situându-le într-o relație cu semne, gesturi, vibrații, chemându-se și rechemându-se unele pe altele. Iată de unde și de ce își face loc mărturisirea dintr-un poem al ei: „Caut, tot caut... / ce cuvânt să aleg / ce idee să trimit / ... / Aș scrie Poezie cu literă mare / să atrag atenția / ... / mă agăț de acest Necunoscut / de acel Ceva / misterios și de neînțeles / ... / ca (de) un colac de salvare / al întregului sens...” Și asta într-o lume și într-un timp în care, cum scria altcândva Wisengrund Adorno, *locul artei a devenit unul incert*, iar societățile (poate tocmai de aceea?) – vedem zi de zi! – sunt din ce în ce și mereu mai anti-umane.

Dana Opriță – *daniela@punct ro*

Acest volum (*daniela@punct ro*, eLiteratura, București, 2022) reprezintă o selecție de versuri publicate între anii 1999-2021 și definește o poetă excepțională, de o mare exigență cu propria ei creație.

În prefața cărții, Pr. Prof. univ. Dr. Theodor Damian face o lectură în cheie teologică, așa cum mi se pare firesc. Observațiile Domniei Sale sunt fundamentale și subliniază trăsături esențiale ale acestei poezii: caracterul confesiv, contemplativ, raportarea la Dumnezeu, căutarea Adevărului absolut.

Volumul se deschide cu o dedicație: „Toamnei din mine”, ceea ce mă duce cu gândul la superba poezie a lui Tudor Arghezi: *Niciodată toamna*: „Niciodată toamna nu fu mai frumoasă / Sufletului nostru bucurosi de moarte / Palid așternut e șesul cu mătasă, / Norilor copacii le urzesc brocarte”.

Pentru ea, „toamna este cel mai frumos anotimp”, care-i amintește de „aleile magice ale grădinilor” de orașul „unde toate drumurile duc”, de „frunzele colorate împărășiate de pașii ce traversează / aleile magice ale grădinilor” (*E toamnă iar*).

Într-un *Poem de toamnă*, ea descrie adâncirea corăbiilor spre larg, în timp ce „soarele adia lumina lui cea mai blândă / Împletind raze de miere și fum / spre un bătrân continent”.

„În acel sfârșit de august rebel / oceane și mări ne măreau depărtarea / ...în timp ce poveștile se arcuiesc în / concerte de Bach, Mozart sau de toamnă...” (*Poem de toamnă*).

Toamna e anunțată de „Aerul zgâriat de tonurile înalte și joase ale greierilor”, de „melodia frunzelor alunecând spre pământul care le-a hrănit / și unde orice trup se întoarce / să fie el însuși hrana fără de sfârșit a vieții”, de „triluri răzlețe de păsări ce refuză să plece”, de „văzduhul galben, cerul vestejit”, de ploile nesfârșite.

Concluzie: „Cred că a venit toamna”.

În ciclul „Silabe” de la începutul volumului, citim câteva poezii - aproape haiku-uri, închinete toamnei (aproape aforisme): „litere îngălbenite / cuvinte ruginite / cuiburi părăsire - / Să fi venit toamna?”, „În tăcerea amiezei / castanele sparg amintiri”. „Toamna în inima mea - muzica sferelor” „muzica sferelor - toamna în inima mea”. „Suflarea din urmă a vieții - toamna”. „Zbor fără aripi - tristețea”. „Melodia tăcerii - ploaia”.

Un moto din Lucian Blaga: „Cuvântul - rană a tăcerii” - proiectează de la început emblema sub care stă întreaga poezie a Danei Opriță: drama

creatorului, raportul dintre tăcere și cuvânt, aspirația spre perfecțiune, spre absolut.

O temă fundamentală a poeziei Danei Oprîță este meditația despre Poezie, despre cuvânt și rolul cuvântului. Foarte multe poezii sunt *Arte poetice*.

Prima dintre ele este o poezie fără titlu, în care poeta imaginează un dialog cu sine însăși, cu mândria de a fi într-o relație prietenoasă cu poezia: „închipuie-ți c-ai fi la braț / cu cea mai frumoasă poezie / pe care tocmai ai scris-o”.

Raportul dintre ea și lume s-ar modifica: „cum ți-ar mai păsa că ei nu-i pasă”.

„Închis în cercul tău de lumină/ai înțelege în sfârșit / că dincolo de ce ochii pot să vadă de ce degetele pot atinge / există un adevăr care strigă să fie cunoscut / care ne așteaptă / pentru care merită chiar să murim / la braț cu cea mai frumoasă poezie”.

Pentru acest adevăr, „merită chiar să murim”.

O definiție poetică a poemului este *Poem despre poem*: „Poemul meu are cea mai frumoasă siluetă / aripile lui s-au lipit de cer / coborând / lumina în fiecare literă / a fiecărui cuvânt / din fiecare vers ce îl alcătuiește”. Poemul e raportat la cer, la lumină, la razele de soare, la păpădia de puf, vulnerabilă, la arenele de gladiatori, la melodia tăcerii.

„Poemul meu e liniște. / Poemul meu e iubire. Poemul meu sunt eu”.

O identificare totală a ființei cu Poezia, descifrând neînțelese înțelesuri ale dimineții zilei de Apoi, adică ale unei alte vieți trăită într-o altă dimensiune, a eternității.

O parafrază a celebrei poezii a lui Adrian Păunescu *Repetabila povară* evocă „una din acele zile / când literele se poticnesc înaintea fiecărui cuvânt / și sufletul ți se închide de atâta neputință”, neputința de a te putea ridica, de a ieși din obișnuit, din povara repetabilă, cu dorința de a lua-o din nou de la capăt.

Așa se explică căderea în abis, „când nimic nu există când totul este atât de real / fiecare literă e o repetare până la absurd / a propriei repetări a propriei dizarmonii”.

Apoi, „Așteptarea / mereu așteptarea / nimic decât așteptarea unei schimbări / amânate până la capăt” (*Abis*).

Poeta simte ca pe niște *Penitențe* banalitățile, formalismele, „cuvintele repetate absurd, torente de inutilități” (*Penitențe*). Poeta crede că „există doar un timp al drumului în viață / când poezia se scrie, / când fragilele aripi de îngeri se coboară asupra ta / și totul este frumos bun fără păcat / iar întunericul nici măcar nu există în vocabularul tău” (*Dincolo de cuvinte*).

Dana Opriță încearcă să dea o definiție poeziei, risc asumat: Poezia „este ca un val care vine și pleacă pe un țărm / aflat la marginea visului, fără să țipe că este / cel mai important lucru în viața însăși nu ar putea exista / fără el”.

„Poezia este ca un zâmbet pe chipul unui iubit despre care / nu prea știi dacă e adevărat”.

Ea se întreabă, totuși, ironic, în final: „Cine are nevoie de poezie?” (*Cine are nevoie de poezie?*).

Primăvara, care „zgâria cu petele colorate / crengile adormite”, amintirile mai vechi sau mai noi, toate sunt motive de poezie, „Iar eu le primesc / în fiecare dimineață / până seara se transformă într-un poem” (*Poemul de dimineață*).

Ea știe cum trebuie să fie poemul: „Scurt, frumos croit pe noua lui haină, / cu gânduri lungi de primăvară târzie, / mirosind a pământ reavăn și / dor de singurătate” (***)*sau fără cuvinte, desigur*).

Dana Opriță nu este o romantică, în poezia ei nu întâlnim efluvii lirice, declarații de dragoste, ea este un temperament meditativ, care trece totul prin filtrul inteligenței, al ironiei, al abstractizării.

Nu întâmplător, un grupaj masiv de versuri se intitulează „Gânduri”. Avem de-a face cu o poezie grea de sensuri, o poezie reflexivă, care își pune marile probleme ale existenței, ideea de Adevăr, de Dumnezeu, de Credință, de Timp, de Identitate, de Amintire, de Lumină, de Iubire, de Absolut, de trecere, de destin, de Viața de Apoi, de singurătate, în căutarea unui Altceva. Mereu Altceva, „pe care îl cauți toată viața” (*Soleil*), în căutarea Sfântului Graal.

Luciditatea comentariilor, tăioase ca un laser, ne obligă la meditație, la înțelegerea vieții (și a poeziei) dintr-un alt unghi, inedit.

Dialogul cu cititorul este unul cald, prietenos, dar mereu interogativ, dubitativ.

Poeta se află la RĂSPÂNTII și își pune o întrebare fundamentală: „Cine sunt?” (*Răspântii*).

În drumul spre Lumină, ea se întreabă „care e adevărata direcție / spre care / trebuie să ne îndreptăm. / Poate marea? / poate sinele? / Poate poezia? / Poate cerul?” (*În drum spre Lumină*).

Și, totuși, între speranță și disperare, între tristețe și bucurie, există întotdeauna un reper, o cale. Acesta este Dumnezeu, care reprezintă Adevărul absolut, adică descoperirea sinelui. „Dumnezeu e mare și drept / lumina ne așteaptă la capătul acesteit tăceri / Lumina ne așteaptă / trebuie doar să știm să o primim” (*31 decembrie 2000*). „Dumnezeu zidește în noi / Sfânta Lumină a mântuirii”. „*Eu sunt cel care este*, eu sunt cea care sunt. / Și nimeni, nimic, niciodată nu poate tulbura acest adevăr”.

Ca o concluzie definitivă: „Liniște. Îmbrățișare. Pace. Amin” (*Prinos de bucurie*).

Tema Luminii este foarte frecventă : „Lumină / Armonie / Liniște / Lumină / Armonie / Liniște / Lumină / LUMINĂ / LUMINĂ” (1 ianuarie 2000).

Erotica Danei Oprîță este una specială. Ea nu este îndrăgostită de un bărbat anume, ci mai mult de ideea de iubire, nu face declarații emoționante de dragoste, ea pășește într-un „echilibru precar” într-o zonă nesigură, alunecoasă, care i-a provocat mai mult dezamăgiri decât împliniri.

„Un verb conjugat la trecut înainte de a fi prezent / așa a fost povestea iubirii noastre / strecurată printre dorințe și nesfârșite așteptări” (*Lerui ler*).

Ea se întreabă îngrijorată: „Cine ești tu dragostea mea / care mă roagă să aștept cuminte cu genunchii la gură / să uit nopțile albe de ciudă că am coborât să întreb ce mai faci / ce mai faci / tu / dragostea mea trecătoare?” (*Love Theme*).

Cu truda căutătorului de perle, ea încearcă să reconstituie „miraculosul chip al iubirii”. Ea se adresează direct iubitului: „Ție-ți vorbesc pe tine te caut / cu tine strivesc diminețile între pleoape / pe tine te prefac în amintire de preț / în muzeul amintirilor frumoase” (*Până și eu*).

Declarațiile de dragoste sunt mai mult imaginare: „te iubesc” răspundeam / vorbind mai mult singură unor pereți foarte drepti / la colțurile cărora mă așezam cuminte / pe coji dinainte sfărâmate / genunchii mai țipau degetele se împiedicau în gesturi / fără sens / „iubitul meu”, spuneam / cu gura plină de fluturi / o dragoste rară și definitivă orbecând în lumina lui „mâine”. / cu gândul la atât de concreta / cafea de dimineață” (*Cafeaua de dimineață*).

Și, totuși, dincolo de toate suferințele, de toate dezamăgirile, amintirile întunecate, poeta face curat „în toate rafturile inimii / în toate sertarele sufletului” și își dă voie să fie fericită, pentru că primește alte bucurii, simple, adevărate, ca pe niște binecuvântări pe care le primește „în fiecare zi / în fiecare dimineață” (***)

Pentru ea, bucuria de a trăi e afișată deschis, de aici, îndemnul optimist: „viața e atât de frumoasă / trăiți-o cu disperarea zilei de-Apoi” (*O, brad frumos*).

Ultimul text al volumului – „Întrebare, 2020, 2021” este o recapitulare sintetică a temelor esențiale pe care le-am trăit în acești doi ani.

Dana Oprîță are capacitatea excepțională de a materializa imaginile, de a face concrete noțiunile abstracte, dând expresiei plasticitate și relief.

Câteva exemple:

„La colțul de stradă ne așteaptă deja amintirea”

„Încălțând sandalele umilinței”

„În tăcerea / amiezei / castanele sparg amintiri”

„Timpul păstrat la naftalina clipei de-Apoi

„Tu cine ești / așteptând lumina să te invite la vals / așteptând tăcerea să strige după ajutor”

„Poate doar așteptarea să mai alerge singură în/arena sufletului meu”

„Gândurile scapă prin ochiurile / prea mari ale plasei de pescari / printre cuvintele-rechin, printre cuvintele-delfini salamandre / șerpi și zânele meduze / toate dansând în macabru ritm / al regretelor”.

O poezie modernă, suplă, inteligentă, adresându-se minții, dar și sufletului, creația Danei Opriță înscrie în cadrul poeziei române contemporane un timbru original, inconfundabil.

RODICA LĂZĂRESCU

Pentru mămici, tătici și chiar bunici!

O bijuterie editorială, *Mămici, tătici și puii lor cei mici*, a văzut de curând lumina tiparului la editura piteșteană Carminis, grație talentului și efortului a două creatoare de frumos – una mânuind, împletind, mângâind, jonglând, răsfițând, dansând cu cuvintele – adică poeta Passionaria Stoicescu, a doua întărâtând, împreunând, torcând, alintând, fermecând, dansând cu culorile – adică scenografa Mihaela Dinu-Pițigoi (mama păpușilor de la „Așchiuță”), despre care, din 25 octombrie 2021, vorbim, atât de nedrept, la timpul trecut.

31 de poezii „de povață”, în care „animalele cuvântă”, în ciuda interdicțiilor impuse de corectitudinea politică (pesemne n-au ajuns încă în lumea lor, numai oamenii, că-s ființe cu rațiune, s-au lăsat smintiți atât de ușor!), despre sfințenia Familiei învestită cu darul de a duce Viața mai departe! (Ce-o fi așa de greu de priceput?!)

Prin urmare, „familia-model” descrisă de neobosita scriitoare Passionaria Stoicescu (binecuvântată cu har nu doar poetic, ci și pedagogic) e formată din „mamă, tată și copii”, fie că e vorba de „șerpi, și melci, și urși, și cuci,/ păpădii și gugustiuci,/ pupeze și pițigoi”, adică de „păsări, plante, animale,/ tot ce viața scoate-n cale”.

Tatăii sunt gospodari și pricepuți, sunt responsabili cu treburile grele din gospodărie, de pildă construiesc cuibul familiei, dar se implică și-n creșterea copiilor, fac lecții cu pușorii, precum severul Tata Iepurilă („Azi la carte nu dai zor,/ mâine uiți de vânător/ și-ai s-ajungi de pe răzor/ fripturică la cuptor”) care uneori mai apelează și la metode azi blamate („Chiar dacă-n belea mă bag,/ de urechi o să te trag,/ să se facă luuungi, ciulite,/ altă dată să îți minte!”). Muncă educativă face și Privighetorul, care „scuipă delicat safire” cântându-le pușorilor „până spre albit de zori”, pentru ca aceștia să nu uite cântecul și să-l transmită, la rândul lor, „puilor ce-i vor avea”.

Mamele adună și pregătesc mâncare pentru puii cei mititei, precum Pițigușa sau Pupăza, ori fac umbrele protectoare „pentru vânt și pentru

soare”, precum doamna Păpădie, ori „îi spală și-i mângâie” pe pisoiașii „orbeți și goi”, precum mama Mătă.

Vietățile sunt descrise, vizual și auditiv, cu ce au ele specific – Coțofana e gălăgioasă și hoată („iar eu mă trudes/ să le câââr-cârpes!”), Căprioara are „șold înalt și gleznă fină”, brotăceii cântă-n cor, micii păianjeni plutesc prin aerul toamnei agățați de firele de funigei, „neamul lui Furnică” e „o armată foarte disciplinată” care luptă „pentru mușuroi”, așa cum Albina-Gospodina trudește pentru întregul stup, Ghionoaia bate, „țaca-țaca”, în scoarța copacilor în căutarea gândăceilor și viermișorilor, Cucul crescut în cuib străin „plânge-n frunze să se-audă:/ – Cu-cu-cu-cu-s părăsit,/ cu-cu-cu-cu ce-am greșit?” Îndeletnicirile micilor ființe sunt imaginate de autoare în funcție de caracteristicile fiecăreia, de pildă Licuriciul dirijează semaforul și ține lecții de circulație rutieră melcilor „zevezci”, alteori e fotograf iscusit, „are-un blitz pentru șorici” și îi immortalizează pe puii de mistreț, ba uneori, când „ceru-i acoperit,/ nici tu lună, nici tu stea”, luminează cu „felinarul” lui fereastra Bufniciorului căruia îi e drag ca-n „noptile târzii” să „compună poezii”.

De la formația didactică a autoarei vine nu doar această pedagogie indirectă sau mascată, depistabilă în toate cărțile pentru copii semnate de Passionaria Stoicescu, ci și permanenta grijă de a „preda” ceva nou, în cazul de față de a explica la finalul poeziei cuvintele presupus necunoscute copiilor de o anumită vârstă.

Explozie de umor, de culoare, de voieșie, dar și lecție de viață – așa aș numi cărțulia ce ar sta atât de bine pe noptiera fiecărui copilaș, mult mai aproape de sufletul lui decât recile gadgeturi cu care mulți părinți cred că-și fac fericite odraslele.

Introspecție

*Chiar inefabil, Fii al meu !
Incumbă o rugămintea...
Stăpână par, dar nu sunt eu,
Apun cuvintele-nainte,
Știind doar straja de e greu
Spre-un sens numit Parinte...*

Nu este-n lume stăvilă
Prea dârz într-un menit traseu
Ce-adapă glii fără hotar
Prin ropot trainic, când mereu
Doar la un semn devi avatar:
Chiar inefabil, Fii al meu !

Fost-au momente de cristal
Prin timp, cu luare aminte,
Înscrise-n spectrul zenital
Ca lucii simțăminte
Și-n imanentul recital
Incumbă o rugămintea...

Dinspre necunoscutul zbor,
Plinind memorii-n apogeu,
Rămâne versul călător
Noit de meandre-instantaneu,
Și-n fâlăit migrator
Stăpână par, dar nu sunt eu.

Parcă mă cheamă neșoptit
Un legământ cuminte
Cu prospețime adâncit
Pe un crug părut fierbinte,
Și spre ideatic răsărit
Apun cuvintele înainte...

Iar în reflexii de-ametist,
Asociindu-mă-n rambleu,
Lăuntru-mi pare lunetist,
Surpând ecoul în careu,
Prin amalgamul autist
Știind doar straja de e greu.

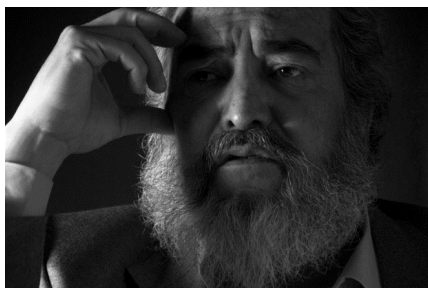
Toate spre Tine parcă merg
Sondând în zăcăminte,
Estul rămâne punct în erg
Când chiar busola minte,
Ori renunțările converg
Spre un sens numit Părinte.

*Spre un sens numit Părinte,
Știind doar straja de e greu,
Apun cuvintele înainte...
Stăpână par, dar nu sunt eu,
Incumbă o rugămintă:
Chiar inefabil, Fii al meu !*

Simțământ

*Ca-ntr-o clipeală se dezvăluie mări,
Cochiliile-și revarsă tănuita viață,
Raze Te-anunță, inundând cămări,
Prin har suflarea mai presus se-nalță.*

*Darul irumpe din ce-a fost odată
O inimă ce peste timp nu s-a mișcat,
Și e târziu, dar văd aievea, chiar în față
Izvoare limpezi, întrecând tot ce-i uscat...*

FRANCISCO AZUELA ESPINOZA is a Mexican poet, born March 8, 1848 in Leon, State of Guanajuato. He served as a diplomat in the Mexican Embassy in Costa Rica and in Honduras.

As a renowned writer with works published in several languages he received many awards, some of which are as follows: Solenzara International Poetry Grand Prize, Université de la Sorbonne, Paris, France 2013, Vincitori Assoluti XXXV Premio Mondiale di Poesía Nösside, Italy, 2020, and Ambassador in the World of the Nosside Prize, 2021.

He was nominated for the Nobel Prize in Literature, 2021, and is Honorary President of the Sydney International Poetry Festival, Australia 2022.

A new song to life

*Cruelty comes from the hatred of being
someone cries in the starless night.
Desolation is lost in the sunset of the horizon
where there is nothing left.*

*Nightingales, larks, and white-collared blackbirds ceased
singing.*

*Amid rubble, gunpowder, and pain there lie thousands of lives,
animals, plants, and human beings.*

*A symphony is heard in the deep darkness,
it is the song of the sea with its waves of mirror and fire,
water comes to claim its crystal spotlight
life is not totally lost.*

*A new dawn blooms over mountains and valleys
rivers flow down blue waters while birds fly at daybreaks.*

*A sign from an unknown being springs from nowhere,
human beings are everywhere
hope dreams in the shadows of humbleness.*

*Who is to blame for all this cruelty and hate?
The lack of love, misinterpreted agreements, non-fraternity,
hidden ambitions, and betrayal.*

*Golden lessons for new dawns:
first comes the being and only the human being,
the Earth with its mysterious depths,
top secret:
love as the hymn to life.*

**Translated from Spanish by
Muguraş Maria Vnuck and David Paul Vnuck**

The Citadel without a Past

Daglar von Lowe was making his way through the floodplain forest, sometimes glancing back to the line of soldiers barely moving, burdened by heavy armors and armed with swords, crossbows, spears, and hatchets.

He was feeling sick and tired, those too many battles he had fought having drained off the strength of his youth. His whole life he had served the Order, never complaining, keeping to himself his misery and sufferings. In the name of the Spirit of Light and defiance of the unholy powers of the Night, he cut short countless pagan vile lives, thus saving their souls from hell. He wandered the world and wherever he went the sacred token on his cloak protected him, the people showing him the reverence and fear properly due to a Master of The Order. The scars on his body were testimony that he never backed off before any mortal, but – he could swear on all the relics of Malborg and the ashes of his forefathers – this was his last crusade.

He was stumbling forth, sword gripped in his left hand and the right one propped against the sweaty neck of the horse, his boots sinking deeper in the sticky mud with each step taken. He was thinking about his men: of the thousands that followed him in the long campaigns, all that was left was a pitiful and scattered bunch, the sole survivors of the last battle, ghosts of warriors seeking a place to settle down, stepping back beneath the desolate shadow of the glory, haunted by an unseen enemy. For months, or maybe years, they had not stopped marching desperately through that cursed wood, where everything was standing still, even the time was frozen, nailed down by the black and convoluted branches of the trees.

There was but one thing preventing them to lie down and wait to be swallowed by the bubbling swamp, to slide to the bottom and into oblivion: the wish *to get home*. Their path was filled with the corpses of horses and soldiers, fallen, starved to death, crumbled of exhaustion, or from the wounds getting infected in that damp, pestilential heat.

A call of astonishment and triumph burst out of the mailed chests when a rosy sliver of light, discontinuing the wood grayness, appeared beyond the petrified trunks. Past the forest edge, in a green valley, was rising a white-walled citadel.

“Our city! Our city!!”

They were yelling with delight, hailing the merry heap of red roofs rising above the battlements. Minding no more their dignity of seasoned warriors they broke into a run toward the lowered drawbridge, pushing each other to get faster to the heavy gates, broad opened before them in the cheers of the crowd.

Leading his horse, Daglar von Lowe stepped under the flowers bedecked vaults, as if their return had been expected. He entered the building

erected in the heart the citadel – his house – and the maidservants rushed to come into his sight, bringing rose water to wash his hands and the silk towel with gilded stitching. The embroidery representing the coat of arms of his noble family brought back to his mind the ragged banner waving over so many battlefields, but the recollection of the bloody encounters thrilled him no more like it use to. The eagerness of the reckless years of his youth flew to the winds, trampled down under carriages and horse hooves, merged with the foreign land's together with the dead bodies of so many of his men.

Something damp got stuck under his eyelids and, after regaining his clear vision, he met Astrid's gaze. She knelt and put his arms around her husband's legs, but he raised his woman and held her tight into an awkward embrace. Astrid clung to him, thin arms wrapped around him and trembling lips poured something hot and long-forgotten into his veins.

In the beginning, blinded by the joy of returning, they overlooked some strange things hard to place or get a meaning of. The crusade lasted long – they nearly lost count of the years – but they found the citadel and its dwellers unchanged: nobody passed away, no child was born, no one grew older. They left their sons home, and they should found them grown-up men, but came across the same lads playing in the tile-covered courtyards.

Everything was reflecting a flawless symmetry, the well-balanced proportions were a delight for the eyes, from the slender geometry of the watchtowers to the straight, clean, and smooth cobblestoned streets. That was their citadel, their home, the place they were dreaming of during the endless nights preceding every battle, but it was missing something hard to point out, maybe the mud, the slime, or the refuse piled up before the dilapidated hovels. They were living – and beginning to grasp that eventually – in a citadel without past, made up of wishes as if someone had read their minds, building it after the image kept there.

Also strange was the dwellers' amnesia. They remembered nothing since the departure of the crusaders. As far as they were concerned, the time – the one distorting the facts, altering the perspectives – came to a standstill. Or maybe there had never been a history of the citadel coming into existence from nothingness, like a deluding haven for a handful of warriors coming back home.

Soon afterward, a feeling of doubtfulness took hold of Dagmar's soldiers, which worried them not being some inconsistencies between the details evoked in their minds and the outer real world, but instead their unachievable identity.

They began to eye suspiciously their spouses, the freshness of the wrinkleless visages looking to them like a sorcery spell. Some thought to end their lives, others attempted to flee the citadel, pushed by that irrational fear. And not the guarded walls kept them inside – they had just confronted the heathen's scimitar! – but the thick fog that one day had surreptitiously settled

down on the hills around, and never dispelling since. Daglar talked with two of the men entrapped by the fog: victims of a cataleptic sleep, they found themselves the following morning lying in their beds.

“That’s a lie!” they yelled, with eyes glittering fever-like on their faces turned pale, featureless masks. “Why leave the citadel when we found here, at last, the long-awaited peace?”

One afternoon, Daglar heard screams in the street, in front of his windows. One of the maidservants was run over by a carriage, and several curious people crowded and shouted around the body crushed on the cobblestones. Among them, two black-clad silhouettes pushed their way through, covered the corpse and took it away to an adjoining house, where they vanished with haste.

But not fast enough, not before Dagmar would notice the greenish splotch sprawling on the ground. He saw not blood but something else dripping from the veins of that being and he saw that the gray, porous matter revealed by the wounds was not human flesh.

The following day, at the crack of dawn, he got up from beside the still-warm body of Astrid’s, saddled his horse and left the sleeping citadel, taking the only way out still not cut off by the fog.

Back, to the swamp.

HANS-UWE HAUS

The quest for memory versus the impact of yesteryear in Gabriele Eckart’s *Havelobst*

This fascinating collection of short stories by the German-American writer Gabriele Eckart, provides like her memoir *Vogtlandstimmen* (both published in German by Königshausen & Neumann, Würzburg 2021, see my review in *Symposium* 1/2022), unique insides in mindsets and behaviour developed in a closed society of communist order. Since Eckart left East Germany 1987 and emigrated to the US her insider knowledge and experience of the regime guides her search to come to terms with the scarves of the past. Her poetry, novels, and essays are devoted to topics and events of that time, which changed her mind and life forever. Her shared memory of a lived experience recalls attitudes and events familiar to her compatriots. In their mind are ingrained warnings like “The womb he crawled from is still going strong.”¹ or “The Bolshevik plague

¹From the Epilogue to Bertolt Brecht’s play *The Resistible Rise of Arturo Ui*, stage-script, ICT-Archive, Fürstenberg/Havel, 1985, p. 178.

that began in Russia was the greatest catastrophe in human history.”² They can and should not be avoided as “reading aid” to the stories.

Each single display grasps historical, political and social context – provokes V-effects (Verfremdungseffekte) in the reader’s mind, confirming best dialectical mode of action.

According to “European memory”, as proclaimed by the European Union, “the totalitarian past must be condemned and truth restored”.³ But as French historian Pierre Nora noted in 1989, contemporary memory discourses are not primarily about memory, but rather about interpreting history. He writes: “The quest for memory is the search for one’s history.”⁴ And the field of memory,” he adds, “has become that of historiography, which is not to say that it is more true. ‘Memory’ denotes an in-between field, a grey zone between different forms of remembering, commemorating and otherwise addressing the past in the private and in the public sphere. It deals with the question of how to assess someone’s recollection of an event accurately depicts the event or his initial representation of the event. But equal to the power of facts and circumstances is the power of her voice, which is the result of a self-liberated attitude. Eckart has one of the most commanding voices of any memoir I have read.

It is well known, how Memory traces feature in nearly every account of memory. The range is wide as we know: they appear as birds in Plato’s aviaries and images in Locke’s storeroom of ideas, as well as grooves in phonographic records, pictures in a gallery, and textual and digital archives in the vast library of the mind. The appeal to memory traces is nearly universal in theorizing about memory, there are many distinct reasons why the appeal is made. But what the field or discourse of memory primarily deals with has been the personal experience of real historical events and how it affects our understanding and narratives of history.

Memoir writing, especially concerning experiences of suffering and trauma related to the national socialist and communist suppression, is not only an increasingly popular form of literature but also a proven means of healing and overcoming the past. For R. M. Painter „It is folk art as well as a less formal but significant extension of philosophy as phenomenology,

² David Satter, „100 Years of Communism - and 100 Million Dead,” in *Wall Street Journal*, Opinion, November 6, 2017, p. 1.

³ See for instance *Platform of European Memory and Conscience*: <https://www.memoryandconscience.eu>.

⁴ Pierre Nora, “Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire”, in *Representations*, Nr. 26, Special Issue: Memory and Counter-Memory, Spring 1989, pp. 7-24; see also Paul Ricoeur’s discussion of the relation between memory and historiography as a response to Nora in *Memory, History, Forgetting*, PenguinHouse, London, 2018, p. 67.

ethics and metaphysics.⁵ It explores, in Emmanuel Levinas' terms, "the problem of the relationship between the *I* and the totality," which "comes down to describing the moral conditions for thought."⁶ Both quotes describe how it is living rather than dead historical discourse, in that it struggles to express the „evolving consciousness of living souls."⁷

This book contains ten autobiographical texts that describe the author's life in East Germany and (from 1988) in the USA. It is a kind of continuing chapter to her legendary *My Werderbuch*, which contains 19 audio tapes with self-descriptions by workers from a large farm in the Havelland fruit-growing region west of Berlin. That publication opened many like-minded people's eyes about the web of lies and suppression in the society. The critical revelation of socialist reality provided an audible dissidence.

The author, daughter of an Communist party functionary, had since the mid-1970s appeared with volumes of poetry and stories (*Poetry Album, Per Hitchhiker*). In 1980 she was sent by the communist youth organisations's Central Council (FDJ) to the Havelobst farm for "cultural work". Her employers expected from this assignment a partisan praise as exemplary as possible about the new type of socialist production vigor of the fruit growers - ready to be released in the "Neues Leben" publishing house. But what Gabriele Eckart submitted did not quite meet such expectations. The party functionaires decided that the answers were "inauthentic", the public should be protected from the author's "wrong attitude". But Eckart's uncompromising approach to truth and freedom stayed irresistible.

In a report in the magazine *Spiegel* it is best summarized: "Gabriele Eckart had gardeners and tractor drivers, plant managers and educators, pensioners and apprentices, a company newspaper editor and sensitively brought a speaker for fruit varieties to speak. Men and women, old and young, SED members and non-party members from the 'Havelobst' spoke frankly about their work and free time, their joys and worries, successes and difficulties, their private lives and 'our state'. Critical things were also raised: Some of those questioned complained about supply gaps, official arrogance, failing planning bureaucracy, obtrusive and unbelievable party propaganda, environmental pollution, a lack of cultural life and travel restrictions. But all complaints about defects remained on this side of fundamental criticism of the system, and there was no lack of declarations of undeterred loyalty to the GDR."⁸

⁵ R. M. Painter, "Healing Personal History: Memoirs of Trauma and Transcendence," in *Existence, Historical Fabulation, Destiny*, Analecta Husserliana, vol. 99, Springer, Dordrecht, 2009, pp. 139-154 (https://doi.org/10.1007/978-1-4020-9802-4_10).

⁶ Emmanuel Levinas, *Schwierige Freiheit*, Jüdischer Verlag, Frankfurt a. M., 2017, p. 67.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Spiegel*, 25. 10. 1992

Eckart's experiences in discovering the true nature of the regime, including brutal punishments through the state security (*Stasi*), lead to her decision to escape the regime. This experience, nearly forty years earlier, is still overwhelmingly present in *Havelobst*. It gives the writing its authenticity. The past experience seems to have developed a warning system that has a lasting effect, sharpening her critical views to omissions and deficiencies under democracy too.

It is well known, how memoirs throughout the centuries have been and remain attempts to heal. And it is also a fact that these works are discussed from a standpoint of attention not only to personal experience, but also to the craft of storytelling and the challenges of meeting a personally set standard of truth-telling. That's why, from the historical perspective, "memory cannot perform a redemptive task vis-à-vis the past, but it must remain truthful to its aporetic character,"⁹ to all the paradoxes, disgraces and irreconcilable conflicts that it entails. The guideline of today's "European memory" – "The totalitarian past must be condemned and truth restored" – realizes itself in an on-going process. In this way the contours of Eckart's memory are shaped more by what it is against and what it hates and less by what it, on the surface, stands for. Eckart, a master in "fabulating" (*Fabulieren*), as Brecht would describe her intense storytelling, requests from her readers both joy of imagination and a willingness for investigation. Her impassioned writing and hard-earned wisdom present in each encounter of the book unveils the human changeability.

History is constantly being rewritten/restored/rebuilt, even when we have the very images before us. That is the way how our memory stays true: it must be used. The search for the "use value" (*Gebrauchswert*) is a challenge for the author and the empowered reader/listener as well. Both together create the playground to discover insights / layers / tasks of the pictured people / social imprint and situations unknown / unexpected / indistinct until their presentation / en-acting. Eckart's ten stories show us convincingly how remembering means historicizing the past and how looking back also means recognizing that something has been lost. It's been dealt with! Somewhere along her way from Berlin to Cape Girardeau treasures and dreams may have been lost, but her song never silenced. Today's "use value" of past experiences determines when, what and how we remember "once upon a time". Eckart seems to say: Solutions must sometimes let something pass. A deep human warmth determines her narrative style.

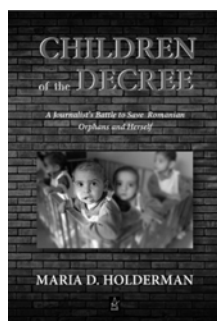
In an essay first published in 1990, the year of ending the Cold War and the self-liberation of Middle and Eastern European nations from communist suppression, the historian Eric Foner concluded: "Sometimes... history serves mainly to rationalize the status quo. History can degenerate

⁹ Marcel Proust: in: Afir Stojanova, "Memories in Design," paper presented at the ISSEI-Conference at University of Cyprus, 2016, from the manuscript.

into nostalgia from an imaginary golden age, or inspire a utopian quest to erase the past altogether. And it can force people to think differently about their society by bringing to light unpleasant truths.”¹⁰ Eckart’s characters are players of all these roles. What a humanly possible challenge!

ROBIN CAUPELL

A Child of the Decree Romanian Journalist Reflects on Life in Romania, Coming to America

Maria D. Holderman received a perfect score shortly after her December birth in 1967 Dragasani, Romania. This seemingly routine assessment of an infant made all the difference in her life, even in her very living. In her new Adelaide Books release, *Children of the Decree: A Journalist’s Battle to Save Romanian Orphans and Herself*, the Keeseville resident’s memoir time travels between her selves in her country of origin and the U.S.A. that offered her refuge from dangerous times in Romania. From 1997 to 2001, Holderman was the “Diane Sawyer of Romania” (pen name Dana Achim.) Before leaving her native country for the United States on a one-way ticket, she was a bestselling author and an investigative reporter for the National Daily in Bucharest. With more than 1,000 published investigations and articles, and more than 50 documentaries and investigations produced for Romania’s Antena 1 TV station, she advocated for human rights and social reform. Holderman was the first reporter to delve into Romania’s international adoptions, exposing the scandal of the underground trafficking of children. Her press campaigns forced justice reform ultimately abolishing international adoptions until new laws took effect four years following her departure.

Decree 770

In *Children of the Decree*, Holderman adeptly switches between her origin story in Romania, one of the Comrade Nicolae Ceausescu’s “New Man,” and her entree into a Vermont version of the American Dream. “It’s a story of my generation that were called the children of the decree,” Holderman said. “I was born in the first generation of ordered children by

¹⁰ *Ibidem*.

dictator Nicolae Ceausescu who wanted to increase the population of Romania and wanted to form his army of fighters for communism. His vision was to create the best children, best athletes, smart, competitive, problem solvers. He was, ironically, removed from power after the Iron Curtain fell in 1989 by my generation.” Ceausescu’s “Decree 770” was issued after her parents, educators, met. “The census was in the summer of 1966,” she said. “He banned and prohibited all the birth control and, of course, abortion. You couldn’t find condoms. You couldn’t find pills. You couldn’t find anything. There were over 10,000 women that died. I researched it.” Holderman recalls an aunt, her dad’s sister, an OB-GYN nurse, and her mother’s whispers about what was going on. “There were so many women that died,” she said. “Everything was secret. There was security in every single hospital.” Every three months, women were brought in for gynecological examinations. “They were like sheep going to slaughter,” she said. “Take off your pants, sit on the table. It was humiliating. They were checking to see if they were pregnant, so they couldn’t have an illegal abortion. We lived in a dark time where no information was coming in, and no information was going out surprisingly.”

‘Enemy of people’

Her memoir also chronicles family members, so-called “enemy of people,” who were greatly affected by communism. For her, the current situation between Ukraine and Russia raises red flags. Ukraine danced with Russia right after World War II. “My grandfather was a political prisoner, and mom had to be adopted,” she said. “It wasn’t just us. In fact, when you read this book, you realize that there were many generations that were affected by that. We were all actually children of the decree. We were all condemned to a life without any information.” In the memoir’s forward, Nadia Comaneci, a retired Romanian gymnast and Olympian, writes: “Dana was a journalist in Romania and often fought for the underprivileged with tough press campaigns. In her belief for a better world, she fought the system and was successful in forcing change. But, at one moment in her life, she chose a different path. ‘Why?’ I will let her answer that question in her book. Dana’s story is similar to other people’s who were forced to leave their families and friends behind and start a new life thousands of miles away. For those who have experienced this hardship or not, this meant giving up everything of value in your life.”

Children for sale

In Romania, underground black money could buy children, many children. “Nobody cared,” Holderman said. “My job was to figure out how

they were placed in this orphanage in Bucharest that I called ‘Children for Export Only.’ They had a wing there. These were the best-looking kids that everyone wanted to adopt from all over the world, right? They were pampered. They were fed very well.” Children were culled from all the other orphanages. “There was a triage center where they were sorted where they would go,” she said. “It was like you were meat, right? Its quality is good. Everything was through a black market. That was millions and millions of dollars. I had to focus on one single part, and from there everything was destroyed.”

These international adoptions lasted from the fall of the Iron Curtain in 1989 until June 2001. “Romania was the nursery, the European nursery, of these innocent children,” she said. “Because of the mentality of the women, even if birth control was allowed and everything, the people were not educated how to protect themselves. “They were giving birth and taking them to the orphanage. There were about 800,000 orphans from a population of 17 million. I think that’s a pretty high number. There were no statistics. There was no accountability for anything that was going on. That’s how I got frustrated because I was trying to figure out all these kinds of things. It took me years to get to this story right.”

Catharsis & growth

Holderman started writing her memoir seven years ago as a way to get over her first husband, Lyman Dezotell’s death. “I had to write it,” she said. “That was the first version, but then I had five revisions. Two literary agents felt it was a very difficult book to structure and how do you narrow it down to this. We decided to structure it as it is right now. The book ends after the funeral and with me being pregnant and deciding if should I go back to Romania or I will stay.”

Spoiler alert: she stayed.

Holderman wrote her memoir to illuminate the international trafficking of Romanian children and to get people to look beyond another person’s seemingly funny actions, accent or skin hue to their unique story and Earth walk. *Children of the Decree* brings closure, a catharsis, on those leaves of her life, in Romania, in Vermont. “First, you write the book because you are upset,” Holderman said. “You think about it and revise it, and your anger disappears. It took me about, let’s say, 20 years to come to terms that my destiny was that and I cannot change it. I have a new life. I remarried, and that’s when I moved here to Keeseville. But while in my life, I had so many obstacles, I also found a way to go around them and learn from them and become more compassionate as a teacher, as a mother, and as a person.”

FOTOALBUM

10 aprilie 2022, în Biserică, după Sf. Slujbă, a avut loc întrunirea Cenaclului literar „M. Eminescu” pentru lansarea volumului de poezii *Poemele de la Maria Eich* de Theodor Damian.

Adina Dabija

Theodor Damian

Nicole Smith, Th. Damian, M. N. Rusu,
Adina Dabija, Valentina Ciaprazi

M. N. Rusu

Valentina Ciaprazi

Lia Lungu

**Sfânta și Marea
Vineri**

**„Veniți de luați lumină!”
Sf. Paști, 24 Aprilie 2022**

„Deschideți porțile!...”

8 Mai, după Sf. Slujbă, comunitatea noastră a celebrat Ziua Independenței de Stat a României, Ziua Monarhiei și Ziua Mamei după tradiția americană.

A fost lansată lucrarea *Trilogia iubirii Sf. Treimi în trei arătări spre mântuirea lumii* de Pr. Aurel Sas. Au prezentat lucrarea Pr. Th. Damian și autorul.

Lia Lungu în recital.

Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea a evocat evenimentele istorice.

Luni 30 Mai 2022, Pr. Th. Damian a oficiat slujba de parastas de Memorial Day, la lotul românesc al Societății române-creștine „Dorul” (Președinte Ing. Cristian Pascu) din Cimitirul Cypress Hills, New York.

12 iunie 2022, întrunire a Cenaclului literar „M. Eminescu”.
A fost lansat volumul *Glose evanghelice. Meditații la duminicile de peste an*, de Pr. Th. Damian.

19 iunie 2022, întrunire a Cenaclului literar. A fost lansat volumul *Sf. Alexis Toth, mărturisitor și apărător al ortodoxiei în America*, de Bianca Bogdana Iuga.

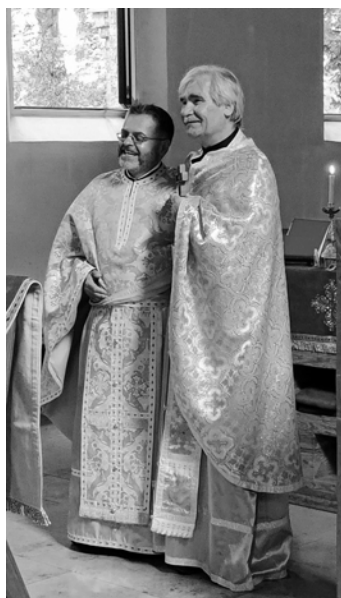

Duminică 26 iunie 2022, după Sf. Slujbă, a fost sărbătorită în comunitatea noastră Ziua Iei românești și s-a comemorat 133 de ani de la plecarea la Domnul a lui Mihai Eminescu.

Duminică 10 iulie 2022 Biserica noastră și-a sărbătorit Hramul (Sf. Ap. Petru și Pavel). Au slujit preoții Th. Damian, Doru Ivan (din România) și Vincențiu Temirov. La serbare au cântat Lia Lungu și Berti Samovici acompaniați la orgă de Mario Dumitrescu.

Duminică 24 iulie 2022 Pr. Th. Damian, aflându-se la München, a slujit alături de Pr. Prot. Alexandru Nan la Biserica ortodoxă română „Nașterea Domnului” din acest oraș.

Cupon de Abonament

Lumină Lină • Gracious Light
30-18 50th Street
Woodside, NY 11377

4 numere pe an: 60\$ inclusiv expediția

Numele
Adresa
Oraș/stat
Cod.....
Tară.....

Donații și contribuții pentru revistă:

Numele.....
Adresa
Oraș/stat
Cod.....
Tară.....

Suma:

Atât abonamentul cât și donațiile pot fi făcute prin check sau money order. Donațiile se scad la taxe.

ALEXANDRA ROCERIC

Sapientia

Totdeauna soțului meu iubit, Iliuță Chioariu

- Inefabile, fanteziile nu acceptă modificări după Patul lui Procust.
- Nu poți fi „relativ” disperat. Dar nici pierdut la nesfârșit.
- S-ar economisi atâta timp și energie dacă am ști să nu facem lucruri inutile. Mai ales, am fi scutiți de multe dezamăgiri!
- Fără milă, fără suflet deschis, e greu să înțelegi neputința. Și atunci ești înclinat s-o tratezi cu dispreț.
- Prinși într-un vârtej de surprize – unele teribile – e bine să ne inspirăm din cuvintele briliante ale lui Eugene Ionescu (1909-1994): „You can only predict things after they've happened”.
- Nu ne prea putem alege greșelile.
- Un joc jucat după toate regulile jocului nu devine, cumva, mai degrabă un exercițiu?
- Pare un motiv de mândrie să fii cel ales / cea aleasă. Câteodată, chiar în roluri mici, șterse. Pentru cineva, totuși, bucuria distincției de o clipă.
- Ca să putem determina data începutului, trebuie uneori să privim în urmă, în trecut. Să folosim calendarul pentru semnificații. Așa se nasc aniversările.
- Ironic, sau plictisitor, sau apăsător, o mulțime de obiecte supraviețuiesc celor duși. Într-o încercare de înnobilare le numim amintiri!

Maxime și aforisme alese

*Dureros cum televizorul ne încețoșează
nu doar prezentul, ci și viitorul.*

- Îngustimea absurdă are și ea o limită.
- Dumnezeu ne-a dat iubirea să fie înfăptuită și nu urâtă.
- Azi, adevărații Români tot mai puțini găsim. Avem la cârmă o gloată de slugoi străini, care ne vor duce în curând în țintirim.
- *Umorul este o vitamină.* /Definiția nu-i dată de un filosof, ci de o copilă./
- Găsiți înțelepciune nu în palavre, ci în slove puține; aici ea se-ascunde.
- *Cei cu capu-n nori*, mai ușor mor; sunt primii care pe Dumnezeu Îl văd.
- *Chiar și cu îndrăzneală multă* – e greu să tragi, dar mai ales să ajungi la țintă.
- Mai ușor poți crede în gânduri ascunse; ele sunt mai verosimile decât ideile rostite.
- Întunericul n-ascunde toate gândurile. Atunci ce-am mai visa în noaptea care va urma? Doar zorii alungă noaptea.
- Viața în fiecare zi ne arată, *că statul paralel și prostia nu dispar niciodată.*
- Efectul Flynn dovedește cum zi de zi stupidizarea crește.
- Cel care poate și știe să sufere, nu cunoaște înfrângere.
- Idiocrația a distrus din temelii România – spun politologii.
- Rutina și Ruina se atrag, niciodată nu se despart!
- E trist și vesel de urmărit *cum un nimic, autodefinit - politruc, se transformă într-un veritabil Nimic.*
- Nu crede în ceea ce auzi, ci mai degrabă în ceea ce vezi.
- Pe lumea asta doar înțeleptul deține puterea de-a tăcea.
- Niciodată nu deschide ușa pe care n-o poți închide.

Spectacol baroc

*Lăsarea nopții
sub ninsoarea cu fulgi mari
ca niște vrăbii de zăpadă
în această prelungire a iernii
ce se distribuie pe alei
asemeni urărilor de bine
când ascuți tăcuta complicitate a lucrurilor
și îți retragi gândurile care acum
nu mai pot decât să rănească această oră
devenită sală de spectacol baroc
unde străinul interior al fiecăruia dintre noi
îți cere iertare iar
radioul public analizează
marile momente de înțelegere și singurătate
ce te recunosc venind din depărtări precum
tatăl recunoaște fiul risipitor
și fuge înaintea lui
să-l prindă într-o îmbrățișare*

Lângă rotonda cu frasini

*Atunci când suferi pentru ceva sau cineva
înțelegi
fața și suprafața lucrurilor
cu alt simț decât celelalte
și de-a valma în inima ta se zbate
tot ce s-ar putea împărți
Pe grinziile unui pătul apasă Decembrie
lângă rotonda cu frasini
ce-și adună vârstele
în oasele păsărilor ce plutesc
deasupra caselor înghețate lângă
maidanele de la capătul urbei
unde iarna este un alter-ego al trecutului
o apocalipsă rece dis de dimineață
când zăpada luminează cu sclipiri albastre
și tot ce vei face se va chema lucrare sau risipă*

Adolescentul

*E însetat izvorul de guri de căprioare
Și câmpul se adapă din cupa cu cicoare
Se sting în mine focuri și altele se-aprind
Mă ard pe mine însumi, în rugul ce-l întind.
Prin hățiş de vene îmi umblă căprioare
În gânduri de lumină pasc turme de mioare
Doar, noaptea, câteodată, coboară lupi urlând
În staulul din mine...o oaie sugrumând.
Spre zări de vis îmi zboară ciocârlia
Se prăbușește-apoi, însângerând câmpia
Și singur mă închid în temnița din mine
Mă reaşez în lut, visând din nou rubine.*

Visul

*Te-am căutat cu privirea pe cer
Dar nu erai printre stele
Voiam ceva anume să-ți cer
Dar nu te-am aflat printre ele.*

*În zbor am trecut peste munți
Și peste atâtea piscuri mărețe
Te credeam sfârtecată de stânci
Pe veci captivă în forțărețe...*

*Poate erai ascunsă în floarea de colț
Pe vârfuri ce privirea nu le cuprinde
În inimă mă săgeta parcă un bolț
Și disperarea părea că mă-nfrânge.*

*Pentru o clipă te-am zărit în câmpie
Ardeai împreună cu focul de maci
Tremurai ca firul de păpădie
Mi s-a părut însă...nu erai nici aici.*

*Te-am căutat până dimineața târziu
Chiar printre nuferi în baltă
Mi se părea totul atât de pustiu
Lumea se legăna cu mine în barcă.*

*În suflet simțeam o sete cumplită
Îmi amintesc și-acuma perfect,
Te-am căutat în zadar...tu erai fericită
Dormeai atât de frumos...la mine pe piept.*

Voi fi

*Voi fi lumină-n cuib de ceară
O tresărire în candela ce arde,
Lumina ce întunericul îl soarbe,
O boare ce-n răsărit o să dispară,
Ori întrebarea dintr-un final de carte.*

*Voi fi în aer, apă și pământ,
Un fulg desprins din zborul viitor,
Un spin al trandafirului îmbietor
Într-un cotlon un copilăș plângând,
Ori ins pierdut prin timpul trecător.*

*Voi fi ce nici n-am fost nicio dată
Sub brad o boabă de tămâie-nmiresmată,
Ori pe obrazul cerului o pată
Un drum neterminat în câmp
Parfum în ochii florii-nlăcrimată.*

Iar ninge

*Iar ninge blând peste coline,
Peste căsuțe triste cad arginți,
E frig de îngheață sângele în vene,
De alb și pomii s-au trezit cărunți.
Și peste mine ninge cu pustiu,
Părinții strigă singuri prin zăpadă,
Îi taie-n carne gerul sângeri,
Copiii n-au venit să-i vadă!
Nu-s lemne-n sobă, nici mălai,
Casa de bârne nu ține de căldură,
În suflete e chin și vai,
Prin alb, nu întrezărești nici-o făptură.
Se-aude clar, de dincolo de vale,
Un lup răzleț ce urlă ca-n pustiu...
Pe deal a dispărut orice cărare,
În ochi, îngheață lacrima spre fiu!*

Valentina Anichiței, *Bucovina Magică* (tehnică mixtă)

RAIA ROGAC

Areopagul eminescologilor din întreaga lume **Interviu cu Acad. Mihai Cimpoi**

Suntem foi rupte din Cartea Universului.
Acad. Mihai Cimpoi

Breviar biografic

Mihai Cimpoi s-a născut la 3 septembrie 1942, în familia lui Ilie și Ana Cimpoi din satul Larga, județul Hotin, România. După cursurile primare și medii din satul natal, devine student la Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Chișinău și în 1965 obține licența acesteia. Își începe activitatea în calitate de redactor la prestigioasa revistă *Nistru*, totodată fiind și consultant al Uniunii Scriitorilor din Moldova. În 1973 i-a fost interzisă semnătura și activitatea publică, deoarece în unele lucrări s-a orientat spre critica estetică de factură călinesciană și nu spre cea oficială impusă. Din 1974 este angajat redactor la Editura „Cartea Moldovenească”, apoi în perioada 1974 - 1982 în aceeași calitate la Editura „Literatura artistică”. Între 1982-1983 activează pe post de secretar literar la Teatrul Național, iar între 1986-1987 și la Teatrul Liric „Al. Mateevici”. Din mai 1987 este ales secretar al Comitetului de Conducere al Uniunii Scriitorilor din Moldova, iar președinte din septembrie 1991, fiind ulterior de nenumărate ori reales în această funcție aproape două decenii la rând, până în 2010. A fost deputat al poporului din URSS în perioada dezghețului gorbaciovist (1989-1990) și apoi deputat în Parlamentul Republicii Moldova (1999-2001). În paralel, îndeplinește funcția de șef al Secției de literatură clasică a Institutului de Istorie și Teorie Literară al Academiei de Științe a Moldovei, obținând doctoratul în filologie în 1998 cu

teza intitulată „Eminescu, poet al Ființei”, avându-l de conducător pe Acad. Eugen Simion, apoi susține și doctoratul habilitat. Tot în această perioadă predă la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. Din 1991 devine membru de onoare al Academiei Române, iar din 1992 membru titular al Academiei de Științe a Moldovei; mai este membru titular al Academiei Europene de Științe și Arte cu sediul la Viena și Salzburg (2015) și membru de onoare al Academiei Balcanice de Știință, Cultură Liberă și Dezvoltare Durabilă cu sediul la Sofia (2015). Tot din 1992 este membru al Uniunii Scriitorilor din România, iar din 1994 este ales și membru al consiliului director al acesteia; membru al PEN-Clubului și al Societății Scriitorilor Târgovișteni, vicepreședinte al Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni. În 2005, alături de Grigore Vieru și Vasile Tărățeanu, i se conferă titlul de Cetățean de Onoare al Craiovei; se învrednicește de acest titlu și din partea municipiilor Chișinău, Târgoviște ș.a. Este Doctor Honoris Causa al Universității Valahia din Târgoviște, al Universității de Stat din Tiraspol cu sediul la Chișinău (2007) etc.

Este director al revistei *Viața Basarabiei*, redactor-șef al buletinului *Mihai Eminescu*, președinte fondator al Centrului Academic Internațional „Mihai Eminescu” din Chișinău, autorul și realizatorul proiectului Congresul Mondial al Eminescologilor din 2012. Dintre numeroasele lucrări de valoare fundamentală vom remarca *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, mai multe ediții, și *Mihai Eminescu. Dicționar Enciclopedic*.

Personalitatea și creația Acad. Mihai Cimpoi au fost onorate cu numeroase premii: „G. Bacovia” al revistei *Ateneu* (1991), Premiul de Stat al Republicii Moldova (1994), „Nichita Stănescu” (1995), „Lucian Blaga” (1990, 1995, 2000), Premiul fundației „Scrisul Românesc” (1997); deține „Premiul pentru critică al Uniunii Scriitorilor din România (1997), „Mihai Eminescu” (Drobeta Tr. Severin, 2000), „Opera omnia” al revistei *Convorbiri literare* (2002), Premiul pentru excelență redacțională al Târgului Internațional de Carte „Bookarest – 2002” (pentru corpusul Eminescu în opt volume). De mai multe ori este distins cu premii ale Societății Scriitorilor Târgovișteni pentru eseu „Prometeu și Pandora. Eseuri despre Ion Heliade Rădulescu și/sau Itinerar critic dâmbovițeano-basarabeian” (2007); premiul „Costache Olăreanu” pentru eseu „Ion Heliade Rădulescu. Panhymiul Ființei” (2009), premiul „Vladimir Streinu” pentru istorie literară - „Grigore Alexandrescu: însufletarea ființării” (2010) și tot „Vladimir Streinu” pentru istorie literară – „Ioan Alexandru Brătescu-Voinești. Prefacerea firii” (2012). Este laureat al Premiului Savantul Anului (2010).

Devine „Maestru al Literaturii” din R. Moldova (1992). În 1996 i se acordă cea mai înaltă distincție, „Ordinul Republicii”, dar renunță la el în 2003, alături de scriitorii Vasile Vasilache, Ion Hadârcă și Vladimir Beșleagă, în semn de protest pentru decorarea de către Vladimir Voronin cu același ordin a fostului lider comunist Ivan Bodiul; i se acordă medalia jubiliară „Mihai Eminescu” a României și a Republicii Moldova (2000),

Ordinul Național „Serviciul Credincios” în grad de Ofițer (2009), Om Emerit al Republicii Moldova (2013), Ordinul Național „Steaua României”, în grad de Comandor (2014). La cea de-a 12 ediție a Festivalului Literar „Mihai Eminescu” de la Dumbrăveni, județul Suceava, a avut loc dezvelirea busturilor din bronz ale academicienilor Eugen Simion și Mihai Cimpoi. Între busturile celor doi mari oameni de cultură de pe cele două maluri ale Prutului a fost amplasat bustul marelui om politic al României secolului al XIX-lea Mihail Kogălniceanu.

* * *

Raia Rogac: *Domnule academician, sunteți în ajunul unui frumos jubileu, pentru care ați cules roade timp de opt decenii, începând cu realizările din școală. Primul strigăt la naștere a fost unul de mare bucurie că v-ați născut în România Mare...*

Mihai Cimpoi: Sentimentul cel mai înălțător și formator de individualitate îi asigurător de certitudine că faci parte dintr-o comunitate, dintr-un neam, dintr-o istorie, dintr-o limbă ce-ți rostește ființa (esențial în sensul lui Heidegger) este sentimentul Patriei. Pe celălalt palier - sentimentul cel mai negativist - sentimentul cel mai neantizator este cel al pierderii Patriei, fapt care m-a determinat să aleg ca motto pentru *Istoria deschisă a literaturii române din Basarabia*, tulburătoarele versuri ale lui Ovidiu - exilatul pe meleagurile noastre scitice: „Când mi-am pierdut eu țara, atunci mi-a fost peirea, / Atunci mi-a fost și moartea dintâi și cea mai grea”...

R.R.: *Atunci strigătul de bucurie a fost din partea tatălui Ilie și al mamei Ana că li s-a născut un moștenitor care, cu regret, n-a moștenit România Mare decât pe foarte scurt timp...*

M.C.: ... despre care am aflat mult mai târziu, tot așteptând de aproape opt decenii să se repete istoria în acest sens.

R.R.: *Un strigăt conștient și adevărat de bucurie a fost însă când ați descoperit și Cartea, și Biblioteca. Nu întâmplător, într-unul din interviurile pe care le-am avut cu dumneavoastră, mi-ați mărturisit că tot ce aveți bun datorați Bibliotecii... Cu atât mai argumentată rămâne afirmația astăzi, când doar cărțile Domniei Voastre, editate și reeditate, alcătuiesc o întreagă bibliotecă; oare câte titluri ați contabilizat până acum? Dacă vreo cinci ani în urmă aveți peste 60, acum cred că pot fi și peste 80...*

M.C.: Întâlnirea mea cu Cartea a fost una destinală, profund existențială. În intimitate cu ea, în timp de noapte, căci fiu de țărani fiind, ziua eram pus la muncile casei și ale câmpului, trebuia să citesc la lumina aproape oarbă a

lămpii de gaz, după război gazul fiind și foarte scump, fapt care stârnea o notă de supărare a mamei, nu și a tatei, care avea o convingere fermă că-mi este hărăzit să fiu un „veșnic student”. Am fost mereu provocat să definesc ce este Cartea, dar nu am putut răspunde decât în mod banal că este un prieten (cel mai fidel bineînțeles). Din definiția pe care o dădea freneticul Hugo: „les livres sont des amis froids et sûrs”, în traducere „cărțile sunt prieteni reci și siguri”, mi-aș permite să scot „rece” și să-l înlocuiesc cu „cald”. Nu-mi contabilizez cartea, vorba lui Andrei Strâmbeanu, care mi-a făcut un portret scriitoricesc original, spunând că ele (cărțile) cad ca nucile din pom...

R.R.: ... când se „coc” bine...

M.C.: Cred însă, că se apropie de o sută...

R.R.: *Și cu Biblioteca cum rămâne?*

M.C.: Cum a fost și până acum. Sunt un foarte bun prieten al Bibliotecii, și celei Naționale, și celei Municipale, și a Academiei, a filialelor Bibliotecii Municipale, frecventând majoritatea din ele, mai ales pe cele de carte românească, cu diverse prilejuri: pentru a consulta și a împrumuta unele cărți, pentru a participa la evenimente culturale etc. Evul Mediu Latin ne-a convins, ca și Eminescu, că între Carte și Univers există relații de sinonimie; Jorge Luis Borges concepe Universul ca o Bibliotecă. Putem spune, metaforizând în același sens, *că suntem foi rupte din Cartea Universului*.

R.R.: *Cum s-a numit prima carte pe care ați ținut-o în mână?*

M.C.: Biblia - Cartea Cărților, pe care tatăl meu o citea duminicile. Era un exemplar misterios, cu obișnuita hârtie velină cu marginile foilor spoite cu vopsea roșie și cu caractere latine, pe atunci tabuizate.

R.R.: *Vorbiți-ne despre părinții care v-au dat viața și „cei șapte ani de acasă”. Mama dumneavoastră și-a lăsat amprenta personalității în crearea covoarelor, dumneavoastră ați dat libertate gândurilor întru ființarea operelor inedite, unicat... De la tatăl Ilie Românu ați preluat harul povestitului, disciplina, bunătatea, hărnicia, iar de la mama – firea creativă și artistică. Familia dumneavoastră a avut un mare noroc că n-a fost deportată în noaptea cu bocete din cinci spre șase iulie 1949; o rudă, copiind listele, a scos numele Cimpoi de pe listele celor condamnați.*

M.C.: Părinții mei erau oameni cu căpătâi, vechi răzeși și „gospodari unul cu unul”, fiindcă și humuleștenii lui Ion Creangă (și mă bucură că Eugen Simion cu puterea lui disociativă excepțională a intuit în firea mea viță răzășească), erau înzestrați, ca și Ilie Moromete al lui Preda, cu un neconcesiv spirit independent, mama, neadmițând ca cineva să intervină în alegerea motivelor

la covoare, iar tatăl meu neadmițând ca cineva să intervină în modul lui de a gospodări. Spuneam și altădată că purta un buzunar de ținte și un ciocan, reparând din mers unde ceva era stricat, săvârșind parcă acea reparație eternă a zidului, de care vorbea parabolic Carl Sandburg. Ceea ce observ acum de la distanță este faptul că întotdeauna căutau să vorbească *frumos*, să pună oarecare culoare în vorbire și să o presoare cu *childuri* (precum proceda și bunica mea Eugenia, care trecea drept „înțeleapta satului”). Tatăl meu, care avea 2,5 hectare (în timp ce alții aveau câte patru, obținute la împroprietărirea din 1922) într-adevăr a figurat în lista celor care urmau să fie deportați, dar cumnatul meu ce a transcris lista NKVD-ului, l-a omis și, astfel, ne-a schimbat destinul. Lumea arhetipală a satului e axată pe un simț înnăscut al ordinii și măsurii, ce se ascunde în însăși orânduiala lumii și a lucrurilor, răspunzând parcă adagiului antic horatian - *Est modus in rebus*. Acest respect al ordinii, de esență providențială, tatăl meu îl dovedea prin însuși felul de a-și aranja uneltele de lucru, într-un fel știut numai de el, iar mama prin stricta urmare a calendarului sărbătorilor.

R.R.: *E potrivit în acest context să vă amintiți și de profesorii din școală care v-au marcat destinul...*

M.C.: Doi profesori de română, Parfenie Guțu, român de prin nordul Bucovinei și Tatiana Calalb (Ciornâi) mi-au cultivat pasiunea pentru literatura română, îndemnându-mă să recit *Luceafărul* la olimpiada raională din Lipcani, fapt care a adus școlii din Larga locul I (ca să vedeți, chiar în acele condiții de înstrăinare de valorile noastre un elev care a recitat integral poemul-coronar al lui Eminescu a câștigat aprecierea cea mai înaltă a juriului.) Unul dintre profesori mi-a fost istoricul Vasile Gajos, care la lecțiile sale ne povestea despre *Mizerabilii* lui Hugo și care scria și versuri.

R.R.: *La Universitate, recunoștința, mă gândesc, se îndreaptă către Nicolae Corlăteanu, care poate e primul pe lista formatorilor...*

M.C.: Am admirat erudiția lui Nicolae Corlăteanu, dar nu am lipsit de la nicio prelegere a lui Anatol Ciobanu, care vorbea despre clasicii noștri, deși era lingvist *stricto sensu* și de la Cursul Special „Eminescu” al lui Ion Osadenco, bine pregătit în materie, excelent recitator și deosebit de spiritual în relatarea întâmplărilor anecdotice „de ale decanatului”. Deși fusese înlăturat de la Universitate, Vasile Coroban mi-a fost un adevărat părinte spiritual în ale criticii, citindu-mi cu creionul toate manuscrisele, încurajându-mă și apreciindu-mă.

R.R.: *La actuala Bibliotecă Națională de astăzi, fostă „Nadejda Konstantinovna Krupskaja”, ați înființat Clubul Literar „Miorița”, căruia bibliotecarele le-a adăugat genericul „La o șuietă cu Mihai Cimpoi”, iar la*

Universitatea de Stat – Cenaclul Literar „Mihai Eminescu”, considerate de autoritățile acelor vremuri adevărate „cuibare de naționalism”...

M.C.: Postmodernitatea se cramponează de modele; ele au totuși un rol formator decisiv, cel puțin sub aspectul afinităților electivă, dacă nu și al nevoii de a-și găsi un tovarăș. Cenaclurile și cluburile literare de atunci au pregătit Renașterea Națională Basarabeană, fiind taxate „cuiburi de naționalism”, pentru care am și pățimit. Mi se cereau chiar și programele ședințelor, și conținutul celor care se vor vorbi, eu apărându-mă cu „statutul” de șezători, unde se vorbește liber, în mod improvizat. (Ți-ai găsit și justificare într-un stat unde totul se supunea cenzurii!). Cenaclurile basarabene, începând cu „pământeniile” universitare din afară, continuând cu „Alexe Mateevici”, „Miorița”, „Lucafărul”, „Dialog” au fost cele care au modelat conștiințele noastre de sine dantesc sau hegelian.

R.R.: *Tot la acea bibliotecă ați fost „închis”, din întâmplare, o noapte întregă... Știu că ați citit cu multă plăcere până dimineața la deschiderea programului, vă amintiți ce anume? Eu, fiind elevă și gustând din farmecul lecturii, visam să mă ascund pentru a rămâne o noapte în biblioteca publică din sat pentru a afla ce titluri sunt pe rafturile adulților... Nu mi s-a împlinit visul, în schimb, astăzi am în biblioteca personală atâtea cărți că nici zece vieți nu mi-ar ajunge ca să le citesc, nemaivorbind că pe unele am dorința unei să le recitesc...*

M.C.: Ce anume am citit atunci? Nu aveam la îndemână decât Grand Dorausse – 16 volume masive, unde am descoperit că lui Eminescu, prezentat ca autor al romanului *Geniu pustiu*, i s-a rezervat câteva rânduri.

R.R.: *Îndemnul de a face critică literară vine de la Grigore Vieru, după ce v-a criticat puțin în revista Nistru. Prima carte, pe care ați editat-o, „botezul literar al dumneavoastră”, este dedicată scriiturii vierene, intitulată Grigore Vieru, poetul arhetipurilor, apărută în 1968, dar care a cunoscut mai multe ediții, fiind revăzută și completată. De altfel, cea mai generoasă, sugestivă și complexă referință este cea a lui Grigore Vieru, care a spus: „...de la B. P. Hașdeu încoace n-am mai avut asemenea personalități ca Mihai Cimpoi”.*

M.C.: De la acest fapt anecdotic trebuie să mergem la acea intimitate în relația cu Cartea, care este un prilej de desfătare estetică derivând din afirmația cronicarului Miron Costin: „că nu ieste alta și mai frumoasă, și mai de folos în toată viața omului *zăbavă*, decât cetitul cărților.” Să admitem acest fapt ca semnificație deosebită prin reacția deosebită a lui Grigore Vieru la versurile mele (de altfel am scris versuri tot timpul având acest hobby, mai ales epigrame, fiind inclus chiar în reputele volume antologice). Îndemnul, absolut inexplicabil, vine de la o încercare de a scrie recenzii la cărți, precum

vedeam că apar în periodice. Prima mea recenzie, total negativă, am scris-o la volumul de poezii *Balada nucului* de Petre Darienco, trimițând-o la *Moldova socialistă*, unde nici nu bănuiam că la acea oră poetul era redactor-șef. Nu s-a supărat. L-a trimis mai târziu pe Ion Bolduma, care colabora la ziar, să se clarifice ce e cu *învățătorul ăsta bătrân, care scrie într-o limbă românească de salon* (așa eram taxat în redacție) și mi-a și publicat o recenzie la o carte cu Valentin Roșca. Orice debut, cred, este o biografemă importantă în cazul celui care se consacră scrisului și culturii.

R.R.: *Poate de la această comparație vine dragostea față de Biblioteca Municipală „B.P. Hașdeu” cu toate cele 27 de filiale? Știu că ai fost cititorul cu abonamentul nr. 1 la biblioteca nr.32 din sectorul Ciocana al Capitalei, care din 1991a devenit prima Bibliotecă de Carte Românească „Transilvania”, fondată în parteneriat cu Biblioteca „Octavian Goga” din Cluj, sub îndrumarea regretatului director al acesteia Traian Brad. Instituția amintită, ca și pentru mine, este biblioteca dumneavoastră de cartier. Ai fost la numeroase activități de aici, dar nu le-ai ratat nici pe cele de la Biblioteca Centrală, de la Biblioteca „Târgu-Mureș”, de la Biblioteca „Târgoviște”, „Liviu Rebreanu”, nemaivorbind de Centrul Academic Internațional „Mihai Eminescu” ș.a.*

M.C.: Colaborarea cu bibliotecile, sub toate formele, (organizarea de manifestări, editări de almanahuri, lansări de cărți și conferințe tematice, recitaluri, întâlniri cu liceenii, studenții, medalioane literar-științifice) constituie un capitol aparte al biografiei mele de creație. Bibliotecarul, nesubstituibil de calculator, rămâne și azi un străluminător al căilor obscure pe care le străbate oricine pe oceanul infinit al informației, care ia proporții imense.

R.R.: *După cum vedeți, sunt mai multe motive pentru a realiza această convorbire de suflet, chiar de la prima întrebare spuneam de unicate, care sunt mândria dumneavoastră îndreptățită, însemnele de pe blazonul Mihai Cimpoi. Unul din cele mai importante este Centrul Academic Internațional „Mihai Eminescu” din Chișinău, președinte fondator al căruia sunteți din 2000 și căruia i-ați dăruit întreaga colecție de carte Eminescu, cu peste 1000 de volume și alte materiale de inventar. Ce ne puteți spune despre CAIE în anul jubiliar?*

M.C.: Centrul Academic Internațional „Mihai Eminescu”, fondat în anul 2000, cu ocazia celei de-a 150-a aniversări de la nașterea marelui poet, cu sprijinul lui Serafim Urecheanu, primarul de atunci, fiind absolut binefăcător, corespunde întru totul statutului și denumirii. Este un areopag al eminescologilor din întreaga lume, prilej de a afla ce se face întru mai buna

și dreapta cinstire a celui care ne reprezintă temeinic în dialogul valoric cu Europa și Lumea.

R.R.: *Cu titlul de unicat este și „Congresul Mondial al Eminescologilor”, autorul și realizatorul căruiua sunteți din 2012, prilej de aniversare a unui deceniu (chiar și în timpul pandemiei a avut loc CME, online). Cum se va desfășura ediția curentă, ce oaspeți deosebiți vor participa?*

M.C.: Genericul ediției din anul acesta este „Eminescu și provocările timpului nostru”. Vom discuta despre război și „eterna pace” kantiană (așa cum le înțelegea autorul lui *Memento mori* și ziaristul de la *Timpul*), despre ideea europeană, destinul valorilor, despre Eminescu și exilul românesc (în demersul unor antologii precum studiile Mihaelei Albu și Adrian Dinu Rachieru, despre noile ediții eminesciene. Congresul îl va deschide Theodor Codreanu, devenit recent membru de onoare al Academiei de Științe a Moldovei cu o incitantă comunicare „Eminescu și schimbările de paradigme ontologice și estetice” și cu lansarea cărții profesorului Adrian Dinu Rachieru *Politică și canon literar*. Avem în program comunicări despre receptarea lui Eminescu în alte arealuri culturale, ținute de Serghei Lucikanin (Ucraina), Gisele Vanhese (Italia), Michele Matusch (Germania), Estelle Varlet (Franța), Mario Castro Navarette (Chile), Adrian Sahlean și Theodor Damian (SUA). Se va vernisa și o originală panoramă filatelică a lui Constantin Ciobanu, la care vor fi prezenți și cunoscuți filателиști din România. În felul acesta, se adeverește spusa autoreferențială din Scrisoarea I: „În mine bate inima lumii”. O lume, agitată, bântuită de crize și războaie, care a inversat scara valorilor, amestecându-le, așa cum avertiza poetul în publicistica sa pe cale autentică, absolută, departe de cea neautentică, relativă. Max Scholar recunoaște că scara valorilor s-a întors cu susul în jos, în timpurile noastre.

R.R.: *Tot anul acesta se împlinesc trei decenii de când sunteți membru titular al AȘM, un nou prilej de sărbătoare, dar și, spuneam mai sus, și opt decenii de viață și activitate...*

M.C.: Sinusoida relațiilor mele cu Academia a fost capricioasă, înregistrând totală neacceptare (în ciuda stăruințelor depuse pe vremuri de Andrei Lupan și Ion Druță, o acceptare forțată, să-i zic așa), după ce am fost ales, în 1991, mai întâi ca membru de onoare al Academiei Române, apoi a alegerii mele în fruntea Institutului de Limbă și Literatură (fapt nerecunoscut de autorități). Acum momentul sărbătoresc e umbrit de neinspirata reformă a comasării universităților și lichidarea (prin absorbție) a institutelor de cercetare care au aparținut Academiei. Institutul de Filologie Română „B. P. Hașdeu”, prin hotărâre precipitată și nechibzuită, urmează să fie trecut la Universitatea de Stat din Moldova, care nu are la ora aceasta o facultate de filologie română.

Este, după părerea mea, primul pas greșit în această direcție. „Nu are, însă, nicio șansă, spunea Eminescu, reforma făcută dinafară”.

R.R.: *Ce ne mai puteți spune la capitolul „Aniversări și unicate... ” ?*

M.C.: Aniversăm, iarăși sub o aură de tristețe existențială, împlinirea a 74 de ani de la nașterea Poetului și Omului Cetății Nicolae Dabija printr-un duplex cu Iașul (Primăria și Editura „Princeps Multimedia” a soților Daniel și Filomena Corbu) și împlinirea a 65 de ani de la înființarea Institutului de Filologie Română „B.P. Hașdeu” cu un simpozion internațional. Pentru a doua oară, la Costești, la ediția a XI-a a Congresului Mondial al Eminescologilor, se va asocia Festivalul Național al Epigramei și Fabulei „Donici, cuib de-nțelepciune”, cu genericul „Eterna pace”.

R.R.: *Câte cărți noi vor completa colecția Mihai Cimpoi în toamna aceasta? Sper că veți avea nu o singură surpriză...*

M.C.: Sunt în curs de pregătire, dublate și de o ediție italiană, studiile mele „Dante și sinea culturii românești”, în care demonstrez că Dante a adus la noi spiritul modernității și conceptul de om interior (omologat cu Homo Poeticus, Homo Naturalis, Homo Sapiens și „Leopardi: drum neted și drum labirintic”, în care propun o nouă perspectivă estetică asupra autorului Ginestrei și Cânturilor (ca poet de natură existențială, care întinde un arc voltaic de la „omul interior” al lui Dante la cercetarea „propriei inimi”, de care vorbea în cazul romanticului de la Recanati, ilustrul critic Francesco de Sanctus). Aștept și noua ediție a volumului *Grigore Vieru, poetul arhetipurilor* și a studiului, adus la zi *Creangă, mântuirea prin răs* (în care prezint un altfel de Creangă tragic). Astfel îmi reconfirm - cred – încercarea (în franceză „essai” înseamnă „încercare”) de a axa fiecare carte pe un mod de abordare nou, ca un declic hermeneutic surprinzător, dictat de noile imperative exegetice.

R.R.: *În critica literară nu ați deviat de la linia maioreșciană și călinesciană, aprofundând și completând acest tezaur de aur. Spuneți o dată că știți pe dinafară întreg capitolul despre Mihai Eminescu din „Istoia literaturii de la origini până în prezent” de George Călinescu, l-ați putea restabili în caz de nevoie, sută la sută... Acum, sunteți sigur că memoria nu v-ar trăda în acest sens?*

M.C.: Chiar dacă nu aș putea reproduce punctual întregul text, cred că mi-ar reuși rezumarea liniamentelor esențiale ale demonstrației „divinului critic”. Repet: sunt critici, sunt critici eminenti, cum este Călinescu. Critica este – zicem azi – *metaliteratură*, confirmându-i dublul statut de știință și artă beletristică, iar criticului literar calitatea de artist al cuvântului și pe care

Roland Barthes îl denumea cu un pic de rezervă „umilul servitor” în raport cu „superbul creator”.

R.R.: *Un creator chiar și la o sută de ani are proiecte pentru viitorul apropiat, chiar și de perspectivă. Ce își dorește Acad. Mihai Cimpoi să mai realizeze în curând și mai apoi?*

M.C.: Aluzia e transparentă...

R.R.: *Da, vă doresc să ajungeți și la peste o sută de ani, cu aceeași poftă de cercetare și de scriere, cu același spirit optimist, cu nesecatul izvor de umor în diverse situații. Anticipez și vă spun de pe acum „La mulți și rodnici ani, cu sănătate și speranță!”.*

M.C.: Stă acum pe masa mea un manuscris despre Nietzsche și un jurnal de carantină, intitulat „A la Camus (și cu Camus), singurătatea furată”, în care am căutat să înving frica, singurătatea metafizică și cea reală, jurnalieră.

R.R.: *Aș vrea să vă întreb dacă ați apucat să prindeți cu ochii Abecedarul, primul în limba noastră cea română, alcătuit de mitropolitul Gurie Grosu? Poate tatăl dumneavoastră, cel din Botoșani, a învățat din acel prim manual? Poate chiar dumneavoastră ați „gângurit” primele litere și silabe în grafie latină din acel Abecedar, poate de aici a pornit nețărmita dumneavoastră dragoste față de limba mamei și a a tatei, care română a fost și va fi...*

M.C.: Cunosc opera lui Gurie Grosu, nu sunt sigur că tatăl meu a învățat după Abecedarul său, dar ținea minte absolut toate textele din manualele din școala primară, singura pe care a făcut-o, și cele mai reprezentative piese din Teatrul Popular. Abecedarul este, esențialmente, o enciclopedie în miniatură pe înțelesul celui mic (*ad usum delphini*), o primă carte de învățătură, o garanție adaptată la primul efort de cunoaștere a omului, simbolizat prin litere și cifre. Grigore Vieru a demonstrat cu talent și cu sufletul candid de copil cu care a fost înzestrat, că un Abecedar nu trebuie conceput ca un manual didactic de rutină, că trebuie să fie o operă literară *sui generis*.

R.R.: *Pe lângă alte preocupări ale dumneavoastră, în paralel, a fost și cea de protector al limbii române, poate de aceea mi-am amintit acum de o amplă recenzie a lui Mihai Neagu Basarab la cartea lui Ioan-Aurel Pop Veghea asupra limbii române (publicată în una din revistele mele preferate la care colaborez cu drag - revista Curtea de la Argeș), de care am rămas impresionată. Voi încerca să caut în librării sau la biblioteci această carte pentru a o citi integral, vreau însă aici și acum să prezint un succint citat din primul capitol al cărții amintite, intitulat „Elogiul limbii române”, în care*

președintele Academiei Române menționează următoarele: „Limba română este efigia cea mai pregnantă a românilor. *Limba este ca un organism viu, care se naște, crește, se dezvoltă, îmbătrânește și moare odată cu poporul care a creat-o și căruia i-a servit ca mijloc de comunicare.* Nu poți fi român, dacă nu vorbești românește.” În continuare întrebarea, ultimă: *Ce putem face ca o parte rătăcită dintre moldovenii noștri care afirmă că vorbesc „limba moldovenească”, limbă care în realitate nu există, să recunoască, să îndrăgească și să vorbească cu mândrie limba română? Pentru că „Limba noastră-i limbă sfântă”, a afirmat poetul martir, preotul Alexe Mateevici, vers cu care începe capitolul „Apărarea limbii române” al cărții lui Ioan-Aurel Pop Veghea asupra limbii române...*

M.C.: Repet ceea ce am afirmat – polemic, în texte programatice, interviuri: „nu noi suntem stăpânii limbii, ci limba e stăpâna noastră” (afirmație eminesciană), „limba este casa ființei noastre” (afirmație heideggeriană). Eminescu zice și mai inspirat: *sanctuar*).

R.R.: *Și mai aproape de noi, Nichita Stănescu, inspirat și el, a spus: „limba română este Patria mea”...*

M.C.: Limba română este un dat dinainte, destinal, prin care ne-am afirmat – hegelian – ca un popor cu conștiință de sine, ca un popor făuritor de istorie. Dușmanii, cotorpitorii care ne-au „mancurtizat” și ne-au îndepărtat de matricea stilistică ce ne este specifică și au interzis folosirea ei până și în biserică, au știut că ea înfățișează în chip de veșmânt sonor limba noastră românească.

R.R.: *Am misiunea să vă transmit și să primiți urări de bine și sănătate din partea Pr. Prof. Dr. Theodor Damian, care vă asigură de prietenia Domniei Sale și așteaptă cu nerăbdare interviul pentru a fi publicat în revista Lumină lină din SUA.*

Calde și neprețuite felicitări cu ocazia principalului jubileu, dar și a celorlalte aniversări, sănătate, prosperitate, inspirație. Vă mulțumesc mult pentru acest amplu dialog pe care mi l-ați acordat cu multă amabilitate.

Dan Vlad Perianu, *Pasăre în zbor*

TANȚA TĂNĂSESCU

Inventatori geniali, școliți în România

*Nimic nu este imposibil în lume,
trebuie doar să descoperi mijloacele prin care poate fi realizat.*

(Hermann Oberth)

Unul dintre părinții fondatori ai rachetelor balistice și ai astronauticii mondiale, Hermann Oberth (25 iunie 1894, Sibiu – 28 decembrie 1989, Nuremberg), este fiu al meleagurilor românești. Iată cum a început pasiunea sa pentru spațiul cosmic: Născut la Sibiu, unde tatăl său era chirurg, a primit un telescop de ziua sa, aceasta fiind un moment ce i-a schimbat destinul. Luna este cea care îl fascinează cu prezența ei, care conduce și inspiră omenirea. Începând cu 1904, Hermann Oberth a urmat liceul umanist din Sighișoara (Schäßburg). Citind romanele lui Jules Verne *De la pământ la lună* și *Călătorie în jurul lunii*, tânărul Hermann Oberth a pus sub semnul întrebării ipotezele pe care Jules Verne și-a bazat aventurile fictive. În anul 1912, a devenit student la medicină la Universitatea din München, participând apoi ca medic militar la Primul Război Mondial. Revine ulterior ca profesor de liceu la Mediaș. De altfel, în acest oraș din Transilvania funcționează în prezent Muzeul/Casa memorială „Hermann Oberth”. După război, dorește să aprofundeze studiile universitare, urmând fizica la Universitatea Tehnică din Cluj, apoi fizica și matematica la München și astronomia la Universitatea din Göttingen. Ca o consecință a arhisuficienței mai marilor științei, lucrarea sa de doctorat despre folosirea și perfecționarea rachetelor a fost respinsă, fiind considerată utopică (1922). În anul următor, acesta publică lucrarea sa fundamentală, *Racheta în spațiul interplanetar*, urmată în anul 1929 de cartea *Moduri de a călători în spațiu*, principala lucrare a lui Oberth, care a intrat în literatura de specialitate drept „Biblia astronauticii științifice”. Devenise deja un specialist de primă mână. Între 1928 și 1929 a lucrat la Berlin în calitate de consultant științific la primul film din istorie, cu acțiunea care se desfășoară în spațiu: *Femeile de pe Lună* (*Frau im Mond*). Filmul a fost produs de UFA-Film Co., în regia lui Fritz Lang, creație cinematografică ce a avut un succes enorm în popularizarea noii științe a rachetelor. Deși pare anecdotic, invenția epocală a lui Oberth a fost generată de rațiuni publicitare. Mai marii studioului UFA din Neubabelsberg i-au oferit lui Hermann Oberth posibilitatea de a construi o rachetă în dimensiuni reduse, dar reală, pe care să o lanseze înainte de premieră, pentru a ajuta la promovarea filmului. În acest sens, Hermann Oberth s-a pus pe treabă, mai întâi testând și dezvoltând un mic motor de rachetă, bazat pe combustibil lichid, care va rămâne în istoria zborurilor cosmice sub numele de „duză conică” (Kegeldüse). A fost ajutat de studenții

Wernher von Braun și Rolf Engel; Racheta UFA, având doi metri înălțime, și care trebuia să se ridice la înălțimea de 40 km, invenția lui Oberth, urma să fie lansată înainte de premiera filmului. Din păcate, aceasta nu a fost terminată la timp din motive de timp și bani. Un alt episod din biografia lui Hermann Oberth, merită a fi amintit. Primul său asistent a fost un anume Alexander B. Scherschevski. Abia după 1990, când istoricii au avut acces în arhivele serviciilor secrete rusești, care pot fi acum studiate la Academia Rusă de Științe, s-a aflat că savantul originar din România era spionat de acest Scherschevski care, din noiembrie 1929 până în iulie 1931, a scris un total de 32 de rapoarte, trimise serviciului secret militar al Armatei Roșii, prin intermediul Ambasadei Sovietice din Berlin. La Moscova și Leningrad, unde deja existau primele institute de cercetare pentru tehnologia rachetelor, savanții ruși erau bine informați despre activitatea lui Oberth la Berlin.

Mai târziu, la construirea primei rachete de mari dimensiuni din lume, numită A4, dar cunoscută astăzi mai degrabă sub numele V2, s-au folosit 95 dintre invențiile și recomandările sale.

În anul 1938, Hermann Oberth a părăsit Sibiul, predând materiile la Colegiul Tehnic din Viena, apoi la Colegiul Tehnic din Dresda, ajungând în final la Peenemünde, bază militară de cercetări a armatei germane. Aici a primit numele de cod „Fritz Hann” fiind înrolat în serviciu la Institutul de Cercetare al Armatei Peenemünde, în septembrie 1941.

În plin război, s-a amenajat la Felixdorf, în Austria de Jos (1940), un poligon de testare a rachetelor – Raketenversuchsplatz – concepute de transilvăneanul Hermann Oberth. Felixdorf este un oraș-târg din districtul Wiener Neustadt-Land din Austria Inferioară, cu 4349 de locuitori (la 1 ianuarie 2019), aflat la aproximativ 10 km nord de Wiener Neustadt. În 1940, la propunerea lui Hermann Oberth, a fost construit un loc de testare a rachetelor în Felixdorf, pe baza unui proiect în colaborare cu Universitatea Tehnică TUV din Viena.

Prima rachetă de mare capacitate, „A4”, a fost dezvoltată la Peenemünde, sub conducerea fostului său student, Wernher von Braun, care era acum șeful Institutului de Cercetare al Armatei. În 1943, aceste rachete au fost primele rachete din lume, cu rază lungă de acțiune, care au atins de patru ori viteza sunetului și mai târziu au devenit notorii ca „V-2”. În decembrie 1943, Oberth a fost repartizat la Westfälisch-Anhaltinische Sprengstoff AG (WASAG) din Reinsdorf, lângă Wittenberg, pentru a dezvolta racheta radiocontrolată, cu combustibil solid, destinate apărării antiaeriane, pe care o concepușe. Până la sfârșitul războiului, va dezvolta rachete bazate pe combustibil solid, pentru apărare aeriană, la complexul WASAG.

În aprilie 1945, cu puțin timp înainte de sosirea Armatei Roșii, a părăsit Reinsdorf și a ajuns la Moosburg în Bavaria, unde a fost arestat de americani. După o scurtă internare, a putut să se întoarcă la familia sa din Feucht, lângă Nürnberg.

În 1947 a elaborat proiectul unei rachete cu 3 trepte, pentru explorarea cosmosului. În 1948 lucra în calitate de consultant independent și scriitor în Elveția. În 1950 a încheiat în Italia munca pe care o începuse la WASAG. În 1953, s-a întors la Feucht pentru a ajuta la publicarea cărții sale *Omul în spațiu*, în care descria ideile proprii, legate de un reflector spațial, o stație spațială, o navă spațială electrică și costume de cosmonaut.

Între timp, el și Wernher von Braun, fondase un institut pentru explorare spațială în Statele Unite ale Americii, la Huntsville, Alabama, unde i s-a alăturat și Hermann Oberth. Wernher von Braun a fost adus în Statele Unite, împreună cu o bună parte a echipei sale științifice de la Peenemünde, printr-o operație secretă, numită Operațiunea Paperclip. A devenit cetățean al Statelor Unite, lucrând la programul militar american ICBM (Intercontinental ballistic missiles/rachete balistice intercontinentale), apoi la NASA, ca director al Centrului Marshall pentru Zboruri Spațiale (Marshall Space Flight Center) și ca șef al proiectului rachetei Saturn V, care a permis Statelor Unite să lanseze în spațiu nave din seria programului spațial Apollo, care a culminat cu aselenizarea astronautilor în misiunile spațiale Apollo 11, Apollo 12, Apollo 14, Apollo 15, Apollo 16 și Apollo 17. Aici a fost implicat într-un proiect de dezvoltare a tehnologiei spațiale în următorii zece ani. În 1960, Hermann Oberth a lucrat la Convair, în calitate de consultant tehnic, pentru proiectul dezvoltării rachetelor Atlas în Statele Unite. Criza petrolului din 1977 l-a determinat să se concentreze asupra surselor alternative de energie, aceasta ducând la experimentarea și dezvoltarea unei centrale eoliene. Principalele sale activități, după ce s-a retras, au fost însă legate de filosofie. După moartea lui, s-a deschis la Feucht Muzeul Spațial Hermann Oberth, unde cercetările sale și rezultatele lor sunt disponibile publicului. Societatea Hermann Oberth aduce laolaltă oameni de știință, cercetători și astronauti din toată lumea pentru a-i continua opera. A fost ales membru post-mortem al Academiei Române (1991).

Recunoștință românească

Hermann Oberth a vizitat România în anii 1972 și 1974, la invitația Academiei Române. Cu această ocazie i-a fost decernat Ordinul Meritul Științific – clasa I. A primit, de asemenea, titlul de doctor honoris causa al Universității din Cluj.

Căile navigației spațiale, lucrarea sa fundamentală, a văzut lumina tiparului și în limba română, însoțită de biografia acestuia.

De asemenea, la București, la Muzeul Tehnic „Prof. ing. Dimitrie Leonida”, s-a inaugurat o sală muzeală de astronautică (1976), la loc de cinste aflându-se și personalitatea acestui mare inventator și pionier al astronauticii mondiale, cel care, în anul 1935, a lansat la Medias, o rachetă cu combustibil lichid, pentru prima oară în lume.

Un muzeu și un liceu din România, o stradă, îi poartă cu mândrie numele.

Silvia Covaliu, *Sf. Xenia* (Icoană pe sticlă)

CORINA VLAD DIACONESCU

Din Uppsala, cu drag

În ultimii ani am stat mai mult timp în Suedia, la Uppsala. Am descoperit Uppsala treptat, prin plimbări, vizite la muzee și citind despre istoria sa. Este al patrulea centru ca mărime din țară, situat la șaptezeci km de Stockholm.

Nu voi începe cu evocarea Uppsalei academice, istorice și culturale, ci voi face o mărturisire. Când mă aflu aici, sensibilitatea mea pentru muzică mă face să resimt o bucurie permanentă, întrucât, de dimineața până seara, iarnă sau vară, tot orașul îmi pare o scenă imensă, de unde răzbat triluri încântătoare de păsări, dintre cele mai variate.

În jurul clădirilor cresc copaci, iar din loc în loc, păduri de mici dimensiuni oferă cadrul ideal pentru zeci de păsări cântătoare. Am recunoscut mierla și cinteza neagră.

Este un lucru rar și o mare binefacere pentru viața cotidiană să auzi asemenea triluri într-un oraș contemporan. Mă întreb dacă cei care locuiesc aici permanent realizează cât sunt de norocoși să trăiască într-o asemenea ambianță.

Orașul a fost gândit din punct de vedere urbanistic, astfel încât în orice direcție ai vrea să mergi, traversezi parcuri, păduri și spații naturale, însoțit peste tot de cântul vioi al păsărilor.

În al doilea rând, mă impresionează personalitatea suedezilor, seriozitatea lor, în sensul atitudinii permanente de respect față de ceilalți și față de mediul înconjurător. Acestea sunt deprinderi din copilărie. Ei par foarte sobri. Cred că sobrietatea reiese dintr-o discreție înăscută. Acest lucru nu înseamnă că ei nu sunt capabili de a comunica și cu cei pe care nu-i cunosc.

Eu personal sunt nevoită uneori să adresez întrebări în magazin, în stația de autobuz și chiar pe stradă în diferite situații. Toți îmi răspund cu bunăvoință. De curând am avut o scurtă discuție, care mi-a făcut plăcere. Căutând centrul de informare turistică, mutat în alt loc de puțin timp, am ajuns în holul imens al Primăriei din Uppsala. Prima funcționară pe care am abordat-o nu a putut să mă lămurească și a chemat o altă colegă, la fel de amabilă. La cuvintele mele de mulțumire și de scuze că le-am deranjat, am avut parte de un răspuns neașteptat, care mi-a făcut toată ziua frumoasă:

Cum să nu vă răspundem, dacă ați venit la noi cu un asemenea zâmbet!

Tabloul orașului trebuie însă completat cu importanța sa academică, istorică și culturală. Este celebru pentru cea mai veche Universitate din

Scandinavia, fondată în 1477. A rămas și acum un centru universitar cu mii de studenți din toate colțurile pământului.

Numele orașului s-a transformat în renume, datorită istoriei sale, dar și a numeroaselor personalități remarcabile, din diferite domenii, care au trăit aici.

Prima despre care ți se vorbește se cheamă Carl Nilsson Linnaeus (1707-1778), care nu este altul decât cunoscutul naturalist despre care am învățat și eu în anii de liceu, dar cu numele de Charles Linné. El a trăit o mare parte a vieții la Uppsala și este considerat fiu al orașului. Medic, botanist, zoolog, pedagog, Linné este părintele taxonomiei. Tratatul său *Sistema naturae, Sistematica naturii*, pornește de la ideea sa potrivit căreia „studierea naturii dezvăluie ordinea divină a creației, iar misiunea naturalistului este să construiască o clasificare menită să descopere această ordine în univers“.

Metoda sa de sistematizare a plantelor este valabilă și astăzi.

Am aflat și povestea numelui său, interesantă pentru noi, azi. Tânărul Nils a început studiile la Universitatea din Lund în perioada în care în Suedia se putea alege un nume de familie. Viitorul savant a optat pentru un cuvânt latinizat, *linnaeus*, care desemna teiul uriaș, *lind* în suedeză, din curtea casei. Ulterior, a folosit și forma Carl von Linné, după primirea titlului nobiliar. A mai semnat și Karl Linné, Carolus Linnaeus și, desigur, Charles Linné.

Astăzi, reședința sa din Uppsala este muzeu, iar în jurul casei se află cea mai veche grădină botanică din Suedia și alcătuiește un complex cu peste 1300 de variante de plante.

De la savantul suedez au rămas denumiri de plante, precum și un prenume feminin foarte îndrăgit în Suedia, Linnea.

La Uppsala au trăit și alți cercetători renumiți și oameni de cultură, precum Jacob Berzelius, membru fondator al chimiei moderne, astronomul Anders Celsius, Svante Arrhenius, laureat al Premiului Nobel pentru chimie în 1903, regizorul de film Ingmar Bergman și mulți alții.

Universitatea din Uppsala își datorează faima și acestor nume ale căror contribuții la știința și cultura umanității sunt și astăzi deosebit de valoroase. Astfel se explică numărul mare de studenți, masteranzi și doctoranzi, precum și numeroasele Institute de cercetare pentru domenii de vârf ale științei și tehnologiei.

În cadrul Universității, la biblioteca ce poartă numele *Carolina Rediviva*, cea mai mare din Suedia, alături de volumele care pot fi consultate se află expusă o carte prețioasă, unul dintre cele mai celebre manuscrise din lume, *Codex Argenteus, Biblia lui Ulfilas*, traducere a Evangheliilor realizată în sec. al IV-lea. Lucrarea îi aparține episcopului Ulfilas. Din cele 336 pagini, la Uppsala se păstrează 187, scrise pe un pergament subțire, violet, cu cerneală de praf de argint, frumos ornamentate. Se pot spune multe despre acest codex, dar mă opresc doar la explicațiile prof. Lars Munkhammar, istoric la Universitatea din Uppsala, care arată că Ulfilas a trăit și a păstorit

în Dacia, iar pe la mijlocul sec. al IV-lea a întreprins traducerea *Bibliei* în limba goților folosind un alfabet pe care l-a creat în acest scop.

Când te apropii de Uppsala, din oricare parte ai veni, zărești profilate pe cerul albastru turnurile ascuțite ale Catedralei evanghelice luterane în stil gotic, cea mai înaltă din Europa de Nord. Silueta sa impunătoare impresionează la fel de mult ca și ceea ce găsești în interior: lespezile sub care odihnesc regele Gustav I Vassa, Carl von Linné și alte personalități.

Uppsala contemporană, cu clădirile noi ce adăpostesc locuințe, Institute de cercetare, campusuri studențești, trăiește în perfectă armonie cu trecutul său ale cărui urme se văd și astăzi. Distruse de incendiile devastatoare de-a lungul secolelor, castelul din centrul orașului, *Uppsala Slot*, Catedrala, precum și multe alte edificii au fost refăcute și recondiționate, astfel încât, vizitându-le, imaginația fiecăruia e liberă să se plimbe între adevărul istoric și legendă. *Noaptea Valpurgiei*, sărbătoare studențească din 30 aprilie, marcând venirea primăverii, sau legendele despre zeii vikingi, Thor, Odin și Freyr, sunt lucruri despre care vrei să afli cât mai multe.

În partea de nord se află *Gamla Uppsala – Uppsala Veche*, considerată *leagănul națiunii suedeze*. Situl arheologic, muzeul și biserica veche povestesc vizual istoria dinastiei regale suedeze și a vikingilor.

Renumitele rune, răspândite în jurul Universității și al Catedralei, reprezintă o altă mărturie tăcută, dăltuită în piatră, a evenimentelor petrecute cu multe secole în urmă.

Mă opresc uneori în fața unei rune și încerc să descifrez semnele săpate cu greu de cel care s-a străduit să lase dovezi despre faptele importante. Semnele în piatră s-au păstrat peste o mie de ani și vor rămâne acolo pentru totdeauna. Privind, gândul mă poartă uneori la Țebea, localitate din Țara Zarandului, nu departe de Brad, orașul în care am văzut lumina zilei. De ce la Țebea? În copilărie, când mergeam la rudele din partea tatălui, în drum spre casa lor ne opream la o răscruce, în fața unei cruci mari de piatră. Era plină de semne pe care eu nu le înțelegeam. Crucea era una dintre *rugile* lăsate drept mărturie de strămoși despre fapte și oameni. Sunt multe *rugi* la Țebea. Ele au fost căutate și cercetate și de prietenul nostru Dan Liviu Mut, moț din partea locului. Deși nu sunt la fel de vechi precum runele, inscripțiile cu litere chirilice sau *potcoave* de pe *rugi* constituie documente ce durează peste timp și atestă o tradiție mult mai veche a oamenilor de aici de a construi un rezervor de memorie colectivă adresat posterității.

La Uppsala am întâlnit și români. Știam că există o parohie ortodoxă. Am ajuns acolo în ziua de 30 ianuarie 2022, la slujba de hram, închinată Sfinților Trei Ierarhi. Mi-a plăcut tot ceea ce s-a petrecut în acea zi și m-am simțit bine în atmosfera creată cu multă dăruire de preotul Dan Virgil Păcurar.

Am avut bucuria ca slujba de hram să fie oficiată de Preasfinția Sa Episcopul Macarie al Europei de Nord.

Incinta capelei, închiriată de la biserica suedeză, a fost plină. Erau români de toate vârstele și mulți copii. Slujba s-a desfășurat alternativ și cu pasaje în suedeză, astfel am înțeles că erau prezenți și suedezi. Unii botezați, alții care doreau să devină ortodocși.

Cu vorba blândă și înțeleaptă, după predica ce ne-a mers la suflet, Preasfinția Sa Episcopul Macarie a acceptat cu bucurie să primească volumul soțului meu, Mihail Diaconescu, *Istoria literaturii dacoromane*, recunoscând pe copertă pictura maestrului Grigore Popescu-Muscel cu chipul Sfântului Dionisius Exiguul. Mi-a oferit cu mare căldură volumul său de memorii *Amintiri la capătul dorului. 10 ani cu mitropolitul meu Bartolomeu Anania*. Mă impresionează și acum dedicația pe care am primit-o. „Uppsala, 30 ianuarie 2022, de Sfinții Trei Ierarhi, Doamnei profesoare Corina Diaconescu, acest volum de suflet de dragul mitropolitului nostru Bartolomeu”.

După slujbă, am stat de vorbă cu câțiva români și ne-am apropiat sufletește de la început, mânați parcă de nevoia de solidaritate aici, departe de țară. Vorbind despre atenția și blândețea preotului Dan Virgil Păcurar, mi-au rămas în minte cuvintele unei mămici cu patru copii: *Fără părintele, am fi fost pierduți*. Am înțeles că stă de vorbă cu fiecare, se sfătuiesc, se ajută cât și cum pot. Cei care vin duminica la biserică au devenit prieteni și chiar nași de botez ai copiilor nou-născuți.

N-aș putea epuiza toate impresiile despre Uppsala într-o pagină de revistă. Acestea sunt doar câteva dintre gândurile și trăirile mele.

Din Uppsala cu drag, la revedere!

Poem

*Voi continua să scriu,
până ce voi reuși să dau unui copac picioare.*

Coboară dimineața de toamnă peste iarbă

*Coboară dimineața de toamnă peste iarbă,
cupolă peste cupolă, somn peste somn,
în acest miracol care se va sfârși
nici o umbră nu știe când.*

*Eu, calmă, alung leii în toate părțile,
să-mi aducă, dintre creiere, pe cel mai frumos.*

*Mă cuprinde cea mai mare tristețe,
cum stau culcată pe valul cel mai înalt
al înserării, în timp ce soarele*

*își strigă setea de aer,
iar scheletele setea de carne.*

Vine o oră cu carapace și cu șenile

*Vine o oră cu carapace și cu șenile,
vine încet, dar sigur,
șintă îi este capul meu nemișcat.*

Chiar în acea clipă el mă strigă din grădină:

- *Vino să-ți arăt o oră cu carapace și cu șenile.*

*Mă ridic, cu o fracțiune de secundă
înainte ca ora mea cu carapace și cu șenile
să-mi strivească fruntea,*

și mă apropiu de el și-l trag de braț cu putere.

- *Te înșeli, nu vezi că-i o broască țestoasă?,
e o pașnică broască țestoasă.*

*El este puțin nedumerit, apoi zâmbește și
continuă să culeagă cireșe în grădină,
în timp ce ora mea cu carapace și cu șenile*

și ora lui cu carapace și cu șenile,

care abia se mai vedeau,

curgeau într-un timp despre care nimeni nu știe nimic.

Joc de umbre

În volute regale, cu sărituri peste cap,
patinam și nu mai eram decât
o flacără albastră, iar patinoarul,
aripi de fluturi înnodate,
dar tu n-ai cum să știi
câtă grație este în zborul meu,
fiindcă tu nu poți vedea, vai,
în lumina viermuind de omizi,
decât o statuie întâmplătoare
în apa unei cascade,
întrezărită și aceea doar o clipită.

Fiecare frunză e o gură verde

Magnolia își arcui deodată ramurile deasupra casei
și fiecare frunză nu era decât o gură verde,
se auzi apoi o simfonie albastră, foarte tristă,
în timp ce-o flacără înaltă, râul roșu,
cuprinse casa mea în vâlvătăi,
trosnea acoperișul sub limbile de foc
și s-ar fi prăbușit, dacă din gurile acelea verzi,
n-ar fi căzut o ploaie deasă,
sub calmul simfoniei stacojii,
apoi, ca la un semn, au început să cadă
fulgi grei de nea din gurile acelea verzi,
și iepuri albi să vină-n jurul casei
iar după ei lupi fioroși în nesfârșit convoi
și nu era prea mică gura lupului

ca să nu-nghită dintr-odată-un iepure,
nici gurile din ramuri, cele verzi, prea mici,
ca să nu-nghită-n grabă lupii iernii,
sub calmul simfoniei, cea albastră.

E turnul morții verzi, șoptii,
să nu mă înspăimânt,
e turnul morții verzi,
cea mai senină dintre toate și mai nobilă,
precum e simfonia cea albastră.

LINA CODREANU

***Cronica de Salon* – însemnări în trecere și în „marea trecere” – Nicolae Dabija**

Deschisă și prietenoasă, *Cronica de Salon* a stat / stă în așteptarea oaspeților în Casa Codreanu de la Huși. Pe paginile celor trei volume sunt însemnări generoase, creații literare inedite, mărturisiri despre mișcarea ideilor mari și a sentimentelor adânci. *Cronica* – unică în mediul privat – rămâne un fel de martor mut al întâmplărilor și evenimentelor culturale din spațiul hușean, derulate timp de trei decenii (aprilie 1992 – aprilie 2022), la care au participat personalități dinlăuntru și din afara hotarelor Țării, între care poeți, prozatori, critici și istorici literari, epigramiști, editori, ziariști, artiști plastici, compozitori și interpreți, actori ș.a.

Cum drumul ce leagă capitalele celor două țări surori – Chișinău și București – trece Prutul și traversează orașul Huși, devine inerent popasul în Casa Codreanu. Ce simplu și profund nota Grigore Vieru în poemul *Drumul* dedicat prietenului din Huși: „El trece întreg și cald și curat / Prin Huși, prin inima ta”.

Foarte multe notații jurnaliere (peste 150) au plecat din condeii prietenilor basarabeni aflați în trecere ori prezenți activ la diverse momente culturale locale. Menționez câteva nume: acad. Mihai Cimpoi, Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Gheorghe Vodă, Valeriu Matei, Efim Tarlapan, Anatol Codru, Andrei Țurcanu, Leo Butnaru, Andrei Strâmbeanu, Nicolae Rusu, Vasile Șoimaru, Alexandru Bantș, Ion Daghi, Dumitru Gabura, Claudia Partole, Anatol Vidrașcu, Gheorghe Vrăbie, Anatol Chiriac și alții.

După trecerea frontierei Leușeni-Albița urmată de popasul în Huși, drumurile prietenilor se răsfireau în evantai către București, Alba Iulia, Timișoara, Turmu Severin, Bacău, Galați, Vaslui..., pentru că, la întoarcerea din călătorii, acestea să se adune ca într-un snop... tot la Huși. Fiecare însemnare a prietenilor aflați „în trecere” prin oraș, respectiv, la Casa Codreanu și „în marea trecere” prin lume poartă în spate o *poveste* rămasă neștiută în imperiul uitării despre o întrunire culturală, o lansare de carte, o aniversare, o dorită re-vedere prietenească...

Așadar, în cele trei decenii, s-au adunat în *Cronica de Salon* probe de legături prietenoase bazate pe emoții, pe aspirații și interese comune, care ar putea fi de utilitate documentară monografică și celor interesați de istoria literar-culturală din această „mărgioară” românească. Prezint aici însemnări cu încărcătură specială, ce țin de prietenia familiei noastre, în speță Theodor Codreanu, cu personalități ale literaturii și culturii române din Republica

Moldova. Episoade despre alți scriitori vor constitui substanța unor înscrisuri viitoare.

Amicus per anima

Între prietenii basarabeni, Nicolae Dabija este cel mai greu de surprins într-un crochiu fiindcă este protagonistul unor imagini mereu în mișcare. Numele lui era cunoscut atât ca poet, prin debutul editorial – *Ochiul al treilea* (1975), cât și prin postura de redactor-șef al revistei „Literatura și arta”, din mai 1986. Aflat în primul rând al mișcării de rezistență și redeșteptare națională, Nicolae Dabija a luptat fără repaos pentru unitatea neamului și dreptul românilor din Basarabia de a le fi recunoscută istoria, limba română, drapelul, imnul și cultura. Alături de intelectualii de forță ai momentului – Ion Ungureanu, Grigore Vieru, Leonida Lari, Dumitru Matcovschi, Mihai Cimpoi, Vasile Șoimaru, Renata Verejanu ș.a., Nicolae Dabija se distingea ca una din vocile autoritare, cu forță de penetrare în mulțimea cu spiritul amorțit de sovietizarea forțată din RSS Moldovenească. Acțiunile lor revoluționare reprezentau cea mai înaltă formă de conștiință a spiritualității unui neam, cu gândul nu de a se afirma individual, ci de a făuri istorie. Și au făcut-o într-o solidaritate și o îndârjire nebanuite de temuta putere sovietică.

Din spovedaniile sale, am aflat că Poetul a vizitat prima oară România în anul 1987, la invitația scriitorului D. R. Popescu, pe atunci președintele UR. Nu mult după această venire în Țară scria una din cele mai expresive confesiuni lirice: „Doru-mi-i de Dumneavoastră: / Ca unui zid – de o fereastră” (vol. *Aripă sub cămașă*, 1989).

După 1990, călătoriile rutiere ale lui Nicolae Dabija n-au putut ocoli localitatea Huși aflată la o azvârlitură de băț de vama Albița de la Prut. Atmosfera molcomă a orașelului se anima atunci când soseau „frații”, pe care târgoveții voiau să-i cunoască, să le audă vorba. Împrejurul lor se strâneau ciorchine oamenii, că ei nu pridideau să răspundă întrebărilor. O întâmplare de prin anii 1992-1993 păstrează unda buclucașă a confuziei ce domina atunci lumea târgului. Pe platoul „Romarta” ajunseseră Nicolae Dabija împreună cu Grigore Vieru, dar îmbulzeala oamenilor veniți să-i întrebe, să-i vadă ori să le ceară autografe i-a distanțat. Noi eram cu ei, dar nu prezentam interes, căci ne cunoșteau foarte bine. Hușenii auziseră de poezii tribuni, căci „prindeau” cu antene personale postul tv. din Chișinău și, în mai 1990, cu mic cu mare participaseră la „podul de flori” de la granița Albița-Leușeni de la Prut să-și găsească rudele. Nu-i deosebeau foarte atent pe cei doi, încât, ca să nu greșescă, un hușean l-a întrebat pe Dabija:

– Dumneavoastră sunteți Grigore Vieru?

– Nu, nu! Eu sunt Leonida Lari – a răspuns mucalit poetul, spre hazul celor de față.

De-atunci datează unul din autografele poetului: „Fratelui Theodor Codreanu, aproape unicului critic basarabean la ora actuală, pentru că apropie cele două maluri de Prut” (pe placheta *Mierla domesticită*, 1992, 9 sept. '93).

Multe din „trecherile” prin Huși au fost oprii binevenite pentru activitățile la care participau scriitorii, organizate la Biblioteca Municipală „Mihai Ralea”, la Liceul „Cuza Vodă”, la Episcopia Hușilor, la Protopopiatul episcopal. În Casa Codreanu, prezența prietenilor de peste Prut s-a eternizat prin însemnările lăsate în *Cronica de Salon – un alt fel de istorie culturală – manuscrisă*.

De pildă, prima dovadă a prezenței lui Nicolae Dabija (împreună cu Grigore Vieru) în Casa Codreanu este o notație făcută cu peste un sfert de secol în urmă (13 martie 1996), când scriitorul promitea o continuitate a legăturilor culturale cu amfitrionul Theodor Codreanu: „În Casa Codreanu / Promit că și la anul / Veni-voi să-l declin / (Să nu ne fure gerul) / Tot c-un Vieru”.

Întâlnirile par mai rare pentru că cei doi se întâlneau, din fuga mașinii, pe marginea șoselei naționale și, foarte rar, la un ceai în restaurant. Mereu era grăbit poetul, de parcă viața nu-i dădea răgaz și pentru întâlniri prelungi întru sfaturi și confesiuni reciproce. Martoră fiind la întâlnirile cu N. Dabija, am consemnat multe detalii în *Jurnalul* personal pe care le voi corobora cu cele notate de poet în *Cronica de Salon*, dar și cu *dedicațiile* de pe unele cărți dăruite.

Ne-am întâlnit deseori la Chișinău, la diferite întruniri organizate de Uniunea Scriitorilor, recte președintele Mihai Cimpoi, la redacția revistei-tribună *Literatura și arta*, la Centrul Academic Internațional „Eminescu”, la Biblioteca Municipală „B.P. Hașdeu”, acasă la el... De pildă, găsesc în *Jurnal* informații de la o adunare USM (apr. 2003) despre cum Nicolae Dabija pledea pentru „sincronizarea mentalităților” și armonizarea generațiilor („Să nu contrapunem generațiile!”), amendând polemicile sterile din tagma scriitoricească a Chișinăului. Constatase că se scria mult, dar se citea puțin, încât dădea o replică amară celebrului dicton al lui Alecsandri: „«Românul s-a născut poet». Mai bine se naștea cititor”.

La Huși, n-a putut lipsi de la aniversările decenale ale lui Th. Codreanu, căruia îi plăcea să i se adreseze cu „frate”, întrucât satul de baștină purta denumirea *Codreni*, ceea ce e întărit în stihul „io, codrean de la Codreni” (iunie 2014). Aproape niciodată n-a lipsit schimbul de cărți între autori iar autografele vorbesc de la sine despre raportul de „frățietate”: „Fratelui de suflet Theodor Codreanu, care a fost cu Basarabia din vremuri când Prutul mai curgea prin altă țară” (la vol. *În căutarea identității*, 2002). E doar o simplă coincidență, să zicem, dar cei doi „frați” aveau comune idealul re-unirii, apetență artistică, frazare oratorică, prieteni și potrivnici, chiar fizionomie foarte asemănătoare... Devenise înveselitor momentul când,

în Râmnicu Sărat, la dezvelirea bustului poetului Grigore Vieru (mai 2010), unii participanți la eveniment îi confundau.

În panegiricul de la sexagenariat, N. Dabija a menționat că aniversatul a fost între primii care a integrat literatura basarabeană în literatura română conchizând: „De atunci suntem și noi români”. Totodată, considera că orașele mici care au un om precum Theodor Codreanu, care „construiește poduri de-a lungul râului”, nu pot fi *provincii* culturale. Continuitatea acestei remarci s-a concretizat în stihurile inserate în *Cronica de Salon* (2 aprilie 2005):

*Preaplin de floare astăzi ramul
șoptește, un pic sentimental:
cât Hușii au un Th. Codreanu –
nu poate fi oraș provincial.*

Și, întrucât criticul hușean îl integrase ca „poet” în literatura din dreapta Prutului, atunci Dabija l-a consacrat drept „al doilea naș literar în Țară”, cinstindu-l după datină cu „prosopul de nășie” și, ulterior, cu dedicația: „Nașului meu literar Theodor Codreanu, pentru că a «nănașit» întreaga literatură basarabeană, cu dragoste, de la un fin” (pe vol. *Paznic pe înălțimi* din seria *Harta noastră care sângeră*, VII, 2007).

Frecvente tematici străbat nu numai poezia, proza și publicistica lui Dabija. Cine citește dedicațiile (de circumstanță) dăruitorului poate găsi cu ușurință pe altarul cărților primite termeni emblematici despre *Țară*, *neam*, *limbă*, *re-unire*. Pentru Dabija nu au rămas doar monede calpe aceste noțiuni, ci permanent le-a avivat cu gândul penetrării conștiințelor rătăcite / înstrăinate de magma națională.

Urmărind panegiricile și rostirile lui Nicolae Dabija pentru prieteni, în speță pentru criticul hușean, în fapt, în astfel de circumstanțe, Nicolae Dabija își creiona un formidabil autoportret. Aparent calm și îngăduitor, împăcat cu necazurile și înfruntările sterile, publicistul țintea curajos și perseverent rănile ce erodau substanța morală a semenilor. Cea mai mare parte a editorialelor din *Literatura și arta* au rol cathartic în anihilarea trădării, prostiei, lașității și altor tare înrădăcinate de vechiul sistem kaghebigist. „Bătăliile pierdute de politicieni le vor câștiga oamenii de cultură”, rostea convingător la o întrunire culturală din Huși (2005). În martie 2009, când a venit în mod special la prietenul Codreanu ca să se sfătuiască asupra romanului *Tema pentru acasă*, păstra aceeași părere de neclintit:

*Nu ne temem de ruși,
n-o să secere ei lanul,
cât va mai exista la Huși
familia Codreanu.*

Însemnările lui Nicolae Dabija din *Cronică* prefiră în versuri *dragoste plurivalentă*, în care topește ideal, dor, frumusețe morală, adevăr, grațitudine, speranță, noblețe atitudinală și emoție artistică. Fiecare

reprezintă o carte de vizită a sufletului și gândului dabijian și *in nuce* – destinul și spiritualitatea unui neam.

Interesul preocupărilor noastre din acest text nu intră în zona de receptare critică a viziunii artistice a operei lui Nicolae Dabija, ci reface din „așchii de cer” (titlu-flux al editorialului din *Literatura și arta*, apoi al cărții – 1918) un crochiu literar al unuia dintre marii prieteni-frați ai Moldovei de peste Prut din generația „ochiului al treilea” (cum o definea marele critic Mihai Cimpoi în *Istoria literaturii române din Basarabia*).

În prier 2015, la o altă aniversare „rotundă”, identifica zidul de apărare a graiului matern în „orașul dintre vii” și în personalitatea locului care, aidoma poetului, „arde” pentru Basarabia:

*La Huși, lângă aceste dealuri de dor,
zic, aici unde Limba ni-i reazem și scut:
să trăiască ani mulți Theodor,
Codreanu celor două maluri de Prut.*

Un crochiu versificat din *Cronica de Salon* constituie ultima adnotare pre-pandemică și corespunde participării scriitorului Nicolae Dabija la aniversarea subsemnatei (23 noiembrie 2019): „Aș putea spune despre Codreanu Lina, / pentru cei care-o știu, să priceapă, / că ea e ca albina / care adună miere, / dar – și înțepă”. Cred că a fost și ultima prezență în Huși, orașul cel mai aproape de Basarabia, de unde se poate auzi limpede „dorul și suspinul ei”, ca să fie povestite și altora.

În mod cert, marii artiști nu mor niciodată, ei rămân o prezență „vie” pentru urmași, fie prietenii, fie răuvoitorii lor. Dacă verbul românismului din Basarabia, la sfârșitul abrupt al vieții lui Vieru (ianuarie 2009), a fost preluat de Nicolae Dabija, cu certitudine că, după dispariția la fel de dureroasă a lui Nicolae Dabija (martie 2021), acesta își păstrează ferveța în laboratoarele literare ale urmașilor: acad. Mihai Cimpoi, Iulian Filip, Valeriu Matei, Arcadie Suceveanu, Traian Vasilcău ș.a. Cât privește apariția revistei cu rang instituțional *Literatura și arta*, aceasta continuă prin devotamentul poetei Doina Dabija (fiica scriitorului) și al prietenilor literați.

1996, Huși.
Theodor Codreanu,
Mihai Cimpoi,
Nicolae Dabija.

2009, Huși. Întâlnire de lucru despre romanul dabijian – *Tema pentru acasă* și primirea binecuvântării arh. Mina Dobzeu, rudă prin alianță, în chilie la Episcopia Hușilor.

2010, Râmnicu Sărat. „Frații” Nicolae Dabija și Theodor Codreanu.

2013, Iași. Lina Codreanu
împreună cu Nicolae
Dabija.

2019, Protopopiatul din
orașul Huși – participarea
poetului la aniversarea
scriitoarei Lina Codreanu.

Cu Doru Dinu Glăvan, la Bolintin, 2020

Nicolae Dan Frunteleată

Mare pierdere pentru literatura și cultura română de azi.

A fost un stâlp de sprijin al valorilor noastre fundamentale în ceea ce privește identitatea, credința și neamul. Poet de excepție dăruit de Dumnezeu cu „har peste har”, cum zice Sf. Ap. Pavel. Om de caracter și omenie, un model ca o candelă luminând drumul înainte pentru generațiile de după el, model atât de necesar astăzi când confuzia valorică afectează grav modul adecvat în care trebuie înțeleasă lumea, viața, locul și rostul nostru aici.

Opera și viața lui pot fi socotite un îndreptar în acest sens.

L-am iubit și respectat nemăsurat.

Sincere condoleanțe familiei.

Dumnezeu să îi odihnească sufletul cu dreptii Săi.

Veșnică să îi fie pomenirea.

Theodor Damian

New York

ELENA LILIANA POPESCU

Semnificația icoanei, temă de cercetare și de reflecție

Implicațiile spirituale ale teologiei icoanei – acesta este titlul volumului elaborat de cercetătorul în domeniul teologiei, părintele Profesor Dr. Theodor Damian (volum publicat în ediția a II-a la Editura Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2017, prefăcut de I.P.S. Dr. Teodosie Petrescu, Arhiepiscopul Tomisului). Volumul a rezultat din continuarea studiului întreprins pentru realizarea tezei sale de doctorat, aceasta fiind completată prin lărgirea bazei bibliografice de specialitate, prin experiența științifică a cercetătorului acumulată în anii care au urmat susținerii tezei, prin experiența profesională exercitată cu pasiune și har, prin experiența spirituală a autorului.

O temă care atrage prin profunzimea ei, prin misterul rămas intact în urma studiilor existente ce se pot constitui în vaste surse bibliografice, fiecare din ele urmărind să pătrundă semnificația reală a icoanei, să ajungă în zonele esenței acestui fenomen. O temă dificilă, dar care nu a constituit pentru profesorul Theodor Damian decât o nouă posibilitate de a se întrece cu sine, pentru a-și dovedi că poate să treacă cu succes această probă.

Mă voi referi doar la câteva aspecte prezentate în volumul de față, legate de tema tratată, din punctul de vedere al unui cititor atent care, într-un timp relativ scurt în care l-a avut la dispoziție, a reușit să realizeze cât de important este studiul teologiei icoanei prin implicațiile spirituale ale acesteia în viața de zi cu zi, să remarce fluiditatea exprimării datorate scriitorului Damian, de care nu este străin poetul Damian și bineînțeles omul Damian. Pentru că fiecare din aceste ipostaze diferite în care se situează acest suflet ales și-au spus cuvântul în alcătuirea acestui volum.

Având în vedere studiul semnificației icoanei în cadrul societății contemporane, dar și al societății în general, în prima parte a cărții este prezentat fundamentul biblic și doctrinar al icoanei, ce constă în învățătura

hristologică a Bisericii ortodoxe; se analizează apoi spiritualitatea și caracterul mistic al acestui concept, având în vedere studiul relațiilor icoană – tăcere, icoană – pelerinaj, icoană – trăirea launtrică, icoană – comuniune, etc. Societatea, în general, este privită prin prisma analizei atente și a observațiilor avizate ale unor personalități de prim rang din diverse profesii, domenii de activitate, locuri și timpuri, toate având ca temă comună „spiritualitatea icoanei”. Vom da pe parcurs câteva exemple din citatele care, fără să abunde în volum, sunt alese cu atenție și bine plasate în text, astfel încât să completeze, prin profunzimea și totodată prin simplitatea lor, textul propriu-zis. Astfel, Oscar Wilde, rezumă ironic izvorul suferinței la lipsa cunoașterii: „în lume există doar două tragedii, una constă în aceea că omul nu poate obține ceea ce dorește, cealaltă în faptul că el obține ceea ce dorește. Aceasta din urmă este tragedia reală”.

Se remarcă, spune autorul, în contextul interesului reînnoit în studiul icoanei, o tendință de revenire la vechile valori creștine în care rolul imaginii este reexaminat și revalorificat. Icoana este imagine, dar nu orice imagine, ci imaginea, fața nevăzută a invizibilului. O imagine în fața căreia, în starea de golire a minții de gânduri, în starea de meditație și de contemplare, poți intra în legătură esențială cu Ființa însăși.

Icoana, ca imagine sfântă, și contemplarea, „mă ajută să mă strâng din dispersie, să mă adun în mine însumi, pentru marea întâlnire pentru dialogul esențial”, realizează autorul. Pentru această întâlnire, Dumnezeu este deja acolo, înlăuntru, așa cum spune Fericitul Augustin: „Eu am fost afară și Tu, Doamne, înlăuntru meu”.

Icoana constituie o cale prin care omul poate conștientiza faptul că el este chipul lui Dumnezeu. Tot Fericitul Augustin spune: „Cel ce nu este spiritual până și în carnea sa, este carnal până și în spiritul său”.

Icoana ca revelație, ca instrument al revelației divine, constituie acea parte a mesajului divin exprimată prin tăcere, sau tăcerea înglobată cuvântului divin, care nu înseamnă altceva decât elocvență perpetuă.

Revelația mai înseamnă și smerenie. Sfântul Grigore de Nisa afirmă că „smerenia lui Dumnezeu este exercițiul puterii supra-abundente în creație”. Smerenia divină este modelul divin de smerenie.

Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „Căci Tu Doamne ești inefabil, incomprehensibil de către gândire, invizibil și existând mereu și fiind mereu același”.

În tăcerea gândurilor, inspirată de tăcerea icoanei, întâlnirea fundamentală se poate realiza în deplinătatea ei la capătul pelerinajului către tine însuși.

În volum, ne împărtășește din experiența sa spirituală și Thomas Aquinas: „Viața consacrată păcii interioare este cea mai înaltă formă a activității omenești”.

Contemplarea, mai înseamnă, pornind de la semnificația cuvântului grecesc *Theoria*: „a vedea pe cel care vede”. În Noul Testament se spune: „Fericiți cei cu inima curată, căci aceia vor vedea pe Dumnezeu”.

Toate aceste afirmații din învățătura creștin ortodoxă, izvorâte dintr-o cunoaștere autentică, merg în aceeași direcție și oferă o cale de urmat pentru cel care caută.

Tăcerea icoanei predispune la interiorizare, ajută sufletul să se reculeagă, să se adune întru el însuși, să fie aici și acum. Prin contemplare, icoana ca imagine fizică devine imagine vie a smereniei, a iubirii și a păcii, identificându-se cu prototipul. Icoana devine pelerinaj și rugăciune, cale prin care mintea coboară în inima omului, acolo unde Dumnezeu îl așteaptă și îi vorbește. Rolul inimii ca punct de plecare, vehicul și punct final, în procesul cunoașterii de sine, este fundamental.

Pelerinajul mai înseamnă și tăcere, deoarece dorul arzător de Dumnezeu, care constituie impulsul pelerinajului, te aduce în cel mai tainic loc al inimii, acolo unde se manifestă tăcerea, sau altfel, unde cuvântul se exprimă prin tăcere.

L-am cunoscut pe editorul Damian cu ani în urmă, când mi-a publicat pentru prima oară poezii în revista *Lumină Lină-Gracious Light*, revistă al cărei colaborator permanent am devenit ulterior. Poeziile publicate treptat în numerele revistei s-au încheat într-un volum, cu titlu predestinat călătoriei, *Pelerin*, publicat în 2003 la editura Dacia din București. Volumul a fost lansat în premieră în cadrul Cenaclului literar „Mihai Eminescu” din New York, al Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, condus de poetul Theodor Damian, apoi a fost publicat, în versiunea spaniolă a cunoscutului traducător Joaquin Garrigós, de Editura Empireuma din Spania și prezentat recent în cadrul târgului de carte de la Madrid.

Când am ajuns în New York, nu l-am întâlnit pe editor, așa cum mă așteptam, ci pe părintele Damian, care era în plină oficiere a slujbei de Florii, și am remarcat dăruirea cu care practică serviciul divin, căldura, simplitatea și modul natural în care se adresează oamenilor, mânuind cu har cuvintele pentru a reda ceea ce vroia să spună, astfel încât fiecare persoană dintre cele aflate în biserica arhiplină, să înțeleagă ceea ce poate, potrivit experienței sale de viață, gradului de cultură, vârstei, stării sufletești în acel moment. L-am cunoscut apoi pe omul Damian, în mijlocul oamenilor, românilor stabiliți în New York, sau cei aflați în trecere și întâmpinați cu căldură, ca într-o familie, în întâlnirea care a urmat slujbei. Apoi, treptat, l-am descoperit pe prietenul Damian. Volumul de față ne descoperă profesorul și teologul.

RODICA GABRIELA CHIRA

Cântecul iubirii în spațiul românesc

Adrian Lesenciuc, *Balada*, Editura Creator, Brașov, 2020.

La ultima întâlnire a Cenaclului „Mircea Eliade” din Denver, Colorado, cenaclu organizat de comunitatea română de acolo și care a sărbătorit zece ani de existență, invitat de onoare a fost Părintele Constantin Necula de la Sibiu. Chipul său luminos a apărut în încăperea locuinței sale ce servește acum și drept sediu al întâlnirilor online, al interviurilor cu diverși invitați pentru emisiunile de pe portalul creștin-ortodox

Doxologia.ro.

Printre altele, Părintele Necula a spus câte ceva despre romanul *Balada*, roman despre care auzeam pentru întâia oară, deși fusese editat cu un an înainte. L-am descoperit cu bucurie.

Ce comoară ne-a dăruit Adrian Lesenciuc! Puține cărți ajung să-ți pătrundă în suflet, să te mângâie, să te îmbărbăteze, să te facă să-ți iubești neamul! Târziu l-am descoperit pe Matei Vișniec, și el bucovinean, care, cu mare iubire de țară și neam, în scrierile sale, te plasează corect și lucid în contemporaneitate. Adrian Lesenciuc face ca trecutul să devină prezent. Te introduce într-o lume dureros de dulce, o lume plină de iubire. Suferința se mlădiază, e ca o salcie care se pleacă, plină de tristețe, să te mângâie, să-ți transmită că înțelege și rostul bolirii. Poate, prin scriitură, are ceva din farmecul romanelor *Zuleiha deschide ochii* sau *Copiii de pe Volga* de Guzel Iahina, și ele de dată recentă. Adrian Lesenciuc descrie însă sufletul românului. Îl descrie ca pe un cântec, un cântec în care se regăsesc, deopotrivă, bucuria și suferința unei familii, împletite cu bucuria și suferința neamului într-un elogiu adus iubirii de neam. Cum poți descrie un cântec fără note muzicale? Cu talent poetic și multă dăruire, Adrian Lesenciuc reușește. Reușește prin blândețea cuvântului, prin blândețea imaginilor, prin iubirea pentru țara aceasta, pentru neamul românesc. Nu e umbră de răutate în cele descrise. Suferința care te mistuie e un dat pe care îl primești așa cum vine, fără revoltă, păstrându-ți sufletul curat.

Iubirea. Iubirea de țară, iubirea de neam, iubirea de oameni, iubirea față de un bărbat sau o femeie, iubirea față de familie, iubirea de Dumnezeu. Cum spune părintele Iraclie, tatăl lui Ciprian, ca să fie depline, ele trebuie

împletite, una fără alta nu creează un om întreg. Cum să-ți iubești mai mult familia decât țara, femeia decât copiii?

Cuvintele din romanul lui Adrian Lesenciuc cântă, cântă românește, cântă în româneasca profundă, cea care respectă celelalte nații, dar își vrea libertatea de a fi ea însăși, de a aduce fărâma ei de autenticitate printre celelalte popoare, de a contribui la armonia universală. Serbarea de la Putna, organizată la inițiativa lui Mihai Eminescu prin „Proiectul de program pentru serbarea națională la mormântul lui Ștefan cel Mare”, realizat în anul 1871, de Sfânta Maria Mare, la vremea când poetul neamului avea 21 de ani, este evocată prin însăși vocea poetului, în capitolul VI, „Despre cântecul care acoperă orice urlet” al primei cărți. Prin ce coincidență, oare, coincidență legată, evident, de apariția romanului *Balada*, la 15 august 2021, s-au sărbătorit 150 de ani de la evenimentul evocat, prin discursul Academicianului Ioan Aurel Pop?¹

Câtă finețe în descrierea sentimentelor, a pomirilor firești omului! Ceva ce rareori se întâlnește în literatura zilelor noastre. Iubirea față de soție la un preot, iubirea cărnii și a sângelui trece și ea în sângele neamului, căci se cuvine să-și aducă și el, ca om, contribuția la sângele nației. Revenind la iubirea cărnii, descrierea m-a făcut să mă întreb cum se poate împleni menirea proțească cu ceastălaltă, lumească. Am înțeles că, prin sfânta împărtășanie, trupul și sângele Domnului, materializat în pâine și vin, se întâlnește cu trupul și sângele celui ce se învrednicește a-l primi. Când cele două se întâlnesc, în timp, prin râvnă duhovnicească, frumusețea și bunătatea ne transformă, ne curăță, ne purifică.

A fost nevoie să vină peste noi aceste vremuri tulburi spre a resimți iubirea de neam și bucuria de a fi român? A fost nevoie de toate acestea pentru ca *Balada* lui Porumbescu să reînvie în sufletul meu?

Întotdeauna în spațiul românesc au trăit mai multe neamuri, dar e important că se subliniază în acest roman spiritul acestora, cum se simt ele împreună, ce poate aduce fiecare spre a crea înțelegere, bună conviețuire. Ciprian Porumbescu însuși este rezultatul înrudirii dintre români și polonezi: „Și tata mi-a zis despre sângele meu polon și după mamă, din neam de Klodnicki, și după el, din neam de Golembiowski, dar mi-a zis că sângele e de multe ori doar pretext de dispută. [...] Eu mă simt român, chiar dacă numele meu polonez mi-a fost și salvator și băgător în belele. Dar n-am nimic

¹ Discursul Acad, Ioan Aurel Pop rostit la praznicul Adormirii Maicii Domnului, la Mănăstirea Putna, în cadrul manifestărilor aniversare „Serbarea de la Putna – 150. Continuitatea unui ideal”. Discursul este disponibil online, <https://www.youtube.com/watch?v=yw0MAaqZ1NQ>. A se vedea și <https://www.serbareputna150.ro/>. Evenimentul evocat în roman este de o deosebită importanță, la el au participat ca organizatori, și Ioan Slavici, Iraelie și Ciprian Porumbescu și a însemnat definirea idealului unității naționale. Serbarea de la Putna din 2021 a fost pusă sub autoritatea culturală a Academiei Române.

a zice nici împotriva polonilor, cum n-am nimic împotriva huțurilor, sau rutenilor, sau evreilor, sau nemților. Ba nici împotriva țiganilor n-am. Cu toate astea, eu știu că pământul acesta e românesc și, indiferent care mi-e sângele, eu tot român mă voi simți și în ultima clipă a vieții mele” (p. 67).

Putem spune că, prin înrudirea mamei sale cu familia Golembiovski (Porumbescu), Adrian Lesenciuc s-a învrednicit cu misiunea continuării mesajului transmis în veacul al XIX-lea de înaintași? Autorul romanului *Balada* ne învață că suferința, sacrificul capătă sens doar dacă prin ele ne îndeplinim misiunea care ne-a fost încredințată înainte de-a veni pe lume. Altfel, viața noastră este în van. Ai adus pe lume copii, dar i-ai conceput pentru că ai iubit, pentru că momentele acelea te-au ajutat să mergi mai departe. Avem îndoieli, avem temeri, dar nu dăm înapoi. Cum altfel ar fi putut suporta Părintele Iraclie ca, dintre cei nouă copii pe care i-a avut, treptat, până la nici șaiszeci de ani, să rămână cu mintea și sufletul întregi fără șapte din ei și fără soție?

Cele două cărți ale romanului, fiecare cu câte opt capitole, ca într-o cifră a destinului, vorbesc, pe rând, despre destinul familiei lui Ciprian, despre maturitatea tatălui, apoi despre trecerea la maturitate a fiului Ciprian, amândoi lăsându-se purtați de vocea sângelui și a iubirii, manifestate prin cuvânt la tată, prin cânt la fiu. Numai ce se face în iubire, din iubire și întru iubire, durează.

MARIANA FLOAREA

Nocturnă

*Și luna, haotice brațe-alungind
în largul căror străzi?
Ce rest de amintire, ce labirint?
Și stelele-și întorc privirea
spre desolatul gest, ce-l fac copacii
când ireali, în legănat umbre,
mănunchiuri de singurătate își întind.*

NICOLE SMITH

Theodor Damian: un nou volum de poezii

Perioada pandemiei a fost o vreme de frustrare, de împingere a oamenilor spre periferia vieții sociale și profesionale, totuși, din punct de vedere spiritual, în multe cazuri, aceasta a fost productivă tocmai datorită faptului că oamenii s-au apropiat mai mult de Dumnezeu și de ei înșiși.

În acest context au apărut mai multe producții literare, iar în cadrul comunității românești din New York se numără și cea a Pr. Theodor Damian care a publicat volumul *Poemele de la Maria Eich* (Ed. Timpul, Iași, 2021; prefața semnată de Theodor Codreanu, 166 pp.).

Volumul a fost lansat în ședința a cinaclului literar „M. Eminescu” duminică 10 aprilie 2022, la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” din Astoria, New York, după Sfânta Liturghie.

După deschiderea lucrărilor scriitoarea Adina Dabija a evocat opera literară a lui Theodor Damian și a accentuat modul cum valorile spirituale creștine sunt reflectate în aceasta, exemplificând cu citate reprezentative din volumul în discuție.

La rândul ei, poeta Valentina Ciaprazi s-a axat pe caracterul psihologic al poeziei autorului lansat în ceea ce privește impactul mesajului poetic asupra cititorului. De asemenea, a remarcat modul în care Theodor Damian a cultivat creația literară prin cenaclu și prin revista *Lumină lină* între scriitorii români din New York, fie ei debutanți sau pe trepte mai înalte ale consacrării literare.

Criticul și istoricul literar M. N. Rusu, în stilul său caracteristic, a plasat poezia acestui volum atât în contextul operei literare a lui Theodor Damian cât și în contextul mai general al literaturii române de factură creștină mai mult sau mai puțin vizibilă în care au fost publicate lucrări de acest gen.

Theodor Damian a explicat împrejurările în care a scris aceste poezii, aflându-se pentru cinci luni blocat în Germania în anul 2020 și când în luna mai, seară de seară, a participat la slujbele deschise, în aer liber, de la Mănăstirea Maria Eich de lângă Munchen.

Au mai luat cuvântul: doamnele Angela Cawog, Lia Lungu și DI Flaviu Rîțiu.

Comentariile pe marginea acestui volum au continuat la tradiționala și binevenita recepție.

Triplă sărbătoare în zi de mai

Duminică, 8 mai 2022, după Sfânta Liturghie, s-a celebrat la Biserica „Sf. Ap Petru și Pavel” din Astoria, New York, întreitul eveniment dedicat Zilei Independenței României, Zilei Monarhiei și Zilei mamei (după tradiția americană).

Preotul paroh Th. Damian a anunțat evenimentele și a dat cuvântul Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea care, cu un simț oratoric ales, a vorbit despre primele două, Independența României și Ziua Monarhiei.

Prof. Tsaganea a explicat cum începutul sec. al XIX-lea pentru popoarele Europei, s-a caracterizat prin războaie care aveau drept scop obținerea independenței, formarea statului național, suveran și unitar.

A explicat de asemenea și noțiunea de naționalism și legătura lui cu romantismul aceleiași perioade, după care a evocat personalitatea principelui Carol de Hohenzollern, care a fost ales domnitor al celor două principate unite, accentuând felul în care a luptat pentru interesele României, în 10 mai 1877 semnând actul de Independență a României. El a devenit astfel rege încoronat în 1881, iar Moldova și Muntenia regat.

Prof. Doru Tsaganea a oferit detalii cu privire la modul în care Monarhia a adus un alt statut internațional României, precizând că moștenirea lui Carol I pentru România a constat în faptul că s-a obținut independența Dobrogei care a redevenit românească, s-au construit căi ferate, s-a înființat Academia Română, s-a scris constituția și a apărut moneda leu, Carol I sprijinind artele și cultura, elita culturală românească fiind apreciată de familia regală în mod deosebit.

Prelegerea Prof. doru Tsaganea a fost urmată de prezentarea în cadrul Cenaclului literar „M. Eminescu” a trilogiei Pr. Aurel Sas din Michigan, intitulată *Iubirea Sf. Treimi în trei arătări: Tatăl, Fiul și Sf. Duh spre mântuirea lumii*, mai precis, vol. I *Dumnezeu Tatăl este iubire*, vol. II *Dumnezeu Fiul este iubire*, vol. III *Dumnezeu Duhul sfânt este iubire* (Ed. Andreiană, Sibiu, 2020). După ce pr. paroh Th. Damian l-a prezentat pe invitatul Cenaclului și al comunității, acesta a explicat în detaliu conținutul volumelor, continuitatea cu celelalte cărți teologice publicate tot la editura Andreiană din Sibiu și rostul lor precis în viața duhovnicească a credincioșilor.

În partea a treia a programului s-au recitat poezii dedicate mamei, din poezi clasici și moderni. Au recitat Pr. Aurel Sas, Pr. Theodor Damian, Dl Corneliu Bălașa, doamnele Angela Cawog, Nicole Smith și Elena Mitru (din creația personală). Îndrăgita interpretă Lia Lungu, cu vocea ei minunată, a cântat un potpuri despre mamă.

Artista basarabeană Maria Grecu a cântat de asemenea câteva piese dedicate imaginii mamei.

Pr. Th. Damian a mulțumit colaboratorilor și celor prezenți în biserică după care a urmat tradiționala receptie.

N.S.

Theodor Damian, *Glose evanghelice*

Zi binecuvântată de duminică (12 iunie 2022), împodobită de o nouă întrunire a Cenaclului literar „M. Eminescu” la biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” din New York, după Sf. Slujbă, când a avut loc lansarea volumului *Glose evanghelice: meditații la duminicile de peste an* (Ed. Doxologia, Iași, 2021) de Pr. Theodor Damian, volum prefătat de IPS Dr. Nicolae Condrea, Mitropolitul ortodox român al celor două Americi.

Părintele, ca președinte fondator al Cenaclului, a deschis ședința prezentând pe cei trei profesori care au vorbit despre noua sa carte, Doru Tsaganea, Valentina Ciaprazi și Flaviu Rîțiu.

În prezentarea sa, Prof. Doru Tsaganea a vorbit despre valoarea teologică și morală a meditațiilor, despre logica umană și logica divină la care autorul se referă în unele din predicile sale, despre raportul dintre credință și acțiunea concretă din viața de zi cu zi a credinciosului. El a considerat volumul ca o lucrare de referință în domeniu ce nu trebuie să lipsească din bibliotecile instituțiilor de învățământ teologic și care ar trebui să devină bibliografie obligatorie în predarea omileticii în aceste instituții.

În intervenția sa, Prof. Valentin Ciaprazi a explicat noțiunea „glosă” din punct de vedere etimologic, dar și potrivit sensurilor primite în decursul timpului. Ea s-a centrat pe două predici din volum scoțând în evidență interpretări interesante pe care autorul le face la textele evanghelice ale duminicilor respective accentuând două idei principale: Duhul Sfânt ca hrană pentru suflet și moartea ca somn.

Prof. Flaviu Rîțiu, pornind de la noțiunile de eternitate și viață veșnică, aflate peste tot în volum, a făcut interesante incursiuni în fizica cuantică subliniind compatibilitatea dintre religie și știință, raportul de continuitate dintre ele, contrar concepțiilor unor timpuri trecute care considerau aceste două domenii ca fiind antagoniste.

În final, autorul cărții a adus cuvenitele mulțumiri atât vorbitorilor cât și participanților, invitând audiența să continue discuțiile la recepția tradițională și oferind autografe celor care au dorit să aibă volumul.

N.S.

Bianca Bogdana Iuga în Cenaclul literar din New York

Duminică 19 iunie 2022, după Sf. Liturghie, în contextul comemorării lui Mihai Eminescu (133 de ani de la trecerea la Domnul) printr-un parastas special și un scurt program artistic (îndrăgita cântăreață Lia Lungu a interpretat câteva melodii pe versurile marelui poet român iar Dr. Napoleon Săvescu a prezentat un cântec dedicat lui Eminescu – versuri Napoleon Săvescu, muzica, formația Amor din New York), a avut loc la Biserica „Sf.

Ap. Petru și Pavel” din New York o întrunire a Cenaclului literar „M. Eminescu” pentru lansarea volumului *Sfântul Alexis Toth, mărturisitor și apărător al ortodoxiei în America* (Ed. Dragoș Vodă, Cluj-Napoca, 2022) al doctorandei Bianca Bogdana Iuga sosită de la Cluj, volum prefațat de I.P.S. Andrei, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolit al Clujului, Maramureșului și Sălajului, și postfațat de Pr. Theodor Damian.

Părintele Damian a făcut o amplă prezentare a performanțelor academice ale Biancăi Iuga (două facultăți și un masterat la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, în prezent urmând cursuri de doctorat) dar și ale tatălui ei, distinsul istoric Vasile Iuga de Săliște, arătând audienței trei volume absolut impunătoare atât prin conținut cât și prin format, ale lucrării intitulate *Enciclopedia făuritorilor Marii Uniri*, lucrare realizată de Vasile Iuga de Săliște și Bianca Bogdana Iuga.

Trecând la prezentarea cărții Biancăi Iuga despre Sf. Alexis Toth, Theodor Damian a scos în evidență unicitatea acestui volum, tipul de cercetare și documentare pe care autoarea a trebuit să le facă, a apreciat stilul clar, precis, angajant și elegant abordat și a considerat volumul drept o importantă și semnificativă contribuție a autoarei în domeniul istoriei misiunii Bisericii Ortodoxe pe continentul nord-american.

Dr. Napoleon Săvescu, în cuvântul său, s-a referit în special la biografia lui Alexis Toth dar și la motivele pentru care acesta a trecut aici în America de la greco-catolicism la ortodoxie.

Prof. Valentina Ciaprazi a comentat apoi volumul atât din punct de vedere al formatului, cât și din cel al subtitlului, accentuând semnificațiile speciale ale termenilor cheie de aici. A apreciat de asemenea structura lucrării, vocabularul adecvat, ilustrația și bibliografia.

Dr. Flaviu Rișiu s-a axat în comentariul său pe istoria greco-catolicismului, a Uniației din Transilvania, legăturile acestuia cu biserica Romano-catolică și pe felul cum s-au reflectat acestea în viața lui Alexis Toth, la început pozitiv prin școlile urmate și apoi negativ prin ruperea de tradiția uniată.

În cuvântul ei de mulțumire, Bianca Iuga a reamintit faptul că Alexis Toth a fost văr primar după mamă, cu Pr. Dr. Vasile Lucaciu, supranumit „leul de la Șișești”, personalitate de prim rang în mișcarea de emancipare a românilor din Transilvania.

Pr. Theodor Damian, președintele Cenaclului literar, a mulțumit de asemenea tuturor celor prezenți invitându-i la obișnuita recepție precum și la luarea de autografe de la autoarea invitată.

N.S.

Celălalt/ceialți Cioran

Colocviul internațional „Emil Cioran”, ediția a XXVIII-a, desfășurat la Rășinari între 1-3 iulie 2022, sub bagheta energică și inimioasă a neobositei doamne profesor Anca Sîrghie, a fost organizat de Primăria Rășinari, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din România – Filiala Sibiu, Liga Culturală Sibiu, Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România și Asociația „Rășinari – Confluente europene”.

Așadar, pe 1 iulie, după slujba de comemorare a gânditorului la Biserica Sfânta Treime și momentul de reculegere la mormântul familiei Cioran, a avut loc deschiderea Colocviului, cu discursul de bun venit al domnului ing. Bucur Bogdan, primar al comunei Rășinari, și al domnului Ioan Radu Văcărescu, PreședinteleUSR - Filiala Sibiu, care a înmănat PremiileUSR- Filiala Sibiu (Premiul pentru debut - Simona Șerban, Premiul pentru *Opera omnia* - Ioan Barbu) și Premiile „Emil Cioran” (Simona Modreanu și Ion Dur). În continuarea preambulului, doamna Anca Sîrghie a prezentat volumul *Caiete Cioran, ediția 2021*, care reunește contribuțiile prezentate la ediția anterioară a colocviului, dar și, în premieră, fotografiile de la eveniment, precum și ecouri și comentarii venite din toate colțurile lumii.

Colocviul propriu-zis a început cu o scurtă intervenție a renumitului profesor și teatrolog George Banu, care l-a evocat pe *Celălalt Cioran*, cel destins, șugubăț, iubitor de vorbe de duh, companion plăcut și amabil, ludic și profund, timid și înfocat, preocupat de cele mai grave chestiuni existențiale sau lingvistice, dar și amator de bârfe și povești umane. De fapt, așa cum aveam să descoperim pe parcursul lucrărilor colocviului, ideea eului multiplu, a fracturii identitare revelată de scriitură, a non coincidenței cu sine și a alunecării printre etichetele monovalente, cu care exegeza a încercat să-l încorseteze, s-a impus firesc și argumentat. Ioan Radu Văcărescu (Sibiu) ne amintește, în *Așteptându-l pe Cioran*, de cele două articole publicate de filosof în Franța, în 1943, în cotidianul “Comedia”, *Despre Eminescu și Secretele sufletului românesc*, în care acesta adastă asupra intraductibilului și sofisticatului „dor”, ca trecere prin și dincolo de prezent. Simona Modreanu (Iași) se întreabă retoric: *Și dacă timpul n-ar exista?*, evidențiind surprinzătoare intuiții cioraniene care se întâlnesc cu unele dintre cele mai recente și îndrăznețe descoperiri ale științei contemporane în privința caracterului non esențial și non necesar al timpului în ecuațiile universale și umane. De departe, dar cald prezent prin mijlocirea tehnologiei, ca mulți alți invitați, de altfel, Constantin Zaharia (Paris) s-a oprit asupra *Discursului ironiei la Cioran, între umor și abnegație*, decorticând trepte și nuanțe în ironia și umorul cioranian, îndeosebi în balansul permanent între ironia tragică a ființei lucide în fața degringoladei creației în Istorie și autoironia, care l-a salvat de patos și iluzii. Ada Stuparu (Craiova) punctează, în

„Schimbarea la față a României”, *considerații stilistice*, faptul că filosoful rășinărean a fost și – dacă nu chiar în primul rând – un mare scriitor, cu un registru lexical bogat metaforizat și cu un simț al limbii, române în speță, de o acuitate elaborată și doldora de finețuri. Ion Dur (Sibiu) pornește de la același controversat volum, *Schimbarea la față a României*, pentru a dezvolta o reflecție puternic contextualizată despre *Virusul libertății și Rusia, sau trecutul rus și prezentul mereu sovietic*, comparând manuscrisul original al cărții și textul final publicat, acesta din urmă cu numeroase și grave omisiuni ce amputează în bună măsură sensul unor reflecții perfect valabile și astăzi. Urmează intervențiile a doi remarcabili cercetători de la Institutul de Filosofie din București. Mai întâi, Marius Dobre propune o ipoteză psihanalitică în ceea ce-l privește pe *Cioran și renegarea identității etnice*, apropiindu-se cu finețe de o zonă abisală a ființei, de tulburare sentimentului propriei valori, corolar al rușinii colective și individuale de a fi român, dar și de complicatele meandre ale dorului de Rășinari și implicit de țara natală. În continuare, Claudiu Baciuc ne oferă o analiză comparativă a *Ideii de adevăr și istorie la Cioran și Hegel*, din perspectiva legilor eterne în istorie (pe care Cioran le neagă) și a raportării diferite la individ și la rolul său ontologic. Maria-Daniela Pănăzan (Sibiu) își situează intervenția *Între Demiurgul cel Rău și Demiurgul cel Bun*, argumentând că totul este de esență religioasă la Cioran și că Dumnezeu și singurătatea sunt doar pretexte de dialog. Ana Grama (Sibiu) s-a ocupat de *Emilia Cioran, studentă preferată a profesorului Nicolae Iorga la Universitatea din București*, un inedit material de cercetare istoriografică, inserând-o pe traducătoare, membră a familiei Cioran, în procesul evoluției instituțiilor de învățământ superior ale vremii. Ziua întâi a colocviului se încheie cu prezentarea, de către Ioan Radu Văcărescu, a unui volum de teatru, *Cioran – tragedii prevăzute. Triptic dramatic*, semnat de Cornel Teulea. Mihai Posada va prezenta recenta carte a lui Ioan Radu Văcărescu, *O grădină a poeziei*.

Ziua a doua este la fel de concentrată în comentarii și abordări mai puțin obișnuite ale operei cioraniene. Marin Diaconu (București) readece în atenție o relație complicată, *Emil Cioran și Lucian Blaga*, pornind de la admirația rășinăreanului pentru *Eonul dogmatic* blagian și ajungând la evocarea unor polemici mai mult sau mai puțin cordiale între cei doi gânditori. Paula Romanescu (București) dovedește încă o dată – în *De la neajunsul de a te fi născut la neajunsul de a trăi* – că pentru dânsa, Cioran este o prezență mereu vie, de unde și suculentul dialog imaginar, pătimaș și tulburător, pe care îl poartă cu el, de la scriitor la scriitor. Anca Sîrghie (Sibiu) se apropie la rândul ei de *Spiritul dialogului cu lumea în interviurile lui Emil Cioran*, căutând să distingă în relativ puținele conversații publicate aspectele recurente (plecarea din Rășinari, copilăria pierdută, insomnia, nenorocul, desăvârșirea în neîmplinire) din gândirea celui care se considera un dezertor al propriului destin. Tânărul cercetător Vlad Bilevsky (București) ne readece în plasa filosofică, glosând pe marginea unor *Afinități electiv*:

Cioran și Hegel, punctul de plecare constituindu-l un articol al lui Constantin Noica despre Cioran, din 1985, și schițând profilul unui filosof care a deplâns dispariția eshatologiei în profitul dialecticii și care susținea că filosofia ar trebui să îmbine psihologia cu ontologia într-o antropologie filosofică. Un nou intermezzo de lansări de carte aduce în prim plan două volume, *Radu Stanca și Sibiu*, care încheie un ciclu de preocupări statornice ale Ancăi Sirghie pentru poetul și dramaturgul sibian, o monografie, socotită “de excepție” de către primul ei recenzent Zenovie Cârlegea. În ea autoarea caută dreapta și echilibrata prezentare a raportului între biografie și creație în portretul acestui scriitor de mare talent, dar prea adesea ignorat sau ocultat. Apoi, Ada Stuparu (Craiova) prezintă ediția *Marin Sorescu pe patru continente*, pe care a coordonat-o, distingând direcțiile principale pe care s-a construit personalitatea soresciană, corespondența cu scriitorii străini, traducerile și reflectarea operei în presă. Intrat în tradiția evenimentului, spectacolul *Exerciții de admirație*, *Emil Cioran* a fost susținut de regizorul și actorii Teatrului „Aureliu Manea” din Turda, refăcând atmosfera anilor de școală în Rășinari și Sibiu, schițând destinul european al gânditorului plecat de sub Coasta Boacii la Paris.

Comunicările în cadrul colocviului se reiau cu Aurélien Demars (Lyon), prezent pe Zoom pentru a ne vorbi despre *Contradicțiile destinului și hazardului potrivit lui Cioran*, justificând ambiguitatea titlului prin dubla, chiar tripla contradicție pe care Cioran însuși o întreținea cu această noțiune, el care ura hazardul și ar fi trebuit, logic, să fie apolוגul determinismului, dar care le-a cultivat până în final pe amândouă, mai cu seamă în urma unor lecturi din spiritualitatea orientală. Rodica Chira (Alba-Iulia) povestește *Cu Matei Vișniec despre Emil Cioran*, acest gânditor care continuă să incite și să intrige și care i-a sugerat dramaturgului rădăuțean-parizian o întâlnire imaginară, într-un joc intertextual în *Mansardă la Paris cu vedere spre moarte*. Din îndepărtatul Michigan american, Dorin Nădrău evocă *Interesul pentru Cioran al parizianului contemporan în trei episoade grăitoare*, narate inițial de Constantin Zaharia, circumscrise unor drumuri cu metrour parizian, configurând comunitatea aparte a celor care îl admiră pe subversivul gânditor. Tot de pe meleaguri nord-americane, dar din Montrealul canadian de astă dată, Dorin Stoica se apropie de *Emil Cioran, între om și operă*, subliniind concordanța ideatică dintre viața și scrierile gânditorului, înstrăinat de filosofie, și prin mefiența sa absolută față de căutarea unui sens al vieții sau al morții. Din Rotterdamul lui Erasmus, Quinten Weeterings investighează *Fabule ale Epocii de Aur. Filosofia istoriei după Cioran*, amintind de principalele reproșuri pe care acesta le adresa istoricilor, cum ar fi duplicitatea devenirii, instituirea Istoriei ca entitate de sine stătătoare, deși în om, consideră Cioran, există o imposibilitate de a simți și de a se raporta la istorie. Sebastian Doreanu (SUA) narează un episod mai puțin cunoscut, *Emil Cioran, profesorul*, căci vreme de un an, acesta a predat filosofia la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, trezind animozități printre colegi și

învățându-i pe elevi să se elibereze de manuale și să gândească în afara șabloanelor. George Roca (Australia) se oprește asupra lui *Emil Cioran, însiguratul*, ilustrând prin varii citate, tot mai vizibila izolare pariziană a filosofului, motivată și politic de teama de a nu le face rău celor cu care se întâlnea în perioada comunistă, dar contestând imaginea de solitudine și retracitate prin comuniunea de spirit instituită de operă. Adrian Dinu Rachieru (Timișoara) redeschide o rană, în *Cioran și „infernul etniei”*, poposind, la rândul-i asupra mult discutatei *Schimbări la față a României*, și amintind de ispita temporar reformatorului Cioran de conversiune a negativului întru afirmarea ființei românești, postulând un mesianism de împrumut, eșuat însă în sub-istorie și organicism letargic. Antonia Bodea (Cluj-Napoca) revine la o abordare literară cu *Aciditatea paradoxului în strălucirea metaforei*, redeschizând discuția despre scriitorul Cioran și retorica sa fulminantă, despre nedesăvârșire și exacerbări românești mulate pe rigoare sintactică franceză. Încheierea colocviului vine din partea Siminei Lazăr (Paris), cu o relatare inedită despre filmul realizat de Gabriel Liiceanu și Sorin Ilieșiu, pe care Cioran și Simone Boué l-au vizionat la ea acasă, prilej de a descoperi un om vesel, vorbăreț, care parcă sculpta cuvintele, un adevărat „aristocrat al contradicțiilor metafizice”.

Epuizați și încântați, duminică, 3 iulie, participanții rămași au pornit într-o peregrinare de suflet, cu oprire la Păltiniș, comemorarea lui Noica la mormântul de lângă schit și o drumeție până la cabana sobră și răcoroasă în care filosoful și-a trăit ultimii ani de viață și creație, periplul încheindu-se cu descoperirea – marcată de amărăciunea uitării și indiferenței vizavi de un loc al memoriei – a frumoasei case, pită în tre falnici brazi și poieni smălțuite de flori, ce a aparținut familiei Cioran și în care, spune legenda – deci e adevărat! -, gânditorul ar fi scris o bună parte din *Schimbarea la față a României*.

Și am încălecat pe-o șar și am ajuns la capătul unei noi întâlniri de spirit și emoție, bogată, densă și diversă, prilejuită de un gânditor cu inepuizabile, caleidoscopice fațete, la ale cărui provocări ne vom întoarce cu aceeași bucurie și anul viitor.

Viorica Colpacci, *Tentația uii inger*

RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ

- ❖ Duminică 6 martie 2022 la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel”, New York, a fost sărbătorită Ziua Internațională a Femeii în cadrul serbării de Lăsatul secolui pentru postul Sf. Paști.
- ❖ Pe data de 20 martie 2022 la Biserica noastră a fost sărbătorită Ziua Internațională a Poeziei. Au citit din creația proprie poezii Valentina Ciaprazi, Elena Mitru și Theodor Damian.
- ❖ Pe data de 10 aprilie 2022, în Biserică, după Sf. Slujbă, a avut loc întrunirea Cenaclului literar „M. Eminescu” pentru lansarea volumului de poezii *Poemele de la Maria Eich* de Theodor Damian. Au prezentat cartea scriitoarei Adina Dabija, Valentina Ciaprazi și M. N. Rusu. Au mai vorbit Angela Cawog, Lia Lungu și Flaviu Rițiu, urmați de autor.
- ❖ Miercuri 13 aprilie 2022, Pr. Th. Damian a oferit un interviu pe platforma Zoom doamnei drd. Luciana Anăstăsoaiei din București.
- ❖ Duminică, 17 aprilie, de Florii, la Biserica noastră s-a celebrat împlinirea a 29 de ani de la înființarea de către Pr. Th. Damian a parohiei „Sf. Ap. Petru și Pavel” din New York. Părintele paroh a prezentat, ca în fiecare an, un amplu raport de activitate la nivel liturgic, pastoral, administrativ, financiar, ecumenic, cultural și social.
- ❖ Duminică 24 aprilie 2022 s-a sărbătorit la Biserică marele praznic al Învierii Domnului.
- ❖ Pe data de 8 mai, după Sf. Slujbă, comunitatea noastră a celebrat Ziua Independenței de Stat a României, Ziua Monarhiei și Ziua Mamei după tradiția americană. Evenimentele au fost evocate de către Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea. Pentru Ziua mamei au fost recitate poezii de către Valentina Ciaprazi, Elena Mitru și Th. Damian, iar Lia Lungu a oferit un buchet de cântece cu această dedicație specială.
- ❖ În ziua de 8 mai 2022, după Sf. Slujbă a avut loc o întrunire a Cenaclului literar „M. Eminescu”. A fost lansată lucrarea *Trilogia iubirii Sf. Treimi în trei arătări spre mântuirea lumii*: vol. I, *Dumnezeu Tatăl este iubire*; vol. II, *Dumnezeu Fiul este iubire*; vol. III, *Dumnezeu Duhul Sfânt este iubire*, de Pr. Aurel Sas. Au prezentat lucrarea Pr. Th. Damian și autorul.
- ❖ Luni 30 mai 2022, Pr. Th. Damian a oficiat slujba de parastas de Memorial Day, la lotul românesc al Societății române-creștine „Dorul” (Președinte Ing. Cristian Pascu) din Cimitirul Cypress Hills, New York.
- ❖ 12 iunie 2022, întrunire a Cenaclului literar „M. Eminescu. După Sf. Slujbă a fost lansat volumul *Glose evanghelice. Meditații la duminicile*

de peste an, de Pr. Th. Damian. Au vorbit profesorii Doru Tsaganea, Valentina Ciaprazi, Flaviu Rîțiu și autorul.

- ❖ 19 iunie 2022, o nouă întrunire a Cenaclului literar în contextul sărbătoririi Zilei tatălui după tradiția americană. A fost lansat volumul *Sf. Alexis Toth, mărturisitor și apărător al ortodoxiei în America*, de Bianca Bogdana Iuga. Au vorbit Theodor Damian, Napoleon Săvescu, Valentina Ciaprazi, Flaviu Rîțiu și autoarea.
- ❖ Duminică 26 iunie 2022, după Sf. Slujbă, a fost sărbătorită în comunitatea noastră Ziua Iei românești și s-a comemorat împlinirea a 133 de ani de la plecarea la Domnul lui Mihai Eminescu.
- ❖ Între 1-3 iulie 2022, Pr. Th. Damian a participat la Congresul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Statelor Unite ale Americii (IPS Arhiepiscop și Mitropolit Dr. Nicolae Condrea), la Troy, lângă Detroit, statul Michigan.
- ❖ Duminică 10 iulie 2022 Biserica noastră și-a sărbătorit Hramul (Sf. Ap. Petru și Pavel). Au slujit preoții Th. Damian, Doru Ivan (din România) și Vincențiu Temirov. La serbare au cântat Lia Lungu și Bertî Samovici acompaniați la orgă de Mario Dumitrescu.
- ❖ Duminică 24 iulie 2022 Pr Th. Damian, aflându-se la München, a slujit alături de Pr. Prot. Alexandru Nan la Biserica ortodoxă română „Nașterea Domnului” din acest oraș.

ANUNȚURI

Biserica noastră: St. George Episcopal Church in Astoria, pe 27 Ave cu 14 Street (lângă East River).

Slujbele duminicale (Sf. Liturghie) au loc la ora 1:00 PM.

Mijloace de transport: Metrou N și W până la stația Astoria Boulevard; bus Q18 (stop 14 street), Q102 și Q103.

Studiul Biblic (sunați pentru înscriere la 718-626-6013)

Cenaclul literar „M. Eminescu”: vinerea sau duminica la fiecare două săptămâni. Vizitați www.romanian-institute-ny.org sau vedeți anunțurile afișate pe pagina facebook „Theodor Damian – New York”.

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina interna, mica chirurgie
F. Christodoulidou, MD Med. interna, haematologie, oncologie
Iqbak, MD Cardiologie
Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU
Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

**Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou si modern pentru:**

**X-Ray
EKG**

**Spirometrie (Evaluari Pulmonare)
Sonografii Abdominale,
de Rinichi si Cardiace
Cardiotrace (EKG prin telefon)
24 de ore Halter Monitor
Sigmoidoscopii si Pap smear
Tens (Stimulare electrica)**

Ultrasound

**Timpanometrie
toate testele de sange si urina
teste pentru depistarea
cancerului de colon si ulcer
teste pentru aids (rezultatul in 24-48 ore)
Tratamente specializate**

Luni, Marti, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambata 10am - 4pm

Fara programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106 (718) 932-1700

subway: N pana la statia Broadway (Queens)

**bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 A de la 82nd Street,
Jackson Heights**

**Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, pana la Steinway,
unde schimbati cu Q 104.**